

**ČESKÁ REPUBLIKA,
MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ ROZVOJ**

NÁRODNÍ ROZVOJOVÝ PLÁN 2004 – 2006

PRAHA

ÚNOR 2003

NÁRODNÍ ROZVOJOVÝ PLÁN 2004 – 2006

OBSAH

OBSAH	5
ÚVOD	11
HISTORIE PŘÍPRAVY NÁRODNÍHO ROZVOJOVÉHO PLÁNU	11
OBSAH NÁRODNÍHO ROZVOJOVÉHO PLÁNU	12
PARTNERSTVÍ	12
I. POPIS SOUČASNÉ SITUACE	15
I.1 VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA	17
I.1.1 REGIONÁLNÍ USPOŘÁDÁNÍ	18
I.1.2 STRUKTURA OSÍDLENÍ.....	22
I.1.3 OBYVATELSTVO A DEMOGRAFICKÉ PROCESY	23
I.1.4 ZÁKLADNÍ INFRASTRUKTURA	26
I.1.4.1 Dopravní infrastruktura a doprava	26
I.1.4.2 Technická infrastruktura	28
I.1.4.3 Sociální infrastruktura	29
I.2 MAKROEKONOMICKÁ ANALÝZA A PROGNÓZA	32
I.2.1 KONTEXT MEZINÁRODNÍHO HOSPODÁŘSKÉHO VÝVOJE.....	32
I.2.1.1 Členské země Evropské unie.....	32
I.2.1.2 Kandidátské země pro vstup do EU.....	33
I.2.2 MAKROEKONOMICKÝ VÝVOJ ČESKÉ REPUBLIKY	33
I.2.2.1 Hrubý domácí produkt	35
I.2.2.2 Inflace a měnová politika	38
I.2.2.3 Kurz koruny.....	41
I.2.2.4 Vnější bilance	41
I.2.2.5 Nezaměstnanost.....	46
I.2.2.6 Fiskální politika	47
I.2.3 ZÁVĚRY	49
I.3 ANALÝZA HOSPODÁŘSKÉHO VÝVOJE	52
I.3.1 REGIONÁLNÍ HDP	52
I.3.2 STRUKTURA REGIONÁLNÍCH EKONOMIK	53
I.3.3 ZAMĚSTNANOST.....	53
I.3.3.1 Sektorová zaměstnanost	53
I.3.4 NEZAMĚSTNANOST	56
I.3.4.1 Volná pracovní místa	57
I.3.4.2 Znevýhodněné skupiny.....	58
I.3.4.3 Dlouhodobá nezaměstnanost.....	59
I.3.4.4 Mezinárodní srovnání	59
I.3.4.5 Regionální pohled	61
I.3.5 MALÉ A STŘEDNÍ PODNIKY.....	64
I.3.6 INVESTIČNÍ POBÍDKY	67
I.3.7 VÝZKUM A VÝVOJ.....	70
I.3.8 INFORMAČNÍ SPOLEČNOST	72
I.3.9 REGIONÁLNÍ DIFERENCIACE MEZD	75
I.3.10 PRODUKTIVITA PRÁCE.....	75
I.3.11 CESTOVNÍ RUCH	77
I.4 SOCIÁLNÍ SITUACE	80
I.4.1 ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI.....	80
I.4.1.1 Postavení žen na trhu práce.....	80
I.4.1.2 Mzdové rozdíly	85
I.4.2 SOCIÁLNÍ INKLUZE.....	89
I.4.2.1 Skupiny osob ohrožených sociální exkluzí.....	89

I.4.2.2	<i>Sociální služby</i>	90
I.4.3	VZDĚLÁVÁNÍ	91
I.4.4	NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE	95
I.5	ZEMĚDĚLSTVÍ A VENKOV	97
I.5.1	SROVNÁNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY A EU	97
I.5.2	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY ČESKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ	97
I.5.3	PŮDNÍ FOND	98
I.5.4	ZEMĚDĚLSKÁ PRODUKCE	99
I.5.5	PODNIKATELSKÁ STRUKTURA A ZAMĚSTNANOST V ZEMĚDĚLSTVÍ	100
I.5.6	EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ	101
I.5.7	LESNICTVÍ.....	102
I.5.8	VODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ A RYBÁŘSTVÍ	103
I.5.9	ENVIRONMENTÁLNÍ ASPEKTY ZEMĚDĚLSTVÍ.....	103
I.5.10	VENKOV	107
I.6	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	109
I.6.1	ZNEČIŠTĚNÍ OVZDUŠÍ	109
I.6.2	ENVIRONMENTÁLNÍ ASPEKTY HOSPODÁŘSKÉHO RŮSTU	112
I.6.3	ZMĚNY KLIMATU ZEMĚ	114
I.6.4	OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY	114
I.6.5	OCHRANA PŮDY	117
I.6.6	OCHRANA VOD.....	119
I.6.7	ODPADOVÉ HOSPODÁŘSTVÍ.....	120
I.6.8	STARÉ ZÁTĚŽE	121
I.6.9	Vlivy hluku, ovzduší a toxických látek v potravních řetězcích na zdraví obyvatelstva	121
I.7	DOSAVADNÍ ROZVOJOVÉ PROGRAMY	124
I.7.1	REGIONÁLNÍ POLITIKA	124
I.7.2	SEKTOROVÉ POLITIKY	126
I.7.3	PŘEDVSTUPNÍ POMOC.....	128
I.7.3.1	<i>Phare</i>	128
I.7.3.2	<i>ISPA</i>	136
I.7.3.3	<i>SAPARD</i>	139
II.	CÍLE, STRATEGIE, PRIORITY	144
II.1	SWOT ANALÝZA	146
II.1.1	SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY.....	146
II.1.1.1	<i>Komentář k silným stránkám</i>	148
II.1.1.2	<i>Komentář ke slabým stránkám</i>	150
II.1.2	PŘÍLEŽITOSTI A HROZBY.....	154
II.1.2.1	<i>Komentář k příležitostem</i>	154
II.1.2.2	<i>Komentář k hrozbám</i>	155
II.2	CÍLE A STRATEGIE	158
II.2.1	GLOBÁLNÍ CÍL	158
II.2.1.1	<i>Výběr ukazatelů na úrovni globálního cíle</i>	160
II.2.2	SPECIFICKÉ CÍLE.....	162
II.2.2.1	<i>Vytvoření podmínek pro růst ekonomiky posilováním vnitřních faktorů</i>	162
II.2.2.2	<i>Zvýšení kvalifikační úrovně, konkurenceschopnosti a mobility pracovní síly při současném vyrovnávání dopadů růstu ekonomiky na znevýhodněné skupiny obyvatel</i>	165
II.2.2.3	<i>Přiblížení se standardům EU v oblasti životního prostředí</i>	167
II.2.2.4	<i>Vyvážený rozvoj regionů</i>	169
II.2.2.5	<i>Výběr ukazatelů na úrovni specifických cílů NRP</i>	170
II.2.3	SHODA S NÁRODNÍ STRATEGIÍ ROZVOJE LIDSKÝCH ZDROJŮ	172
II.3	PRIORITNÍ OSY	174

II.3.1	POSÍLENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI PRŮMYSLU A PODNIKATELSKÝCH SLUŽEB	175
II.3.2	ROZVOJ DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURY	176
II.3.3	ROZVOJ LIDSKÝCH ZDROJŮ	176
II.3.4	OCHRANA A ZKVALITŇOVÁNÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	177
II.3.5	ROZVOJ VENKOVA A MULTIFUNKČNÍHO ZEMĚDĚLSTVÍ	178
II.3.6	ROZVOJ CESTOVNÍHO RUCHU	178
II.3.7	VÝBĚR UKAZATELŮ NA ÚROVNI PRIORITYNÍCH OS	180
II.4	SHODA S POLITIKAMI SPOLEČENSTVÍ	182
II.4.1	HOSPODÁŘSKÁ SOUTĚŽ	182
II.4.2	VEŘEJNÉ ZAKÁZKY	183
II.4.3	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	183
II.4.3.1	<i>NATURA 2000</i>	184
II.4.3.2	<i>Referenční cíle ochrany životního prostředí</i>	184
II.4.4	ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI	185
III.	ZAMĚŘENÍ OPERAČNÍCH PROGRAMŮ	188
III.1	OPERAČNÍ PROGRAMY	190
III.2	VYMEZENÍ OBSAHU OPERAČNÍCH PROGRAMŮ	192
III.2.1	NÁVAZNOST NA INICIATIVU INTERREG III.	192
III.3	ZAMĚŘENÍ OPERAČNÍCH PROGRAMŮ	196
III.3.1	SPOLEČNÝ REGIONÁLNÍ OPERAČNÍ PROGRAM	196
III.3.1.1	<i>Cíle</i>	196
III.3.1.2	<i>Priority</i>	197
III.3.2	OPERAČNÍ PROGRAM PRŮMYSL A PODNIKÁNÍ	204
III.3.2.1	<i>Cíle</i>	204
III.3.2.2	<i>Priority</i>	205
III.3.3	OPERAČNÍ PROGRAM INFRASTRUKTURA	207
III.3.3.1	<i>Cíle</i>	207
III.3.3.2	<i>Priority</i>	208
III.3.4	OPERAČNÍ PROGRAM ROZVOJ LIDSKÝCH ZDROJŮ	209
III.3.4.1	<i>Cíle</i>	210
III.3.4.2	<i>Priority</i>	210
III.3.5	OPERAČNÍ PROGRAM ROZVOJ VENKOVA A MULTIFUNKČNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ	214
III.3.5.1	<i>Cíle</i>	215
III.3.5.2	<i>Priority</i>	216
III.3.6	FOND SOUDRŽNOSTI	217
IV.	ŘÍZENÍ A MONITOROVÁNÍ	218
IV.1	ŘÍZENÍ POMOCI	220
IV.2	ŘÍDICÍ ORGÁNY	222
IV.2.1	ŘÍDICÍ ORGÁN RÁMCE PODPORY SPOLEČENSTVÍ	222
IV.2.1.1	<i>Řídicí výbor Rámce podpory Společenství</i>	223
IV.2.1.2	<i>Technická pomoc</i>	223
IV.2.2	ŘÍDICÍ ORGÁNY OPERAČNÍCH PROGRAMŮ	224
IV.2.3	ŘÍDICÍ ORGÁN FONDU SOUDRŽNOSTI	227
IV.3	IMPLEMENTAČNÍ SYSTÉM	228
IV.3.1	ZPROSTŘEDKUJÍCÍ SUBJEKT	228
IV.3.2	KONEČNÝ PŘÍJEMCE	230
IV.3.2.1	<i>Typové skupiny konečných příjemců</i>	230
IV.3.3	PŘÍJEMCE POMOCI	232
IV.3.4	RÁMCOVÝ SYSTÉM PŘEDKLÁDÁNÍ A POSUZOVÁNÍ PROJEKTŮ KONEČNÝCH PŘÍJEMCŮ	232

IV.3.5	RÁMCOVÝ SYSTÉM GRANTOVÝCH SCHÉMAT KONEČNÝCH PŘÍJEMCŮ PRO PŘÍJEMCE PODPORY	235
IV.4	MONITOROVÁNÍ.....	237
IV.4.1	MONITOROVACÍ VÝBOR	238
IV.4.1.1	<i>Monitorovací výbor Rámce podpory Společenství.....</i>	<i>238</i>
IV.4.1.2	<i>Monitorovací výbory operačních programů .....</i>	<i>239</i>
IV.4.1.3	<i>Monitorovací výbor Fondu soudržnosti.....</i>	<i>239</i>
IV.4.2	MONITOROVACÍ UKAZATELE	239
IV.4.2.1	<i>Horizontální priority.....</i>	<i>246</i>
IV.4.3	VÝROČNÍ A ZÁVĚREČNÉ ZPRÁVY	247
IV.4.4	MONITOROVACÍ SYSTÉM STRUKTURÁLNÍCH FONDŮ.....	248
IV.5	HODNOCENÍ	250
IV.5.1	PŘEDBĚŽNÉ HODNOCENÍ	250
IV.5.1.1	<i>Ex-ante hodnocení NRP.....</i>	<i>250</i>
IV.5.1.2	<i>Hodnocení vlivů na životní prostředí.....</i>	<i>251</i>
IV.5.2	DODATEČNÉ HODNOCENÍ	252
IV.6	FINANČNÍ ŘÍZENÍ A KONTROLA	254
IV.6.1	FINANCOVÁNÍ OPERACÍ ZE STRUKTURÁLNÍCH FONDŮ	256
IV.6.1.1	<i>Dohoda mezi řídicím orgánem operačního programu/zprostředkujícím subjektem a konečným příjemcem.....</i>	<i>256</i>
IV.6.1.2	<i>Systém bankovních účtů.....</i>	<i>256</i>
IV.6.2	FINANČNÍ TOKY STRUKTURÁLNÍCH FONDŮ	256
IV.6.2.1	<i>Finanční toky mezi Evropskou komisí a Českou republikou.....</i>	<i>257</i>
IV.6.2.2	<i>Finanční toky mezi platebním orgánem a konečným příjemcem .....</i>	<i>258</i>
IV.6.3	FINANČNÍ KONTROLA A OPRAVY FINANCOVÁNÍ	258
IV.6.3.1	<i>Obecná ustanovení k finanční kontrole.....</i>	<i>258</i>
IV.6.3.2	<i>Vnitřní řídicí a kontrolní systém operačních programů.....</i>	<i>258</i>
IV.6.3.3	<i>Finanční kontrola na úrovni Ministerstva financí .....</i>	<i>259</i>
IV.6.3.4	<i>Finanční kontrola na úrovni řídicího orgánu .....</i>	<i>259</i>
IV.6.3.5	<i>Kontrola Nejvyššího kontrolního úřadu.....</i>	<i>260</i>
IV.6.3.6	<i>Kontrolní činnosti prováděné orgány Komise a Evropským účetním dvorem .....</i>	<i>260</i>
IV.7	ZAJIŠTĚNÍ INFORMOVANOSTI A PUBLICITY.....	262
V.	FINANČNÍ RÁMEC	264
V.1	ZÁKLADNÍ CÍLE FINANČNÍHO RÁMCE.....	266
V.2	PŘEDVSTUPNÍ OBDOBÍ.....	268
V.2.1	ÚČAST EVROPSKÉ INVESTIČNÍ BANKY PŘI REALIZACI VÝDAJŮ NA HSS	268
V.3	OBDOBÍ PO VSTUPU ČR DO EU.....	270
V.3.1	ROZDĚLENÍ PROSTŘEDKŮ MEZI OPERAČNÍ PROGRAMY	270
V.3.2	OČEKÁVANÁ VÝŠE SPOLUFINANCOVÁNÍ	273
V.4	VÝPOČET ADICIONALITY PRO CÍL 1	278
VI.	PŘÍLOHY.....	286
VI.1	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	288
VI.2	SEZNAMY TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ.....	294
VI.2.1	SEZNAM TABULSEK	294
VI.2.2	SEZNAM GRAFŮ	297
VI.2.3	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	298

ÚVOD

Národní rozvojový plán (NRP) představuje základní strategický dokument pro získání podpory ze strukturálních fondů a z Fondu soudržnosti. Pro Cíl 1 bude strategie Národního rozvojového plánu rozvedena v navazujících operačních programech Průmysl a podnikání, Rozvoj lidských zdrojů, Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství, Infrastruktura a ve Společném regionálním operačním programu. Strategické záměry NRP pro Fond soudržnosti budou rozpracovány Strategiemi pro Fond soudržnosti v oblasti dopravy a životního prostředí.

Mezi regiony soudržnosti způsobilé pro získání podpory v rámci Cíle 1 patří Střední Čechy, Severozápad, Jihozápad, Severovýchod, Jihovýchod, Střední Morava a Moravskoslezsko. Region soudržnosti Praha bude způsobilý pro získání prostředků v rámci Cíle 2 a Cíle 3. Pro Českou republiku budou dále k dispozici iniciativy Společenství INTERREG a EQUAL.

Historie přípravy Národního rozvojového plánu

Národní rozvojový plán je v České republice připravován již od roku 1999 a zaměřuje se komplexně na oblast hospodářské a sociální soudržnosti (HSS) v regionech soudržnosti Cíle 1. První verzi návrhu Národního rozvojového plánu vzala vláda ČR na vědomí usnesením č. 1140/1999 ze dne 27. října 1999, upravený návrh NRP projednala vláda dne 5. ledna 2000 a přijala k němu usnesení č. 14/2000. Další práce probíhaly ve druhé polovině roku 2000 a v první polovině roku 2001, aktualizované znění návrhu Národního rozvojového plánu bylo projednáno vládou ČR dne 14. května 2001 a vláda k němu přijala usnesení č. 470/2001. Na konci června 2001 byla anglická verze aktualizovaného znění návrhu NRP předložena Evropské komisi k připomínkám.

Ministerstvo pro místní rozvoj obdrželo v polovině února 2002 společné hodnocení DG Regional Policy a DG Enlargement k návrhu Národního rozvojového plánu ČR. Tyto připomínky byly hlavním důvodem pro podstatné změny a zpřesnění, které byly provedeny při přípravě konečné verze NRP.

Zásadní význam měla i dvě usnesení vlády ČR přijatá v roce 2002. Základy implementačního systému pro podporu ze strukturálních fondů v České republice byly položeny usnesením vlády ČR č. 102/2002 ze dne 23. ledna 2002. Vláda České republiky tímto usnesením rozhodla nejen o počtu připravovaných programových dokumentů pro čerpání strukturálních fondů ve zkráceném programovém období 2004 - 2006, ale i o určení platebního orgánu a řídicích orgánů programů, které budou vykonávat klíčové funkce v oblasti přípravy a řízení programů. Druhým podstatným momentem bylo přijetí usnesení vlády ČR č. 401/2002 ze dne 17. dubna 2002, které určilo vymezení obsahu operačních programů a vytvořilo tak základní podmínku pro eliminaci duplicit v aktivitách podporovaných jednotlivými operačními programy. V prosinci 2002 vláda ČR Národní rozvojový plán schválila usnesením č. 1272/2002 ze dne 16. prosince 2002. Na počátku roku 2003 reagovala vláda na silící doporučení Evropské komise týkající se snížení počtu připravovaných operačních programů a svým usnesením č. 149/2003 ze dne 12. února 2003 rozhodla o zahrnutí aktivit dosud připravovaného operačního programu Cestovní ruch a lázeňství do Společného regionálního operačního programu a o sloučení operačních programů Doprava a Životní prostředí do nového operačního programu Infrastruktura. V souladu s tímto usnesením a s doporučeními ex-ante hodnotitele byla připravena konečná verze Národního rozvojového plánu.

Obsah Národního rozvojového plánu

Národní rozvojový plán jako výchozí dokument pro vyjednávání o podpoře ze strukturálních fondů a z Fondu soudržnosti pro zkrácené programové období 2004 - 2006 obsahuje popis současné situace, definuje strategii, vymezuje zaměření operačních programů, stanovuje systém pro řízení a monitorování a určuje finanční rámec NRP. Struktura a obsah dokumentu vychází z legislativy EU, především z nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 z 21. června 1999 a z dokumentů vydaných Evropskou komisí – řada „Working Paper“ Vademecum pro přípravu programových dokumentů pro strukturální fondy, Ex-ante hodnocení intervencí strukturálních fondů a Indikátory pro monitorování a hodnocení.

První kapitola NRP obsahuje popis současné socioekonomické situace v České republice. Jednotlivé údaje a trendy jsou, tam kde je to vhodné, porovnávány se situací v EU a v přistupujících zemích. Kapitola se zaměřuje na všeobecný popis území, demografické charakteristiky, hospodářskou a sociální situaci a situaci v oblastech zemědělství, venkova a životního prostředí. Makroekonomická situace tvoří rámec, ve kterém bude naplňována strategie NRP. Vzhledem ke skutečnosti, že NRP je zpracováván na zkrácené programové období, nezahrnuje makroekonomické modely kvantifikující dopady opatření NRP na úroveň makroekonomických ukazatelů v ČR. Kapitola je zakončena popisem dosavadních rozvojových programů a to jednak národních regionálních a sektorových politik, ale i předvstupní pomoci EU.

V úvodu druhé kapitoly jsou výsledky socioekonomické analýzy shrnuty ve SWOT analýze, která tvoří most k následné formulaci cílů a strategie. Cílů bude dosaženo realizací prioritních os pomocí operačních programů. Následuje kapitola popisující zajištění shody s politikami Společenství.

Na rozdíl od předcházejících verzí NRP, které zahrnovaly samostatné sektorové a regionální části popisující kromě základních charakteristik také zaměření navrhovaných regionálních a sektorových operačních programů, je v konečné verzi uvedeno pouze zaměření jednotlivých připravovaných operačních programů, které je obsahem třetí kapitoly. Operační programy jsou popsány svými cíli a popisem priorit, jejichž realizací bude dosaženo těchto cílů. Další podrobnosti budou uvedeny v samotných operačních programech a programových dodatcích.

Opatření pro řízení a monitorování jsou obsahem čtvrté kapitoly. Je zde uveden systém řídicích orgánů, monitorovacích výborů a finančního řízení a kontroly. V této kapitole jsou vymezeny odpovědnosti a pravomoci jednotlivých subjektů, jakož i monitorovací indikátory, které slouží ke sledování postupu naplňování cílů NRP. Součástí této kapitoly je také informace o provedeném ex-ante hodnocení a hodnocení vlivů na životní prostředí, včetně hlavních doporučení hodnotitelů a způsobu jejich zohlednění. Závěrem jsou uvedena opatření k zajištění informovanosti a publicity.

Pátá kapitola prezentuje finanční rámec a rozdělení prostředků mezi jednotlivé operační programy. Současně je uveden i výpočet adicionality pro Cíl 1.

PARTNERSTVÍ

Ministerstvo pro místní rozvoj již od počátku přípravy Národního rozvojového plánu dbá o co nejširší konzultační proces a o zapojení maximálního možného okruhu partnerů. V rámci konzultačního procesu je přitom nutno rozlišit několik úrovní. Jedná se především o zajištění meziministerské koordinace při přípravě Národního rozvojového plánu. Za celkovou

koordinaci přípravy NRP je zodpovědné Ministerstvo pro místní rozvoj, finanční rámec byl zpracován v gesci Ministerstva financí, ovšem je třeba zdůraznit, že celý dokument vzniká za výrazné součinnosti ústředních orgánů státní správy.

Kladnou roli zde sehrál především Národní programový výbor pro hospodářskou a sociální soudržnost, který byl zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje transformován na Řídicí a koordinační výbor. Postup přípravy NRP byl od roku 2001 tedy projednáván Řídicím a koordinačním výborem, který na jaře roku 2002 ustavil Pracovní skupinu pro programování sdružující zástupce řídicích orgánů jednotlivých operačních programů a zástupce regionů. Tato skupina se scházela zpravidla v intervalu 2 - 3 týdnů a výraznou měrou přispěla k zajištění provázanosti programových dokumentů.

Druhou úroveň představuje zapojení relevantních sociálních, ekonomických a regionálních partnerů do přípravy programových dokumentů. Informace o postupu přípravy programových dokumentů a o možnostech využití strukturálních fondů jsou předávány partnerům a veřejnosti na workshopech, seminářích a veřejných projednáních. Významná byla zejména akce pořádaná Ministerstvem pro místní rozvoj a dlouhodobým poradcem působícím v rámci projektu Phare/Příprava národní rozvojové strategie - tzv. Road-show probíhající v regionech České republiky během roku 2001, jejíž cílovou skupinou byly regionální aktéři. V rámci informování o aktivitách strukturálních fondů byla podstatnou součástí semináře i prezentace přípravy Národního rozvojového plánu.

Během roku 2002 zorganizovalo Ministerstvo pro místní rozvoj několik workshopů určených pro laickou i odbornou veřejnost. Tato série byla zahájena v dubnu seminářem k ex-ante hodnocení a pokračovala tematicky zaměřenými semináři k jednotlivým částem NRP. Postupně tedy měla veřejnost možnost účastnit se seminářů: ke kapitolám 1. Popis současné situace, 2. Cíle, strategie a priority a 3. Zaměření operačních programů (9. října 2002) a ke kapitolám 4. Řízení a monitorování a 5. Finanční rámec (22. října 2002). Připomínkování Národního rozvojového plánu bylo uzavřeno veřejným projednáním v rámci procesu posuzování vlivů NRP na životní prostředí dne 13. listopadu 2002. Všech výše uvedených jednání se zpravidla účastnily desítky osob.

Velmi užitečným nástrojem pro předávání informací a naopak pro získávání názorů od partnerů se ukázalo využití internetu. Od počátku roku 2000 zřídilo Ministerstvo pro místní rozvoj pro tento účel zvláštní odkaz přímo na své hlavní stránce (www.mmr.cz) a na stejném místě byly zveřejňovány dílčí části i celé návrhy Národního rozvojového plánu. Stránky věnované Národnímu rozvojovému plánu byly a jsou hojně navštěvovány, jak ukázalo statistické sledování počtu přístupů (více než 55 tis. přístupů od července 2000 do února 2003). Kromě toho celý dokument prošel standardním připomínkovým řízením před jeho předložením vládě ČR.

V průběhu zpracování Národního rozvojového plánu byla nejen zainteresovanými partnery, ale také širokou laickou i odbornou veřejností vznesena řada námitek, otázek a návrhů na zpřesnění. Ministerstvo pro místní rozvoj, jako hlavní koordinátor přípravy NRP, se jimi průběžně zabývalo a zapracovávalo je s ohledem na celkovou vyváženost a zaměření dokumentu.

Obecně lze konstatovat, že do přípravy Národního rozvojového plánu byl zapojen značný počet partnerů, ať již přímo prostřednictvím jejich členství v přípravných výborech, nebo prostřednictvím konzultačního procesu, v rámci kterého byl osloven široký okruh subjektů

relevantních pro danou sféru. Celkově lze odhadnout, že se konzultačního procesu zúčastnilo asi tisíc právnických nebo fyzických osob.

I. POPIS SOUČASNÉ SITUACE

I.1 VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA

Samostatná Česká republika vznikla 1. ledna 1993 jako jedna z nástupnických zemí po rozpadu České a Slovenské federativní republiky.

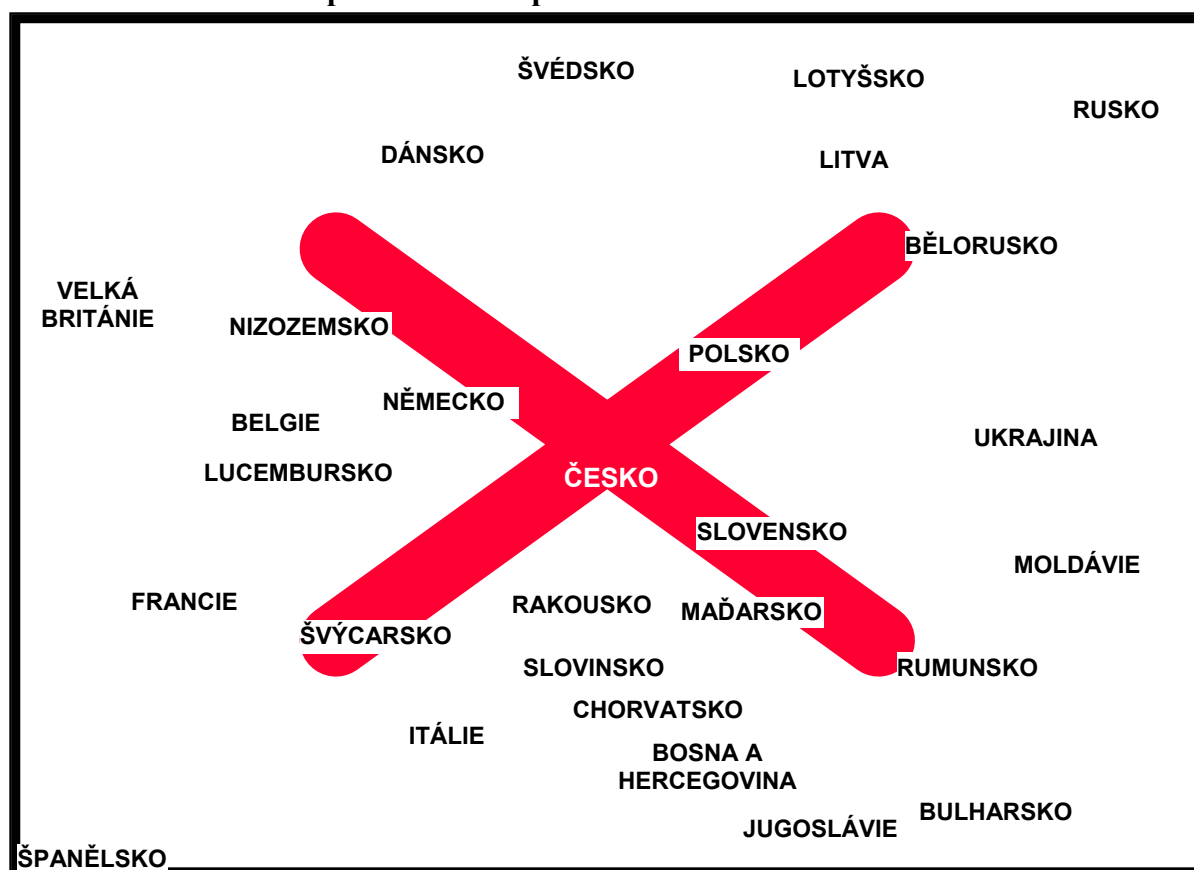
Česká republika je vnitrozemským státem ležícím ve střední části Evropy a její území zahrnuje historická území Čech, Moravy a části Slezska. Hraničí s Polskem (761,8 km), Spolkovou republikou Německo (810,3 km), Rakouskem (466,3 km) a Slovenskem (251,8 km). Hlavním městem České republiky je Praha. Rozloha České republiky činí 78 864 km² (21. místo v Evropě). Počtem obyvatel 10,3 mil. se řadí na 12. místo na evropském kontinentu. Průměrná hustota zalidnění v roce 2000 činila 130 obyv./km².

Tabulka č. I.1 Základní charakteristiky České republiky v roce 2000

Rozloha (km ²)	78 864
Počet obyvatel	10 272 503
Hustota zalidnění (obyv./km ²)	130
Počet obcí	6 251

Pramen: Český statistický úřad (ČSÚ)

Obrázek č. I.1 Česká republika v Evropě

Pramen: Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR)

Z geografického hlediska se Česká republika rozprostírá mezi dvěma horskými systémy. V západní a střední části země se nachází Česká vysočina, východ republiky pak formuje horský masiv Karpatského oblouku. Územím České republiky probíhá hlavní evropské rozvodí, a to mezi Severním a Baltským mořem na jedné straně a Černým mořem na straně druhé. Největšími vodními toky na území České republiky jsou Labe (s délkou 370 km),

Vltava (433 km), Morava (246 km) a Dyje (306 km). Česká republika patří do mírného podnebného pásu. V konkrétních klimatických podmínkách se přitom promítají jak přímořské (především v Čechách), tak kontinentální vlivy (zejména na Moravě a ve Slezsku). Významným faktorem je v tomto ohledu i průměrná nadmořská výška území České republiky (430 m n. m.), přičemž je nutné zmínit, že 67 % celkové rozlohy nepřesahuje úroveň 500 m n. m. Nejvýznamnější zdroje nerostných surovin České republiky představují zásoby černého a hnědého uhlí a lignitu (využívané především pro výrobu elektrické energie), dále surovin pro stavebnictví (kamene, štěrkopísků a písků), kaolinu a sklářských písků.

Obrázek č. I.2 Česká republika - obecně geografická mapa

Pramen: MMR

I.1.1 Regionální uspořádání

Podle zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, je území České republiky s účinností od 1. ledna 2000 rozděleno na 14 krajů a 77 okresů (zrušeny k 31. prosinci 2002) včetně území hlavního města Prahy. Krajská úroveň odpovídá rozdělení České republiky na statistické územní jednotky NUTS III. Regiony NUTS II jsou tvořeny jednou až třemi jednotkami NUTS III. Byly vytvořeny pro potřeby spojené s koordinací a realizací politiky hospodářské a sociální soudržnosti zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, a jsou označovány jako regiony soudržnosti. Jednotka NUTS I je tvořena územím celé České republiky.

Tabulka č. I.2 Regiony klasifikace NUTS v České republice

NUTS I (1)	NUTS II (8) region soudržnosti	NUTS III (14) kraj	
Česká republika	Praha	Praha	
	Střední Čechy	Středočeský	
	Severozápad		Ústecký
			Karlovarský
	Jihozápad		Plzeňský
			Jihočeský
	Severovýchod		Liberecký
			Královéhradecký
			Pardubický
	Jihovýchod		Vysočina
			Jihomoravský
	Střední Morava		Olomoucký
			Zlínský
Moravskoslezsko		Moravskoslezský	

Pramen: Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje

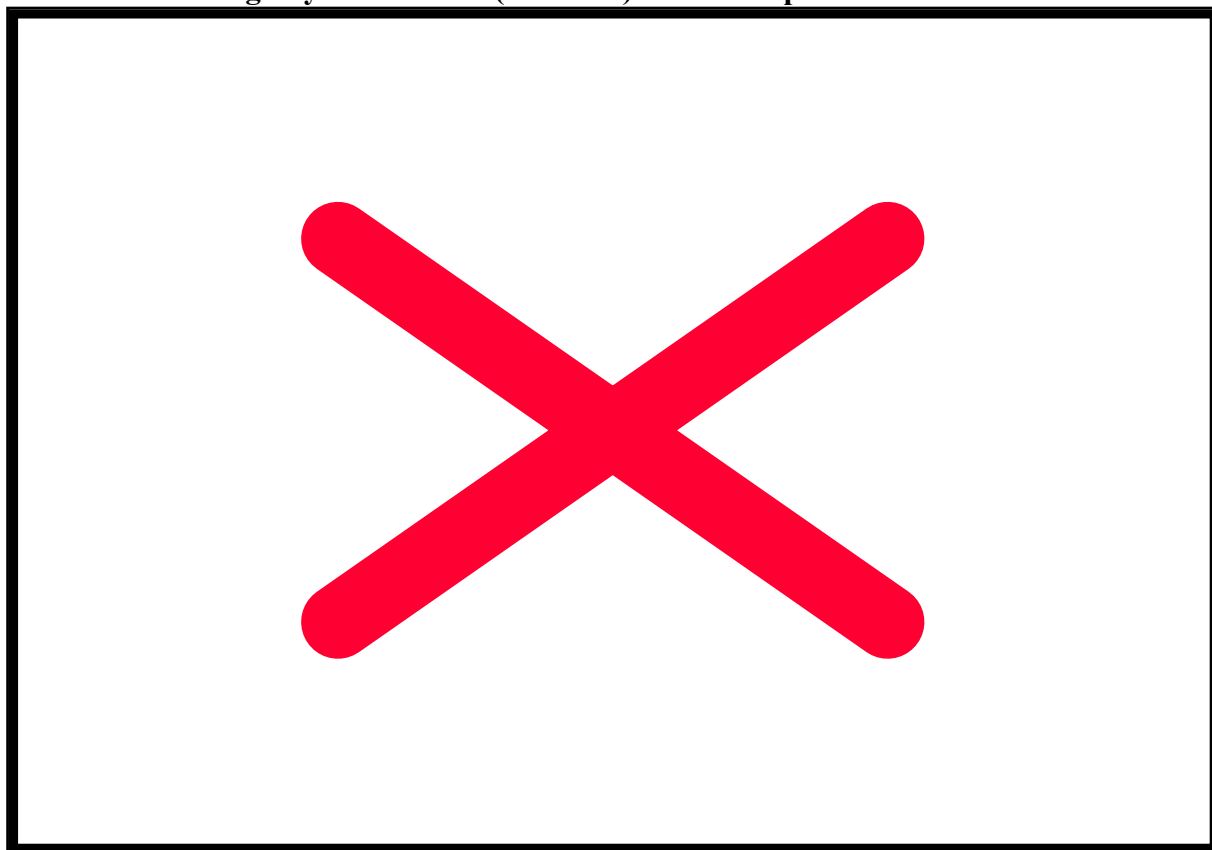
Mezi jednotlivými regiony soudržnosti neexistovaly na počátku 90. let výrazné rozdíly (s výjimkou Prahy), které by zásadním způsobem determinovaly možnosti jejich dalšího rozvoje. Poté se však začaly prosazovat faktory, jejichž působení přispívá k rostoucí diferenciaci hospodářské výkonnosti regionů. Jde především o faktory hierarchie a polohy sídel, odrážející rozdílnou atraktivitu a dostupnost regionů. Ukazuje se, že dochází k upevnění postavení regionálních center, která tvoří páteř regionálních systémů. Role velkých center je pak umocňována nutností rozvoje potřebné velké infrastruktury napojující regiony České republiky na západoevropské systémy.

Tabulka č. I.3 Rozloha a počet obyvatel regionů soudržnosti

	Praha	Střední Čechy	Jihozápad	Severozápad	Severovýchod	Jihovýchod	Střední Morava	Moravskoslezsko	Česká republika
Rozloha (km ²)	496	11 014	17 616	8 650	12 440	13 991	9 103	5 554	78 864
Počet obyvatel (tis. osob, 2001)	1 180	1 129	1 184	1 134	1 496	1 655	1 240	1 277	10 295

Pramen: ČSÚ

Obrázek č. I.3 Regiony soudržnosti (NUTS II) v České republice

Pramen: MMR

Obrázek č. I.4 Kraje (NUTS III) a okresy (NUTS IV) v České republice

Pramen: MMR

I.1.2 Struktura osídlení

Sídelní struktura v České republice se vyznačuje vysokou hustotou osídlení a rozdrobeností sídel. Významná část populace žije v městských sídlech (70,9 % v obcích se statutem města). Od počátku 90. let je struktura osídlení ovlivňována procesy souvisejícími s celospolečenskými změnami. Jedním z těchto procesů je suburbanizace, tj. stěhování městského obyvatelstva na venkov, především do zázemí velkých měst. Tento trend se postupně projevil mírným úbytkem počtu obyvatel v městských sídlech a nárůstem podílu obyvatel žijících v menších sídlech a v sídlech venkovského typu. Procesem urbanizace byla nejvíce postižena města nad 50 tis. obyvatel, která zaznamenala v letech 1993 - 2000 migrační úbytek převyšující 25 tis. obyvatel. Naopak migračně nejvíce získala sídla do 10 tis. obyvatel.

Tabulka č. I.4 Vývoj sídelní struktury České republiky ve vybraných letech

		Podíl obyvatel k 31. 12. (v %)				
		1992	1994	1996	1998	2000
Obyvatelstvo žijící ve městech		71,7	71,6	71,5	71,2	70,9
Z toho ve velikostní skupině	do 2 999	3,9	3,9	3,9	4,0	4,0
	3 000 – 5 999	9,2	9,2	9,3	9,4	9,5
	6 000 – 10 999	10,7	10,7	10,7	10,8	10,8
	11 000 – 24 999	16,2	16,2	16,3	16,3	16,4
	25 000 – 47 499	11,5	11,6	11,5	11,5	11,5
	47 500 – 89 999	11,9	11,8	11,8	11,8	11,8
	90 000 a více	36,6	36,5	36,4	36,3	36,2
Obyvatelstvo žijící mimo města		28,3	28,4	28,5	28,8	29,1

Pramen: ČSÚ

Tabulka č. I.5 Struktura přírůstku (úbytku) obyvatelstva měst v období 1993 – 2000

Velikostní skupina města	Přírůstek (úbytek) obyvatelstva (v tisících)	V tom		
		přirozený přírůstek	přírůstek stěhováním	územní změny a úpravy
do 2 999	1,9	-6,0	9,1	-1,2
3 000 – 5 999	13,0	-3,4	15,8	0,6
6 000 – 10 999	-12,6	-5,0	3,7	-11,2
11 000 – 24 999	-5,6	1,7	-4,4	-2,9
25 000 – 47 499	-19,5	2,1	-11,3	-10,3
47 500 – 89 999	-22,5	-5,1	-16,8	-0,6
90 000 a více	-73,2	-56,7	-12,7	-3,8
Celkem	-118,5	-72,4	-16,6	-29,5

Poznámka: zahrnuta pouze sídla se statutem města

Pramen: ČSÚ

V České republice je 6 251 obcí (k 1. lednu 2000). Pět z nich má více než 100 tis. obyvatel, v dalších sedmnácti žije více než 50 tis. lidí. Největším městem České republiky je Praha s počtem obyvatel 1,2 mil. Obce do 2 000 obyvatel představují více než 90 % obcí a současně obce s méně než 200 obyvateli 28 % všech obcí, což ukazuje vysokou diverzifikaci sídelní struktury a rozptýlení sídel v území. Přehled obcí podle počtu obyvatel je uveden v tabulce I.6.

Tabulka č. I.6 Obce podle počtu obyvatel (k 1. 1. 2000)

Počet obyvatel	do 199	200 - 499	500 - 999	1 000 - 1 999	2 000 - 4 999	5 000 - 9 999	10 000 - 19 999	20 000 - 49 999	50 000 - 99 999	100 000 a více	Celkem obcí
Počet obcí	1 738	1 988	1 247	656	357	134	66	43	17	5	6 251

Pramen: ČSÚ

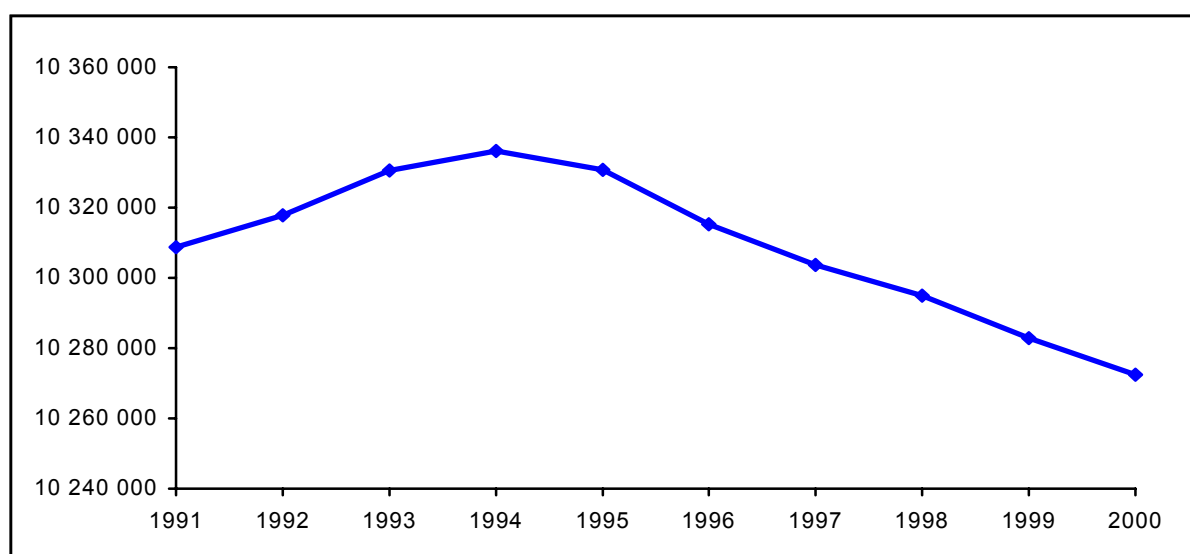
Je pravděpodobné, že struktura osídlení se ve svých základních charakteristikách bude měnit velice pomalu. Lze očekávat určité pozitivní tendence, které se projeví:

- zvýšením koncentrace obyvatelstva v určitých oblastech v důsledku suburbanizace - zvyšování počtu obyvatel v sídlech v blízkosti velkých měst, výstavba satelitních sídel (především v okolí Prahy);
- snížením koncentrace obyvatelstva v průmyslových aglomeracích postižených rozsáhlým útlumem výroby, zejména pak v oblastech těžby uhlí, vlivem snížení zaměstnanosti a zpomalením bytové výstavby v těchto územích (oblast Ostravské a Severočeské aglomerace);
- posunem rozvoje osídlení do oblastí, jež získaly novou atraktivitu, např. výstavbou dálnice, zahraničními investicemi apod., a mají dosud výhodnější ceny pozemků.

I.1.3 Obyvatelstvo a demografické procesy

Od poloviny 90. let je v České republice zaznamenáván pokles počtu obyvatel. Od roku 1994 se celkový počet obyvatel snížil o více než 60 tis. osob. Tento trend souvisí především s poklesem počtu narozených dětí (od roku 1990 poklesl roční počet živě narozených dětí ze 130 tis. na 90 tis.). Navíc tento pokles nastal v období příznivého věkového složení potenciálních matek, kdy ve věku vysoké plodnosti jsou ženy z početně silných populačních ročníků první poloviny sedmdesátých let. Rok 1995 byl historicky prvním rokem, v němž se za více než dvě století sledování narodilo na území České republiky méně než sto tisíc dětí. Závažným důsledkem tohoto výrazného poklesu je vytváření hlubokého zářezu v grafickém znázornění věkové pyramidy populace, který do budoucna představuje značné riziko.

Graf č. I.1 Vývoj počtu obyvatel v České republice v letech 1991 - 2000

Pramen: ČSÚ

Pokles počtu narozených dětí souvisí s postupným zvyšováním průměrného věku matek při porodu. Odsun rození dětí do pozdějšího věku, který v důsledku přispívá k celkovému poklesu počtu obyvatel, je projevem postupného přizpůsobování západoevropskému modelu reprodukčního chování. Další charakteristikou je výrazný nárůst podílu dětí narozených mimo manželství až na 21,8 % v roce 2000. V tomto ohledu nelze přesně posoudit, zda se jedná o přibližování západnímu modelu rodiny (nesezdané páry) nebo o nárůst demograficky problematického chování v populaci (svobodné matky).

Tabulka č. I.7 Věk matek při porodu a podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1991 - 2000

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Průměrný věk matek	24,7	24,8	25,0	25,4	25,8	26,1	26,4	26,6	26,9	27,2
Podíl dětí narozených mimo manželství	-	-	12,7	14,6	15,6	16,9	17,8	19,0	20,6	21,8

Pramen: ČSÚ

K celkovému poklesu počtu obyvatel dochází i přes to, že je zaznamenáván pokles intenzity úmrtnosti ve vyšším věku. Ve srovnání s východoevropskými zeměmi, kde střední délka života stagnuje nebo se zkracuje, v České republice se po roce 1990 její hodnota výrazně prodlužuje (u mužů dosáhla v roce 2000 71,7 let a u žen 78,4 let), avšak za hodnotami dosahovanými v zemích Evropské unie stále zaostává. Česká republika patří mezi země se značným rozdílem střední délky života mužů a žen. Ženy nezaostávají svou nadějí dožití za evropským průměrem tak výrazně jako muži. Projevuje se vysoká úmrtnost českých mužů ve středním věku (40 - 60 let), která i přes částečné zlepšení v posledních letech, patří k nejvyšším v Evropě.

Tabulka č. I.8 Vývoj počtu obyvatel České republiky v letech 1991 - 2000

Rok	Střední stav obyvatelstva	Přirozený přírůstek	Podíl žen	Podíl osob nad 65	Podíl osob do 14 let	Naděje dožití - muži	Naděje dožití - ženy
		(‰)	(%)	(%)	(%)	(roky)	(roky)
1991	10 308 682	0,5	51,5	12,7	20,8	68,2	75,7
1992	10 317 807	0,1	51,5	12,8	20,3	68,4	76,1
1993	10 330 607	0,3	51,4	12,9	19,7	69,2	76,4
1994	10 336 162	-1,0	51,4	13,1	19,1	69,5	76,6
1995	10 330 759	-2,1	51,4	13,2	18,6	69,7	76,6
1996	10 315 353	-2,2	51,4	13,4	18,1	70,4	77,3
1997	10 303 642	-2,1	51,4	13,6	17,6	70,5	77,5
1998	10 294 943	-1,8	51,4	13,7	17,2	71,1	78,1
1999	10 282 784	-2,0	51,3	13,8	16,8	71,4	78,1
2000	10 272 503	-1,8	51,3	13,8	16,4	71,7	78,4

Pramen: ČSÚ

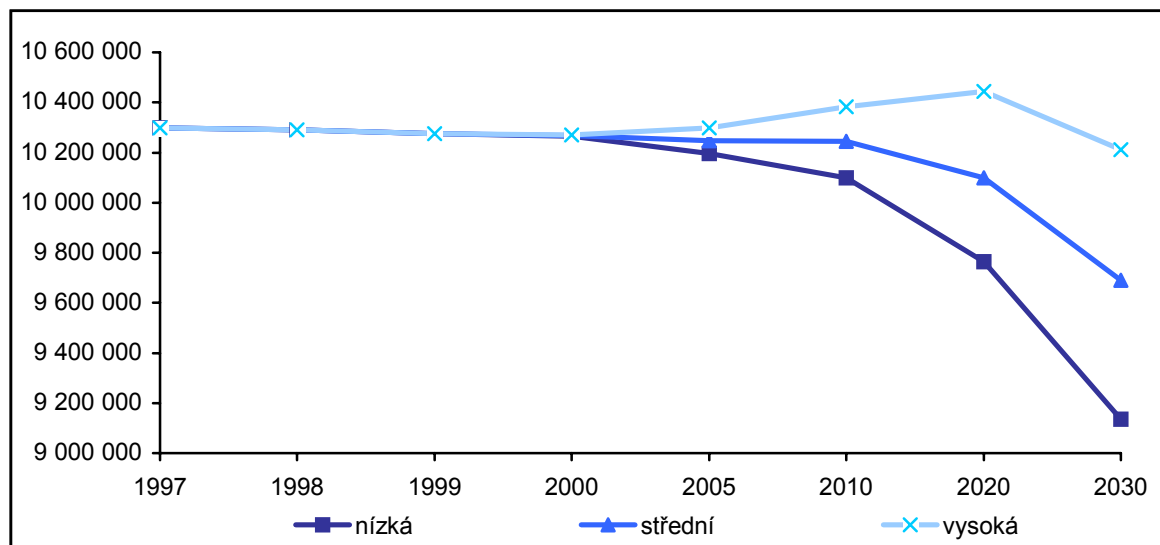
Oba výše uvedené faktory významným způsobem přispívají ke stárnutí české populace. Podíl obyvatel ve věkové skupině do 14 let na celkovém počtu obyvatel se za uplynulé desetiletí snížil o více než 4 procentní body na 16,4 %, zatímco podíl obyvatel ve věkové skupině nad 65 let roste (13,8 % v roce 2000). Tento proces ještě zesílí, až se současné silné ročníky v produktivním věku přesunou do postproduktivního věku a zvýší se tím podíl závislých osob připadajících na osoby v produktivním věku.

Výrazné změny reprodukčního chování obyvatelstva se dlouhodobě promítnou ve změnách početního stavu a věkové struktury české populace. Český statistický úřad pravidelně

ve dvouletých intervalech připravuje populační projekce. Tyto projekce jsou zpracovány variantně podle rozdílných hodnot vstupních hypotéz. Z výsledků projekce z roku 1999 vyplývá, že současný trend úbytku počtu obyvatel bude dále pokračovat, a to pravděpodobně rychleji než dosud.

Graf č. I.2 Varianty scénářů projekce obyvatelstva do roku 2030 (včetně migrace)

Pramen: ČSÚ

Národnostní struktura populace České republiky je poměrně homogenní. Podle výsledků sčítání lidu v roce 2001 se 90,3 % občanů České republiky hlásilo k české národnosti s češtinou jako mateřským jazykem. Nejsilnější národnostní menšinou (1,9 %) z celkové populace ČR bylo obyvatelstvo národnosti slovenské, dále národnosti polské (0,5 %) a německé (0,4 %). Pouze 0,1 % občanů České republiky se přihlásilo k romské národnosti. Ovšem podle kvalifikovaných odhadů¹ se počet Romů v České republice přibližuje hranici 200 tis. (což by odpovídalo zhruba 2 % populace České republiky).

Demografický vývoj v České republice lze souhrnně popsat následovně:

- pokračuje celkový pokles počtu obyvatel, který je způsoben mimořádně nízkým počtem narozených dětí, což souvisí s probíhajícím transformačním procesem a přizpůsobováním se modelu demografického chování v zemích EU, riziko však představuje rychlost a intenzita tohoto procesu, která je větší než ve většině ostatních zemí;
- pokračuje pokles úmrtnosti a zvyšování naděje dožití u mužů i žen;
- výrazně se urychlilo stárnutí populace a zvýšil se průměrný věk, což do budoucna představuje významné riziko pro hospodářský rozvoj České republiky.

Z regionálního pohledu se vyskytují rozdíly především v hustotě zalidnění a podílu městského obyvatelstva. Nejvyšší hustotu zalidnění má městský region Praha (2 387 obyv./km² v roce 2000), z ostatních regionů Moravskoslezsko (230 obyv./km²). Naopak nejnižší hustotou zalidnění se vyznačuje Jihozápad (67 obyv./km²). Nejvyšší podíl obyvatel žijících ve městech mají průmyslové regiony Severozápad (80,8 %) a Moravskoslezsko (77,1 %). Nejvíce venkovský charakter má region Střední Čechy, kde žije ve městech jen 55,8 % obyvatelstva.

¹ Květa Kalibová ve své publikaci Romové z pohledu statistiky a demografie: Romové v České republice, Socioklub, Praha 1999 uvádí, že v roce 1999 žilo v České republice 195 860 Romů. Meziřezortní komise pro záležitosti romské komunity odhadla počet Romů na 166 až 206 tisíc.

Tabulka č. I.9 Demografické charakteristiky regionů soudržnosti (2000)

	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel (tis., k 1. 7.)	Hustota zalidnění (obyv./km ²)	Počet obcí	Podíl měst. obyvatelstva (%)
Praha	496	1 184	2 387	1	100
Střední Čechy	11 014	1 113	101	1 148	55,8
Jihozápad	17 617	1 178	67	1 128	66,2
Severozápad	8 650	1 132	131	486	80,8
Severovýchod	12 440	1 489	120	1 117	69,5
Jihovýchod	13 991	1 658	119	1 377	61,9
Střední Morava	9 104	1 240	136	693	59,8
Moravskoslezsko	5 554	1 280	230	301	77,1
Česká republika	78 866	10 273	130	6 251	70,9

Pramen: Regionální portréty 2000, ČSÚ, 2001

I.1.4 Základní infrastruktura

I.1.4.1 Dopravní infrastruktura a doprava

Z hlediska hustoty je dopravní infrastruktura srovnatelná se státy EU, avšak v kvalitativních parametrech výrazně zaostává. Technický stav dopravní infrastruktury je zanedbaný a omezená je i návaznost na evropské dopravní cesty.

V České republice existuje více než 55 tis. km silnic a dálnic (v roce 2000). Z toho na dálnice připadá 517 km, na silnice I. třídy 6 091 km, na silnice II. třídy 14 636 km a 34 183 km na silnice III. třídy. Dálniční síť dosahuje dosud pouze jedné třetiny plánovaného stavu. Regionální silniční síť je sice dostatečně hustá, má však většinou nevyhovující technické parametry, špatnou kvalitu vozovek a značné množství dopravních závad. V České republice je ve srovnání se zeměmi EU také malý rozsah samostatných pruhů pro nemotorovou dopravu (cyklostezky). Tyto skutečnosti vedou k značnému počtu usmrcených osob, který výrazně překračuje průměr EU. Tabulka I.10 ukazuje srovnání hustoty silnic a dálnic v České republice a ve vybraných členských zemích. Vypovídá na jedné straně o vysoké hustotě silnic, na straně druhé o výrazném zaostávání rozvoje dálniční sítě v ČR.

Tabulka č. I.10 Hustota silniční a dálniční sítě (v roce 2000)

Země	Hustota silnic a dálnic km/km ²	Hustota dálnic km/km ²
Česká republika	0,737	0,006
Rakousko	0,444	0,019
SRN	0,675	0,032
Belgie	0,571	0,056
Francie	0,715	0,017
EU-15	0,389	0,015

Pramen: Evropská hospodářská komise OSN (EHK OSN)

Na železniční síti je v provozu celkem 9 523 km tratí. Z toho dvoukolejných a vícekolejných tratí je 1 878 km. Z následujícího přehledu je patrné, že Česká republika má vysokou hustotu železniční sítě, ale zaostává v elektrifikaci těchto tratí a v počtu dvou a vícekolejných tratí. K největším problémům regionálních železničních tratí ve všech regionech patří jejich zanedbaný technický stav a zastaralé sdělovací a zabezpečovací zařízení. Tyto faktory mají za následek nízkou přepravní rychlost na těchto tratích.

Tabulka č. I.11 Porovnání vybraných charakteristik železniční sítě (v roce 2000)

Země	km/km ² v provozu celkem	km/km ² dvou a vícekolejných tratí	% elektrifikovaných tratí
Česká republika	0,120	0,024	30
Rakousko	0,068	0,021	60
Belgie	0,114	0,086	78
Nizozemí	0,069	0,047	73
EU-15	0,047	-	50

Pramen: Ministerstvo dopravy (MD)

Počet přepravených cestujících ve druhé polovině 90. let stagnoval, výrazně se ovšem změnila struktura podle způsobu přepravy. Došlo k výraznému přesunu přepravených osob z veřejné silniční a železniční dopravy k dopravě individuální automobilové. Obdobný přesun byl zaznamenán i v oblasti přepravních výkonů, kde celkový ukazatel mírně stoupal, avšak výkony veřejné silniční a železniční dopravy klesaly ve prospěch výkonů individuální automobilové přepravy osob.

Tabulka č. I.12 Přepravní výkony osobní dopravy (v mil. osob)

	1995	1997	1998	1999	2000	2001
Přeprava cestujících	4 982,0	4 925,3	4 868,7	4 982,7	4 913,7	5 024,6
Veřejná doprava celkem	3 282,0	3 075,3	2 983,7	3 052,7	2 937,7	2 996,5
- Železniční doprava mimo IDS	227,1	202,9	182,9	177,0	184,7	190,7
- Silniční autobusová doprava veřejná	644,2	465,0	456,0	446,9	438,9	435,6
Individuální automobilová přeprava osob	1 700,0	1 850,0	1 885,0	1 930,0	1 976,0	2 028,1

Poznámka: IDS = integrované dopravní systémy

Pramen: rezortní statistika MD

V devadesátých letech rovněž došlo k přesunu značné části přepravních výkonů nákladní dopravy ze železniční na silniční dopravu při mírném poklesu celkové přepravy zboží, ovšem za nárůstu celkových přepravních výkonů o polovinu. Od roku 1995 se výkony veřejné silniční dopravy zvýšily na trojnásobek. V důsledku tohoto vývoje se velmi výrazně zvýšila dopravní zátěž na silnicích a místních komunikacích se všemi negativními vlivy na životní prostředí.

Tabulka č. I.13 Mezioborové srovnání přepravních výkonů nákladní dopravy

	1995	1997	1998	1999	2000	2001
Přeprava zboží celkem (v tis. tun)	692 125	634 703	577 366	540 928	514 902	537 511
- železniční doprava	108 871	111 379	104 788	90 734	98 253	97 218
- silniční doprava	360 644	222 642	201 933	207 763	199 566	248 490
Přepravní výkon celkem (v mil. tkm)	55 272	62 460	53 592	54 620	57 343	57 777
- železniční doprava	22 623	21 010	18 709	16 713	17 496	16 882
- silniční veřejná doprava	26 577	30 781	24 489	26 039	31 363	34 212

Poznámka: tkm = tunokilometr; ve výkonech nejsou zahrnuty ropovody

Pramen: MD

Environmentální souvislosti dopravy

Doprava představuje v České republice jeden z hlavních faktorů, který při svém rozvoji nepříznivě ovlivňuje kvalitu životního prostředí. Největší podíl v tomto směru má doprava silniční, jejíž negativní vliv se projevuje především v produkci emisí znečišťujících ovzduší, vyšší hladině hluku a v záboru půdy při výstavbě nebo rekonstrukcích silniční a dálniční sítě.

Z vývoje měrných emisí z dopravy je patrný dlouhodobý pokračující efekt snižování emisí oxidu uhelnatého a olova úpravami spalovacích motorů, užitím katalyzátorů a opatřeními k úsporám paliva. Vzestupný je naopak trend ostatních sledovaných emisí.

Tabulka č. I.14 Měrné emise z dopravy na obyvatele

Emise	1995	1997	1998	1999	2000	2001	měrná jednotka
Oxid uhlíčitý	1 033	1 226	1 201	1 300	1 346	1 395	kg/obyvatel
Oxid uhelnatý	33,8	36,4	31,7	31,4	27,9	27,8	kg/obyvatel
Oxid dusný	252	340	367	471	556	563	g/obyvatel
Metan	198	214	194	201	187	186	g/obyvatel
Olovo	15,4	12,8	11,0	10,5	6,5	1,2	g/obyvatel
Oxid siřičitý	324	392	383	410	422	435	g/obyvatel
Pevné částice	348	422	427	420	440	497	g/obyvatel

Pramen: Ročenka dopravy 2001

I.1.4.2 Technická infrastruktura

V České republice čerpá 87,1 % populace vodu z veřejných vodovodních sítí. Ovšem regionálně se tento ukazatel liší - v regionu soudržnosti Střední Čechy dosahuje pouze 72,3 %, naproti tomu v regionech Praha, Severozápad a Moravskoslezsko přesahuje 90 %.

Tabulka č. I.15 Podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů (v %)

Praha	99,93
Střední Čechy	72,25
Jihozápad	87,41
Severozápad	96,18
Severovýchod	87,01
Jihovýchod	82,52
Střední Morava	81,07
Moravskoslezsko	92,06
Česká republika	87,14

Pramen: ČSÚ

Na druhé straně pouze 68,4 % obyvatelstva bydlí v domech napojených na kanalizační systém. Tento ukazatel je rovněž značně regionálně diferencován. Zatímco v Praze dosahuje hodnoty 99,3 %, což je dáno městským typem regionu, ve Středních Čechách je na kanalizaci napojena pouze polovina obyvatel. S tímto problémem souvisí kapacita čistíren odpadních vod, u níž republikový průměr činí 0,38 m³/osobu/den, ovšem ve Středních Čechách je to jen 0,24 m³/osobu/den. Vyšší hodnotu v regionech Severozápad a Moravskoslezsko ovlivňuje koncentrace průmyslových výroby a s tím související průmyslové čistírny odpadních vod.

Tabulka č. I.16 Veřejné kanalizace v roce 2000

	Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci v %	Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci s ČOV v %	Počet ČOV	Kapacita ČOV (m ³ /osobu/den)
Praha	99,3	99,3	18	0,63
Střední Čechy	50,0	46,5	164	0,24
Jihozápad	65,0	62,1	192	0,37
Severozápad	80,6	71,1	207	0,44
Severovýchod	61,9	55,2	163	0,36
Jihovýchod	63,7	60,8	159	0,32
Střední Morava	60,8	55,4	77	0,36
Moravskoslezsko	69,4	64,5	75	0,37
Česká republika	68,4	64,0	1 055	0,38

Poznámka: uvedené údaje jsou za cca 95 % provozovatelů; ČOV = čistírna odpadních vod

Pramen: ČSÚ

I.1.4.3 Sociální infrastruktura

V České republice pracovalo koncem roku 2000 ve zdravotnictví celkem 229 387 osob. Z celkového počtu pracovníků ve zdravotnictví bylo 54,7 % zaměstnáno ve státním, 45,3 % v nestátním sektoru (6,6 % v zařízeních spravovaných městem či obcí, 38,7 % v zařízeních privátních). Podíl žen na celkovém počtu pracovníků činil téměř 79,9 %. Počet lékařů za posledních 10 let mírně stoupal a ukazatel počtu lékařů na 1 000 obyvatel dosáhl 3,8. Od roku 1990 dochází v nemocnicích k omezování kapacity lůžek.

Tabulka č. I.17 Lůžka v nemocnicích a lékaři (k 31. 12.)

Ukazatel	1990	1995	2000
Počet lůžek v nemocnicích	85 436	75 664	65 544
Počet lůžek na 1 000 obyvatel	8,1	7,2	6,4
Lékaři (fyzické osoby)	36 293	38 462	39 342
- z toho ženy	19 993	21 103	22 212
Počet lékařů na 1 000 obyvatel	3,5	3,7	3,8
Počet obyvatel na 1 lékaře	286	269	261

Pramen: ČSÚ

Regiony jsou rovnoměrně vybaveny nemocničními kapacitami s výjimkou Prahy, kde je zaznamenán vyšší počet lůžek na 1 000 obyvatel, jakož i počet lékařů v nemocnicích i v ambulantních zařízeních. To souvisí s koncentrací vysoce specializovaných pracovišť s celorepublikovou působností do hlavního města. Nižší hodnoty zaznamenané v regionu Střední Čechy souvisí s polohou Prahy v centru tohoto regionu a dojížděkou obyvatel za lékařskou péčí.

Tabulka č. I.18 Lékaři a lůžka v nemocnicích v regionech NUTS II (2000)

	Lékaři v zařízeních ambulantní péče na 1 000 obyvatel	Lékaři v nemocnicích na 10 000 obyvatel	Lůžka v nemocnicích na 1 000 obyvatel
Praha	4,5	12,7	8,3
Střední Čechy	2,1	6,1	5,4
Jihozápad	2,7	7,6	6,1
Severozápad	2,2	7,0	6,9
Severovýchod	2,5	6,9	6,1
Jihovýchod	2,7	8,8	6,5
Střední Morava	2,5	7,0	5,6
Moravskoslezsko	2,4	7,6	6,2

Pramen: ČSÚ

V roce 2000 bylo v České republice 957 zařízení sociální péče s kapacitou 74 450 lůžek. Ve srovnání s předchozím desetiletím došlo téměř ke zdvojnásobení počtu zařízení a nárůstu jejich celkové kapacity o více než polovinu. Z celkového počtu zařízení sociální péče nejvyšší podíl (35,3 %) zauímají domovy důchodců. Dalšími kategoriemi jsou ústavy pro mentálně postiženou mládež, domovy pro matky s dětmi, azylové domy a další. Z celkového počtu zařízení sociální péče bylo 46,2 % státních s kapacitou 41 221 lůžek, 36,5 % zařízení obecních s kapacitou 26 798 lůžek a 11,5 % zařízení církevních s kapacitou 4 193 lůžek.

Tabulka č. I.19 Zařízení sociální péče (k 31. 12. 2000)

	1990	1995	2000
Počet zařízení	523	782	957
Místa v zařízeních	56 819	66 664	74 450
- na 1000 obyvatel	5,5	6,5	7,2

Pramen: ČSÚ

Z regionálního pohledu jsou zařízeními sociální péče nejlépe vybaveny regiony Severozápad a Střední Morava, naopak Praha a částečně i Jihozápad zaostávají za republikovým průměrem.

Tabulka č. I.20 Kapacita lůžkových zařízení sociální péče (k 31. 12. 2000)

	Počet lůžek	Počet lůžek na 1 000 obyvatel
Praha	4 476	3,8
Střední Čechy	7 957	7,1
Jihozápad	8 127	6,9
Severozápad	10 717	9,5
Severovýchod	10 429	7,0
Jihovýchod	11 858	7,2
Střední Morava	11 452	9,2
Moravskoslezsko	9 434	7,4

Pramen: ČSÚ

Tabulka č. I.21 Srovnání České republiky s evropskými zeměmi podle vybraných ukazatelů

	Německo	Velká Británie	Portugalsko	Nizozemí	Dánsko	Řecko	Slovensko	Polsko	Maďarsko	ČR
Rozloha (tis. km ² , 1999)	357,0	242,9	92,0	41,5	43,1	132,0	49,0	323,3	93,0	78,9
Počet obyvatel (mil., 2000)	82,2	59,5*	10,0	15,9	5,3	10,6*	5,4	38,7	10,0	10,3
Hustota zalidnění (obyv./km ² , 2000)	230	243*	109	390	124	80*	110	124	108	130
HDP, stálé ceny r. 1995 (mld.USD, 2000)	2 686,5	1 305,8	129,3	496,9	205,5	139,1	22,5	163,3	54,4	54,5
HDP per capita, stálé ceny r. 1995 (USD,2000)	3 2682	21 946	12 930	31 252	38 774	13 123	4 167	4 220	5 440	5 291
HDP, běžné ceny, PPS (mld. USD, 2000)	2 127,5	1460	180,3	443,2	155,1	177,5	62,9	370,2	124,7	146,7
HDP per capita, běžné ceny, PPS (USD, 2000)	25 885	24 432	18 022	27 836	29 061	16 817	11 643	9 579	12 435	14 825
Míra nezaměstnanosti, standard. ILO (% , 2001)	7,9	5,0	4,1	2,4	4,3		18,6	18,2	5,8	8,2
Podíl exportu na HDP (% , 2000)	33,7	28,1	31,8	67,2	43,8	25,0	73,5	31,8	61,6	71,4
Počet regionů NUTS II	38	35	5	12	1	13	-	-	-	8
Průměrná rozloha regionu NUTS II (tis. km ² , 1999)	9,4	6,9	18,4	3,5	43,1	10,2	-	-	-	9,9
Průměrný počet obyvatel regionu NUTS II (mil., 2000)	2,2	1,7*	2,0	1,3	5,3	0,8*	-	-	-	1,3

Poznámka: * údaj z roku 1999; per capita = na obyvatele; ILO = Mezinárodní organizace práce; PPS = parita kupní síly; HDP = hrubý domácí produkt

Pramen: Demographic Yearbook 1999, United Nations, 2001; Main Economic Indicators, 5/2002, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)

I.2 MAKROEKONOMICKÁ ANALÝZA A PROGNÓZA

I.2.1 Kontext mezinárodního hospodářského vývoje

Rok 2001 představoval pro celou světovou ekonomiku období relativního zhoršení podmínek výkonnosti. Rok 2002 pak měl přinést pro většinu ze světových hospodářských center mírně optimistickou naději na oživení. Česká ekonomika v tomto období (2001) zaznamenala nejlepší vývoj, respektive nejpříznivější kombinaci klíčových makroekonomických veličin v podstatě od začátku transformace. Dopad globálního ekonomického oslabení na českou ekonomiku se projeví spíše v mírné ztrátě tempa růstu, nikoliv ve vývoji směřujícím k ekonomickému poklesu s tím, že další zrychlení hospodářské aktivity české ekonomiky by mohlo nastat již v roce 2003.

I.2.1.1 Členské země Evropské unie

Hospodářská výkonnost v zemích EU-15 byla po větší část roku 2001 slabá a slabou zůstává i v roce 2002.

Tabulka č. I.22 Vývoj hrubého domácího produktu v EU-15

	2001				2002			
	1. Q	2. Q	3. Q	4. Q	1. Q	2. Q	3. Q	4. Q
						Odhad	Predikce	Predikce
EU-15	2,4	1,6	1,4	0,6	0,4	0,7	1,1	1,3
Německo	1,6	0,6	0,3	-0,1	-0,2	0,1	0,8	1,2
Francie	2,9	2,0	2,0	0,2	0,4	1,0	1,7	2,3
Británie	2,7	2,3	2,1	1,7	1,0	1,7	2,0	2,3
Rakousko	2,5	1,1	0,6	-0,4	-0,6	1,1	1,4	1,6

Poznámka: Přírůstek ve stálých cenách proti stejnému období předchozího roku (v %)

Pramen: Ministerstvo financí (MF) - Makroekonomická predikce ČR (říjen 2002)

Hospodářské oživení v EU bude zřejmě taženo exportem (zejména v Německu) a spotřebitelskou poptávkou, k níž by se postupně mohla přidat i poptávka po zboží investiční povahy. To by se mělo projevit v postupném obnovení investiční aktivity.

Slabá hospodářská aktivita v EU se projevuje i na úrovni zaměstnanosti. Úroveň zaměstnanosti dále mírně klesá, nicméně v delším časovém horizontu se tempo růstu zaměstnanosti pohybuje okolo nuly. Tento vývoj je důsledkem slabého hospodářského růstu. Očekávání dalšího vývoje zaměstnanosti jsou obdobná očekáváním hospodářského oživení. Téměř plochý vývoj zaměstnanosti se odráží rovněž ve stabilním vývoji míry nezaměstnanosti (definice ILO) v zemích EU-15, jež činila 7,9 % v prosinci 2000 a 7,8 % v prosinci 2001. Inflační vývoj v EU-15 zůstává velmi umírněný (průměrná míra inflace v roce 2000: 2,5 %, v roce 2001: 2,6 % a predikce pro rok 2002: 2,2 %).

Na konci roku 2002, jak je již dnes zřejmé, nedošlo k naplnění předpokladů o vývoji, respektive o oživení hospodářského růstu v zemích EU-15. Současné prognózy ekonomického růstu v EU jsou oproti „Jarní prognóze EU“ přibližně o 0,5 procent nižší pro rok 2002 i 2003 a jsou zdůrazňována rizika dalšího vývoje.

1.2.1.2 Kandidátské země pro vstup do EU

V transformujících se zemích střední a východní Evropy bylo možné po většinu roku 2001 pozorovat jistou odolnost vůči vývoji ve zbytku světa. V závěru roku 2001 a na počátku roku 2002 jsou však i zde patrné známky oslabení hospodářského vývoje. Typickou charakteristikou většiny těchto zemí je oslabení inflačních tlaků zaznamenané v druhé polovině roku 2001, a to zejména v důsledku méně příznivých cyklických podmínek, obezřetné měnové politiky, nižších cen ropy i zhodnocujících se devizových kurzů. V krátkodobém výhledu lze předpokládat, že slabá vnější poptávka může představovat limit vyhlídkám silnějšího oživení; zároveň je však možné očekávat, že inflační tlaky zůstanou nevýrazné.

Při rozboru situace v jednotlivých zemích lze konstatovat, že problémy byly na přelomu let 2001/2002 patrné v Polsku, kde domácí poptávka zůstává i nadále slabá, zejména kvůli pokračujícímu poklesu investic. Příčiny lze najít ve velmi restriktivní měnové politice polské centrální banky. Rovněž česká a maďarská ekonomika, jež (s ohledem na sílu domácí poptávky) odolávají globálnímu ekonomickému zpomalení zatím relativně velmi dobře, počítají pro nejbližší období se zpomalením tempa růstu produktu. Oslabení exportní výkonnosti a vývozních objednávek má jak přímé dopady na zpracovatelský průmysl, tak i nepřímé dopady na zbytek celé ekonomiky. Určitou výjimkou je Slovensko, které počítá v roce 2002 se zvyšováním růstu HDP.

Tabulka č. I.23 Vývoj hrubého domácího produktu ve vybraných kandidátských zemích

	2001				2002			
	1. Q	2. Q	3. Q	4. Q	1. Q	2. Q	3. Q	4. Q
						<i>Odhad</i>	<i>Predikce</i>	<i>Predikce</i>
Maďarsko	4,4	4,0	3,7	3,3	2,9	3,1	3,4	3,6
Polsko	2,3	0,9	0,8	0,3	0,5	0,8	1,3	1,7
Slovensko	3,0	2,8	3,5	3,9	3,9	4,0	3,6	3,8
Česká republika	3,6	3,5	3,3	2,7	2,8	2,5	2,3	3,4

Poznámka: Přírůstek ve stálých cenách proti stejnému období předchozího roku (v %)

Pramen: MF - Makroekonomická predikce ČR (říjen 2002)

1.2.2 Makroekonomický vývoj České republiky

Dominantními charakteristikami současného českého makroekonomického vývoje jsou:

- příznivá kombinace většiny makroekonomických veličin;
- relativně rychlý růst hrubého domácího produktu (ve srovnání s EU-15) v uspokojivé struktuře;
- bezrizikový vývoj a struktura vnější bilance s udržitelnou výší deficitu běžného účtu;
- platební bilance s výrazným přebytkem účtu finančního;
- inflační vývoj pod kontrolou, dlouhodobě konvergující k inflačnímu vývoji v Evropské měnové unii (EMU);
- vyšší míra nezaměstnanosti s výraznými prvky strukturální nezaměstnanosti;
- dlouhodobý trend kurzového zhodnocování;
- výrazné vychýlení fiskální disciplíny, zejména v podobě nadměrných rozpočtových deficitů a výrazné dynamiky nárůstu státního dluhu;
- obezřetná měnová politika.

Srovnání výše uvedených charakteristik hospodářského vývoje v mezinárodním kontextu vyznívá pro Českou republiku relativně příznivě, a to jak ve vztahu k EU, tak v porovnání s ostatními kandidátskými zeměmi. Dynamika hospodářského růstu převyšuje tempo růstu HDP v EU. Míra inflace bude podle predikcí Ministerstva financí v roce 2002 v České republice nižší než v zemích EU-15 a je zároveň konformní zejména z pohledu dlouhodobého přizpůsobování cenových hladin. Za konformní je možné označit i měnovou politiku České národní banky (ČNB), která se vyznačuje realistickou obezřetností. Určité znepokojení může působit rozdílná fiskální disciplína. Zatímco v zemích EU výrazně posiluje, Česká republika trpí rostoucími deficity veřejných financí. Vývoj výše zmiňovaných charakteristik je porovnatelný i s vývojem obdobných indikátorů v ostatních kandidátských zemích.

Vyhlídky českého hospodářství jsou pro příští období poměrně dobré, i když se předpokládá, že v roce 2002 došlo ke zpomalení tempa růstu HDP na cca 2,7 % meziročně (oproti 3,3 % v roce 2001) a ani poslední prognózy vývoje ekonomiky v zemích EU nepovedou k očekávanému zlepšení vnější poptávky. Přes silící nákladové i poptávkové tlaky (cena ropy, zlepšující se situace českých domácností) zaznamená Česká republika pravděpodobně příznivý inflační vývoj, a to na úrovni až kolem 2,0 % meziročně. Přetrvávající zpomalení světové hospodářské dynamiky, nejistý vývoj cen surovin a apreciační trend kurzu koruny ovlivní vývozní i dovozní stranu obchodní bilance. Prudký nárůst obchodního deficitu však není příliš pravděpodobný. Na finančním účtu platební bilance lze pak v roce 2002 opět počítat s výrazným přebytkem účtu přímých zahraničních investic. Poměrně méně optimisticky lze hodnotit výhled míry nezaměstnanosti, kde se předpokládá její mírný nárůst. Odhady deficitu veřejných financí se pohybují pro rok 2002 na hladině blízké 9,0 % HDP (po započtení ztrát transformačních institucí).

Povodně - srpen 2002

V srpnu 2002 postihly Českou republiku i některé další země regionu (zejména Německo a Rakousko) katastrofální povodně. Povodně zasáhly v ČR většinu území Čech a odhadované škody činí cca 70 mld. Kč (tj. přes 3 % ročního HDP ČR). Velké škody byly napáchány na bytovém fondu, dopravní infrastruktuře, zemědělství i na životním prostředí a obnova bude trvat několik let.

Pokud jde o dopady na hospodářství České republiky jako celek, je nutné zdůraznit, že makroekonomické následky povodní nebudou významné, na rozdíl od dopadů na domácnosti a firmy v postižených regionech.

Z předběžných analýz vyplývá, že i přes rozsáhlé následky záplav, nebude jejich vliv na makroekonomické ukazatele zásadní (viz Dodatek k Předvstupnímu hospodářskému programu ČR – říjen 2002).

Celkový dopad povodní na HDP ČR v roce 2002 bude mírně negativní v rozsahu 0,1 - 0,3 procentního bodu – v roce 2003 by se pak měly projevit prorůstové trendy ve stejném rozsahu. Významnější bude vliv na změnu struktury užití HDP, kde dojde ke zvýšení dynamiky spotřeby vlády na úkor jiných složek.

Pokud jde o vývoj nezaměstnanosti, tak nebyl potvrzen předpoklad o krátkodobém zvýšení zaměstnanosti při odstraňování povodňových škod. V delším časovém horizontu lze naopak počítat s negativními vlivy vyplývajícími z nižší ekonomické dynamiky.

Predikce vývoje běžného účtu platební bilance se v podstatě nemění. Výrazný meziroční pokles vývozu i dovozu zboží v době povodní (srpen 2002) byl pravděpodobně způsoben dočasnými jevy (uzavření hraničních přechodů, narušení dopravní infrastruktury) a v dalším období se již nebude pravděpodobně opakovat.

1.2.2.1 Hrubý domácí produkt

Po období velmi výrazného poklesu ekonomické výkonnosti na počátku 90. let, který souvisel s prvotními dopady zavádění tržní ekonomiky v bývalém Československu, došlo v roce 1993 (v již samostatné České republice) k obnovení hospodářského růstu, který výrazně akceleroval i ve třech následujících letech. Zejména v období let 1995 – 1996 byl tento růst tažen vysokým, avšak dlouhodobě neudržitelným růstem domácí poptávky, což vedlo nejprve k výraznému obchodnímu deficitu, poté ke zpomalování hospodářské výkonnosti a následně k aplikaci restriktivních opatření jak ve fiskální, tak i měnové politice, jejichž smyslem bylo provést institucionální očistu a obnovení narušené makroekonomické rovnováhy.

Restriktivní a nápravná opatření z roku 1997 vedla následně k výraznému utlumení a poklesu hospodářského růstu, jež byl ve srovnatelných zemích regionu bezprecedentní. Recese trvala počínaje 3. čtvrtletím 1997 až do 2. čtvrtletí 1999. Ze střednědobého hlediska lze za pozitivní dopad této recese považovat nastolení hospodářské dynamiky na zdravějších základech a v mnohem příznivější struktuře. Počínaje rokem 2000 pak došlo k obnovení hospodářského růstu, který na uspokojivé úrovni zatím trvá a je reálná naděje, že bude pokračovat i v příštích letech.

Výsledky růstu HDP za rok 2001 byly příznivé. Česká ekonomika se zařadila do malé skupiny evropských ekonomik s relativně vysokým hospodářským růstem. Za rok 2001 vzrostl hrubý domácí produkt meziročně o 3,3 %.

Z pohledu nabídkové strany přispěl k růstu HDP v roce 2001 nejvíce zpracovatelský průmysl, doprava, obchod a obchodní služby. Celkově lze hodnotit růst HDP i jeho strukturu pozitivně. Za těchto okolností má česká ekonomika vytvořeny příznivé podmínky k tomu, aby mohla čelit stávajícímu ekonomickému zpomalování v hlavních světových ekonomikách bez větších negativních dopadů.

Mezinárodní srovnání

Mezinárodní srovnání růstu HDP vyznívá pro Českou republiku poměrně pozitivně. Dynamika hospodářského růstu v roce 2001 převyšovala tempo růstu HDP v zemích EU. S ohledem na to, že i pro rok 2002 se odhaduje vyšší dynamika hospodářského růstu v České republice v porovnání s EU jako celkem (růst HDP - ČR: 2,7 %, EU-15: 1 %), lze pro nejbližší období současně předpokládat i další přiblížení hodnoty HDP na obyvatele průměru EU.

Poslední známé harmonizované údaje hovoří o tom, že úroveň HDP na obyvatele v České republice v roce 2000 odpovídala 13 700 USD a v roce 2001 14 400 USD v paritě kupní síly, což představovalo 56 % průměru EU. V roce 2002 pak podle dostupných odhadů mělo dojít k přiblížení se hodnotě 58 % průměru EU.

Růstová výkonnost české ekonomiky byla ve srovnání s ostatními kandidátskými zeměmi porovnatelná například s Maďarskem (3,8 % meziročně v roce 2001), nebo Slovenskem

(3,3 % meziročně v roce 2001), zároveň je výrazně vyšší v porovnání s Polskem (1,0 % meziročně v roce 2001).

Tabulka č. I.24 Vývoj hrubého domácího produktu v letech 1994 - 2003 (země EU, kandidátské země a Česká republika)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
									<i>Predikce</i>	<i>Predikce</i>
EU-15	2,7	2,4	1,6	2,6	2,8	2,6	3,3	1,5	1,0	2,4
Německo	2,3	1,7	0,8	1,4	2,1	1,6	3,0	0,6	0,6	2,1
Francie	1,8	1,9	1,0	1,9	3,3	3,2	3,2	1,8	1,3	2,6
Británie	4,4	2,8	2,6	3,5	2,6	2,3	3,0	2,0	1,7	2,9
Rakousko	2,4	1,7	2,0	1,3	3,3	2,8	3,2	1,0	0,9	2,0
Maďarsko	2,9	1,5	1,3	4,6	4,9	4,5	5,2	3,8	3,4	4,2
Polsko	5,2	7,0	6,0	6,8	4,8	4,0	4,0	1,0	1,1	2,7
Slovensko	5,2	6,5	5,8	5,6	4,0	1,3	2,2	3,3	3,8	4,1
Česká republika	2,2	5,9	4,3	-0,8	-1,0	0,5	3,3	3,3	2,7	3,3

Poznámka: Přírůstek ve stálých cenách (v %)

Pramen: MF - Makroekonomická predikce ČR (říjen 2002)

Tabulka č. I.25 Úroveň HDP na obyvatele při přepočtu pomocí běžné parity kupní síly (země EU, kandidátské země a Česká republika)

		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
								<i>Předb.</i>	<i>Předb.</i>	<i>Predikce</i>	<i>Predikce</i>
Německo	<i>USD</i>	20 100	21 400	21 600	23 000	23 700	24 600	25 800	26 500	27 000	27 900
	<i>EU-15 = 100</i>	109	109	107	107	106	105	105	104	104	104
Rakousko	<i>USD</i>	20 400	21 400	22 400	23 700	24 500	25 700	27 700	28 400	28 600	30 000
	<i>EU-15 = 100</i>	111	110	111	110	110	110	112	112	112	111
Francie	<i>USD</i>	19 700	20 700	20 800	21 700	22 600	23 800	25 400	26 300	26 900	27 800
	<i>EU-15 = 100</i>	107	106	103	101	101	102	103	103	103	103
Británie	<i>USD</i>	18 000	18 800	20 100	21 800	22 500	23 300	24 500	25 300	26 000	27 000
	<i>EU-15 = 100</i>	98	96	100	102	101	100	100	99	100	100
Španělsko	<i>USD</i>	14 200	15 200	15 900	17 000	18 000	19 100	20 100	20 900	21 500	22 400
	<i>EU-15 = 100</i>	77	78	79	79	81	82	81	82	83	83
Portugalsko	<i>USD</i>	12 900	13 800	14 300	16 000	16 100	17 000	18 000	18 600	19 100	19 900
	<i>EU-15 = 100</i>	70	71	71	75	72	73	73	73	74	74
Řecko	<i>USD</i>	11 700	12 800	13 400	14 000	15 000	15 800	16 400	17 400	18 200	19 200
	<i>EU-15 = 100</i>	64	66	66	65	67	68	67	68	70	71
Slovinsko	<i>USD</i>	11 800	12 500	13 200	14 100	14 900	15 800	16 900	17 800	18 600	19 400
	<i>EU-15 = 100</i>	64	64	66	66	67	68	69	70	71	72
Česká republika	<i>USD</i>	11 000	12 400	13 000	13 200	13 300	13 700	13 700	14 400	15 000	15 700
	<i>EU-15 = 100</i>	60	63	64	61	60	59	56	56	58	58
Slovensko	<i>USD</i>	8 200	8 900	9 600	10 300	11 100	11 400	11 400	12 100	12 800	13 500
	<i>EU-15 = 100</i>	45	46	48	48	50	49	46	47	49	50
Maďarsko	<i>USD</i>	8 300	9 100	9 300	10 000	10 800	11 500	12 400	13 200	13 900	14 800
	<i>EU-15 = 100</i>	45	46	46	47	49	49	50	52	53	55
Polsko	<i>USD</i>	6 600	7 000	7 400	7 600	8 500	9 000	9 700	10 000	10 300	10 700
	<i>EU-15 = 100</i>	36	36	36	35	38	39	40	39	40	40

Poznámka: Založeno na výsledcích srovnávacího projektu za rok 1999 a odhadech OECD

Pramen: MF - Makroekonomická predikce ČR (říjen 2002)

Výhled růstu HDP

V roce 2002 hospodářský růst v České republice zřejmě zpomalil až na úroveň okolo 2,7 % meziročně, ale v roce 2003 by pak měl opět dosáhnout úrovně okolo 3,3 %. Lze očekávat, že v roce 2002 k relativně dynamické výkonnosti ekonomiky podstatně přispěla průmyslová výroba, díky poměrně silné domácí poptávce. Dynamika ekonomického výkonu bude záviset i na pružnosti trhu práce. Rychlejšímu tempu ekonomického růstu by mohla bránit zatím

nedokončená restrukturalizace ekonomiky na mikroúrovni. Zároveň lze od roku 2004 očekávat pozitivní efekty vyplývající ze začlenění České republiky do EU.

Tabulka č. I.26 Hrubý domácí produkt - výhled do roku 2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
HDP růst ve stálých tržních cenách	3,3	3,3	2,7	3,3	3,8	4,2

Poznámka: HDP růst ve stálých tržních cenách (v %)

Pramen: MF - Předvstupní hospodářský program, Dodatek (říjen 2002)

Dynamičtější hospodářská výkonnost by pak s ohledem na potenciál i stávající ekonomickou realitu (vysoký růst reálných investic) měla vydržet i ve střednědobém horizontu po roce 2002.

1.2.2.2 Inflace a měnová politika

Česká inflační výkonnost za celé transformační období představuje v rámci regionální komparace nesporný úspěch. Při důsledné aplikaci všech deregulačních a liberalizačních opatření představuje Česká republika zemi, která (na rozdíl od jiných) nepoznala likvidační následky hyperinflace a jejíž míra inflace je velmi blízká úrovním obvyklým v zemích EU. Přesto Česká republika zažila dva výraznější cenové otřesy, spojené s přijímáním nutných transformačních kroků. Tím prvním byl rok 1991, rok jednorázové liberalizace vnitřních cen, jehož výsledkem byla průměrná míra inflace 56,6 %. Tím druhým byl rok 1993, rok zavádění nové daňové soustavy. Osvojení systému daně z přidané hodnoty bylo spojeno s mírou inflace 20,8 %.

Ve zbývajícím období 90. let se inflační očekávání zakonzervovala přibližně na 10 % a v blízkosti této hodnoty se rovněž pohybovala i inflační realita, doprovázená zejména ve druhé polovině 90. let poměrně restriktivní měnovou politikou. Měnová restrikce však výrazně přispěla ke snížení inflačních očekávání a k posunu míry inflace blíže “evropské” úrovni. Toto období začalo rokem 1999 a trvá dodnes, přičemž inflační výkonnost České republiky na přelomu tisíciletí umožňuje, aby nízká inflace nebyla provázena restriktivní, ale neutrální, v určitých obdobích dokonce lehce expanzivní měnovou politikou. Rok 2001 představoval z hlediska inflačního vývoje pokračování dezinflačního trendu.

Měnová politika se v roce 2001 vyznačovala stabilitou. Po většinu roku činila klíčová repo-sazba 5,25 %, když v průběhu prvního pololetí přistoupila centrální banka nejprve ke snížení sazeb, aby později provedla ve stejném rozsahu krok opačný. Teprve v závěru roku došlo k radikálnějšímu změkčení měnové politiky a klíčová sazba na konci roku 2001 poklesla na 4,75 %. Tento krok byl vyvolán jak příznivým inflačním výhledem, tak i značně posilujícím kurzem koruny. Česká národní banka (ČNB) v závěru roku 2001 rovněž přistoupila k devizové intervenci, jež však nevedla ke kurzovému oslabení.

ČNB zastává názor, že tempo posilování reálného kurzu koruny za období od počátku roku 2002 převýšilo reálné možnosti české ekonomiky (kurz koruny vůči euro (€) za období prosinec 2001 – duben 2002 posílil o 15 %, vůči dolaru o 9 %). Zároveň je zřejmé, že negativní dopad kurzu na českou ekonomiku se zatím nestačil v plném rozsahu projevit, i když první problémy se již objevily. Kurzová úroveň je ČNB považována za nadhodnocenou a kurzový vývoj za nerovnovážený.

Počínaje lednem 2002 nabyla účinnosti změna měnového cíle ČNB, kterým přestal být indikátor čisté inflace a stal se jím ukazatel celkové meziroční inflace. Tato změna byla vyvolána především předpokladem navození zcela standardních podmínek i v případě cenového vývoje – zejména pak mechanismů cenové regulace, respektive jejich postupnou eliminací v delším časovém horizontu. ČNB předpokládá, že v následujícím období by mělo docházet k dalšímu pozvolnému, ale viditelnému svírání nůžek mezi tempy růstu regulovaných a neregulovaných cen.

Mezinárodní srovnání

Srovnání vývoje cenové hladiny v České republice s vývojem v EU-15 není pro Českou republiku rozhodně nepříznivé. Míra inflace v České republice by měla v roce 2002 být nižší (2 %) než v EU-15 (2,2 %) a zároveň je nutné si uvědomit, že cenová hladina v České republice po přepočtení devizovým kurzem stále představuje přibližně 47 % průměrné cenové hladiny v zemích EU.

Inflační vývoj se tak, s ohledem na proces dlouhodobého přizpůsobování cenových hladin mezi Českou republikou a EU, zdá být z tohoto pohledu rozporný. Na jedné straně je žádoucí držet v České republice relativně nízkou míru inflace, na straně druhé zde existuje dlouhodobý přirozený tlak na přizpůsobování cenových hladin. Lze se tedy domnívat, že minimálně do doby vážných úvah ohledně vstupu České republiky do EMU (v současnosti odhadované přibližně na období 2007 – 2008) by bylo žádoucí, aby míra inflace v České republice byla mírně vyšší (přibližně o 1 – 2 procentní body) v porovnání s průměrem EU, respektive EMU, a aby tento vývoj byl doprovázen pozvolným, dlouhodobým posilováním kurzu koruny ve vztahu k euro (v rozsahu přibližně 2 - 3 % ročně). Udržení této cesty by vedlo k tomu, že právě v době potřeby zesílené měnové koordinace (v období těsně před vstupem do EMU) by cenová hladina v České republice mohla odpovídat přibližně úrovni 70 % průměru EU.

Ve srovnání měnových politik v kandidátských zemích je možné pozorovat některé dosti podstatné rozdíly. Jestliže měnovou politiku Evropské centrální banky (ECB) i ČNB je možné hodnotit spíše jako měnově neutrální, s jistými projevy obezřetně expanzivní měnové politiky (reálná úroková sazba v EMU je blízká nule, reálná úroková sazba v české ekonomice je jen těsně nad nulou), pak obdobná charakteristika platí například pro maďarskou měnovou politiku, jež se navíc vyznačuje vysokou mírou flexibility (reálná úroková sazba v Maďarsku činí přibližně 1 %, přičemž v Maďarsku byly obvyklé i záporné reálné úrokové sazby). Větší míra úvěrové restrikce je patrná ve slovenské měnové politice, kde reálná úroková sazba osciluje okolo hodnoty 4 %. Nicméně nejvyšší míra měnové restrikce je uplatňována v Polsku, kde se výše reálné úrokové sazby dlouhodobě pohybuje v intervalu mezi 8 – 10 %.

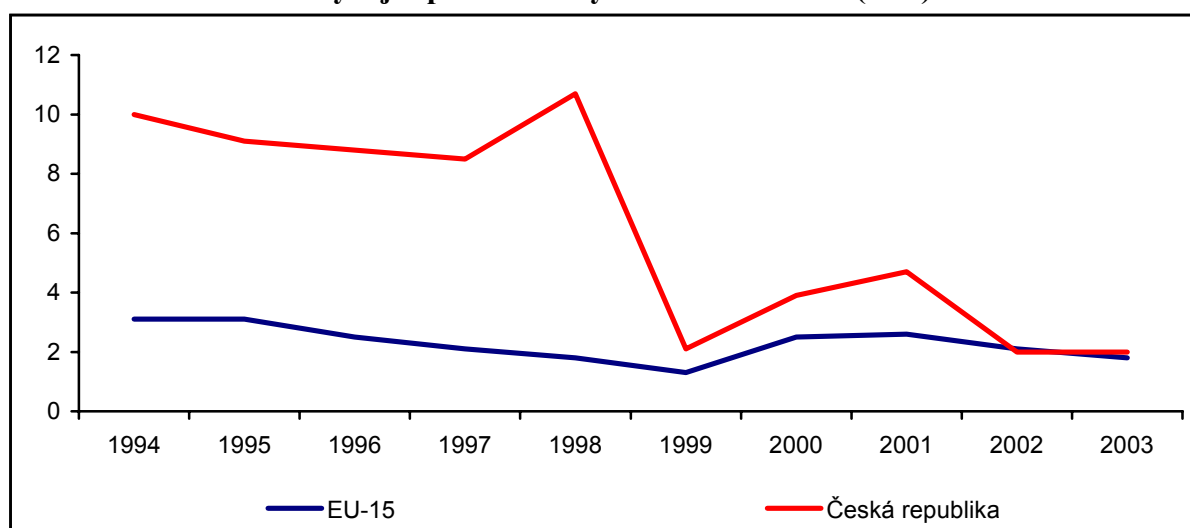
Tabulka č. I.27 Vývoj spotřebitelských cen v letech 1994 - 2003 (země EU, kandidátské země, Česká republika)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
									Predikce	Predikce
EU-15	3,1	3,1	2,5	2,1	1,8	1,3	2,5	2,6	2,2	1,8
Německo	2,8	1,7	1,4	1,9	0,9	0,6	1,9	2,5	1,4	1,3
Francie	1,7	1,8	2,0	1,2	0,8	0,5	1,7	1,7	1,8	1,5
Británie	2,5	3,4	2,4	3,1	3,4	1,6	2,9	1,8	1,9	2,5
Rakousko	3,0	2,2	1,5	1,3	0,9	0,6	2,4	2,6	1,7	1,6
Maďarsko	18,9	28,3	23,5	18,3	14,2	10,0	9,8	9,2	5,3	4,4
Polsko	32,2	27,8	19,9	14,9	11,6	7,3	10,1	5,5	2,5	3,9
Slovensko	13,4	9,9	5,8	6,1	6,7	10,6	12,1	7,3	3,8	5,4
Česká republika	10,0	9,1	8,8	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7	2,0	2,0

Poznámka: Průměrná roční míra inflace ze spotřebitelských cen (v %)

Pramen: MF - Makroekonomická predikce ČR (říjen 2002)

Graf č. I.3 Porovnání vývoje spotřebitelských cen v ČR a EU (v %)

Pramen: MF

Inflační výhled a výhled měnové politiky

Průměrná míra inflace by mohla dosáhnout v roce 2002 meziroční zlepšení až v rozsahu 2,7 procentního bodu. V delším časovém horizontu lze předvídat postupující nominální konvergenci ve vztahu k cenové hladině v EU. Na jedné straně to předpokládá udržení zdravého inflačního prostředí, na straně druhé nutnost mírně vyšší míry inflace, než je průměr v EU (za předpokladu trendu dlouhodobého pozvolného posilování kurzu koruny ve vztahu k euro). V období 2004 – 2006 by měla být míra inflace v České republice udržitelná o 0,5 - 1,0 procentní bod výše, než je průměrná míra inflace v Evropské unii (predikce MF: 2004 – 3,2 %, 2005 – 3,4 %). Totéž platí pro výkon měnové politiky, jež bude v delším horizontu zaměřena na udržení podmínek v rámci kurzového systému ERM II. V případě úrokové politiky se bude jednat o udržení výrazné blízkosti úrokových sazeb mezi ČNB a ECB (která již v současném období existuje).

1.2.2.3 Kurz koruny

Vývoj kurzu koruny ve vztahu k euro lze označit za výjimečný. Na rozdíl od většiny regionálních měn se vyznačuje mimořádnou nominální stabilitou, představující v podmínkách vyšší než evropské inflace výrazné reálné zhodnocení. Jestliže se kurzová úroveň na počátku transformace pohybovala v rozmezí 33 – 34 CZK/ECU, pak tato úroveň byla prakticky držena i v dalších letech následujícího desetiletí, s jistými projevy depreciační v letech 1997 - 1999 a razantními projevy kurzové apreciační v posledních třech letech. V průběhu roku 2001, zejména však v závěru tohoto roku, vykázal kurz koruny ve vztahu k euro viditelné posílení. Jestliže průměrný kurz v roce 2000 činil 35,61 CZK/EUR, v roce 2001 to bylo již jen 34,08 CZK/EUR.

Kurzový vývoj je ovlivněn základními ekonomickými veličinami. V první řadě to byl příliv přímých zahraničních investic, zejména pak v podobě strategických partnerů, do českých společností. Rovněž uspokojivá hospodářská výkonnost v podobě dynamického růstu HDP, přispívajícího k procesu reálné konvergence české ekonomiky ve vztahu k EU, posunula kurz české koruny ke zhodnocení. Také příznivý vývoj makroekonomických veličin, jejich vzájemná kombinace, včetně například nízké inflace (ČNB v roce 2001 poprvé splnila svůj měnový cíl) a poměrně bezproblémového běžného účtu, přispívá k eliminaci kurzového rizika.

Od počátku roku 2002 kurz koruny ve vztahu k euro mnohokrát překonal svoji historicky nejsilnější hodnotu.

Kurzový výhled

Je možné konstatovat, že apreciační trend ve vývoji kurzu koruny, především ve vztahu k euro, bude zřejmě přetrvávat po celé současné programovací období. Současně lze předpokládat, že v roce 2003 zřejmě dojde k diskuzím o podobě kurzového mechanismu po roce 2004 a tedy i k diskuzím ohledně výše kurzu koruny vůči euro v rámci obnoveného systému fixních kurzů pro účely mechanismu ERM II, případně rovněž k diskuzím ohledně šíře kurzového pásma v rámci tohoto systému. Závěr sledovaného období by měl být již ve jménu efektivního managementu české kurzové politiky v rámci systému ERM II a současně i intenzivních příprav pro vstup České republiky do EMU.

1.2.2.4 Vnější bilance

Vývoj obchodní bilance a běžného účtu platební bilance byl po většinu transformačního období schodkový, přičemž tato charakteristika je platná dodnes. Nicméně pouze v období let 1995 až 1997 byl schodek obchodní bilance nadměrný a rizikový. Počínaje rokem 1998 dochází vlivem makroekonomické restrikce k výrazné redukci schodku, který se opět zvyšuje až na počátku tohoto desetiletí (rok 2000). Současně je schodek běžného účtu doprovázen výrazným, někdy i několikanásobným přebytkem na finančním účtu platební bilance. Přebytek finančního účtu v požadované a uspokojivé struktuře představuje především výsledek aktivní politiky ve vztahu k přílivu přímých zahraničních investic, uvedené do praxe v roce 1998. V předchozím období byl zájem přímých zahraničních investorů o vstup do České republiky výrazně menší.

V průběhu roku 2001 se tempo růstu zahraničního obchodu dále zpomalovalo a pokračovalo tak v trendu vývoje předchozího období. Za celý rok 2001 byla dynamika vývozu i dovozu

podstatně vyšší než v jeho druhé polovině, kdy tempo soustavně zpomalovalo až dosáhlo poklesu. Dovoz v roce 2001 meziročně vzrostl o 11,6 %, vývoz pak o 13,2 %.

Komoditní ani teritoriální struktura zahraničního obchodu nezaznamenala podstatné změny. Na růstu zahraničního obchodu se, stejně jako v předchozím období, podílely zejména stroje a dopravní prostředky. Vývoj zahraničního obchodu byl v průběhu roku 2001 bezesporu ovlivněn zpomalováním tempa ekonomické aktivity především v západní Evropě.

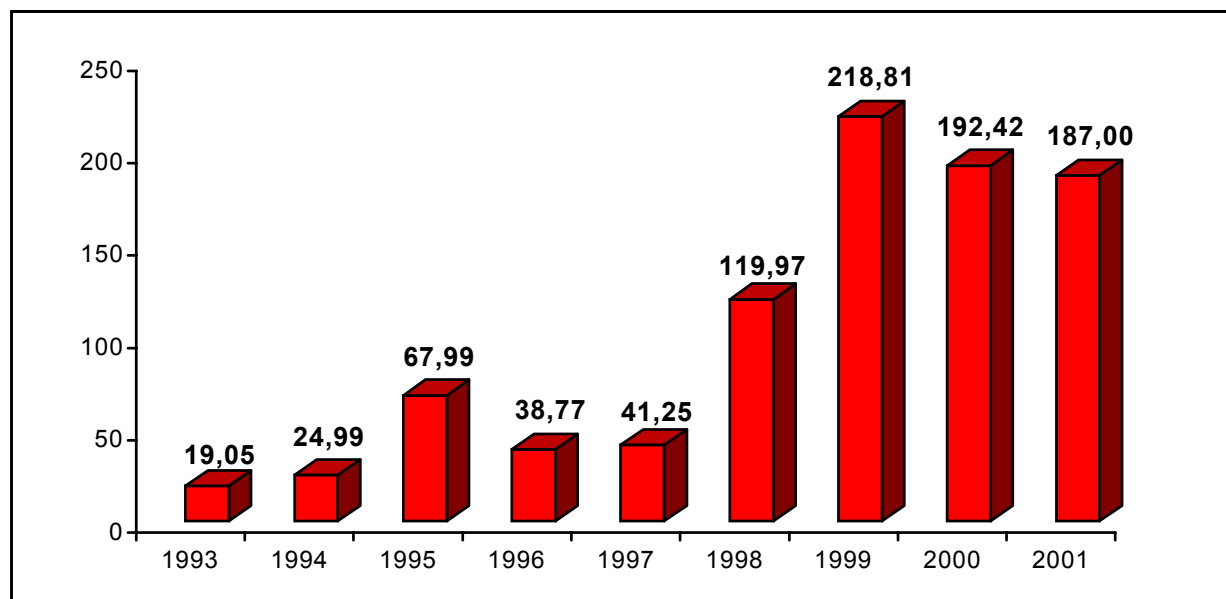
Vývoj obou klíčových účtů platební bilance byl v roce 2001 příznivý. Deficit běžného účtu za rok 2001 činil 2,62 mld. USD, což představuje přibližně 4,6 % HDP. Přebytek na finančním účtu za rok 2001 činil 4,03 mld. USD, což představuje přibližně 7,1 % HDP.

Přebytek bilance přímých zahraničních investic činil v roce 2001 183,3 mld. Kč (4,82 mld. USD). Výsledky za rok 2001 rovněž ukazují na příznivý poměr mezi deficitem běžného účtu (který není rizikový) a přebytkem finančního účtu. V rámci finančního účtu jednoznačně převládají bezrizikové transakce spojené s přílivem přímých zahraničních investic. Významným důvodem přílivu přímých zahraničních investic byla pokračující privatizace státního majetku do rukou zahraničních investorů, když příjmy z prodeje státních účastí činily zhruba 30 % z celkového objemu přímých zahraničních investic. Nejvíce přímých zahraničních investic pocházelo ze zemí EU-15, jejichž podíl na celkovém objemu činil zhruba 88 %. Hlavní objem přímých zahraničních investic - 80,3 % - směřoval do oblastí služeb. Růstu přímých zahraničních investic v České republice také napomohla hospodářská opatření vlády. Jedná se zejména o zavedení a zdokonalování systému investičních pobídek i dynamický rozvoj budování průmyslových zón. Systém pobídek je zároveň využitelný i pro české investory a postupně se rozšiřuje. Bude jej možné využít nejen pro průmyslové investice a pro tzv. strategické služby, ale postupně i pro podporu výzkumu a vývoje. K růstu přímých zahraničních investic přispívá v poslední řadě i stabilní politická situace.

V rámci běžného účtu platební bilance je možné pozorovat relativně příznivý příspěvek obchodní bilance a stále pozitivnější dopad bilance služeb. Také výsledek bilance výnosů vykazuje v roce 2001 mírné meziroční zlepšení.

Vývoj zahraniční zadluženosti je přibližně po pět let stabilizovaný a z makroekonomického hlediska nepředstavuje významné riziko. Zahraniční zadluženost České republiky činila ke konci roku 2001 21,7 mld. USD.

Graf č. I.4 Příliv přímých zahraničních investic do České republiky v letech 1993 - 2001 (v mld. Kč)

Pramen: Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO), ČNB, 2002

Tabulka č. I.28 Vývoj souhrnné platební bilance za léta 1994 – 2003 (vybrané ukazatele)

		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
										<i>Predikce</i>	<i>Predikce</i>
Vývoz zboží	<i>mld. Kč</i>	458,4	569,5	595,8	709,3	834,2	908,8	1 121,1	1 269,6	1 222	1 276
	<i>m.r.= 100</i>	110,5	124,2	104,6	119,1	117,6	108,9	123,4	113,2	96,3	104,4
Dovoz zboží	<i>mld. Kč</i>	498,2	667,1	750,7	864,5	918,2	974,6	1 241,9	1 386,3	1 306	1 354
	<i>Předch. r. = 100</i>	115,8	133,9	112,5	115,2	106,2	106,1	127,4	111,6	94,2	103,7
Obchodní bilance	<i>mld. Kč</i>	-39,8	-97,6	-154,9	-155,2	-84,0	-65,8	-120,8	-116,7	-84	-78
Vývoz služeb	<i>mld. Kč</i>	148,4	178,3	222,0	227,2	246,7	243,9	264,8	269,7	255	266
	<i>Předch. r. = 100</i>	107,8	120,1	124,5	102,3	108,6	98,8	108,6	101,8	94,7	104,0
Dovoz služeb	<i>mld. Kč</i>	134,4	129,4	169,8	171,3	184,8	202,3	210,2	211,7	208	212
	<i>Předch. r. = 100</i>	124,1	96,3	131,3	100,8	107,9	109,5	103,9	100,7	98,1	102,0
Bilance služeb	<i>mld. Kč</i>	14,1	48,9	52,2	55,9	61,9	41,5	54,6	58,0	48	54
Běžný účet	<i>mld. USD</i>	-0,79	-1,37	-4,12	-3,56	-1,25	-1,46	-2,72	-2,62	-3,0	-3,2
Finanční účet	<i>mld. USD</i>	3,37	8,23	4,18	1,08	2,92	3,08	3,84	4,03	8,8	4,0
- přímé zahraniční investice	<i>mld. USD</i>	0,75	2,53	1,28	1,28	3,59	6,23	4,94	4,82	-	-
Zahraniční zadluženost	<i>mld. USD koncem r.</i>	12,2	17,2	21,2	21,6	24,3	22,9	21,6	21,7	22	22
Podíl obch. bilance na HDP	%	-3,4	-7,1	-9,9	-9,2	-4,6	-3,5	-6,1	-5,4	-3,7	-3,3
Podíl běžného účtu na HDP	%	-1,9	-2,6	-7,1	-6,7	-2,2	-2,7	-5,3	-4,6	-4,2	-4,1
Podíl finančního účtu na HDP	%	8,2	15,8	7,2	2,0	5,1	5,6	7,5	7,1	12,8	5,1
Podíl zahr. zadluženosti na HDP	%	28,9	33,1	36,9	44,6	39,5	43,2	41,2	36,5	29	28

Pramen: MF - Makroekonomická predikce ČR (říjen 2002)

Míra ovlivnitelnosti české ekonomiky

Českou republiku je možné charakterizovat jako velmi otevřenou malou ekonomiku, silně zapojenou do vnějších hospodářských aktivit, a proto značně ovlivňovanou mezinárodním hospodářským vývojem. Celkový podíl exportu na HDP v roce 2001 činil 60 %. Většina zahraničně obchodních transakcí je realizována se zeměmi EU.

Tabulka č. I.29 Otevřenost české ekonomiky vůči EU v roce 2001 (v %)

	Dovoz	Vývoz
Podíl zahraničního obchodu na HDP ČR	66,1	60,4
Podíl EU na zahraničním obchodu ČR	61,8	68,9

Pramen: Sociální a ekonomické souvislosti integrace ČR do EU - dokument Rady vlády pro sociální a ekonomickou strategii (RASES), duben 2002

Je možné konstatovat, že s ohledem na stávající hospodářský vývoj (díky relativně silné tuzemské poptávce) se negativní dopad vývoje světové ekonomiky na českou ekonomiku v plném rozsahu zatím neprojevil. Současný vývoj prokazuje poměrně značnou rezistenci české ekonomiky i přes její provázanost na vývoj vnějšího prostředí.

Je nutné zdůraznit následující skutečnosti:

- pokles ekonomické aktivity v zemích EU, který má za následek redukci poptávky po vývozu do těchto zemí, se v průběhu roku 2001 projevil v dynamice českého vývozu;
- pokles exportní dynamiky se následně projevil i ve vývoji zaměstnanosti; nejen že na přelomu let 2001 a 2002 došlo k nárůstu míry nezaměstnanosti, současně se podstatně zpomalila i tvorba nových pracovních míst (částečně i pod vlivem nejistoty ohledně budoucího vývoje vývozních transakcí);
- mezinárodní hospodářský vývoj do jisté míry ovlivnil příliv zahraničního kapitálu do české ekonomiky; zatímco rozvoj projektů na “zelené louce” zůstává dynamický, vývoj některých sektorů ve světě (telekomunikace, energetika, ale i strojírenství a hutnictví) částečně ovlivnil zájem zahraničních strategických investorů o jejich vstup do významných českých podniků – ať již v rámci privatizačních nebo restrukturalizačních projektů;
- oslabení světové ekonomiky se projevilo i výrazným snížením cen vstupů, na kterých je činnost řady klíčových hospodářských odvětví závislá. Tento faktor se projevil ve výrazném snížení nákladů spojených s dovozem ropy, plynu a ostatních surovin.

Důležitým pojítkem výše uvedených zahraničně obchodních a investičních vztahů je úroveň kurzu koruny, primárně ve vztahu k euro. Kurz koruny vůči euro za období leden 2001 - duben 2002 posílil o 15 % (kurz koruny vůči dolaru ve stejném období posílil o 9 %) a tento trend se prohluboval i v následujících měsících a pokračoval až do konce roku 2002. Daná kurzová úroveň se zřejmě stává věčnou překážkou pro české vývozce, kterým se tímto výrazně zhoršily podmínky cenové konkurenceschopnosti. Stávající stav a blízká budoucnost české ekonomiky odráží její silnou závislost na exportní schopnosti a potřebu dovážet strategické suroviny.

Výhled vnějších vztahů

V roce 2002 došlo k dalšímu poklesu tempa vývozu i dovozu, respektive spíše umírněnou dynamiku na vývozní straně. Na straně jedné přetrvávající zpomalení, až recese v zemích EU; na straně druhé příznivé ceny surovin a silný kurz koruny ovlivní vývozní i dovozní stranu obchodní bilance. Prudký nárůst výše obchodního deficitu není (za těchto okolností) příliš pravděpodobný.

Na finančním účtu platební bilance byl v roce 2002 zaznamenán výrazný přebytek na účtu přímých zahraničních investic, jejichž tok zatím nepolevuje. V průběhu roku 2002 se uskutečnilo jak několik dalších významných privatizačních projektů, tak i investic na “zelené

louce". Za rok 2002 by pak podíl finančního účtu měl dosáhnout úrovně až přes 12 % HDP. Existuje zde tedy dobrý předpoklad udržení příznivých charakteristik platební bilance i v roce 2002.

Od roku 2003 lze počítat s výrazným zvýšením dynamiky exportu, jež by měla vést rovněž k další redukci obchodního deficitu. Okolo roku 2006 by běžný účet platební bilance měl směřovat ke své vyrovnanosti. Ve stejném časovém horizontu je možné odhadovat, že příliv přímých zahraničních investic do České republiky potrvá. Současně v té době bude již zřejmě možné hovořit i o projektech vývozu českého kapitálu do zahraničí. I v tomto dlouhodobějším horizontu lze uvažovat o příznivém poměru mezi saldem běžného a finančního účtu platební bilance.

1.2.2.5 Nezaměstnanost

Vývoj registrované míry nezaměstnanosti lze rozdělit na dvě odlišná, zlomová období. Tím prvním bylo období faktické absence podnikové restrukturalizace, v jejímž důsledku byla míra nezaměstnanosti částečně uměle, částečně i díky absorpční schopnosti rodičního se terciárního sektoru držena na velmi nízké úrovni v rozmezí 3 - 4 %. Zlomem byl rok 1998 a skutečně započatá důsledná restrukturalizace podnikové sféry, vedoucí nejdříve k růstu míry nezaměstnanosti na úroveň okolo 6 %, v prosinci 1998 7,5 %; postupně až do blízkosti 10 % v lednu 2000, respektive 9,37 % na konci roku 1999.

Na přelomu let 2001 a 2002 míra nezaměstnanosti rostla až neočekávaně rychle, když nejprve v prosinci 2001 vzrostla na 8,9 % a v lednu 2002 až na úroveň 9,4 %. Nejtypičtější charakteristiky nezaměstnanosti pro současnou českou ekonomiku se zřejmě pro delší časové období stabilizovaly, konkrétně pak rozdělení míry nezaměstnanosti mezi jednotlivé sektory, rysy strukturální nezaměstnanosti i počet volných pracovních míst.

Mezinárodní srovnání

Z pohledu strukturální politiky a jejích nástrojů je důležitá komparace měr nezaměstnanosti. Jestliže v České republice byla až přibližně do počátku druhé poloviny 90. let udržována velmi nízká a realitě příliš neodpovídající míra nezaměstnanosti (nad 3 %), ve stejném období byla v zemích EU dosahována úroveň velmi blízká úrovni rekordní (v průměru výrazně přesahující 10 %, v případě některých zemí dosahující až více než 20 %). Na přelomu tisíciletí se vývoj nezaměstnanosti v zemích EU (rovněž díky explicitně definovaným nástrojům politiky na podporu zaměstnanosti) výrazně snižoval, ale míra nezaměstnanosti v České republice rostla. Průměrná míra nezaměstnanosti (definice ILO) v zemích EU-15 dosahovala v roce 2000 hodnoty 8,2 %, v České republice 8,8 %. V roce 2001 činila pak v ČR 8,1 %; pro země EU-15 je zatím k dispozici údaj k 31. prosinci 2001, kdy průměrná míra nezaměstnanosti byla na úrovni 7,8 %.

Ve skupině kandidátských zemí je situace velmi diferencovaná a v porovnání s většinou z nich je na tom Česká republika relativně dobře. Nejvyšší míra nezaměstnanosti z uváděných kandidátských zemí hrozí Slovensku (19,2 % v roce 2001) a Polsku (18,2 % v roce 2001). Tyto země převyšují v hodnotě daného ukazatele i země s nejvyšší mírou nezaměstnanosti v rámci EU (Španělsko a Finsko). Na opačném pólu ve skupině kandidátských zemí je Maďarsko, jehož míra nezaměstnanosti je již několik let srovnatelná se zeměmi EU s nejnižší mírou nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti činila v roce 2001 v Maďarsku 5,7 % a ve Slovinsku 6,4 %.

Tabulka č. I.30 Srovnání míry nezaměstnanosti ve vybraných kandidátských zemích v roce 2000 a 2001 (v %)

	ČR	Maďarsko	Polsko	Slovensko	Slovinsko
2000	8,8	6,4	16,1	18,6	7,0
2001	8,1	5,7	18,2	19,2	6,4

Pramen: Sociální a ekonomické souvislosti integrace ČR do EU - dokument Rady vlády pro sociální a ekonomickou strategii (RASES), duben 2002

Výhled nezaměstnanosti

V následujícím období bude míra registrované nezaměstnanosti pravděpodobně odrážet dva důležité vlivy. Za prvé, hospodářský růst zřejmě zůstane relativně silný (v porovnání s EU-15), nicméně bude pravděpodobně mírně zpomalovat. Za druhé, exportní výkonnost významně ovlivní vytváření nových pracovních míst. Na konci roku 2002 byla míra nezaměstnanosti 9,9 % (průměrná registrovaná míra nezaměstnanosti za rok 2002 byla 9,2 %).

Ani v delším časovém horizontu nelze počítat s výraznou redukcí míry nezaměstnanosti. Příznivé růstové vyhlídky na straně jedné zřejmě povedou k nárůstu tvorby nových pracovních míst, na straně druhé problémy strukturální nezaměstnanosti zůstanou aktuální (a možná se ještě dále zvýší), ve výhledu do roku 2006. Průměrná míra registrované nezaměstnanosti by měla v roce 2003 i 2004 dosáhnout 9,9 %, v roce 2005 9,6 % (viz Předvstupní ekonomický program – dodatek, MF říjen 2002). Směrem k růstu zaměstnanosti by měl působit hlavně ekonomický růst a rozvoj malého a středního podnikání, generující nová pracovní místa. Příliv zahraničních investic do nových kapacit bude ale vytvářet jen omezený počet pracovních příležitostí vzhledem k tomu, že se bude jednat spíše o investice do aktivit s vysokou technologickou úrovní a produktivitou práce.

1.2.2.6 Fiskální politika

Stejně jako v případě již uvedených makroekonomických veličin je i pro vývoj fiskální politiky významný zlomový rok 1997. Státní rozpočet byl po celé předchozí transformační období v zásadě vyrovnaný, případně i přebytkový, a problém nadměrného schodku a narůstajícího státního dluhu nebyl v české ekonomice relevantní.

Rokem 1997 se uvolnilo deficitní financování potřeb státu, ke kterému se připojila celá řada tehdy skrytých transformačních nákladů, jež byly teprve ex-post hrazeny z veřejných výdajů. Pozvolný nárůst deficitů v posledním období zrychlil. Deficit veřejných rozpočtů včetně čistých půjček činil v roce 2001 52,3 mld. Kč – tedy 2,4 % HDP. Ve srovnání s rokem 2000 došlo ke snížení o 0,8 procentního bodu, což bylo dáno zejména kulminací privatizačních příjmů. Pokud vyloučíme příjmy z privatizace a ostatní operace finančního charakteru, získáme ukazatel deficitu veřejných rozpočtů bez čistých půjček, jehož podíl na HDP již od roku 1996 rostl a v roce 2001 činil 5,2 %.

Hospodaření veřejných rozpočtů se promítá do výše veřejného dluhu. Ten sice ve srovnání s ostatními vyspělými i tranzitivními ekonomikami zůstává stále relativně nízký nicméně v období let 1999 – 2001 došlo k výraznému nárůstu veřejného dluhu (1999: 275,2 mld. Kč, 2001: 404,5 mld. Kč). Ke konci roku 2001 hrubý veřejný dluh činil 404,5 mld. Kč, což představovalo 18,8 % HDP. Více než 80 % z celkového hrubého dluhu představuje dluh státní, který od roku 1998 vykazuje silně rostoucí trend, charakteristický výrazným růstem dluhu domácího a poklesem dluhu zahraničního.

Kvantitativně nejvýznamnější faktor, který vedl k růstu deficitu veřejných rozpočtů v letech 2000 a 2001, představují náklady transformace spojené s restrukturalizací podnikového sektoru a stabilizací bankovního sektoru (tyto náklady budou zatěžovat veřejné rozpočty i v nejbližších letech - v období vstupu do EU by však jejich vliv měl doznívát). Vedle přímých nákladů transformace dopadají na veřejné rozpočty i náklady spojené s modernizací ekonomiky, která si klade za cíl přiblížit úroveň infrastruktury a ekologických norem standardům EU, a náklady v podobě přizpůsobování politik a právního a institucionálního rámce. Souběh těchto nákladů neumožňuje (a ani v krátkodobém horizontu nebude umožňovat) výrazně snížit podíl veřejných výdajů na HDP.

Struktura výdajů je zatížena vysokým podílem mandatorních výdajů. Tempo růstu sociálních mandatorních výdajů pravidelně předstihuje tempo daňových příjmů. Tato skutečnost spolu s vysokými náklady transformace zužuje manévrovací prostor při sestavování státního rozpočtu a tvorbě fiskální politiky.

Hodnocení výsledků státního rozpočtu za rok 2001 je rozporuplné, celkově negativně vyhlížející deficit byl ale výrazně lepší, než byla předchozí očekávání. Státní rozpočet za rok 2001 skončil schodkem 66,7 mld. Kč, ačkoliv schválená rozpočtovaná částka činila původně 49,0 mld. Kč. V meziročním porovnání pokračuje trend dalšího prohlubování výše deficitu. Výše dosaženého rozpočtového deficitu na HDP dosahuje přibližně 3,1 %. Od počátku roku 2002 dochází bohužel k dalšímu zhoršování rozpočtové fiskální disciplíny.

Mezinárodní srovnání

Počínaje rokem 2000 dochází v ČR k překročení hranice 3 % výše rozpočtového deficitu ve vztahu k HDP, přičemž stávající vývoj veřejných financí nedává velkou naději na brzký zvrat tohoto vývoje. Za poslední čtyři roky (1997 – 2001) činila výše rozpočtového deficitu ve vztahu k HDP v průměru 4 %.

Na úrovni cca 4 % HDP se pohybovala průměrná úroveň výše rozpočtového deficitu k HDP v zemích EU zhruba až do roku 1996. Od roku 1997 ale začala fiskální disciplína zemí EU výrazně posilovat a za období následujících čtyř let se výše deficitu k HDP snížila až na průměrnou hodnotu 1,8 % HDP s tím, že řada zemí EU je v současnosti schopna dosahovat rozpočtových přebytků.

Ve skupině kandidátských zemí (s výjimkou Slovinska a Estonska, jež dlouhodobě vykazují své státní rozpočty fakticky v rovnováze) je situace obdobná jako v České republice.

Vývoj veřejného dluhu naznačuje, že zatímco jeho výše i podíl na HDP jsou z hlediska mezinárodního srovnání v pořádku, varovné jsou vývojové trendy. A to jak u dluhu veřejného, tak i u dluhu státního, který nejvíce přispívá k růstu veřejného dluhu. V České republice dochází na jedné straně k mimořádně rychlému nárůstu veřejného i státního dluhu, jehož objem se více než zdvojnásobil, na straně druhé však jeho výše ve vztahu k HDP zůstává v porovnání s průměrem EMU téměř čtyřikrát příznivější. V České republice je možné objem státního dluhu k HDP vyjádřit přibližně 16,0 %, kdežto průměrná hodnota výše státního dluhu zemí EMU k HDP v roce 2000 činila 69,5 %. Skupina kandidátských zemí je i v tomto ohledu velmi heterogenní. Výše poměru státního dluhu Polska, Maďarska a Slovenska je blízká průměrné úrovni v EMU, v případě Slovinska a Estonska je tato úroveň srovnatelná s českou.

Fiskální výhled

V delším časovém období bude nutné snížit výši rozpočtových deficitů ve vztahu k HDP, vládní prohlášení hovoří o deficitu 4,9 – 5,4 % HDP pro rok 2006.

Probíhá příprava výdajových reforem zaměřená na vyhodnocení efektivnosti jednotlivých výdajových programů a institucionální příprava zaměřená na zlepšení alokační efektivnosti výdajových rozhodnutí a posílení agregátní fiskální disciplíny. Výdajové stropy a pravidla postavená na střednědobém rozhodování by měla umožnit zlepšení při stanovování výdajových priorit a posílí stabilitu výdajových politik a tím i efektivnost rozpočtové alokace.

Výrazným dlouhodobým rizikem pro udržitelnost veřejných financí jsou v neposlední řadě i fiskální dopady stárnutí populace (dopady na důchodový systém). Velká pozornost musí být tedy věnována i reformě důchodového systému. Ministerstvo financí připravuje fiskální výhled do roku 2006.

1.2.3 Závěry

V letech 2000 - 2001 byl vývoj, respektive vzájemná kombinace makroekonomických veličin v České republice nejlepší v podstatě od počátku transformačního období. Během tohoto období se z pohledu reálné i nominální konvergence českého ekonomického prostředí a podmínek v EU podařilo učinit některé podstatné kroky.

Mezi pozitivní stránky českého makroekonomického vývoje je možné řadit (s ohledem na vnější okolnosti) relativně silný hospodářský růst (v porovnání s EU-15), u něhož existuje reálný předpoklad dlouhodobější udržitelnosti, respektive růstu. Struktura růstu HDP je pozitivní, opírající se o silnou investiční aktivitu doprovázenou rovněž silnou, přesto však umírněnou, soukromou spotřebou. K vhodné struktuře růstu HDP zde však již přibližně dva roky chybí výraznější příspěvek vnějšího sektoru. Při relativně silné exportní výkonnosti zde převládala současně i vysoká poptávka po dovozu. Hospodářská politika by se měla v této souvislosti zaměřit i na větší podporu domácích výrobců, zejména na zlepšování institucionálního prostředí. Kladnou stránkou stávajícího ekonomického vývoje v České republice je bezrizikový inflační vývoj, doprovázený spolehlivou a obezřetnou politikou centrální banky. Měnový vývoj v posledním období výrazně přispěl k nominální konvergenci českého ekonomického prostředí ve vztahu k EU.

Klady i negativa je možné registrovat v případě vnější bilance české ekonomiky - v souhrnu ale převládají kladná hodnocení. Exportní výkonnost i přes zpomalení tempa zůstává v absolutních veličinách velmi vysoká. Obchodní deficit ve vztahu k HDP nepředstavuje nijak výrazné riziko, navíc vykazuje známky redukce. Stejně charakteristiky platí i pro běžný účet platební bilance, jehož deficit je rovněž přiměřený. V rámci běžného účtu se pozitivním způsobem a narůstající vahou projevuje bilance služeb. V podmínkách výrazné přítomnosti přímých zahraničních investorů v české ekonomice je ale nutné počítat s dlouhodobějším deficitem na účtu transferů (díky převodu zisků, dividend a ostatních příjmů z České republiky do mateřských zemí těchto investorů). Deficit běžného účtu je navíc spolehlivě pokryt velmi stálým a bezrizikovým přebytkem na účtu finančním, který je tvořen zejména přílivem přímých zahraničních investic (a nikoliv spekulativními a těkavými finančními investicemi lákanými ke vstupu do české ekonomiky úrokovým diferenciálem tak, jak bylo obvyklé v polovině 90. let).

Rizika makroekonomického vývoje České republiky představuje nezaměstnanost a zejména fiskální charakteristiky. Přestože výše míry nezaměstnanosti v porovnání s EU-15 i s ostatními kandidátskými zeměmi není relativně vysoká, problémem je vývoj strukturální nezaměstnanosti. Postižené regiony jsou z pohledu strukturální nezaměstnanosti již delší dobu zakonzervovány na hodnotách celkové míry nezaměstnanosti mezi 15 – 22 %. Negativně se vyvíjející oblastí české ekonomiky jsou veřejné finance. Ani zde relativní míry deficitu a dluhu nejsou tak znepokojivé, jako trend jejich dynamického prohlubování. Znepokojivé pak nejsou možné dopady nynějšího stavu, ale předpokládané důsledky daného vývoje za podmínky, že by nebyl radikálně zvrácen. Hlavním cílem fiskální politiky musí být tedy postupná fiskální konsolidace (podrobně popsáno v návrhu Předvstupního ekonomického programu Ministerstva financí).

V nadcházejících letech je nutné zlepšit i kvalitu institucionálního prostředí: vymahatelnost práva, bezbariérový vstup a výstup ekonomických subjektů na trh a z trhu (konkurs) a fungování kapitálového trhu.

V horizontu do roku 2006 je možné očekávat:

- příznivý soulad vývoje makroekonomických veličin by měl vytvořit stabilní ekonomický rámec i pro nadcházející období;
- růst HDP je nastaven k dosahování vyšší dynamiky i pro delší období; v horizontu příštích pěti let by tak mohlo dojít k posílení reálné konvergence;
- vnější bilance by měla zůstat udržitelná, s redukcí schodku běžného účtu a v delším období zřejmě i přebytku účtu finančního;
- míra inflace je udržitelná v dlouhodobějším horizontu na úrovni jen nepatrně převyšující průměr EU, resp. EMU; tím by měla být současně (při zajištění měnové omezitelnosti) rovněž posilována nominální konvergence a tím i přizpůsobování cenových hladin přibližně v rozsahu 4 – 5 procentních bodů ročně; v roce 2006 by tak cenová hladina v České republice mohla dosáhnout úrovně nad 60 % průměru EU;
- vyšší míra registrované nezaměstnanosti, ovlivněná strukturálními problémy, přetrvá do roku 2006 (a bude se zřejmě pohybovat nad 9 %);
- trend kurzového posilování převládne i v dlouhodobějším výhledu, případný pozvolný návrat k fixaci kurzu v rámci ERM II by se měl odehrávat v kurzových hodnotách silnějších než 30 CZK/EUR;
- zřejmě až v závěru období (do roku 2006) dojde k posílení fiskální disciplíny v podobě redukce schodku a zastavení nárůstu dluhu;
- omezitelná měnová politika bude nadále udržovat rozumné a odůvodnitelné rozpětí úrokového diferenciálu mezi CZK a EUR.

I.3 ANALÝZA HOSPODÁŘSKÉHO VÝVOJE

I.3.1 Regionální HDP

Z porovnání hospodářské výkonnosti jednotlivých regionů soudržnosti vyplývá, že region Praha je hospodářsky nejvýkonnější oblastí. Je v něm dlouhodobě vytvářena čtvrtina hrubého domácího produktu České republiky. Zbýlých 75 % HDP připadá na ostatních sedm regionů NUTS II. Jejich podíl na ekonomické aktivitě České republiky je přitom relativně vyvážený a pohybuje se v intervalu od 9 % do 14 %.

Tabulka č. I.31 Podíl regionů soudržnosti na tvorbě HDP České republiky (v %)

	1995	1998	2000
Praha	21,5	23,8	24,3
Střední Čechy	8,3	8,7	9,1
Jihozápad	10,9	10,7	10,7
Severozápad	10,2	9,4	9,0
Severovýchod	12,6	12,4	12,5
Jihovýchod	14,4	14,2	14,1
Střední Morava	10,2	9,9	9,8
Moravskoslezsko	11,8	11,1	10,5
Česká republika	100,0	100,0	100,0

Pramen: Regionální portréty 2000, ČSÚ, 2001

Se 122 % průměru HDP na obyvatele zemí EU představuje Praha unikátní region, a to nejen v porovnání s ostatními českými regiony soudržnosti, ale i v porovnání s jakýmkoliv jiným regionem NUTS II v jakékoliv jiné kandidátské zemi. Výše pražského HDP na obyvatele je dokonce výrazně vyšší než hodnota drtivé většiny regionů v nynější EU, resp. je vyšší než hodnota tohoto ukazatele 13 z 15 členských zemí EU. Praha je tak jediným regionem soudržnosti v České republice, který nebude v rámci politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU žádat o podporu v rámci Cíle 1.

Ostatní regiony představují z hlediska interpretace souhrnného indikátoru HDP na obyvatele poměrně homogenní skupinu a pohybují se v poměrně úzkém intervalu mezi 48 % a 56 % průměru HDP na obyvatele v zemích EU. Splňují tak referenční hladinu Cíle 1 (75 % průměru HDP na obyvatele EU-15). Z tohoto pohledu 99,4 % rozlohy České republiky a 88,5 % populace představuje oblasti, jejichž rozvoj zaostává. V porovnání s ostatními kandidátskými zeměmi je možné považovat hodnoty HDP na obyvatele v českých regionech NUTS II za relativně vysoké, navíc blízké hodnotám řady regionů v tzv. kohezních zemích EU.

S využitím dalších ukazatelů je však možné v České republice vyčlenit více problémové regiony. Z tohoto pohledu lze za citlivé označit především regiony soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko, které vykazují nadprůměrně vysokou míru nezaměstnanosti nejen z pohledu celostátního, ale rovněž i ve vztahu k EU. Navíc, v těchto regionech je také nejvíce patrný podíl strukturální nezaměstnanosti, resp. zaměstnatelnosti, neboť podíl dlouhodobě nezaměstnaných se zde přibližuje až k hodnotě 50 % celkového počtu nezaměstnaných.

Tabulka č. I.32 Hrubý domácí produkt v regionech NUTS II a ČR v PPS na osobu (v %)

	ČR = 100 % (2000)	EU-15 = 100 % (1997 - 1999)	EU-25 = 100 % (1997 - 1999)
Praha	211	122	134
Střední Čechy	84	49	54
Jihozápad	93	56	62
Severozápad	82	52	57
Severovýchod	86	52	57
Jihovýchod	88	53	58
Střední Morava	81	50	55
Moravskoslezsko	84	54	60
Česká republika	100	60	66

Poznámka: PPS - Parita kupní síly

Pramen: Regionální portréty 2000, ČSÚ, 2001; Eurostat

I.3.2 Struktura regionálních ekonomik

České hospodářství jako celek prošlo za posledních deset let razantní strukturální změnou. Došlo ke snížení podílu zemědělství (ze 7,7 % na 3,4 %) a průmyslu (z 34,5 % na 31,8 %) na tvorbě HDP ve prospěch podílu sektoru služeb (ze 41,8 % na 49,7 %). Obdobný proces proběhl bez výjimky i na úrovni regionů soudržnosti, avšak s rozdílnou intenzitou. Za posledních deset let došlo k výraznému poklesu váhy průmyslu na celkové ekonomické aktivitě (k výraznému poklesu podílu průmyslu na HDP jednotlivých regionů) a současně k výraznému nárůstu váhy služeb, resp. terciárního sektoru na celkové ekonomické aktivitě (k nárůstu podílu služeb, resp. terciárního sektoru na HDP jednotlivých regionů).

Strukturální změny byly v jednotlivých regionech ovlivněny zejména následujícími faktory:

- útlum těžby paliv, hutnictví a těžké chemie v regionech Severozápad a Moravskoslezsko (nicméně zmíněná průmyslová odvětví zůstávají v těchto regionech z hlediska ekonomické aktivity i zaměstnanosti stále dominantní);
- proces restrukturalizace v odvětví těžkého strojírenství v regionu Jihozápad;
- vysoká váha kožedělného, textilního a potravinářského průmyslu v regionech Severovýchod, Střední Morava a Jihovýchod;
- snižování podílu zemědělství na ekonomické aktivitě v regionu Jihovýchod (horské a podhorské oblasti).

I.3.3 Zaměstnanost

Na trhu práce dochází od počátku transformace k zásadním strukturálním změnám. V České republice došlo k očekávanému nárůstu obyvatelstva v produktivním věku, k poklesu míry ekonomické aktivity žen (a v menší míře i mužů) a k poklesu ekonomické aktivity obyvatelstva v poproduktivním věku. Trh práce výrazně ovlivňovalo zejména omezování pracovních míst v souvislosti s útlumem neefektivních výrob a řešením problémů souvisejících s předcházející přezaměstnaností.

I.3.3.1 Sektorová zaměstnanost

Pokles zaměstnanosti v průmyslu je vyvoláván především vývojem v odvětvích těžby paliv, hutnictví, strojírenství a v odvětví spotřebního průmyslu (zejména textilního), s nepříznivými

dopady v regionech s koncentrací těchto výrob. Výrazně se pokles zaměstnanosti projevil také v zemědělství, zejména v důsledku jeho transformace a privatizace, ale i omezováním zemědělské produkce v důsledku vyrovnávání nabídky s poptávkou obyvatelstva i v důsledku vnějších vlivů. Jen část uvolněných pracovníků z průmyslu a zemědělství našla pracovní příležitosti v terciárním sektoru v míře dané absorpční schopností tohoto sektoru v jednotlivých regionech, což také zvyšovalo regionální, ale především mikroregionální diferenciaci zaměstnanosti. Od roku 1990 do současnosti se podíl primárního sektoru na celkové zaměstnanosti snížil zhruba na jednu třetinu. Podíl sekundárního sektoru zůstal víceméně stabilní, zatímco terciární sektor zaznamenal růst.

Ve srovnání s vyspělými zeměmi zůstává nadále vysoký podíl zaměstnanosti v sekundárním sektoru a nízký podíl v sektoru terciárním. Pokračující strukturální změny v sekundárním sektoru, projevující se dalším uvolňováním pracovních sil, budou vytvářet tlak na zaměstnanost v terciárním sektoru. Absorpční schopnost tohoto sektoru je však vzhledem k dosažené úrovni jeho saturace pracovní silou do značné míry vyčerpaná. Přesto je právě terciární sektor, který se v EU podílí na zaměstnanosti v průměru téměř 66 %, perspektivním sektorem a především v odvětvích tzv. kvartéru (strategické služby, informační technologie - IT, e-business) lze očekávat zvýšení podílu zaměstnanosti, resp. růst poptávky po pracovní síle s příslušnou kvalifikací.

Délka roční i týdenní pracovní doby je v České republice srovnatelná se zeměmi EU. V České republice je však nižší flexibilita pracovní doby, tj. nízký podíl pružných pracovních režimů a práce na zkrácený úvazek (především pro ženy). V roce 2001 bylo tvořeno částečnými pracovními úvazky pouhých 4,8 % z celkové zaměstnanosti v porovnání s průměrem EU dosahujícím úrovně 17 %. Práce na zkrácenou pracovní dobu má navíc v České republice dlouhodobě klesající tendenci.

Tabulka č. I.33 Vývoj sektorové zaměstnanosti v České republice v letech 1990 - 2000 (podíl v %)

	Primér	Sekundér	Terciér
1990	12,4	45,1	42,5
1991	11,5	46,3	42,2
1992	10,8	46,8	42,4
1993	8,7	47,8	43,4
1994	7,8	47,1	45,1
1995	6,7	46,2	47,1
1996	6,0	45,3	48,6
1997	6,2	45,8	47,9
1998	5,8	45,8	48,3
1999	5,6	45,2	49,3
2000	5,2	44,2	50,7

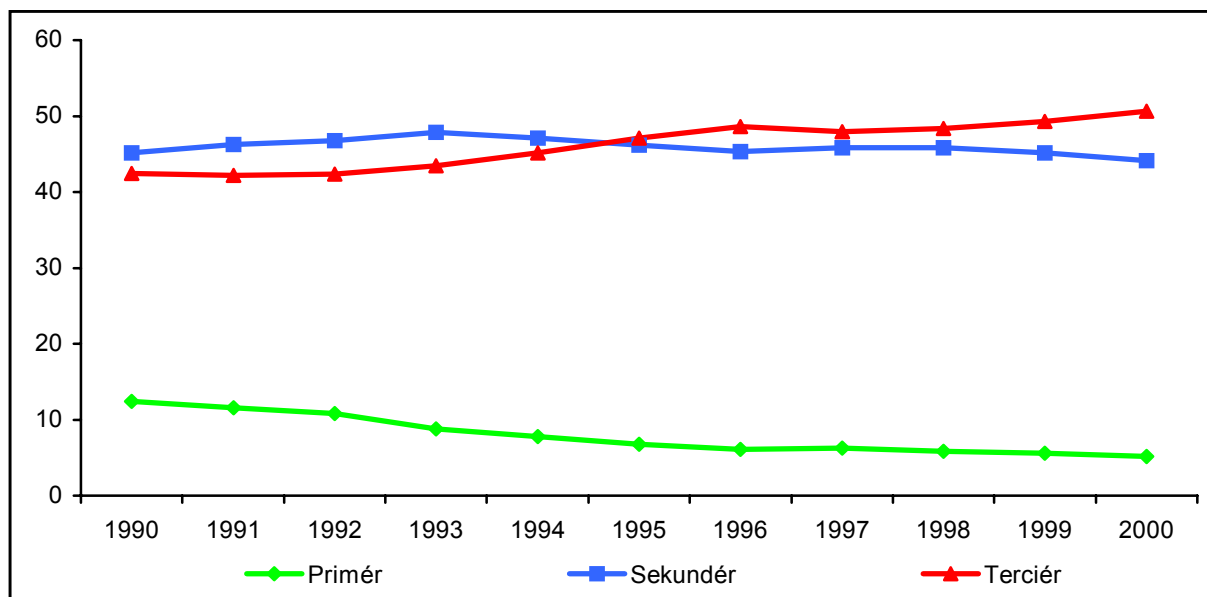
Poznámka: K výpočtu použity průměrné počty zaměstnanců (fyzických osob)

Primér = zemědělství, lesnictví, rybolov; Sekundér = průmysl, těžba, stavebnictví;

Terciér = služby

Pramen: ČSÚ - Statistická ročenka ČR 1995, 1996, 1997, 1999, 2001

Graf č. I.5 Vývoj zaměstnanosti v České republice v letech 1990 – 2000 (v %)

Poznámka: K výpočtu použity průměrné počty zaměstnanců (fyzických osob)

Primér = zemědělství, lesnictví, rybolov; Sekundér = průmysl, těžba, stavebnictví;

Terciér = služby

Pramen: ČSÚ - Statistická ročenka ČR 1995, 1996, 1997, 1999, 2001

Relativně vysoký podíl primárního sektoru (s ohledem na vysokou závislost na zemědělství a lesnictví) je možné registrovat v regionech Střední Čechy, Jihozápad a Jihovýchod. Terciární sektor stále ještě ve všech regionech nepředstavuje největšího zaměstnavatele. V regionech, kde převažuje, je jeho odstup od průmyslu stále pouze zanedbatelný (z osmi regionů soudržnosti je zaměstnanost ve službách největší pouze ve třech, včetně Prahy). Uspokojivá průměrná hodnota zaměstnanosti ve službách za celou Českou republiku (50,7 % na celkové zaměstnanosti) je ovlivněna údaji za Prahu, které se při porovnání s kterýmkoliv jiným regionem naprosto vymykají.

Tabulka č. I.34 Srovnání struktury zaměstnanosti v letech 1995 a 2000 v regionech NUTS II (podíl v %)

	Primér		Sekundér		Terciér	
	1995	2000	1995	2000	1995	2000
Praha	0,2	0,2	26,0	20,1	73,8	79,6
Střední Čechy	9,1	6,5	48,9	47,4	41,9	46,1
Jihozápad	11,5	8,9	44,5	46,6	44,0	44,5
Severozápad	4,0	3,1	50,0	47,8	46,0	49,2
Severovýchod	7,5	5,7	50,5	50,7	42,0	43,6
Jihovýchod	9,5	7,9	45,3	43,9	45,2	48,1
Střední Morava	8,2	6,0	49,2	49,2	42,6	44,8
Moravskoslezsko	3,8	3,1	54,7	49,5	41,5	47,4

Poznámka: K výpočtu použity průměrné počty zaměstnanců (fyzických osob)

Primér = zemědělství, lesnictví, rybolov; Sekundér = průmysl, těžba, stavebnictví;

Terciér = služby

Pramen: ČSÚ - Statistická ročenka ČR 2001

Lze předpokládat, že probíhající strukturální změny (vzhledem k ještě stále vysokému podílu průmyslu na celkové hospodářské aktivitě) budou s různou regionální intenzitou pokračovat

a povedou k dalšímu uvolňování pracovních sil. Jejich zaměstnatelnost bude záviset na absorpční schopnosti sektoru služeb, dalším rozvoji soukromého sektoru, především malého a středního podnikání, a na opatřeních politiky zaměstnanosti.

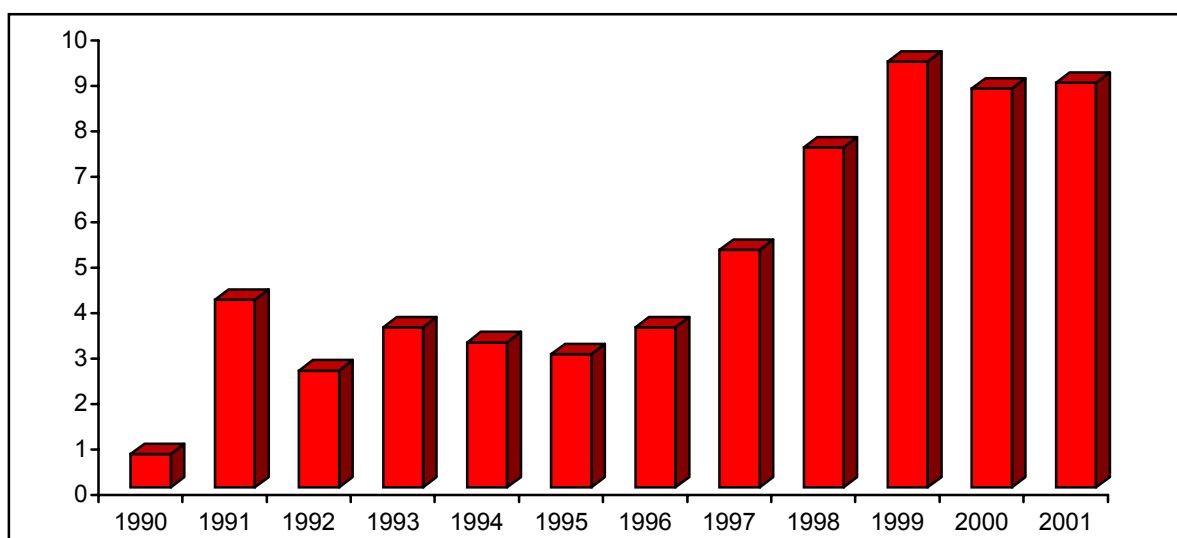
I.3.4 Nezaměstnanost

Na počátku transformace byla nezaměstnanost prakticky neznámým jevem. V prosinci 1990 činila míra nezaměstnanosti 0,73 %, o rok později však již dosáhla 4,1 %. V letech 1992 - 1996 se pak míra registrované nezaměstnanosti ustálila v intervalu 3 – 4 % a byla tedy stále velmi nízká. V tomto období faktické absence restrukturalizace ekonomiky, dosahovala míra nezaměstnanosti velmi nízké úrovně částečně uměle, částečně i díky absorpční schopnosti rostoucího terciárního sektoru. Zlom nastal v období recese v roce 1997, kdy začala míra nezaměstnanosti růst, a to až na hodnotu 9,8 % v lednu 2000 (508,5 tis. registrovaných nezaměstnaných). Poté došlo v souvislosti s hospodářským oživením k mírnému poklesu nezaměstnanosti na 8,8 % v prosinci 2000. Míra nezaměstnanosti se tak v průběhu let 1995 - 2000 zhruba ztrojnásobila.

Na přelomu let 2001 a 2002 míra nezaměstnanosti opět vzrostla až na úroveň 9,4 %, avšak poté se začala mírně snižovat zpět k úrovni 9,0 %. Zvrácení nepříznivého trendu ve vývoji nezaměstnanosti souvisí s oživením ekonomiky, realizací aktivní politiky zaměstnanosti i odchodů do předčasného důchodu. Míra nezaměstnanosti se snížila až na úroveň 8,6 % v květnu 2002. Potom opět rostla.

Graf č. I.6 Vývoj míry nezaměstnanosti v České republice v letech 1990 – 2001 (v %)

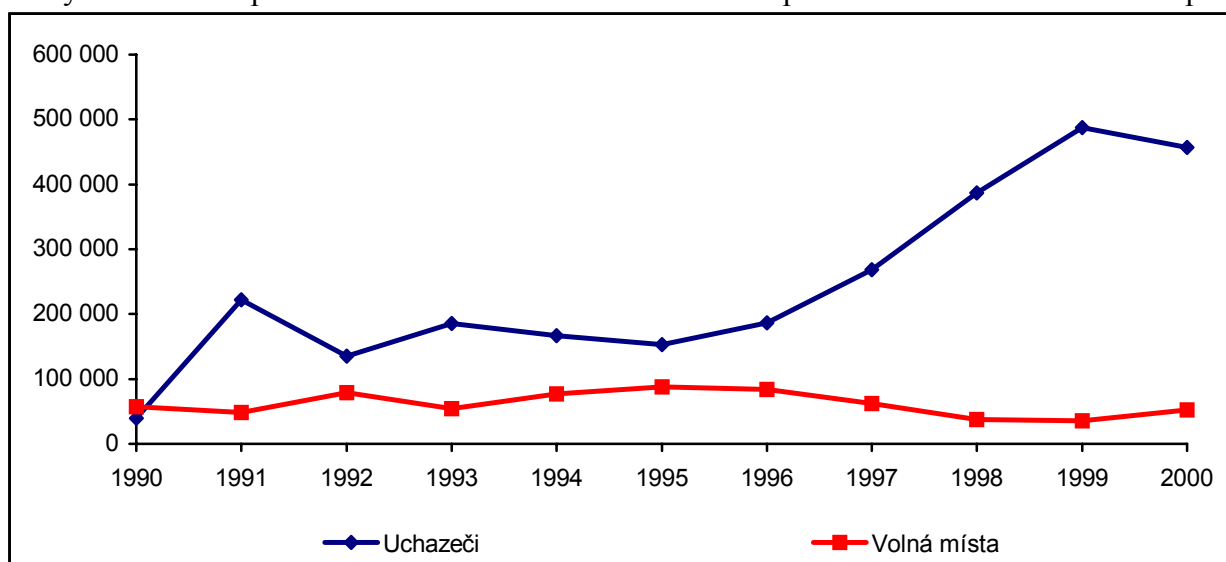

Pramen: ČSÚ

1.3.4.1 Volná pracovní místa

Po období poměrně příznivého vývoje tohoto ukazatele v letech 1991-1997 (3,4 uchazeče na jedno pracovní místo v roce 1991 a 1,6 v roce 1996) začal počet volných pracovních míst klesat a počet nezaměstnaných prudce růst. Nejkritičtější situace na trhu práce nastala v roce 1999, ve kterém v průměru připadalo na jedno volné pracovní místo 12,4 uchazeče.

Díky oživení hospodářského růstu v roce 2001 došlo k poklesu nezaměstnanosti. Přispěl

I.3.4.2 Znevýhodněné skupiny

Rizikové skupiny na trhu práce zahrnují podobně jako v zemích EU především ženy s malými dětmi, občany s nízkou kvalifikací, občany se zdravotním postižením, občany nad 50 let věku, absolventy škol a mladé lidi bez praxe. Nejvíce jsou ohroženy skupiny osob, u nichž dochází ke kumulaci různých handicapů (např. mladiství s nízkou úrovní kvalifikace). Hlavním znevýhodňujícím prvkem na trhu práce je nízká úroveň dosaženého vzdělání. Například osoby se základním vzděláním se na konci roku 2001 podílely na celkové nezaměstnanosti 31,4 % a registrovaná míra nezaměstnanosti této skupiny dosáhla 26,7 %.

Podíl neumístěných uchazečů o zaměstnání z řad žen byl vždy vyšší než 50 %. Nejvyšších hodnot dosáhl tento ukazatel v roce 1994, kdy z celkového počtu nezaměstnaných bylo 58 % žen. K poklesu dochází až v roce 1999, kdy byl podíl neumístěných žen již jen 50,9 %.

Podíl nezaměstnaných absolventů škol činil v roce 2001 12,4 % z celkového počtu nezaměstnaných. Dosud se dařilo zaměstnávat absolventy vysokých škol, i když v posledním období se už objevily první problémy. Přes 70 % nezaměstnaných v roce 1999 (i v dalších letech) bylo ze skupin se základním vzděláním nebo vyučením.

Mezi nezaměstnanými muži převládá skupina se základním vzděláním (25,7 %) a vyučení včetně absolventů středních škol bez maturity (53,1 %), zatímco u žen kromě těchto dvou skupin (26,7 %, resp. 37,9 %) vykazují vysokou nezaměstnanost i ženy s úplným středním vzděláním s maturitou (31,0 %).

Lidé mladší 25 let představují zhruba čtvrtinu celkového počtu nezaměstnaných. Jejich vysoká specifická míra nezaměstnanosti - 18,4 % k 31. prosinci 2001 - je dvojnásobkem celkové míry nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti mladých lidí od 25 do 29 dosahuje obdobných hodnot jako celková míra nezaměstnanosti a u ostatních věkových skupin míra nezaměstnanosti s rostoucím věkem klesá.

Nezaměstnanost osob se zdravotním postižením vzrostla z 20 tis. v roce 1993 na 61,5 tis. ke konci roku 2001. Problémem je velký nedostatek míst vhodných pro tuto skupinu osob. Registrovaná míra nezaměstnanosti u této skupiny dosáhla v prosinci 2001 42,3 %.

Tabulka č. I.35 Vývoj registrované nezaměstnanosti v České republice v letech 1990 - 2001 (k 31. 12.)

	Míra registrované nezaměstnanosti	Podíl žen	Podíl absolventů	Podíl dlouhodobě nezaměstnaných
1990	0,7	51,2	8,9	-
1991	4,1	57,4	11,1	-
1992	2,6	57,6	12,9	-
1993	3,5	55,9	12,9	-
1994	3,2	58,0	12,0	-
1995	2,9	57,6	13,1	-
1996	3,5	56,4	14,6	-
1997	5,2	56,4	16,4	19,6
1998	7,5	53,1	17,6	22,4
1999	9,4	50,9	14,5	29,7
2000	8,8	50,2	12,7	38,4
2001	8,9	50,2	12,4	37,1

Poznámka: Registrovaná nezaměstnanost = na základě údajů z úřadů práce

Pramen: ČSÚ

1.3.4.3 Dlouhodobá nezaměstnanost

Klíčovými problémy trhu práce jsou růst dlouhodobé nezaměstnanosti a růst nezaměstnanosti mladých lidí. Počet a podíl dlouhodobě nezaměstnaných (déle než 12 měsíců) se v posledních letech zvyšoval. V roce 1999 počet nezaměstnaných celkem vzrostl o 26 %, zatímco počet dlouhodobě nezaměstnaných vzrostl o plných 67 % a dosáhl 144,7 tis. osob. K 31. 12. 2001 bylo bez práce déle než 1 rok již 171,2 tis. osob, tedy 37,1 % všech uchazečů. Pozitivním faktem je, že se počet lidí nezaměstnaných déle než 1 rok meziročně snížil, a to jak absolutně ze 175,6 tis. na 171,2 tis., tak i relativně, při poklesu jejich podílu na celkové nezaměstnanosti z 38,4 % ke konci roku 2000 na 37,1 % na konci roku 2001.

Růstu podílu dlouhodobě nezaměstnaných odpovídá i prodlužování průměrné délky evidence, která vzrostla z 9,5 měsíce v roce 1998 na 15,3 měsíce k 31. 12. 2001. Dlouhodobá nezaměstnanost žen je o něco vyšší než mužů, představuje 53,1 % (nad 6 měsíců) a 52,6 % (nad 12 měsíců), při podílu žen na celkovém počtu nezaměstnaných 50,2 % (k 31. 12. 2001).

Dlouhodobě nezaměstnaní většinou trpí kumulací různých handicapů, které vyplývají z jejich osobní, kvalifikační, pracovní a sociální charakteristiky i z nižší úrovně pracovní motivace. Dlouhodobá nezaměstnanost je především výrazně determinována dosaženým vzděláním. Podíl uchazečů se základním a nižším středním vzděláním nezaměstnaných déle než 12 měsíců je 68,3 %, kdežto se středním odborným vzděláním bez maturity 50,4 %, se středním odborným a všeobecným vzděláním s maturitou 42,9 % a vysokoškolským vzděláním 41,1 %² (k 31. 12. 2001).

Tendence k dlouhodobé nezaměstnanosti narůstá u vyšších věkových kategorií, u občanů se zdravotním postižením a mladých lidí bez praxe.

1.3.4.4 Mezinárodní srovnání

Míra nezaměstnanosti v České republice dosáhla na přelomu let 1999 a 2000 průměru zemí EU. Avšak zatímco v zemích EU se daří dlouhodobě snižovat míru nezaměstnanosti, v České republice byl zaznamenán opačný trend, který je způsoben zejména probíhající restructuralizací ekonomiky. V České republice byla až přibližně do počátku druhé poloviny

² Podíly jsou stanoveny vždy ze skupiny vzdělání, bez ohledu na absolutní počty nezaměstnaných.

90. let udržována velmi nízká míra nezaměstnanosti, ve stejném období byla v zemích EU dosahována úroveň velmi blízká úrovni rekordní (v průměru výrazně přesahující 10 %, v případě některých zemí dosahující až více než 20 %). Na přelomu tisíciletí se vývoj nezaměstnanosti v zemích EU výrazně snižoval, kdežto míra nezaměstnanosti v České republice výrazně rostla. Společným problémem nezaměstnanosti v ČR i v EU je strukturální nezaměstnanost, jejíž podíl v českém případě v posledních třech letech výrazně vzrostl a svoji relativní vahou se přiblížil situaci v EU.

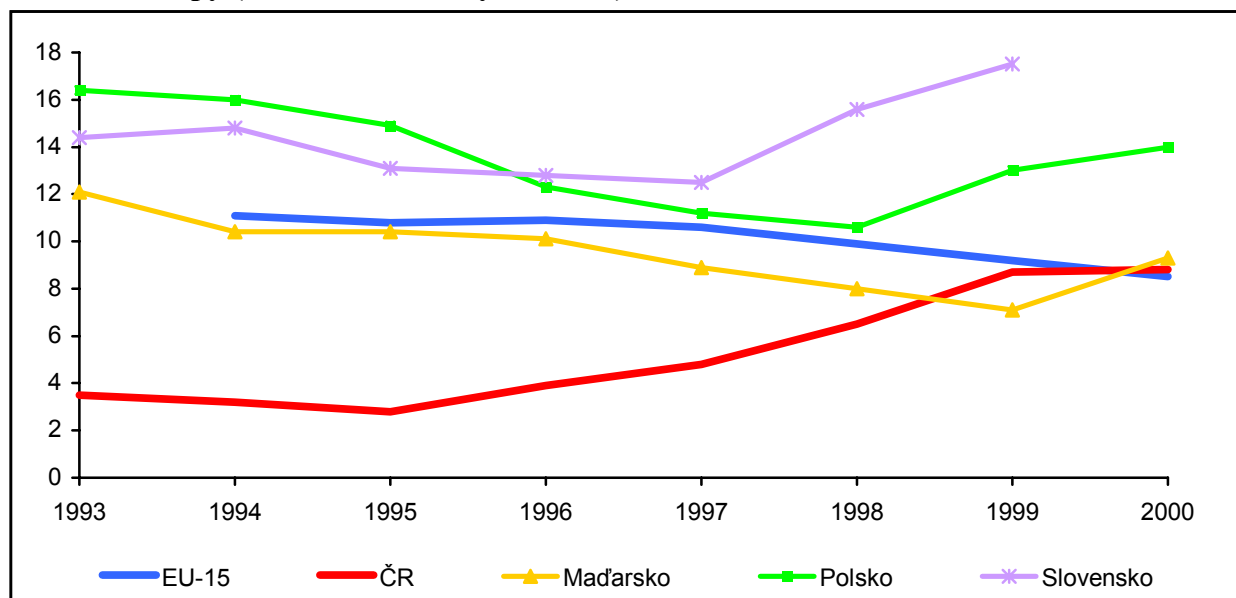
Ve srovnání s ostatními kandidátskými zeměmi ve střední Evropě je trh práce v České republice charakterizován nižším poklesem zaměstnanosti a nižší mírou nezaměstnanosti v počátečním období transformace. V roce 1997 byla celková zaměstnanost v České republice pouze o 7,6 % nižší než v roce 1989, zatímco v Maďarsku pokles celkové zaměstnanosti dosáhl 27,2 %. Pokles zaměstnanosti se převážně týkal odchodu ze zaměstnání u pracujících důchodců, předčasných odchodů do důchodu a poklesu zaměstnanosti žen. Značná část pracovních sil uvolňovaných ze sekundárního sektoru byla také absorbována v dříve silně poddimenzovaném terciéru. Dále je třeba upozornit na nedokončenou restrukturalizaci podnikové sféry. V důsledku toho nedošlo v České republice na rozdíl od většiny zemí střední a východní Evropy až do roku 1997, resp. 1998 k dramatickému zvýšení nezaměstnanosti, zatímco v ostatních zemích střední a východní Evropy nezaměstnanost silně vzrostla již na počátku procesu transformace. V současnosti zůstává míra nezaměstnanosti v České republice ve srovnání s jinými kandidátskými zeměmi stále příznivější (Polsko 16,3 %, Slovensko 19,1 %, Estonsko 13,2 %, Česká republika 8,8 %)³.

Příčin značného rozdílu v míře nezaměstnanosti v České republice a v ostatních zemích střední a východní Evropy je mnoho, a to jak na straně nabídky, tak i poptávky po pracovní síle. Šlo např. o příznivější odvětvovou strukturu výroby v České republice (relativně nízký podíl zemědělství), o poměrně vzdělanou pracovní sílu a její značnou adaptabilitu, velký potenciál zaměstnanosti ve službách, rychlý rozvoj malých a středních podniků i rychle vznikající podnikatelské klima. Na nižší míru nezaměstnanosti měly vliv i umírněné mzdové požadavky zaměstnanců a levná pracovní síla. To vše přispělo i k sociálnímu smíru.

---

³ Pramen: ČSÚ - Výběrové šetření pracovních sil, 2000

Graf č. I.8 Srovnání míry nezaměstnanosti v České republice, EU a vybraných zemích střední Evropy (v % aktivního obyvatelstva)

Pramen: ČSÚ, Eurostat

I.3.4.5 Regionální pohled

Ve druhé polovině 90. let došlo v celkovém trendu zvyšování míry nezaměstnanosti k jeho výrazné regionální diferenciaci. Nepříznivý vývoj charakteristik strukturální nezaměstnanosti zcela dominuje v regionech Severozápad a Moravskoslezsko (jde o regiony poznamenané útlumem těžby uhlí, hutnictví, těžkého strojírenství a chemie), kde se podíl dlouhodobě nezaměstnaných blíží hodnotám 50 % celkového počtu nezaměstnaných. Nadprůměrné hodnoty míry nezaměstnanosti vykazují rovněž region Střední Morava.

Významné rozdíly v míře nezaměstnanosti jsou patrné i na poměrně agregované úrovni regionů soudržnosti (Praha 3,2 %, Moravskoslezsko 13,7 %), avšak se snižováním velikostní úrovně regionů se dále prohlubují. V nejvíce postižených okresech (Most, Karviná, Bruntál) se míra nezaměstnanosti dlouhodobě přibližuje k hodnotě 20 %. Naproti tomu v okresech s nejnižší mírou nezaměstnanosti (Praha - západ, Praha - východ, Mladá Boleslav, Benešov) hodnota tohoto ukazatele nepřevyšuje 3,5 %. V okresech, kde míra nezaměstnanosti přesahuje 10 %, žije zhruba jedna třetina obyvatelstva, kdežto v oblastech s podprůměrnou mírou nezaměstnanosti (méně než 7,5 %) žije 48 % obyvatelstva republiky.

Obtížnou situaci v nezaměstnanosti prohlubuje nízká tvorba nových pracovních míst. Počet uchazečů o práci na jedno volné pracovní místo se vyznačuje opět značnými regionálními diferencemi. V regionu Moravskoslezsko činil tento ukazatel v roce 2000 31,8 (oproti roku 1999, kdy dosahoval 55 uchazečů, však znatelně poklesl). Počet uchazečů na jedno volné pracovní místo v ČR k 31. 12. 2000 byl 8,8 uchazeče.

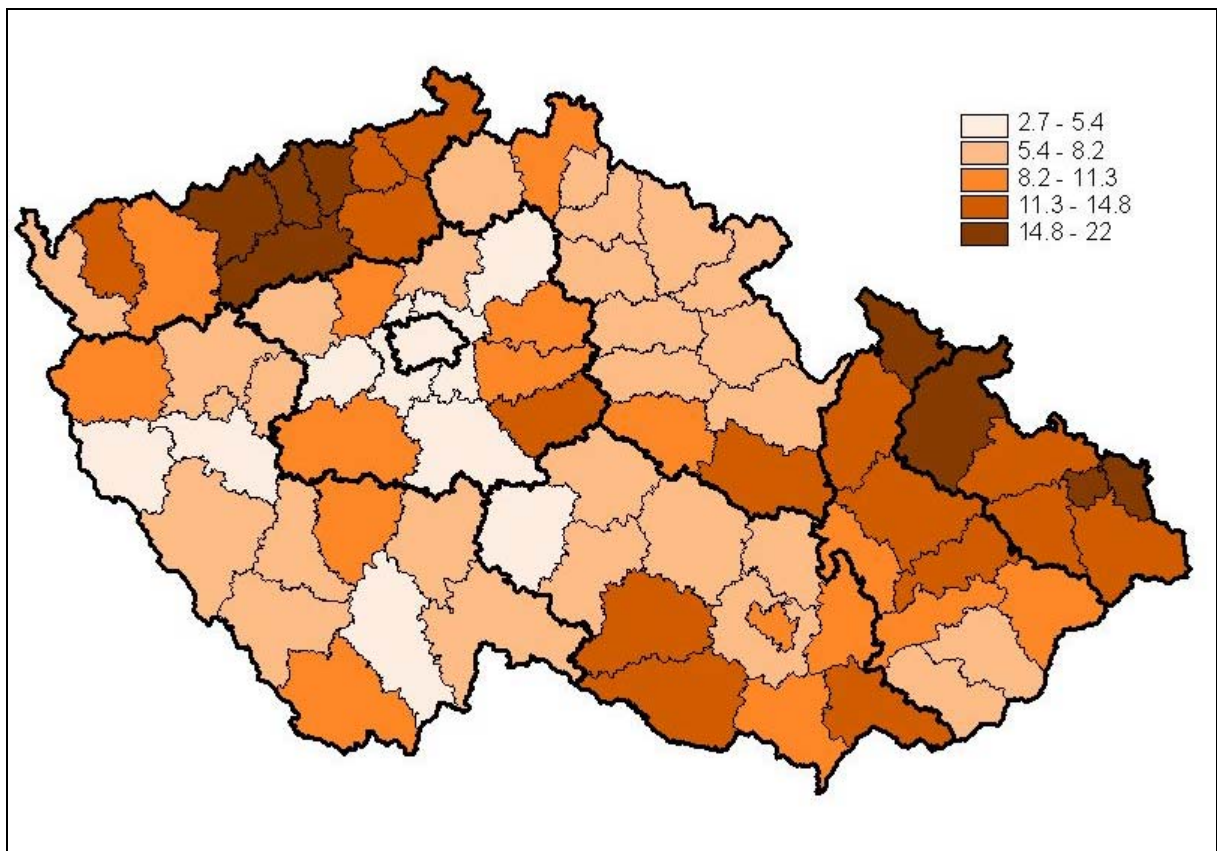
Kromě nezaměstnanosti v oblastech s utlumovanými tradičními obory průmyslu se projevuje agrární nezaměstnanost v okresech regionů Jihozápad, Jihovýchod a Moravskoslezsko.

Tabulka č. I.36 Vývoj nezaměstnanosti v regionech soudržnosti

	Míra registrované nezaměstnanosti (v %)			Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (v %)			Počet uchazečů na pracovní místo	
	1995	1998	2000	1995	1998	2000	1995	2000
Praha	0,3	2,3	3,4	6,8	7,5	25,2	0,1	4,5
Střední Čechy	2,6	6,1	6,8	23,1	21,4	35,1	1,4	4,6
Jihozápad	2,1	5,9	6,1	21,8	18,1	30,5	0,9	5,6
Severozápad	4,8	11,4	13,8	26,6	29	44,1	3,4	18,4
Severovýchod	2,4	6,5	6,7	18,3	18,5	33,4	1,3	4,1
Jihovýchod	3,1	7,8	8,8	20,9	20,7	36,5	2,4	10,4
Střední Morava	3,4	8,7	10,1	24,1	22,3	38,5	2,4	11,0
Moravskoslezsko	5,1	11,5	15,1	28	26,3	45,1	3,7	31,8
Česká republika	2,9	7,5	8,8	23,7	22,4	38,4	1,7	8,8

Pramen: Regionální portréty 2000, ČSÚ, 2001; Statistická ročenka ČR 2001 (počet uchazečů na jedno volné pracovní místo v letech 1995 a 2000)

Obrázek č. I.5 Míra nezaměstnanosti k 31. 12. 2001 (v %)

Pramen: MPSV

I.3.5 Malé a střední podniky

Malé a střední podniky (MSP) tvoří významný segment národního hospodářství a zahrnují, v souladu s definicí OECD, subjekty s počtem pracovníků do 250 osob. Pro jejich rozvoj jsou rozhodující podmínky, za kterých mohou rozvíjet hospodářskou činnost.

Malé a střední podniky vytvářejí zdravé podnikatelské prostředí, zvyšují dynamiku trhu, vytvářejí pracovní příležitosti za nízkých kapitálových nákladů, mohou napomáhat rychlejšímu rozvoji regionů a jsou stabilizujícím prvkem ekonomického systému. Dále malé a střední podniky zmírňují negativní důsledky strukturálních změn, vytvářejí podmínky pro vývoj a zavádění nových technologií, rychleji se adaptují na požadavky a výkyvy trhu a vyplňují okrajové oblasti trhu, které nejsou pro větší podniky zajímavé.

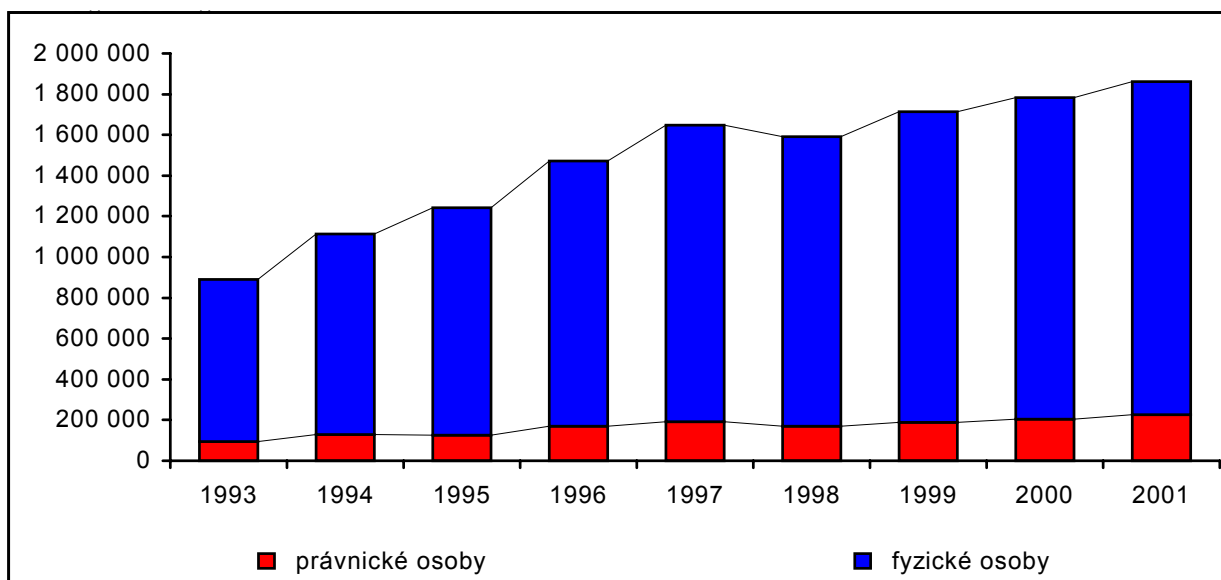
Možnost plného využití potenciálu MSP v ekonomice je závislé na prostředí, kterým jsou obklopeny. Mezi negativně působící faktory patří jejich malá ekonomická síla v porovnání s velkými podniky, obtížný přístup ke kapitálu omezující možnosti financování rozvojových aktivit, horší přístup k odbornému vzdělávání, nižší dostupnost potřebných informací a poradenských služeb, nekalá konkurence ze strany některých velkých podniků, dumpingové ceny dovážených výrobků, omezení v odbytu hotových výrobků na domácím trhu a zvýšené náklady při jejich vývozu, konkurence obchodních řetězců vytvářených kapitálově silnými firmami a v neposlední řadě i vysoké administrativní zatížení. Tyto negativní vlivy jsou částečně řešeny jak regionálními tak celoplošnými programy na podporu MSP. Přehled jednotlivých programů a jejich konkrétní zaměření je uvedeno v části „I.3 Dosavadní rozvojové programy“.

Jedním z ukazatelů charakterizujících přístup obyvatelstva k podnikání je počet podnikatelů a počet vydaných živnostenských oprávnění. Ke konci roku 2001 bylo vydáno 3 252 tis. živnostenských oprávnění. Z celkového počtu 1 862 tis. podnikatelských subjektů vlastnicích živnostenská oprávnění bylo 1 635 tis. fyzických osob a 227 tis. právnických osob. Od roku 1993 došlo k nárůstu počtu podnikatelských subjektů, a to jak právnických, tak fyzických osob, na více než dvojnásobek. Z celkového počtu podnikatelských subjektů zhruba 40 % vykazuje soustavnou činnost provozovanou za účelem dosažení zisku.

Tabulka č. I.37 Podnikatelské subjekty v letech 1993 - 2001

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Fyzické osoby	794 937	985 930	1 116 803	1 301 818	1 456 829	1 422 252	1 523 553	1 578 323	1 634 811
Právnické osoby	94 920	127 990	126 834	169 027	192 043	168 558	189 581	204 880	226 894

Pramen: Registr živnostenského oprávnění, 2002

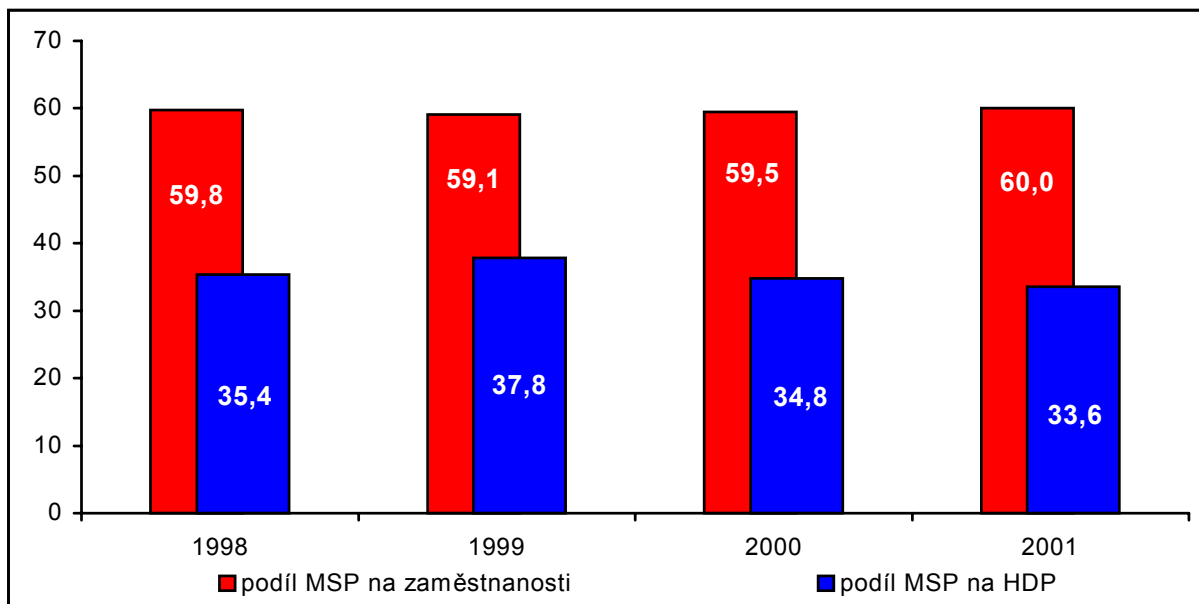

Pramen: Registr živnostenského oprávnění, 2002

Na celkové zaměstnanosti se malé a střední podniky podílely téměř 60 %, jejich podíl na celkových investicích přitom představoval 41 %. Vývoz malých a středních podniků za rok 2001 dosáhl 35,7 % a dovoz činil 47,1 % z celkového objemu.

Graf č. I.10 Podíl malých a středních podniků na zaměstnanosti a tvorbě HDP (v %)

Pramen: MPO

Tabulka č. I.38 Zahraniční obchod podle velikosti podniků v roce 2001 (v %)

Počet zaměstnanců podniku	Podíl na celkovém vývozu	Podíl na celkovém dovozu
Fyzické osoby	0,03	0,08
Právnícké osoby		
- z toho		
0 - 49	14,74	24,58
50 - 249	20,98	22,46
250 a více	60,53	48,74
nespecifikováno	3,72	4,14
Celkem	100,00	100,00
MSP 0 - 249	35,74	47,12

Poznámka: MSP = malé a střední podniky

Pramen: MPO

Významné je postavení malých a středních podniků ve zpracovatelském průmyslu, neboť představují subdodavatelskou základnu pro velké průmyslové podniky a výrazně se podílejí i na finální produkci náročnější na pracovní sílu. Za silnou stránku malých a středních podniků (především malých a menších středních podniků) je považována jejich vyšší flexibilita a do značné míry i inovační kreativita. K slabým stránkám těchto podniků je tradičně řazena především menší finanční síla a s tím často související horší dostupnost úvěrových zdrojů nezbytných pro jejich rozvoj, a to i z hlediska praktické realizace konkrétních inovačních záměrů.

Tabulka č. I.39 Počet ekonomicky aktivních malých a středních podniků v roce 2001

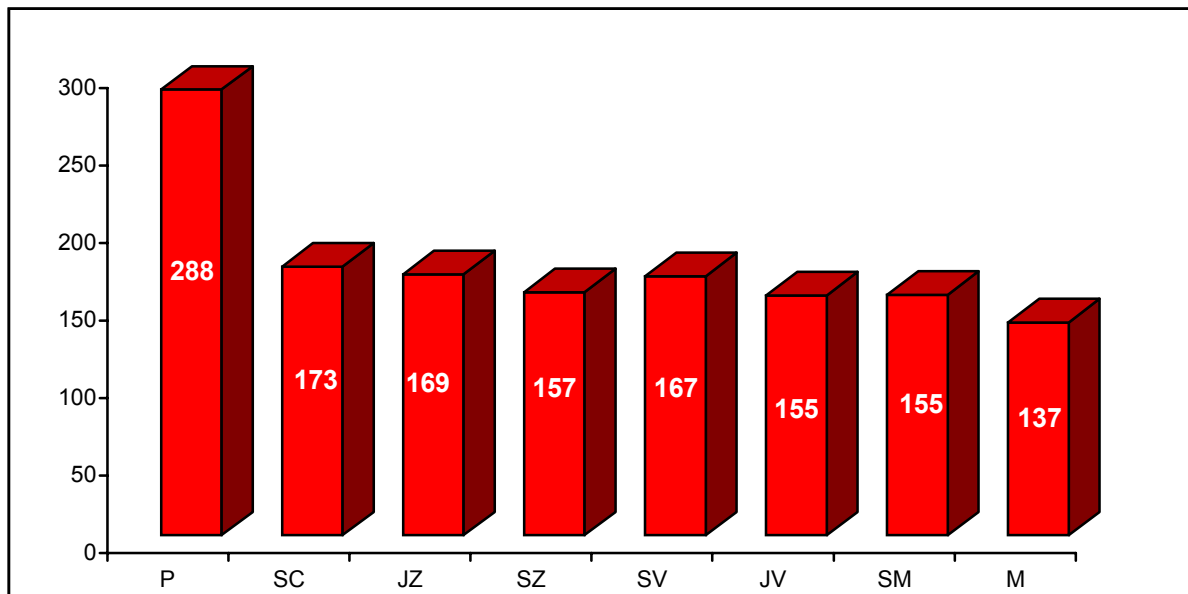
	Malé a střední práv. osoby s počtem do 249 zam.	Podnikající fyzické osoby	Celkem MSP
Průmysl	24 781	129 611	154 392
Stavebnictví	6 842	70 562	77 404
Obchod	36 836	168 077	204 913
Pohostinství	3 363	36 127	39 490
Doprava	6 409	26 352	32 761
Peněžnictví	1 334	15 648	16 982
Služby	27 873	149 805	177 678
Zemědělství	3 860	38 647	42 507
Celkem	111 298	634 829	746 127

Pramen: MPO z údajů ČSÚ

Hospodářská situace jednotlivých regionů je určena nejen jejich geografickou polohou a historickým vývojem, ale významnou úlohu hraje také rozvoj podnikání v průmyslu i v zemědělství. Transformace české ekonomiky na tržní hospodářství prohloubila historickou a geografickou diferenciaci regionů. Negativním faktorem byl pokles výroby v průmyslových regionech Severozápad a Moravskoslezsko a útlum zemědělské výroby v horských a podhorských oblastech. Pozitivní úloha rozvoje terciárního sektoru a služeb se projevila především ve velkých městech a aglomeracích.

Míra podnikatelské aktivity měřená počtem podnikatelů na 1 000 obyvatel je regionálně rozložena rovnoměrně s výjimkou Prahy, kde je zaznamenána výrazně vyšší hodnota, která je však způsobena koncentrací specifických aktivit do hlavního města. Nejnižší hodnota je dosažena v regionu Moravskoslezsko, který je charakteristický tradičně vysokým podílem zaměstnanosti ve velkých průmyslových podnicích, které se potýkají s problémy, což příliš nemotivuje k zakládání soukromých firem.

Graf č. I.11 Počet podnikatelů na 1 000 obyvatel v regionech soudržnosti

Poznámka: P - Praha; SC - Střední Čechy; JZ - Jihozápad; SZ - Severozápad; SV - Severovýchod; JV - Jihovýchod; SM - Střední Morava; M - Moravskoslezsko

Pramen: ČSÚ, Registr živnostenského oprávnění, 2002

Situaci v oblasti malých a středních podniků je možné charakterizovat:

- vysokým podílem na celkové zaměstnanosti (59,5 %) a na tvorbě hrubého domácího produktu (40,4 %);
- snahou zaměřit podporu malých a středních podniků na zvýšení jejich podílu na růstu ekonomiky, na její exportní výkonnosti, na snižování nezaměstnanosti a na hospodářské oživení strukturálně postižených a hospodářsky slabých regionů;
- spoluprací malých a středních firem s výzkumnými pracovišti vysokých škol, Akademií věd České republiky, státními i soukromými výzkumnými ústavy; tato spolupráce představuje potenciál pro zvýšení technologické úrovně a konkurenceschopnosti malých a středních podniků.

I.3.6 Investiční pobídky

Do roku 1998 neměla Česká republika ucelenou politiku na podporu přímých investic, ani zavedený systém investičních pobídek. Příliv zahraničních investic byl realizován zejména díky ekonomicky a politicky stabilnímu prostředí v porovnání s okolními zeměmi regionu. Stabilizace poměrů v Polsku a v Maďarsku a zavedení investičních pobídek v těchto zemích ale situaci změnilo a Česká republika začala ztrácet svou pozici mezi ostatními zeměmi. V roce 1998 proto vláda vypracovala a schválila systém investičních pobídek a v roce 2000 vstoupil v platnost zákon o investičních pobídkách, čímž se zlepšilo podnikatelské prostředí pro investice na „zelené louce“.

Zavedení a zdokonalování systému investičních pobídek významně podpořilo růst přímých zahraničních investic (PZI) do České republiky. V roce 1999 příliv PZI do České republiky výrazně převyšoval obvyklou úroveň v celosvětovém měřítku, i ve střední a východní Evropě. Z hlediska ukazatele přílivu přímých zahraničních investic na obyvatele měla Česká republika v roce 1999 vedoucí pozici. Celkově bylo od roku 1993 dokončeno celkem 154 investičních

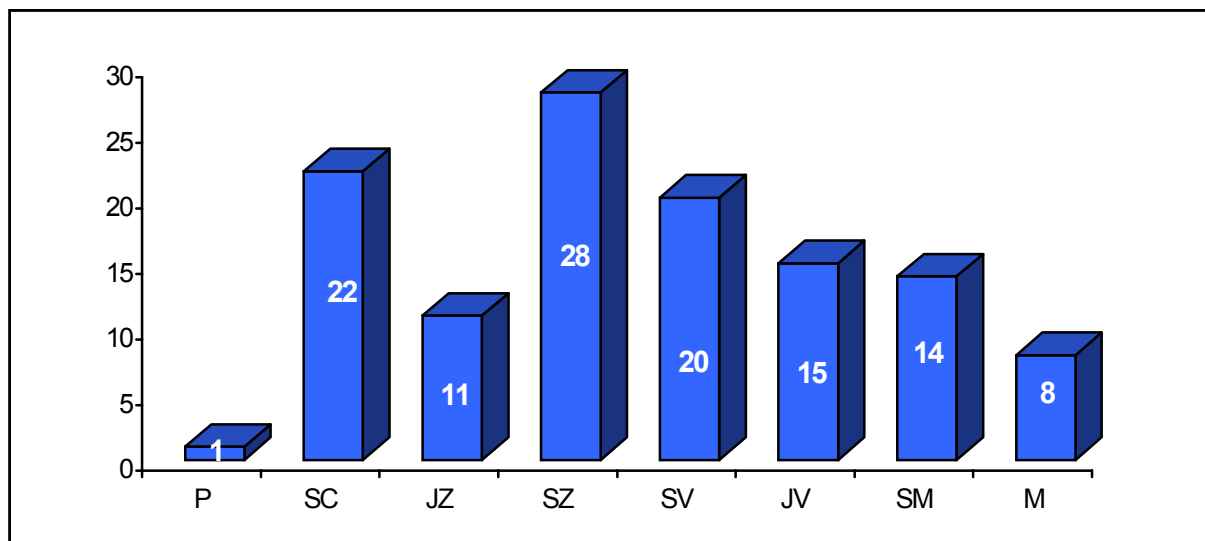
projektů, které přinesly investice ve výši 5 695,48 mil. USD a 47 458 nových pracovních míst.

V roce 2001 bylo dokončeno a oznámeno 45 investičních projektů, z toho 32 projektů pobídkových. Investoři se zavázali proinvestovat celkem 2,015 mld. USD. V roce 2002 došlo k poklesu hodnoty zahraničních investic na cca 31 mld. Kč a zároveň nebyl zaznamenán příchod žádného velkého strategického investora, narozdíl od minulých let. Struktura investic se začíná pomalu přesouvat od kvantity ke kvalitě, objevují se i projekty technologických center a strategických služeb, na které je zaměřen nový program rozšiřující investiční pobídky v České republice. V roce 2003 se příliv PZI odhaduje na 60 - 90 miliard korun se zaměřením na získávání investorů nejen z tradičně silných odvětví (automobilového, elektrotechnického), ale též z oblasti biotechnologií, farmacie či letectví.

V roce 2001 představoval příliv investic z Japonska 21 % celkově přislíbených investic, čímž se přiblížil prvnímu Německu s 26 %. Třetí místo obsadila Francie s 12% podílem. Podle strukturálního rozdělení investic směřovala v roce 2001 téměř polovina všech přislíbených investic (44 %) do automobilového sektoru, který je následován elektronickým a elektrotechnickým s 32 %.

Od roku 2000 se stále zvyšuje počet projektů směřujících do postižených regionů, což je důkazem dobře fungujícího regionálního charakteru systému investičních pobídek. Investici anebo expanzi v severních Čechách oznámilo v roce 2001 celkem 10 zahraničních společností, které zde proinvestují 391 mil. USD a vytvoří zde minimálně 1 288 nových pracovních míst. Na severní Moravě se rozhodli expandovat 3 investoři. Celkově se největší počet projektů podařilo přilákat do regionů Severozápad, Severovýchod a Střední Čechy. Naopak Moravskoslezsko a Praha značně zaostávají.

Graf č. I.12 Regionální rozložení investičních pobídkových projektů v roce 2000

Poznámka: P - Praha; SC - Střední Čechy; JZ - Jihozápad; SZ - Severozápad; SV - Severovýchod; JV - Jihovýchod; SM - Střední Morava; M - Moravskoslezsko

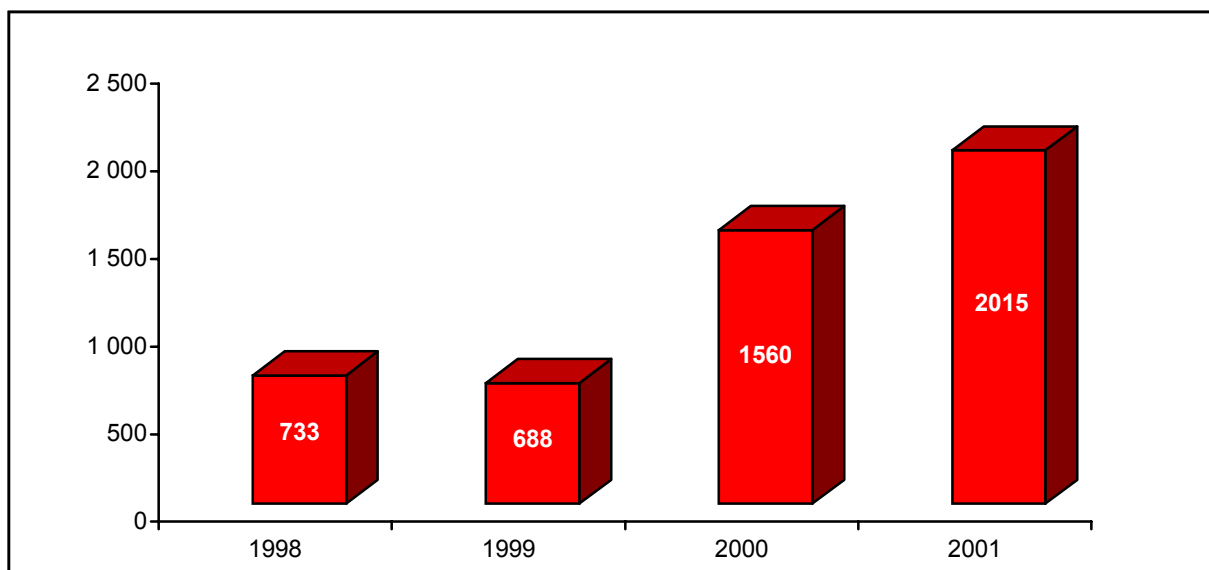
Pramen: CzechInvest

Investoři Českou republiku obecně vnímají jako prostředí příznivé pro investice. Pro celých 26 % investorů byla ČR jedinou zemí, o které pro svou investici uvažovali, více než 40 % původně uvažovalo rovněž o Maďarsku a Polsku. Pro 59 % to také nebyla první investice

v České republice. Nejdůležitější investiční pobídkou jsou úlevy na dani z příjmů a podpora na rekvalifikace zaměstnanců, kterou využilo 66 % investorů. Finanční podporu na nově vytvořená pracovní místa a osvobození od cla na dovoz nových výrobních zařízení získalo celkem 63 % investorů.

Po vstupu ČR do EU by měly vzrůst investice i do oblasti služeb a do menších firem. Zároveň pravděpodobně nastane i určitý odliv investic v případě projektů s vysokou pracovní náročností. Výroby závislé převážně na levné pracovní síle by se měly přesunout do levnějších lokalit. Investoři by do České republiky měli přicházet kvůli úrovni vzdělání, jazykové vybavenosti pracovní síly a kvalitě infrastruktury. Očekává se příliv investic především do služeb, telekomunikací, nemovitostí, finančních služeb, investice do pokračující privatizace a investice na „zelené louce“.

Graf č. I.13 Příliv přímých zahraničních investic zprostředkovaných CzechInvestem v letech 1998 - 2001 v mil. USD

Pramen: CzechInvest

Podporovaná je také výstavba průmyslových zón, na jejichž budování bylo v roce 2001 rozděleno celkem 520 mil. Kč. Při výstavbě jsou podporovány zejména nejvíce strukturálně postižené regiony (Moravskoslezsko a Severozápad) a zároveň tzv. pobídkové zóny, které jsou již spojené se zájmem konkrétního investora.

System investičních pobídek jako významného nástroje pro příliv zahraničních investic charakterizují následující skutečnosti:

- vytvoření více než 47 tis. přímých pracovních míst a dalších míst u českých subdodavatelů;
- udržitelnost současného tempa je determinována dalším vývojem kurzu koruny;
- od roku 2002 se investiční pobídky začaly soustřeďovat také do oblasti rozvoje strategických služeb a podpory technologických center.

I.3.7 Výzkum a vývoj

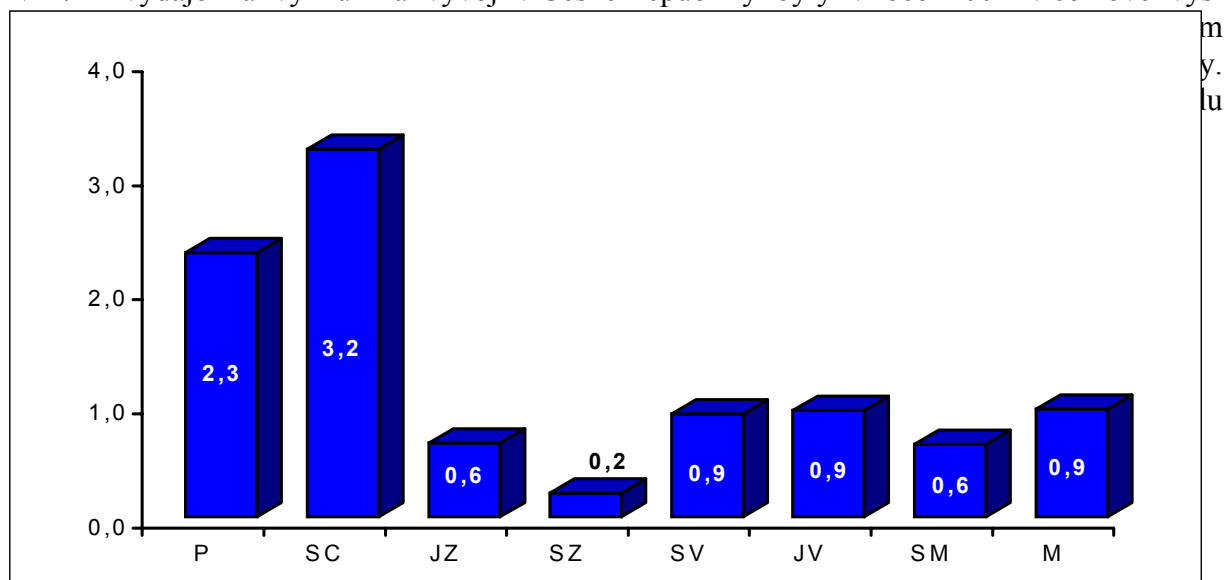
Vyspělé země vydávají zejména v zájmu udržení konkurenceschopnosti na výzkum a vývoj 2 - 3 % HDP. V první polovině 90. let došlo v České republice ke všeobecnému poklesu státní účasti na financování výzkumu a vývoje (v roce 1991 byly přepočtené výdaje pro ČR 2,03 % HDP). Od roku 1995 začaly výdaje na výzkum a vývoj v ČR pomalu vzrůstat. Obdobný trend zaznamenalo např. Maďarsko, Německo, Rakousko či Polsko. Nejvyšší vzestup výdajů vykázalo Finsko, což je spojováno s procesem promyšlené a rychlé transformace ekonomiky, která podobně jako česká a maďarská byla v minulosti silně závislá na sovětském trhu. V roce 1999 vydávala Česká republika na výzkum a vývoj 1,25 % HDP, zatímco průměrný výdaj zemí EU byl ve stejném období 1,85 % HDP. Vývoj výdajů na výzkum a vývoj v letech 1995 – 2001 je znázorněn v následující tabulce.

Tabulka č. I.40 Výdaje na výzkum a vývoj

Rok	Celkové vnitřní výdaje		Z toho státní rozpočet		Podnikatelský sektor	
	v mil. Kč	% podíl na HDP	v mil. Kč	% podíl na HDP	v mil. Kč	% podíl na HDP
1995	13 983	1,01	4 513	0,33	9 099	0,66
1996	16 264	1,04	6 117	0,39	9 747	0,62
1997	19 477	1,16	7 407	0,44	12 232	0,73
1998	22 865	1,24	8 423	0,46	14 760	0,80
1999	23 647	1,25	10 077	0,53	14 862	0,79
2000	26 487	1,35	11 789	0,60	15 882	0,81
2001	28 337	1,32	12 351	0,58	17 052	0,79

Pramen: státní rozpočet, ČSÚ

Vnitřní výdaje na výzkum a vývoj v České republice byly v roce 2001 v celkové výši

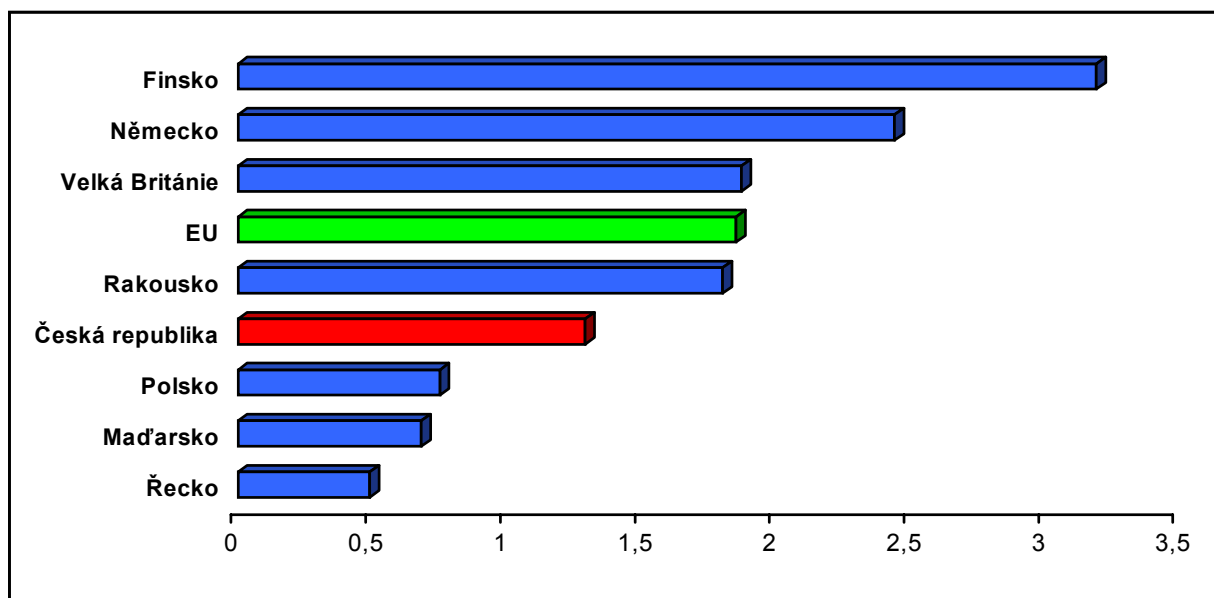

Poznámka: P - Praha; SC - Střední Čechy; JZ - Jihozápad; SZ - Severozápad; SV - Severovýchod;
JV - Jihovýchod; SM - Střední Morava; M - Moravskoslezsko

Pramen: ČSÚ

Srovnání celkových výdajů na výzkum a vývoj za rok 1999 ve vybraných zemích znázorňuje následující graf č. I. 15.

Graf č. I.15 Srovnání celkových výdajů na výzkum a vývoj v % HDP ve vybraných zemích (1999)

Pramen: Analýza dosavadního vývoje a stavu výzkumu a vývoje v České republice a jejich srovnání se zahraničím (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a Rada vlády ČR pro výzkum a vývoj, 2002)

Za výsledek výzkumu a vývoje můžeme považovat intenzitu patentování vynálezů, která je v České republice ve srovnání s léty 1993 - 1996 velmi nízká. Vedle doznívající privatizace a transformace zde hraje roli i jistá averze výzkumníků k patentovému řízení, které pokládají za složité a finančně náročné, dále nízká motivace pracovišť výzkumu a vývoje ke spolupráci s průmyslem a službami a v neposlední řadě ne zcela optimální podmínky malých a středních podniků k podnikání. V České republice připadalo v roce 1999 na 100 tis. obyvatel 6 přihlášených patentů. Tento ukazatel je regionálně značně diferencován, přičemž nejvyšších hodnot dosahují regiony Praha a Moravskoslezsko a nejmenší podíl vykazují regiony Jihozápad a Severozápad.

Tabulka č. I.41 Vývoj počtu přihlášených patentů na 100 tis. obyvatel

	1993	1996	1999
Praha	46	30	14
Střední Čechy	17	8	7
Jihozápad	8	4	3
Severozápad	9	7	3
Severovýchod	20	12	6
Jihovýchod	16	11	5
Střední Morava	17	5	4
Moravskoslezsko	14	8	12
Česká republika	18	11	6

Pramen: Úřad průmyslového vlastnictví

Situaci v oblasti výzkumu a vývoje je možno souhrnně charakterizovat následovně:

- nízký podíl výdajů na výzkum a vývoj na HDP České republiky ve srovnání s průměrem EU;
- pozitivní trend zvyšování státní účasti na financování výzkumu a vývoje;
- výrazný pokles a stagnace počtu přihlášených patentů ovlivněný doznívající privatizací a transformací, nízkou motivací pracovišť výzkumu a vývoje ke spolupráci s průmyslem a službami a ne zcela optimální podmínky malých a středních podniků k podnikání.

I.3.8 Informační společnost

Přechod od průmyslové společnosti do období informační společnosti a tím vznikající nová ekonomika dodávají podstatné impulsy pro růstový potenciál, zaměstnanost i vzájemnou provázanost ekonomik. V České republice byl přijat soubor zákonů, které tvoří právní rámec pro rozvoj informační společnosti (zákon o elektronickém obchodu, o elektronickém podpisu a zákon umožňující plnou liberalizaci telekomunikačního sektoru). V oblasti vzdělávání je realizována Státní informační politika ve vzdělávání usilující o zvýšení informační gramotnosti občanů. Důležitým krokem bylo rovněž zřízení Úřadu pro ochranu osobních údajů.

Počet účastníků v pevné veřejné telekomunikační síti se v průběhu 90. let rychle zvyšoval, avšak od roku 1999 prakticky stagnuje na úrovni blízké se 4 mil. telefonních stanic. I po liberalizaci telekomunikačního trhu zůstává dominantním provozovatelem veřejné telefonní služby bývalý monopolní operátor.

První mobilní síť zahájila provoz v roce 1992, avšak výrazný růst počtu účastníků byl zaznamenán po roce 1996, kdy byly přiděleny licence na síť GSM (globální systém mobilní komunikace). V průběhu roku 2000 počet účastníků překročil 4 mil. a překonal počet účastníků pevné sítě. Do konce roku 2001 bylo dosaženo hustoty 68 mobilních stanic na 100 obyvatel. V současné době provozují veřejné mobilní sítě tři společnosti. Hustota mobilních stanic vytváří předpoklad k budoucímu masivnímu připojení k telekomunikačním sítím prostřednictvím mobilních prostředků informačních technologií.

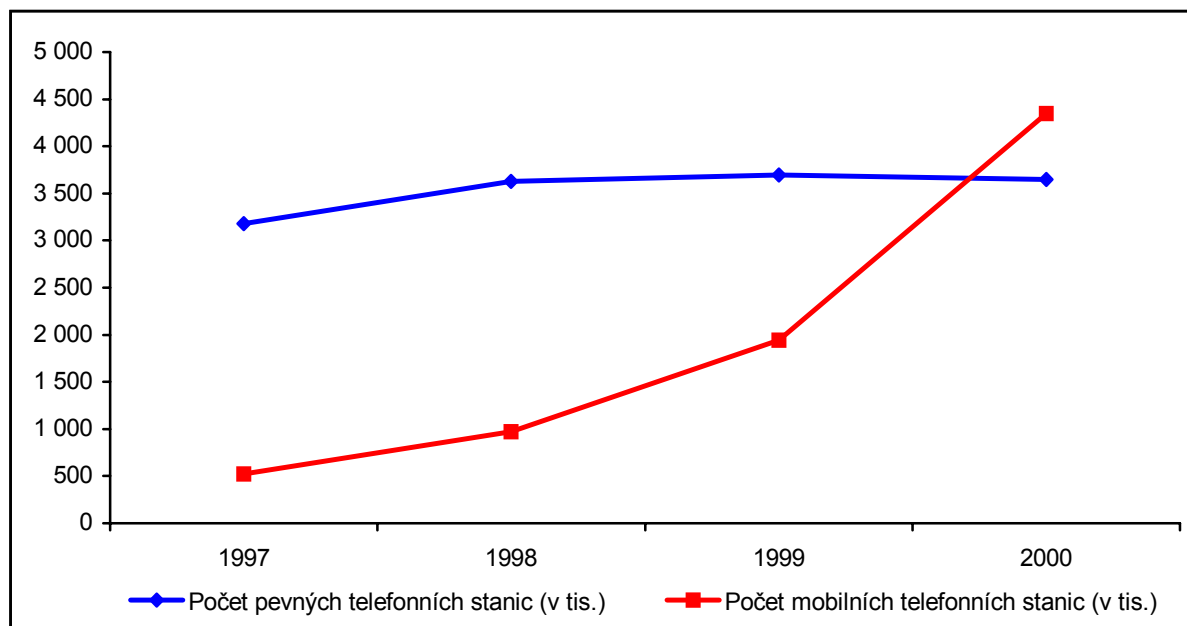
Tabulka č. I.42 Vývoj počtu telefonních stanic na 100 obyvatel

	1997	1998	1999	2000	2001
Celkem	37,0	45,8	56,0	80,0	106,2
Mobilní telefonní stanice	5,1	9,4	18,9	42,3	68,7
Pevné telefonní stanice	31,9	36,4	37,1	37,7	37,5

Pramen: ČSÚ, MD

Graf č. I.16 Vývoj počtu mobilních a pevných telefonních stanic v České republice

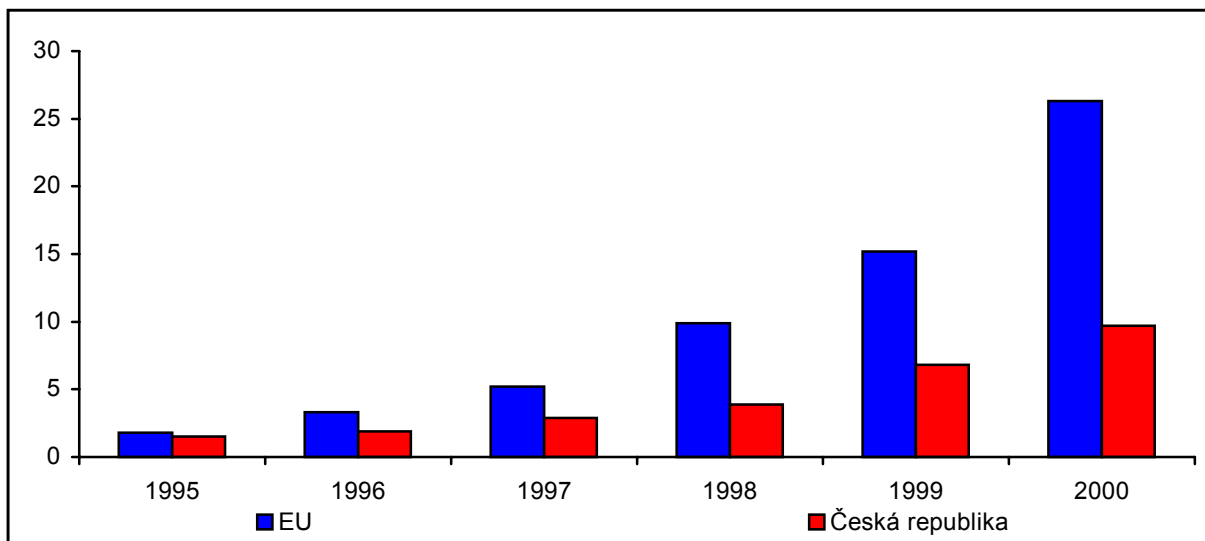

Pramen: ČSÚ

Využívání internetu se v posledních dvou letech výrazně zvýšilo zejména s intenzivním využíváním počítačů v malých a středních podnicích a v domácnostech. Podle odhadů je více než 90 % firem připojeno na internet. Připojeny jsou všechny státní úřady a velká většina samosprávy. Na konci roku 2000 byla více než čtvrtina všech domácností vybavena počítačem a přes 10 % domácností využívalo připojení k internetu. Ve srovnání s průměrem EU je počet uživatelů internetu v České republice na 100 obyvatel zhruba třetinový. Naopak vzhledem k méně vyspělým členským státům EU (Portugalsko) je úroveň sledovaného ukazatele srovnatelná, zatímco sousední kandidátské státy Česká republika mírně předstihuje. Obdobná situace je i u ukazatele vyjadřujícího počet registrovaných host počítačů na 100 obyvatel, což je počet počítačů připojených na internet a poskytující služby dalším počítačům.

Připojení k internetu je pro občany poměrně finančně náročnou záležitostí. V oblasti softwarového i hardwarového vybavení existuje v České republice široká nabídka. Jeho cena však často kopíruje světové ceny a především nejmodernější špičkové technologie jsou obtížně finančně dostupné. Cena za připojení ve špičce je i v mezinárodním srovnání poměrně vysoká, přičemž největší podíl na tom mají telefonní poplatky.

Graf č. I.17 Srovnání vývoje počtu uživatelů internetu na 100 obyvatel v České republice a EU

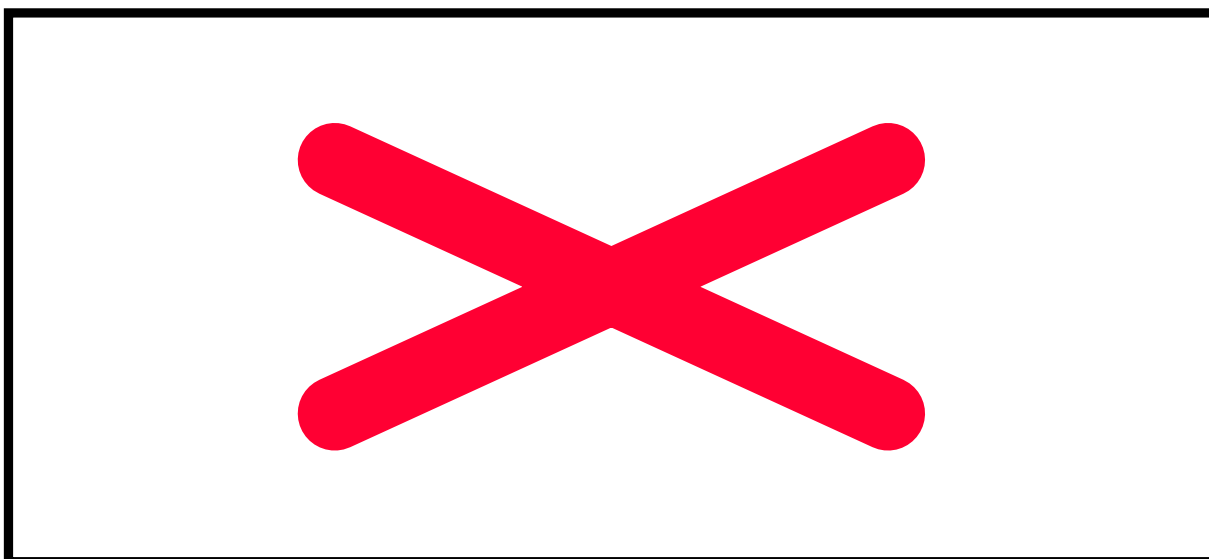
Pramen: Eurostat

Tabulka č. I.43 Vývoj počtu uživatelů internetu na 100 obyvatel

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
EU	1,8	3,3	5,2	9,9	15,2	26,3
Česká republika	1,5	1,9	2,9	3,9	6,8	9,7
Maďarsko	0,7	1,0	2,0	3,9	5,9	7,1
Polsko	0,6	1,3	2,1	4,1	5,4	7,2
Portugalsko	0,9	2,3	5,0	6,0	7,0	10,0
Finsko	13,9	16,8	19,5	25,5	32,3	44,5

Pramen: Eurostat

Graf č. I.18 Vývoj počtu registrovaných host počítačů na internetu na 100 obyvatel v ČR a EU

Pramen: Eurostat

Tabulka č. I.44 Vývoj počtu registrovaných host počítačů na internetu na 100 obyvatel

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
EU	0,5	0,8	1,2	1,7	2,3	2,9
Česká republika	0,1	0,2	0,4	0,7	0,8	1,2
Maďarsko	0,2	0,3	0,7	0,9	1,2	1,0
Polsko	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,9
Portugalsko	0,1	-	0,4	0,6	0,8	1,2
Finsko	4,2	-	9,5	8,9	8,9	13,6

Pramen: Eurostat

I.3.9 Regionální diference mezd

Důležitou sociálněekonomickou charakteristikou (nejen pro hodnocení životní úrovně) je výše průměrné nominální a reálné mzdy a její vztah k míře nezaměstnanosti. Kromě absolutní výše mzdy a její nominální a reálné dynamiky přehled ukazuje, že zdaleka ne ve všech krajích (NUTS III) České republiky platí inverzní vztah mezi vývojem míry nezaměstnanosti a vývojem průměrné mzdy, tj. že s klesající mírou nezaměstnanosti se otevírá potenciál pro rychlejší zdový růst.

V regionech s vysokou strukturální nezaměstnaností a obtížnou zaměstnatelností existuje nedostatek pracovní síly v požadované kvalitě, množství a struktuře, což vede k tlaku na růst mezd. Tento jev je patrný především v Moravskoslezském kraji, kde je nejen vysoká absolutní mzdová základna, ale rovněž i vysoké tempo mzdového růstu, při rostoucí míře nezaměstnanosti. Navíc, již v období plánované ekonomiky bylo pravidlem, že mzdy horníků a hutníků byly mimořádně vysoké, a to ve všech regionech zaměřených na těžbu a hutnický průmysl.

Tabulka č. I.45 Průměrná hrubá mzda podle regionů (v Kč, 2000)

	Průměrná hrubá mzda (Kč, 2000)	ČR = 100 v %
Praha	18 865	139,9
Střední Čechy	13 429	99,6
Jihozápad	12 685	94,1
Severozápad	12 497	92,7
Severovýchod	12 213	90,6
Jihovýchod	12 273	91,0
Střední Morava	12 000	89,0
Moravskoslezsko	12 966	96,2
Česká republika	13 484	100,0

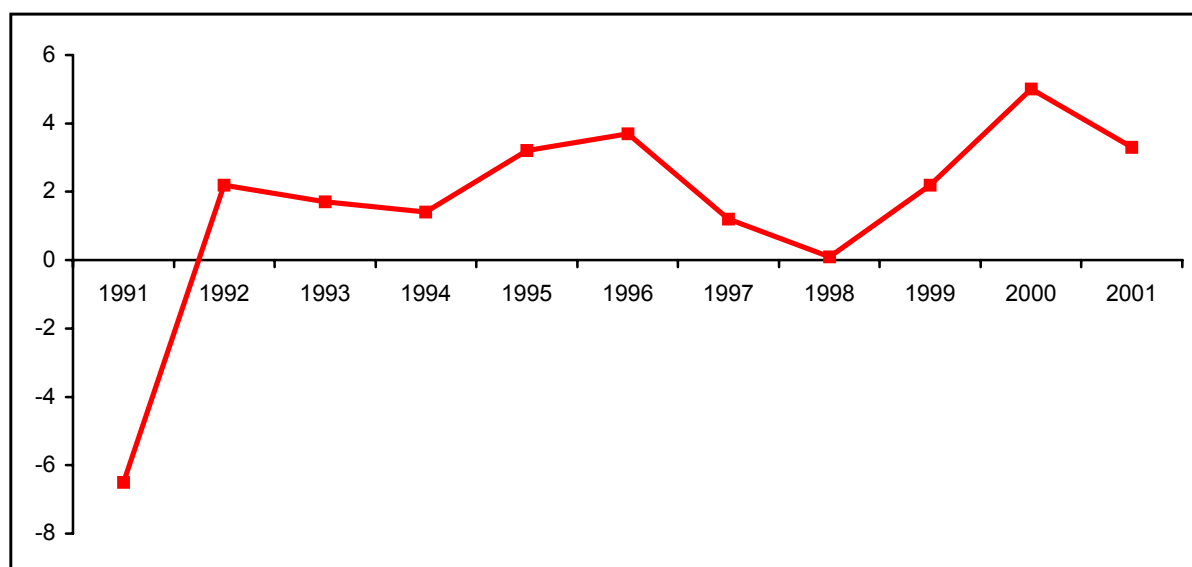
Pramen: Regionální portréty 2000, ČSÚ, 2001

I.3.10 Produktivita práce

Vývoj produktivity práce od roku 1991 ukazuje graf. č. I.19. Příčinou snížení produktivity práce v letech 1996 - 1998 byly problémy spojené s poklesem výkonnosti ekonomiky. Od roku 1998 se produktivita práce opět zvyšuje. V roce 2001 vzrostla o 3,3 % a rozdíl mezi produktivitou práce v EU a České republice se tak zmenšil, neboť v EU podle odhadů vzrostla produktivita práce pouze o necelé 1 %. Vývoj přírůstků produktivity práce koresponduje s vývojem přírůstků HDP, proto bylo nejvyšších hodnot dosaženo v letech růstu ekonomiky (1995 - 1996 a 1999 - 2001). Analýza vývoje produktivity naznačuje i směry budoucího

vývoje struktury zaměstnanosti a potřebu větší flexibility pracovní doby a kratšího pracovního dne zejména v některých druzích služeb.

Graf č. I.19 Vývoj produktivity práce v ČR (změna v %)

Pramen: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

Nejrychleji rostla produktivita práce v primárním sektoru (5,3 %), kde došlo k poklesu počtu pracovníků o 5,6 %. Primární sektor dosahuje absolutně nejvyšší produktivity práce. V sekundárním sektoru produktivita práce při rostoucím počtu pracovníků stagnovala a ve stavebnictví produktivita vzrostla zejména v důsledku snížení počtu pracovníků. Nadprůměrně se zvýšila produktivita práce v terciárním sektoru (4,9 %) při minimálním zvýšení zaměstnanosti. Podle odhadu OECD se produktivita práce podnikatelského sektoru ČR v roce 2001 zvýšila o 2,8 % (v roce 2000 o 4 %) a Česká republika se tak zařadila na páté místo mezi zeměmi OECD (v roce 2000 zaujímala ČR sedmou příčku). Vyššího růstu produktivity práce než Česká republika dosáhlo Řecko, Irsko, Polsko a Maďarsko.

Produktivita práce je jedním z nejdůležitějších ukazatelů při měření konkurenceschopnosti dané ekonomiky. Úroveň a vývoj produktivity práce zejména ve zpracovatelském průmyslu patří mezi důležité ukazatele výkonnosti ekonomiky. V rámci ČR se produkty

zpracovatelského průmyslu podílí cca 96 % na celkovém vývozu. Dynamika růstu produktivity práce z přidané hodnoty v běžných cenách zpracovatelského průmyslu ČR a průměru EU je značně rozdílná. V České republice činil její nárůst v letech 1994 – 1999 více než 70 %, zatímco průměr v EU se zvýšil v daném období o necelých 16 %. Příčinou byl zejména vyšší transformační cenový růst v ČR, ale také organizační změny, restrukturalizační změny a snižování přezaměstnanosti, silící vliv podniků pod zahraniční kontrolou s novými technologiemi, znalostmi a organizací práce. Podniky pod zahraniční kontrolou ve srovnání s průměrem za zpracovatelský průmysl dosáhly například v roce 1999 o 51 % vyšší produktivity práce z přidané hodnoty.

Z hlediska výše přidané hodnoty existují stále poměrně citelné rozdíly mezi jednotlivými regiony soudržnosti.

Tabulka č. I.46 Produktivita z přidané hodnoty v průmyslu v regionech soudržnosti v roce 1998

NUTS II	Přidaná hodnota z výroby (mil. Kč)	Přidaná hodnota na pracovníka	% průměru ČR
Praha	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>
Střední Čechy	62 286,4	432 055	141
Jihozápad	52 470,7	308 989	101
Severozápad	41 084,6	336 908	110
Severovýchod	66 218,4	292 173	96
Jihovýchod	50 993,0	254 139	83
Střední Morava	46 205,2	281 799	92
Moravskoslezsko	38 730,2	265 373	87
Česká republika	395 051,1	305 381	100

Pramen: MPO 2001, výpočet DHV ČR, spol. s r. o.

I.3.11 Cestovní ruch

Z pohledu strukturální politiky a řešení problému strukturální nezaměstnanosti představuje oblast cestovního ruchu důležitou alternativu zejména z důvodu výrazné poddimenzovanosti tohoto sektoru a zároveň jeho značného potenciálu.

Tabulka č. I.47 Charakteristika základních ukazatelů cestovního ruchu v České republice

Charakteristika	1990	1999
Počet návštěvníků (v mil.)	36,6	100,8
Průměrná délka pobytu (ve dnech)	3,5*	4,0
Podíl České republiky na trhu EU (v %)	3,6	5,0
Podíl České republiky na světovém trhu (v %)	1,6	2,4

Poznámka: * údaj za rok 1992

Pramen: ČSÚ, Světová obchodní organizace (WTO)

Tabulka č. I.48 Regiony soudržnosti: základní ukazatele cestovního ruchu v roce 2000

NUTS II	Počet hostů		Počet lůžek*	
	tis.	v %	tis.	v %
Praha	2 483 989	22,9	72 671	14,5
Střední Čechy	807 999	7,4	37 060	7,4
Jihozápad	1 470 848	13,6	76 424	15,2
Severozápad	1 125 373	10,4	54 092	10,8
Severovýchod	2 183 400	20,1	126 356	25,2

Jihovýchod	1 274 412	11,7	59 872	11,9
Střední Morava	867 406	8,0	43 380	8,6
Moravskoslezsko	635 289	5,9	32 391	6,5
Česká republika	10 848 716	100,0	502 246	100,0

Poznámka: * k 31. 7. 2000

Pramen: ČSÚ

Přínos cestovního ruchu je z hlediska přidané hodnoty, hrubého domácího produktu a zaměstnanosti bezprostřední. V moderní společnosti a ekonomice soustavně roste podíl služeb na vytvořené přidané hodnotě a hrubém domácím produktu. V drtivé většině se jedná o služby přímo spojené s cestovním ruchem. Dopady těchto služeb jsou nejdůležitějším hybným motivem pro jejich poskytovatele, nicméně vykazují rovněž nezanedbatelný synergický efekt, jímž ovlivňují ekonomiku dané lokality, regionu či země.

Nabídka ubytovacích kapacit je v současné době dostatečná, nicméně její kvalita není zcela přizpůsobena účelu, pro který má sloužit. Poté, co nastal rozmach v nabídce nejlevnějšího a nejjednoduššího ubytování, zaostává nabídka v segmentu střední a vyšší kategorie (zejména ve větších regionálních a krajských centrech). Zároveň není dostatečná pro účely kongresové, konferenční a vzdělávací turistiky.

Do roku 2001 nedocházelo k systematickému zohledňování hledisek životního prostředí při plánování rozvoje cestovního ruchu v ČR, v souladu s národními strategickými dokumenty v oblasti životního prostředí a s doporučeními 7. zasedání Valného shromáždění OSN a Komise OSN pro udržitelný rozvoj. Dosavadní podpora z veřejných prostředků pro aktivity cestovního ruchu byla jen velmi málo zaměřena na regionálně diferencované a vzhledem k přírodnímu a kulturnímu potenciálu optimalizované formy šetrné k přírodě, krajině a zděděnému kulturnímu dědictví, které jsou nezbytně nutné pro udržitelný rozvoj tohoto sektoru.

I.4 SOCIÁLNÍ SITUACE

I.4.1 Rovné příležitosti

Vlivem vývoje v politické, ekonomické a sociální oblasti dochází v České republice od počátku 90. let ke zřetelným hodnotovým i postojovým společenským změnám, které přispívají k pozitivnímu posunu v posuzování významu reálného uplatňování lidských práv, včetně práv žen. Mění se vnější ekonomické prostředí ovlivňuje i vztahy uvnitř rodin a jejich postavení z hlediska sociální diferenciaci. Dochází k pozvolné změně pojetí rolí mužů a žen v rodině; konkrétně se příznivě posiluje postoj mužů ve vztahu k péči o děti a rodinu. Je však zřejmé, že změny hodnotové orientace české společnosti či bourání předsudků a stereotypů představují proces velmi dlouhodobý.

Pozitivní vývoj je jednoznačně zřejmý zejména ve sféře posilování formálně právních předpokladů rovnosti mužů a žen. Vytvoření legislativního rámce však samo o sobě nezajistí účinné prosazování tohoto principu v praktickém životě. K účinnosti tohoto procesu je třeba zapojit do něj muže i ženy a neposuzovat již problematiku rovnosti pohlaví odděleně pouze jako tzv. ženskou otázku, ale jako záležitost celé společnosti. Základními metodami dosažení praktického působení principu rovných příležitostí pro muže a ženy, které jsou přijímány vládou České republiky, jsou pozitivní opatření a genderový mainstreaming⁴, a to ve všech politikách, které ovlivňují každodenní život mužů a žen.

Ministerstvo práce a sociálních věcí plní od roku 1998 úlohu koordinátora problematiky mužů a žen. V roce 2001 byl zřízen stálý poradní orgán vlády - Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, která má přispět k odstranění nedostatků institucionálního charakteru pro vytváření a prosazování příslušné politiky a má se stát platformou pro určování základních koncepčních směrů této politiky na celospolečenské úrovni. Vedle zástupců rezortů jsou členy Rady rovněž zástupci sociálních partnerů, občanské a odborné veřejnosti, ženských nevládních organizací. Postavení stálých hostů v Radě mají hejtmani a zástupce Svazu měst a obcí ČR.

I přes pozitivní kroky v oblasti posilování národního mechanismu pro genderovou rovnost je stávající institucionální řešení stále nedostatečné. Z hlediska srovnání s jinými státy je toto zabezpečení přechodné a nezbytné je proto jeho dobudování jak na úrovni prosazování politiky genderové rovnosti, tak i ochrany proti diskriminaci na základě pohlaví.

1.4.1.1 Postavení žen na trhu práce

Pracovní trh v České republice je dlouhodobě adaptován na ženskou pracovní sílu, která zůstává jeho mimořádně flexibilní součástí. Nicméně postavení žen na trhu práce vykazuje zřetelné nerovnosti, a to v jejich nespěchu. Přetrvávající diskriminace žen spočívá zejména v segregaci pracovního trhu podle pohlaví včetně feminizace některých odvětví, nižších výdělcích žen a jejich mzdovém znevýhodňování, v obtížnějším dosahování řídicích a rozhodovacích pozic jak v podnikatelské, tak veřejné sféře, skryté diskriminaci osob pečujících o děti (vesměs žen) a v neposlední řadě i v tendenci propouštět v první řadě ženy a až poté muže.

---

⁴ Zakomponování rovných příležitostí pro ženy a muže do všech politik a aktivit Společenství.

Uplatnění žen na trhu práce zůstává i při klesající tendenci poměrně dobré. Jak uvádí následující tabulka, podíl ekonomicky aktivních žen na celkové populaci žen se mírně snižuje a v roce 2001 se pohyboval zhruba na úrovni 51 %. Celková míra nezaměstnanosti byla v roce 2001 8,1 %, míra nezaměstnanosti žen činila 9,9 % a specifická míra nezaměstnanosti mužů dosahovala úrovně 6,8 %. Podíl nezaměstnaných žen na celkovém počtu registrovaných nezaměstnaných sice klesá (z 58 % v roce 1994 na 50,2 % v roce 2001), ale stále je vyšší než podíl žen na celkovém počtu zaměstnaných.

Tabulka č. I.49 Vývoj vybraných ukazatelů trhu práce

	1998	1999	2000	2001
Míra ekonomické aktivity (v %)				
Muži	70,8	70,6	69,8	69,4
Ženy	52,0	52,1	51,6	51,3
Míra zaměstnanosti (v %)				
Muži	67,3	65,4	64,7	64,7
Ženy	47,7	46,6	46,2	46,2
Míra nezaměstnanosti (v %)				
Muži	5,0	7,3	7,3	6,8
Ženy	8,2	10,5	10,6	9,9
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti (v %)				
Muži	1,6	2,4	3,5	3,6
Ženy	2,7	4,5	5,4	5,4

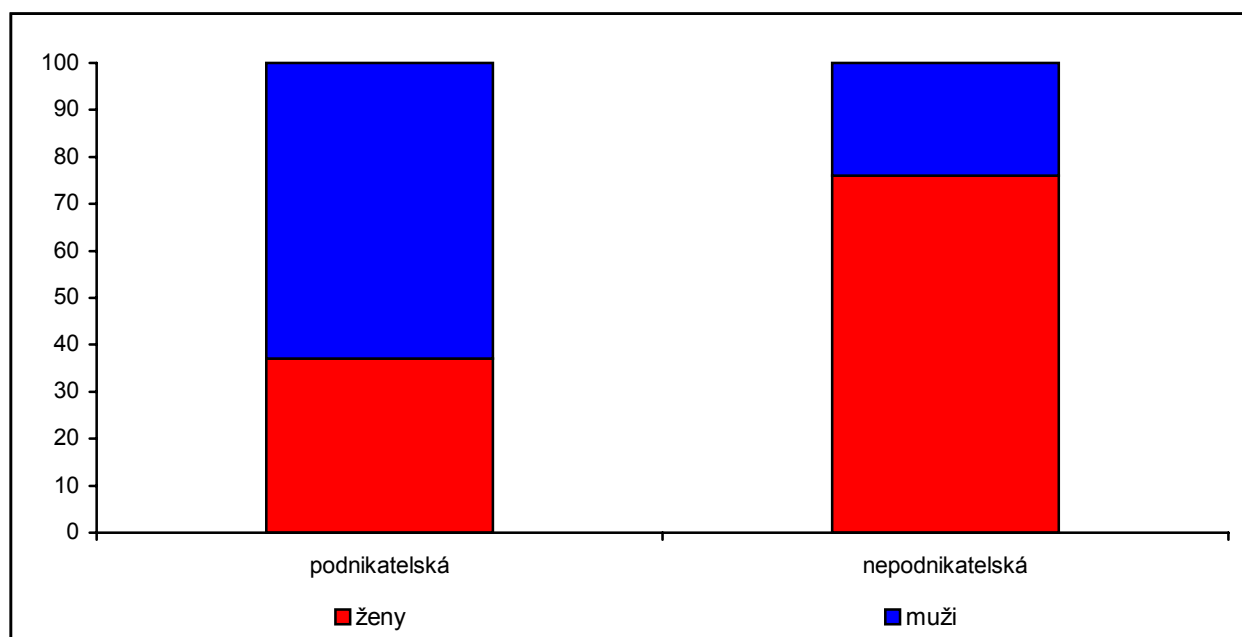
Pramen: ČSÚ - Výběrové šetření pracovních sil

Ve všech věkových a vzdělanostních skupinách je míra nezaměstnanosti žen vyšší než míra nezaměstnanosti mužů. Nejvyšší rozdíl je zaznamenán v kategorii se středním odborným vzděláním a vyučených s maturitou, kde míra nezaměstnanosti žen byla v roce 2001 okolo 14 % a u mužů se pohybovala v rozmezí 5,2 - 6,2 %. Výjimku tvoří osoby se základním vzděláním a bez vzdělání kde je procento nezaměstnaných mužů vyšší než procento nezaměstnaných žen. Největší rozdíl v míře nezaměstnanosti mezi muži a ženami je ve věkové skupině od 25 do 35 let.

Ženy mají zásadně odlišnou strukturu zaměstnanosti a obsazují jiná pracovní místa než muži. V roce 2001 tvořily 76 % zaměstnanosti v nepodnikatelské sféře a jen 37 % v podnikatelské sféře (viz graf č. I.20).

Největší podíl žen vykazují komunální organizace (75,3 %), nadpoloviční podíl měly také organizace ve státním vlastnictví (61,6 %), společenské (51,6 %) a družstevní organizace (50,7 %). Stejný podíl mužů a žen měly organizace se zahraničním vlastníkem (49,5 %). Naopak v soukromých podnicích výrazně v roce 2001 převládali muži (65,7 %), přičemž tento sektor je ze všech největší.

Graf č. I.20 Podíl mužů a žen v roce 2001 v podnikatelské a nepodnikatelské sféře (v %)

Poznámka: údaje za zaměstnance s počtem placených hodin 1592 a více

Pramen: ČSÚ - výběrové šetření mezd zaměstnanců

Ženy se také uplatňují v odlišných odvětvích než muži, tvoří např. 88 % zaměstnanosti v oděvním průmyslu a zpracování kožešin, 80 % ve školství a ve zdravotnictví, 76 % v pojišťovnictví, 75 % v maloobchodě a 72 % ve veřejné správě. Naopak ve stavebnictví tvoří ženy jen 12 % zaměstnanosti a v dobývání nerostných surovin 15 %. Tabulka č. I.50 ukazuje podíl žen podle sektorů na celkové zaměstnanosti žen v civilním sektoru.

Tabulka č. I.50 Vývoj podílu žen podle sektorů na celkové zaměstnanosti žen v civilním sektoru (v %)

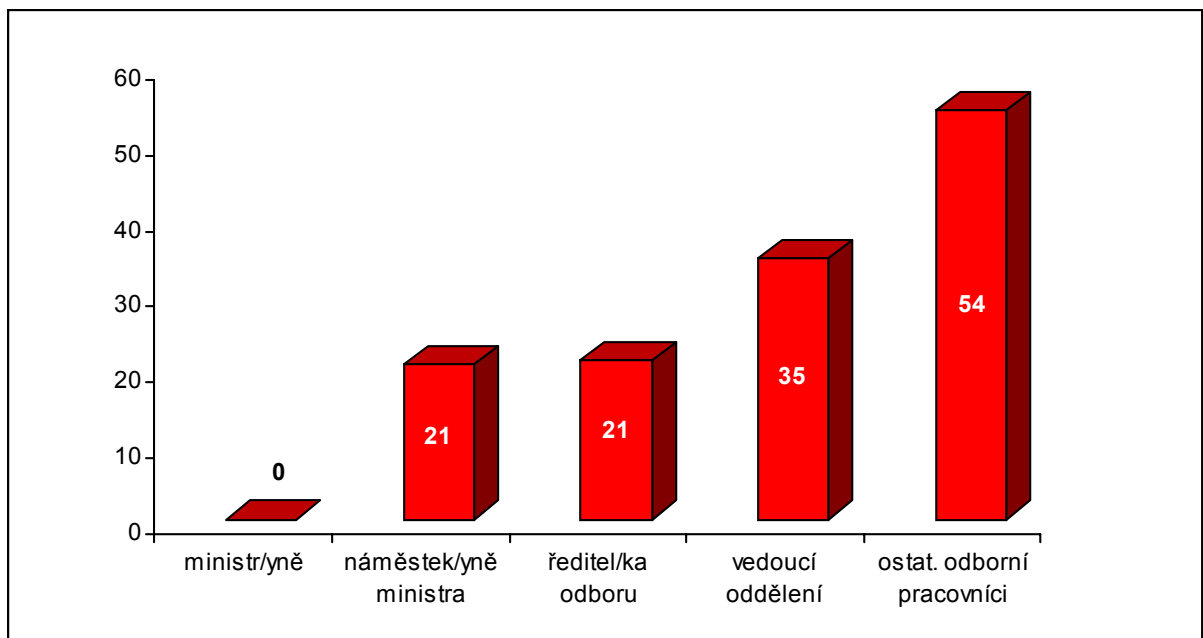
	1998	1999	2000
Primární sektor	3,9	3,4	3,2
Sekundární sektor	28,9	28,7	28,3
Terciární sektor	67,2	67,9	68,5
Celkem	100,0	100,0	100,0

Pramen: ČSÚ

U mužů a žen je odlišná nejen struktura zaměstnanosti, ale liší se také podnikatelská aktivita. Celkový počet podnikajících mužů převyšuje počet žen podnikajících ve svém hlavním zaměstnání 2,7 krát, ve skupině podnikatelů bez zaměstnanců 2,6 krát a ve skupině podnikatelů se zaměstnanci 3,4 krát. Kromě celkové převahy počtu podnikajících mužů nad počtem podnikajících žen se projevují u obou pohlaví i rozdíly v odvětvové skladbě této kategorie. Převaha podnikajících mužů je nadále výrazná ve většině odvětví, a to zejména ve stavebnictví a v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží, na druhé straně přetrvává mírná převaha žen - podnikatelek v ostatních veřejných, sociálních a osobních službách a ve zdravotnictví.

Ženy mají v České republice menší přístup k vedoucím funkcím. Z celkového počtu osob zaměstnaných v národním hospodářství v roce 2001 jich 302,8 tis. (tj. 6,4 %) pracovalo jako zákonodárci a vedoucí a řídící pracovníci. Ženy byly v této skupině zastoupeny 26,5 %. Od roku 1999 je to nárůst o 2 %. Graf č. I.21 ukazuje podíl žen ve vedoucích funkcích ve státní správě k 31. prosinci 2001. K tomuto datu nebyla mezi ministry zastoupena žádná žena a zhruba ve 20 % byly ženy zastoupeny ve funkci náměstkyně ministra a ředitelky odboru. V létě 2002 se v České republice konaly volby do Poslanecké sněmovny a s tím souvisely i některé personální změny ve vedoucích pozicích. V současné době jsou ve vládě České republiky zastoupeny dvě ženy.

Graf č. I.21 Podíl žen ve vedoucích funkcích ve státní správě k 31. prosinci 2001 (v %)

Pramen: MPSV

Z celkového počtu osob pracujících v civilním sektoru bylo na zkrácenou pracovní dobu zaměstnáno 4,8 % osob (viz tab. č. I.51) a tři čtvrtiny z toho tvořily ženy. Podíl smluv na zkrácenou pracovní dobu se v letech 1995 - 2002 postupně snižoval. Hlavním důvodem zaměstnání na zkrácenou pracovní dobu je u žen neochota pracovat na plnou pracovní dobu a péče o děti nebo postiženou osobu. Muži uváděli jako nejčastější příčinu zdravotní důvody a neochotu pracovat na plnou pracovní dobu.

Tabulka č. I.51 Pracující na zkrácenou pracovní dobu v ČR ve 3. čtvrtletí 2002

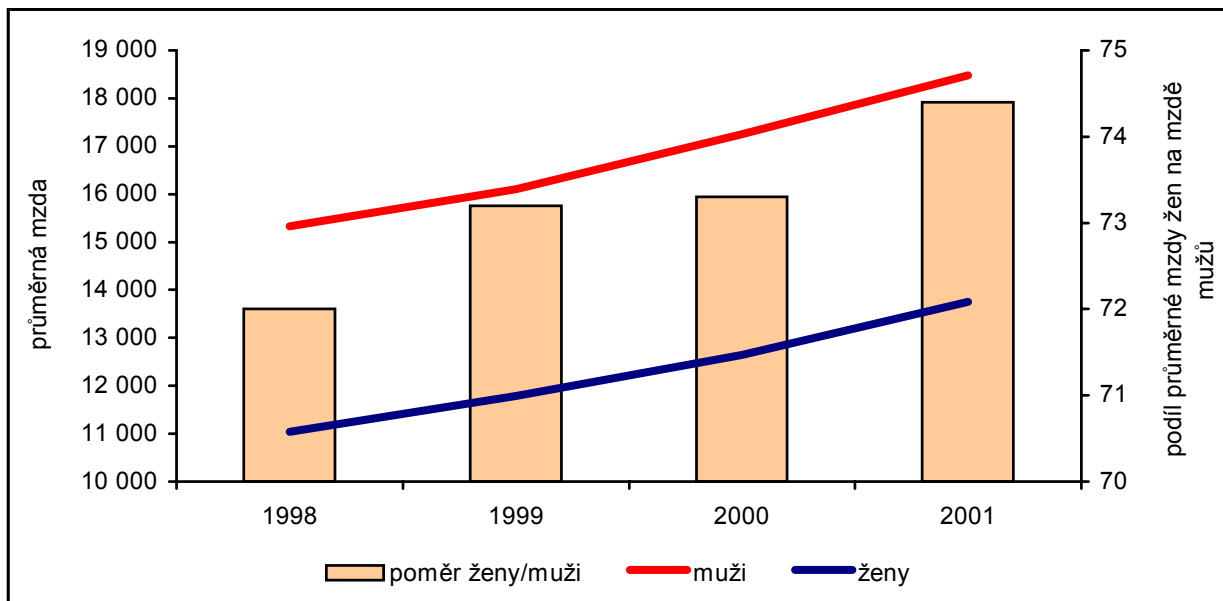
Zaměstnaní v civilním sektoru	Celkem		Muži		Ženy	
	v tis.	v %	v tis.	v %	v tis.	v %
Celkem	228,8	100,0	58,8	100,0	169,9	100,0
z toho z důvodu:						
- absolvuje profesní či školní vzdělávání	9,9	4,3	6,2	10,5	3,7	2,2
- ze zdravotních důvodů	43,9	19,2	18,5	31,4	25,5	15,0
- nemůže najít vhodnou práci na plnou prac.dobu	26,9	11,8	3,5	5,9	23,5	13,8
- nechce pracovat na plnou pracovní dobu	57,5	25,1	16,2	27,5	41,3	24,3
- pečuje o děti nebo postiženou osobu	35,6	15,6	0,1	0,2	35,5	20,9

Pramen: ČSÚ - výběrové šetření mezd zaměstnanců

I.4.1.2 Mzdové rozdíly

Nejzřetelnějším znakem nerovnosti žen a mužů při výkonu zaměstnání zůstává rozdíl v odměňování. I když v České republice nejsou příslušné údaje statisticky sledovány z dlouhodobého hlediska, jsou z dostupných šetření patrné obdobné rozdíly v dosahovaných výdělcích u mužů a žen jako v zemích Evropské unie. V roce 2000 dosahovala průměrná hrubá mzda ženy 74,4 % mzdy muže a navíc se tento podíl od roku 1996 se zhoršil o téměř 4 %.

Graf č. I.22 Vývoj průměrné hrubé mzdy v letech 1998 – 2001

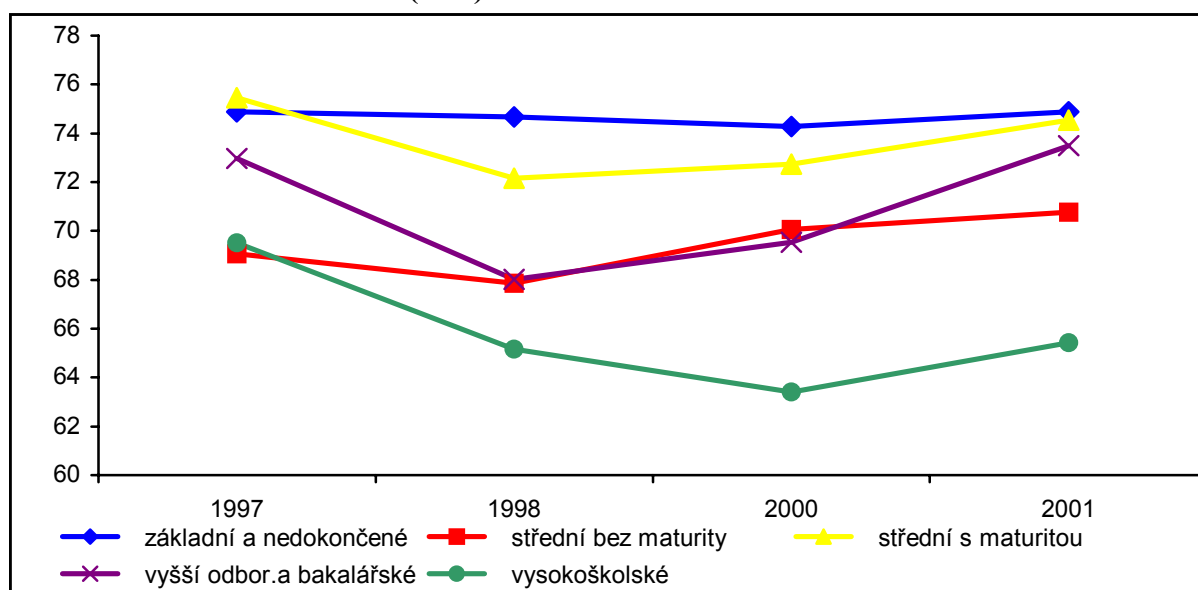
Poznámka: * Údaje pocházejí z výběrového šetření, počítáno na vzorku zaměstnanců s počtem hodin 1700 a vyšším za rok

Pramen: ČSÚ - Výběrové šetření pracovních sil

Rozdíly v odměňování mužů a žen vyplývají z mnoha příčin, často zcela objektivních, a nelze je přičítat pouze diskriminaci ze strany zaměstnavatele. Ženy se často spokojí s méně kvalifikovanými a méně odpovědnými posty nebo dobrovolně volí zaměstnání méně časově náročná. Důvodem je nutnost propojit pracovní povinnosti s péčí o rodinu a děti. Ženy také mají mnohem menší počet přesčasových hodin, které jsou placeny zvýhodněnou sazbou, většinou o 25 % vyšší než je mzda za normální pracovní dobu. Odhaduje se, že asi třetina rozdílu v odměňování, kterou nelze vysvětlit na základě výše uvedených důvodů, je způsobována diskriminací.

Výši mzdy významným způsobem ovlivňuje dosažená úroveň vzdělání. Jak ukazuje graf č. I.23, více se vliv vzdělání projevuje u mužů než u žen. Jestliže muži s vysokou školou dosahují 2,52 násobku průměrné mzdy zaměstnance se základním vzděláním, u žen je tento násobek pouze 2,20. Ačkoliv mají ženy obecně vyšší úroveň vzdělání než muži, nejčastěji dosahují úplného středního odborného vzdělání s maturitou, dosahují v průměru nižších tarifních stupňů a mají menší přístup na vysoce placené vedoucí a řídicí funkce.

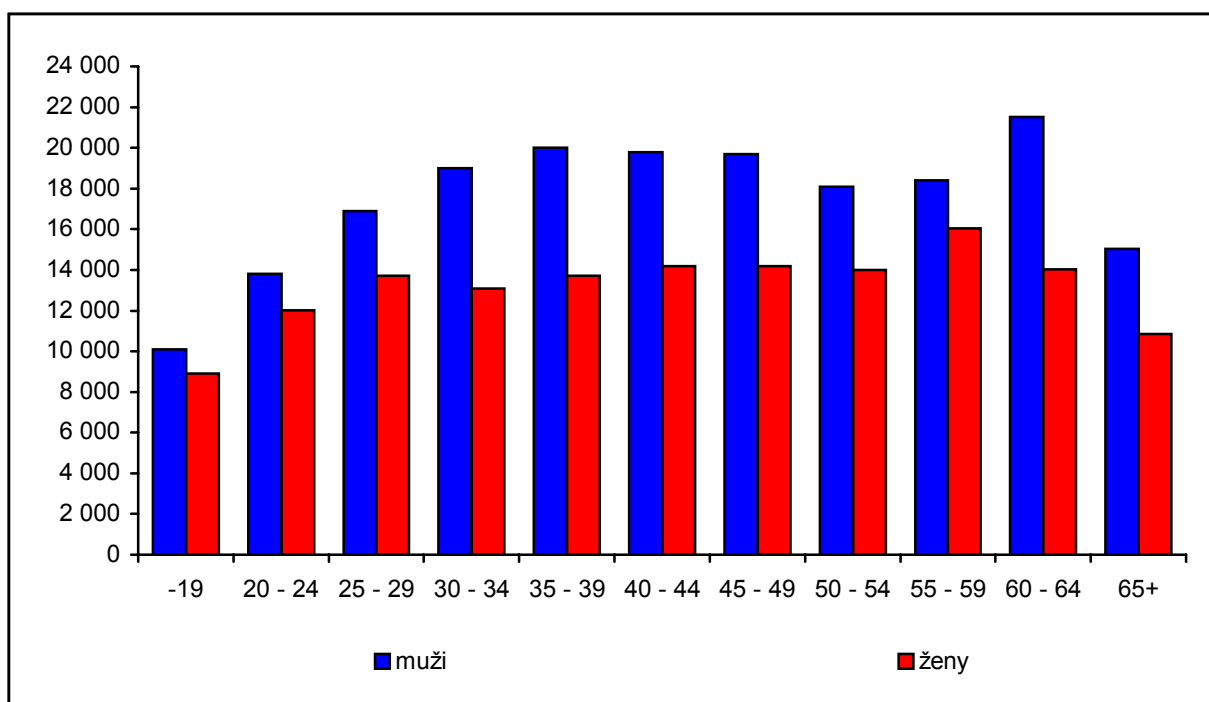
Graf č. I.23 Podíl průměrných hrubých měsíčních mezd žen na mzdách mužů podle vzdělání v letech 1997 – 2001 (v %)

Pramen: ČSÚ

Nejen úroveň vzdělání, ale také věk je jedním z důležitých faktorů, který se promítá do výše mzdy zaměstnance. Obecně platí, že nejnižší mzdy pobírají zaměstnanci na počátku své pracovní kariéry, pro další věkové skupiny mzda prudce stoupá, postupně se mzdy stabilizují případně mírně klesají. Nejvyšších hodnot dosahují průměrné mzdy zaměstnanců ve věkové kategorii 60 až 64 let u mužů a 55 - 59 let u žen (viz graf č. I.24).

Graf č. I.24 Průměrné mzdy mužů a žen podle věkových kategorií v roce 2001

Pramen: ČSÚ - výběrové šetření mezd zaměstnanců

Výše rozdílu mezi úrovní mezd žen a mužů je dále závislá na typu odvětví. V některých odvětvích se průměrná mzda žen blíží mzdě mužů (společenské organizace, stavebnictví, veřejná správa, školství). Naopak velmi markantní jsou rozdíly v peněžnictví a pojišťovnictví, kde ženy mají v průměru jen 52 % mužské mzdy.

Rozdíl mezi platy mužů a žen je závislý nejen na odvětvích, ale také na typu vlastnictví podniků - u zahraničních podniků ženy pobíraly jen 59,7 % průměrné mzdy svých mužských kolegů.

I.4.2 Sociální inkluze

I.4.2.1 Skupiny osob ohrožených sociální exkluzí

Podpora sociální soudržnosti a zabránění sociální exkluzi je obsažena v jednom ze tří základních pilířů udržitelného rozvoje. Současný sociální a ekonomický vývoj se vyznačuje zvýšeným znevýhodněním určitých skupin, které jsou ohroženy vyčleňováním z práce a vzdělávání a dostávají se na okraj společnosti. Růst těchto skupin představuje vážný problém při zajištění rovnosti příležitostí.

Vedle registrovaných uchazečů o zaměstnání ohrožených sociální exkluzí existují skupiny osob, které z důvodu různých handicapů nedosáhly sociálního začlenění v přirozeném prostředí. Patří mezi ně zejména příslušníci etnických skupin, osoby žijící nebo vracející se z ústavní péče, osoby po návratu z výkonu trestu, osoby dlouhodobě pečující o osobu blízkou, děti a mládež žijící ve znevýhodněném prostředí, občané bez přístřeší. Většina těchto osob žije pod hranicí chudoby, někteří pobírají nejnižší sociální dávky a využívají široké sociální sítě zařízení nestátních neziskových organizací.

Určitým skupinám osob hrozí nebezpečí společenského vyloučení a dlouhodobé nezaměstnanosti více než jiným. Zdravotně postižené osoby a Romové jsou obzvláště znevýhodněni nehledě na jejich věk či kvalifikaci. V České republice je doposud malá pozornost věnována zdravotním a jiným negativním vlivům znečištěného a poškozeného životního prostředí na různé sociální skupiny.

Vážným sociálním problémem může být v budoucnu etnická skupina Romů a obecně sociálně nejslabší skupiny obyvatel, koncentrované zejména v chátrajících městských částech, ve zhoršeném životním prostředí s rizikovými hygienickými podmínkami. V posledních letech však byly vytvářeny podmínky pro zvýšení zaměstnanosti a kvalifikace romské populace. Došlo k zavedení nultých ročníků pro romské děti při školách, zřízení funkce romských poradců na školách a okresních úřadech, poskytování stipendií pro romské studenty, zavedení speciálních resocializačně rekvalifikačních programů pro obzvláště obtížně umístitelné uchazeče na trhu práce a nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, zejména veřejně prospěšných prací.

Zdravotně postiženým občanům je na základě ustanovení zákona o zaměstnanosti věnována zvýšená péče. Jedná se především o poradenskou činnost a pomoc při opětovném zapojení do zaměstnání, výhody pro zaměstnavatele zaměstnávající zdravotně postižené osoby, chráněná pracoviště, zajištění půjček, dotací a subvencí zaměstnavatelům. V nově navrhovaném zákoně o zaměstnanosti byly navrženy změny směřující ke zvýšení účinnosti těchto opatření - nově definovat ohrožené osoby ve vazbě na jejich zdravotní stav, kvalifikaci a potřeby trhu práce, zajistit individuální přístup k těmto osobám a ucelenou pracovní rehabilitaci, tj. souvislou péči poskytovanou osobě se zdravotním postižením s cílem umožnit této osobě získat vhodné zaměstnání a usnadnit její zapojení nebo opětovný návrat na trh práce.

Česká republika v současné době připravuje ve spolupráci s experty EU Národní plán sociální inkluze. Nicméně již Národní akční plán zaměstnanosti 2002 obsahuje řadu opatření pro ohrožené skupiny zejména v rámci Pilíře 1 pro zaměstnatelnost. V návaznosti na požadavky Evropské komise (EK) byla zahájena realizace dvou programů zaměřených na uchazeče

ohrožené dlouhodobou nezaměstnaností - pro mladé uchazeče ve věku do 25 let program „První příležitost“, pro dospělé nad 25 let program „Nový start“.

1.4.2.2 Sociální služby

Systém sociální ochrany se skládá ze tří vzájemně se doplňujících subsystémů - sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc. Subsystém sociální pomoci, který v současné době prochází transformací, slouží občanům, kteří se ocitnou v nepříznivé sociální situaci. Sociální pomoc je realizována prostřednictvím poskytování dávek nebo sociálních služeb fyzickým osobám, případně skupinám osob v nepříznivé sociální situaci.

V České republice existuje poměrně široká síť zařízení sociální péče provozovaných státem a nestátními neziskovými organizacemi. Počet a kapacita těchto zařízení se postupně rozšiřuje. Zatímco v roce 1999 existovalo celkem 929 zařízení poskytujících služby sociální péče s kapacitou 71 977 míst, v roce 2000 to bylo 957 zařízení s kapacitou 74 450 míst.

Podle jednotlivých typů poskytovatelů se na poskytování služeb sociální péče v roce 1999 podíleli státní poskytovatelé 47,5 %, obce a města 35,4 %, církve 10,4 %, ostatní nestátní neziskové organizace a fyzické osoby 6,7 %. Převažujícím typem sociálních služeb v České republice je ústavní péče. Vybavenost jednotlivých regionů sociálními službami ústavní péče se výrazně liší, tyto rozdíly však nevypovídají o skutečné poptávce po sociálních službách. Problémem zůstává rovněž skutečnost, že česká ústavní péče je založena na pojetí handicapu jako patologického stavu. Nedostatečný je stále rozsah alternativních služeb ve vztahu ke službám lůžkovým, zejména těch, které poskytují sociální poradenství a sociálně právní ochranu.

Nestátní neziskové subjekty vyvíjející veřejně prospěšnou činnost v sociální oblasti představují vedle výše uvedených obecních, krajských a státních poskytovatelů sociálních služeb podstatný a důležitý prvek ve vytváření nabídky sociálních služeb určených osobám, které se nacházejí v nepříznivé sociální situaci. Svou činností tak zásadně participují na vytváření občanské společnosti. Jejich aktivity jsou podporovány prostřednictvím dotací ze státního rozpočtu na základě předložených projektů pro určité cílové skupiny.

Systém sociálních služeb prochází reformou založenou na komunitním plánování a zavádění standardů poskytovaných služeb a vzdělávání jejich poskytovatelů. Klíčovým místem poskytování sociálních služeb jsou obce. Hlavní proud rozvoje směřuje k rozšíření nelůžkových sociálních služeb.

Péče o nezaopatřené členy rodin zaměstnaných občanů je zabezpečována službami sociální péče, poskytovanými zejména státními ústavy nebo ústavy provozovanými okresními (magistrátními) a obecními úřady. Kapacita ústavů a jejich dostupnost není uspokojivá. Objem finančních prostředků je limitován omezenými možnostmi státního rozpočtu, resp. veřejných rozpočtů. V obdobné situaci jsou i služby pro nouzové ubytování matek s dětmi, provozované obvykle občanskými sdruženími a charitativními organizacemi církví.

Stávající systém sítě státních a veřejných zařízení péče o malé děti, děti předškolního věku a děti v mimoškolní péči v zásadě uspokojuje poptávku po tomto druhu služeb. Snižující se porodnost a využití institutu rodičovského příspěvku (až do čtyř let věku dítěte) se odrazilo ve výrazném poklesu počtu těchto zařízení. Nabídka míst v mateřských školkách, které plní funkci předškolního vzdělávání je přesto většinou dostatečná, i když ne vždy dobře dostupná.

I.4.3 Vzdělávání

Změna politického systému v roce 1989 přinesla zásadní změny priorit vzdělávací politiky. Vznikly soukromé školy, byl zaveden systém financování „per capita“, byla umožněna svobodná volba vzdělávací dráhy a v neposlední řadě byla posílena autonomie škol. Nabídka oborů i počty studentů přestaly být určovány centrálním orgánem státní správy. Změny ve struktuře zaměstnanosti se projevíly vznikem nových oborů i změnou v rozložení počtu studentů v jednotlivých oborech.

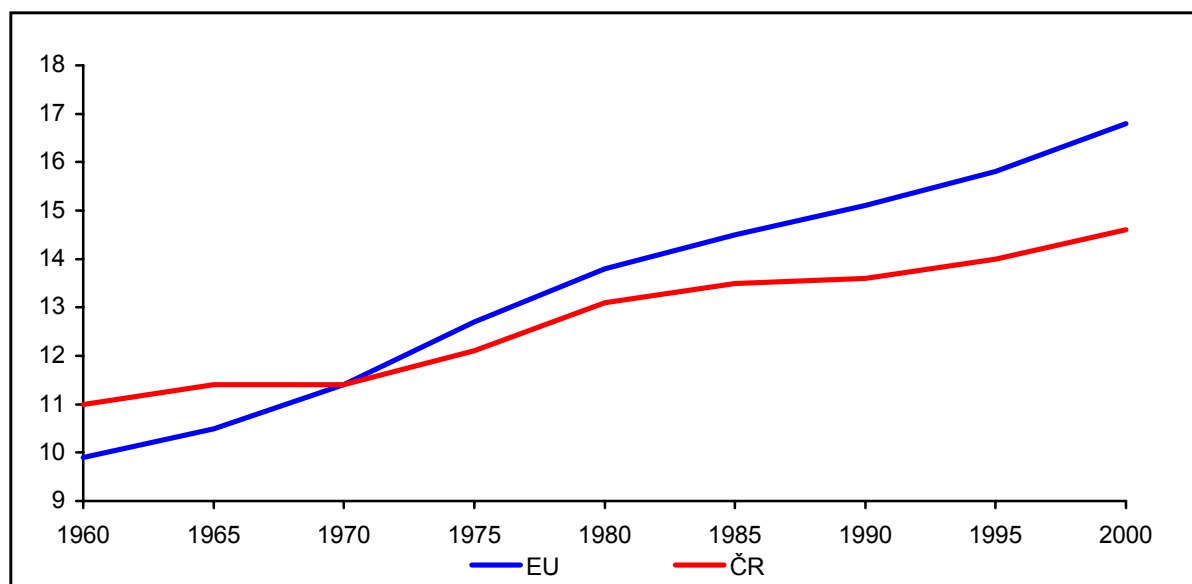
Centrálním orgánem odpovědným za kvalitu vzdělávání na primární, sekundární i terciární úrovni je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

V souvislosti s reformou veřejné správy ve školství, která vyvrcholila v roce 2001, byly v oblasti řízení základního, středního a vyššího odborného školství přeneseny zřizovatelské a některé další kompetence na samosprávné územní celky. Vysoké školy získaly ze zákona schváleného v roce 1998 širokou samosprávnou působnost. Tento zákon rovněž umožnil rozvoj soukromého vysokého školství. V oblasti dalšího vzdělávání jako celku dosud nebyly vymezeny pravomoci, avšak další profesní vzdělávání ve specializovaných sektorech jako je školství, zdravotnictví, státní správa, samospráva aj. se opírá o existující právní a institucionální rámec a jasné vymezení pravomocí.

V důsledku obtíží českého hospodářství ve druhé polovině 90. let poklesly výdaje na vzdělávání pouze na 4,6 % HDP v roce 2000, v roce 1998 činil tento ukazatel 4,7 % ve srovnání s průměrem zemí OECD - 5,7 %. Přestože v současné době dochází k ekonomickému oživení, nerostou výdaje na vzdělávání odpovídajícím tempem.

Průměrná délka vzdělávání v České republice zaostává za průměrem zemí EU – v roce 1999 dosáhla v ČR 15,1 roku, průměr zemí EU činil 17,3 roku.

Graf č. I.25 Průměrná délka vzdělávání v České republice a EU (v letech)

Pramen: MŠMT

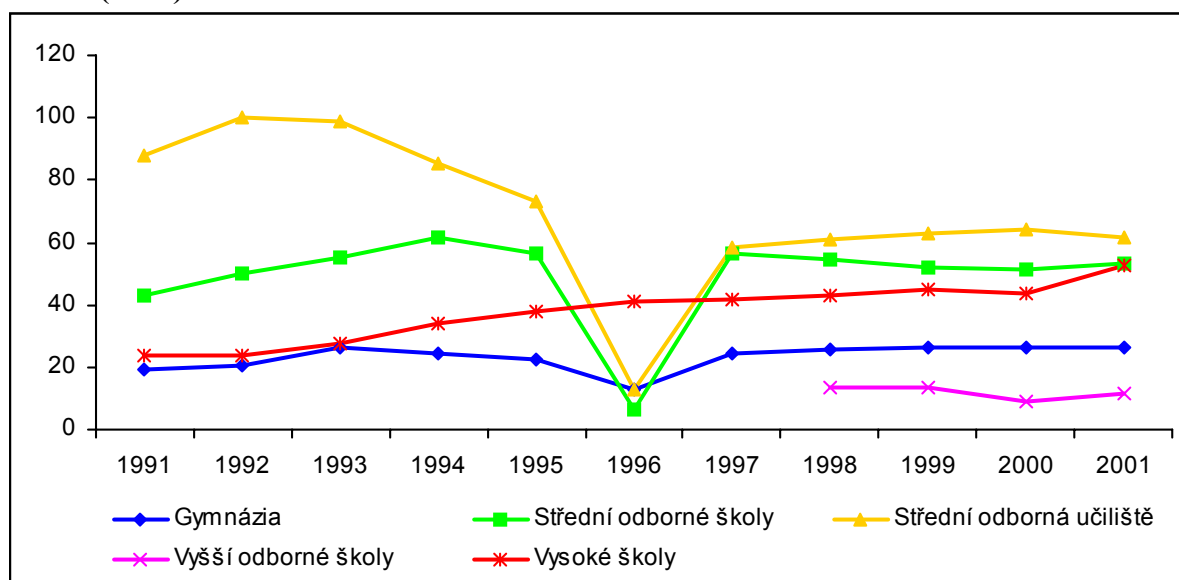
V České republice existuje relativně hustá síť i vyhovující regionální dostupnost škol na primární, sekundární i terciární úrovni. V roce 1998 byl zahájen proces optimalizace, jehož cílem je zefektivnit strukturu sítě středních a vyšších odborných škol.

Česká republika vykazuje vysoký podíl mladých lidí, kteří dosáhli vyššího sekundárního vzdělání. V roce 2002 je účast devatenáctiletých ve vzdělávání 47 %, účast dvacetidvouletých je 18,8 %.

V minulém desetiletí podstatně vzrostl počet studentů připravujících se v oborech umožňujících získat úplné střední vzdělání (maturitu). Současně došlo k nárůstu počtu žáků v oborech připravujících je pro práci v terciárním či kvartérním sektoru. V roce 2001 největší část mladých lidí nastoupila do oborů odborného vzdělávání zakončeného maturitou (42 %), následovaly učební obory odborného vzdělávání bez maturity (40 %) a gymnázia (18 %).

Do terciárního vzdělávání nastoupilo v roce 2001 64,3 tis. osob. Podíl těch, kteří nastoupili do denního studia na vyšších odborných školách představoval 7,6 % vzhledem k populaci 18letých, na vysokých školách 32,3 %. Přestože míra účasti na terciárním vzdělávání v posledních letech narůstá (počet studujících na vysokých školách během 90. let vzrostl téměř na dvojnásobek, jak ukazuje následující graf č. I.26), poptávka po vzdělání, především po studiu na vysokých školách, stále výrazně převyšuje nabídku vzdělávacích institucí. Tento nedostatek se nepodařilo podstatně redukovat ani zavedením bakalářských programů či vytvořením podmínek pro vznik soukromých vysokých škol. Vysoké školy jsou stále koncentrovány hlavně do velkých měst, nicméně došlo k určitým změnám v regionálním rozložení vysokých škol a jejich fakult.

Graf č. I.26 Vývoj počtu žáků a studentů podle typů škol na vyšší sekundární a terciární úrovni (v tis.)

Poznámka: V důsledku zavedení devítileté povinné docházky na základních školách nebyli v roce 1996 do 1. ročníků středních škol přijímáni žáci 8. tříd základních škol. Proto je pro porovnání tento rok netypický

Pramen: MŠMT

Podstatnou překážku bránící rozvoji kvalitního vzdělávání představuje nízké finanční ohodnocení a z toho vyplývající malá společenská prestiž pedagogických pracovníků škol a možnosti jejich přípravného a dalšího vzdělávání. Vzdělávání učitelů je nedostatečně zaměřeno na rozvíjení jejich sociálně osobnostních vlastností a profesních způsobilostí. Převažuje zastaralé pojetí výuky, pedagogičtí pracovníci ve velmi omezené míře reflektují nové požadavky na vzdělávací obsahy, metody a formy výuky.

Během posledních deseti let došlo k prohloubení rozdílu v obsahu i kvalitě vzdělávacích programů. Významná část vzdělávacích programů škol neodráží požadavky sféry práce a doposud ve velmi malé míře reflektují potřebu orientace výuky na rozvoj klíčových schopností, které zvyšují šance zaměstnatelnosti absolventů škol. MŠMT proto zahájilo reformu kurikulární politiky, která je založena na principu dvoustupňové tvorby kurikula, kdy na úrovni státu jsou vymezeny pouze rámcové požadavky na kurikulum, které se do realizační podoby rozpracovávají až na úrovni škol.

Dalším významným negativním rysem vzdělávání v České republice je omezené zapojení sociálních partnerů do vzdělávání. Ve vzdělávání nejsou doposud adekvátně reflektovány

požadavky trhu práce ani využívány informační a poradenské služby, které by usnadňovaly odpovědnou volbu studijní a profesní dráhy.

Prohloubení vzdělávání je zcela základní podmínkou pro uplatnění koncepce udržitelného rozvoje. Česká republika zatím patří mezi země, kde koncepce vzdělávání pro udržitelný rozvoj je sice formálně stanovena Státním programem environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty z roku 2000, avšak není dostatečně uplatňována ve výuce. Základní stavební kameny vzdělávání pro udržitelný rozvoj tvoří:

1. všeobecná oblast, určená celé populaci, sloužící k pochopení ekonomických, environmentálních a sociálních aspektů udržitelného rozvoje a porozumění mezi různými sociálními skupinami;
2. odborná oblast, rozlišovaná podle profesního zaměření, podle příslušnosti k různým odborným skupinám a podle míry různé společenské odpovědnosti.

Vzdělávání k udržitelnému rozvoji není pouze záležitostí školní výchovy na všech stupních, stejně důležité je zvyšování obecné občanské gramotnosti, jejíž součástí je oblast veřejné správy a podnikatelská sféra. Zásadním předpokladem úspěšného vzdělávání je efektivní příprava pedagogů a osvěta médií. Jedním z prvních důležitých kroků pro rozvoj vzdělávání v otázkách životního prostředí, je uplatňování Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice (přijaté vládním usnesením č. 1048/2000 ze dne 23. října). Významnou roli při realizaci tohoto programu hrají nestátní neziskové organizace.

Řada kroků byla učiněna v oblasti integrace žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí se zvláštní pozorností věnovanou romskému etniku. Dochází k žádoucímu růstu počtu přípravných tříd na základních, popř. mateřských školách pro děti pocházející ze znevýhodněného prostředí na úkor zvláštních škol. V České republice však dosud nejsou rozvíjeny programy zaměřující se na jedince, kteří z různých důvodů předčasně opustili vzdělávací systém, a které by jim napomáhaly k návratu do škol.

V sektoru dalšího vzdělávání jako celku doposud nebyl zaveden právní rámec, který by jasně vymezoval kompetence jednotlivých subjektů. S tím se pojí absence mechanismů, které by rozvoj dalšího vzdělávání stimulovaly, i systému certifikace, který by standardizoval osvědčení z různých vzdělávacích oblastí. Výjimku tvoří např. oblast specializovaného profesního vzdělávání úředníků státní správy a samosprávy, v níž právní rámec, vymezení kompetencí jednotlivých subjektů, mechanismy stimulující rozvoj dalšího vzdělávání či systém certifikace byl zaveden.

Rekvalifikační vzdělávání se začalo rozvíjet až v 90. letech. Počet osob vstupujících do rekvalifikačního vzdělávání se do roku 1998 pohyboval mezi 12 - 17 000 a od roku 1999 se rychle zvyšuje. V porovnání se zeměmi EU se však rekvalifikačních kurzů účastní velmi malý podíl uchazečů o zaměstnání (v roce 2000 zhruba každý patnáctý uchazeč).

Největší část dalšího vzdělávání představuje další profesní vzdělávání, k jehož rozvoji došlo v souvislosti s nástupem zahraničního kapitálu na český trh. Kromě rekvalifikačního a dalšího profesního vzdělávání existuje v sektoru dalšího vzdělávání možnost studia dospělých ve školách, a to distanční, dálkovou či večerní formou.

Ve srovnání se zeměmi EU neexistují v České republice vzdělávací a výcviková centra pro dospělé, poskytující obecně uznávanou kvalifikaci všem dospělým zájemcům, kteří ukončili školní docházku, nastoupili do praxe a potřebují v průběhu svého života získat další kvalifikaci.

I.4.4 Nestátní neziskové organizace

Rozvoj nestátních neziskových organizací a občanské společnosti je jednou z priorit tzv. kodaňských kritérií stanovujících mezi politickými podmínkami pro přístupující země nutnost zajistit stabilitu institucí zaručujících demokracii a právní stát, respektování a ochranu lidských práv a práv menšin.

Neziskový sektor v České republice, tvořený nestátními neziskovými organizacemi, prodělal od roku 1989 dynamický rozvoj - jak v počtu těchto subjektů, tak ve škále činností a služeb, které provozují. Nestátní neziskové organizace působí zejména v těchto oblastech: sociální a humanitární, kulturní, vzdělávání, zdravotní, ochrana životního prostředí, ochrana lidských práv, děti, mládež a rodina.

Mezi nestátní neziskové organizace zahrnujeme občanská sdružení (podle zákona č. 83/1990 Sb.), obecně prospěšné společnosti (podle zákona č. 248/1995 Sb.), církevní právnické osoby (podle zákona č. 3/2002 Sb.) a nadace a nadační fondy (podle zákona 227/1997 Sb.).

Tabulka č. I.52 Vývoj počtu nestátních neziskových organizací v České republice

Rok	Občanská sdružení a jejich organizační jednotky	Obecně prospěšné společnosti	Nadace a nadační fondy	Církevní právnické osoby
1989	1 988	0	0	36
1991	14 919	0	420	287
1993	31 147	0	2 764	1 581
1996	42 330	neuveďeno	4 615	2 630
1998		138	5 241*	3 933
1999	63 674	480	852	neuveďeno
2000	69 856	557	951	neuveďeno
2001	75 600	707	1 114	4 810

Poznámka: * před přijetím zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech

Pramen: ČSU

Kromě legislativního zakotvení existence a činnosti nestátních neziskových organizací je ze strany státu i samosprávy poskytována finanční podpora aktivit těchto subjektů. Z rozborů Rady vlády pro nestátní neziskové organizace vyplývá, že finanční prostředky na projekty nestátních neziskových organizací jsou každoročně mírně zvyšovány nejen ze státního, ale i z dalších veřejných rozpočtů.

Tabulka č. I.53 Vývoj dotací na projekty nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů (v tis. Kč)

Rok	Státní rozpočet	Okresní úřady	Statutární města
1994	1 783 125	-	-
1996	1 944 712	-	-
1999	2 171 313	369 835	504 132
2000	2 467 264	268 629	601 180

Pramen: Rada vlády pro nestátní neziskové organizace

Zvláštním zdrojem financování nestátních neziskových organizací ze státních finančních prostředků byl projekt rozdělení části prostředků získaných privatizací a soustředěných v kategorii Nadační investiční fond, který byl již ukončen. Nadace, které tyto finanční prostředky spravují, již rozdělují jejich každoroční výnos na projekty nestátních neziskových organizací.

Tabulka č. I.54 Rozdělení prostředků Nadačního investičního fondu

Rok	Počet nadací	Celková výše rozdělených prostředků (v mil. Kč)
1999	39	500
2001	64	849,3
2002	64	300

Pramen: Rada vlády pro nestátní neziskové organizace

Z prostředků Evropské unie z programu Phare ve zvláštním programu Rozvoj občanské společnosti spravovaném Nadací rozvoje občanské společnosti bylo na budování kapacit nestátních neziskových organizací, ale také na jejich aktivity, věnováno v letech 1993 - 2001 celkem 16 770 tis. €, což tvoří v rámci celkové alokace pro Českou republiku 2,65 %. Další prostředky z programu Phare 2002 ve výši 3 mil. € budou čerpány do roku 2004.

Kromě toho byly nestátní neziskové organizace v České republice podporovány z tzv. nadnárodních programů EU (Demokracie, Partnerství, Lien a Access), jež tvořily za toto období dalších cca 3,4 mil. €. Z fondů EU tak bylo na projekty nestátních neziskových organizací uvolňováno cca 2 - 3 mil. € ročně.

Převážnou většinu těchto prostředků rozdělovala Nadace rozvoje občanské společnosti, která byla založena v roce 1993, aby spravovala fondy EU určené pro podporu projektů nestátních neziskových organizací a pro celkový rozvoj neziskového sektoru. Největší podíl z prostředků Nadace rozvoje občanské společnosti byl určen v posledních 3 letech na integraci romské menšiny (cca 2,2 mil. €) a dále na sociální začlenění znevýhodněných skupin (cca 2 mil. €). Značná část prostředků směřovala také na rozšíření organizační kapacity a profesionalizace neziskového sektoru (cca 1,8 mil. €). Nadace rozvoje občanské společnosti je však schopna uspokojit pouze 10 – 20 % žádostí nestátních neziskových organizací.

I.5 ZEMĚDĚLSTVÍ A VENKOV

Zemědělství jako celek prošlo v České republice od počátku 90. let výraznými změnami, přesto však stále existuje řada jevů, které musí být transformovány tak, aby české zemědělství dosáhlo úrovně členských států Evropské unie.

I.5.1 Srovnání zemědělství České republiky a EU

Některé charakteristiky českého zemědělství se postupně přibližují průměru zemí EU. Příkladem je podíl pracovníků v priméru (tj. v zemědělství, lesnictví a rybolovu). Tento podíl dosáhl v roce 1999 5,2 % v České republice a 4,5 % v EU (pro srovnání: v Maďarsku 7,1 %, v Polsku 27,5 %).

Relativní vzácnost zemědělské půdy, jako významného výrobního faktoru zemědělství, je v České republice nižší než v EU (0,417 ha/obyv., resp. 0,362 ha/obyv.), naopak v Polsku a Maďarsku je tento údaj vyšší (0,477 ha/obyv., resp. 0,614 ha/obyv.). V České republice je také vyšší podíl zemědělské půdy z celkové rozlohy než v EU (54,3 % oproti 42,0 %). Naopak v Polsku a v Maďarsku je podíl zemědělské půdy vyšší než v ČR (59,0 % a 66,5 %).

Tabulka č. I.55 Porovnání vybraných ukazatelů agrárního sektoru České republiky a EU

	měrná jednotka; rok	ČR	EU-15
Podíl pracovníků v priméru (zem.+les.+ryb.) (%)	1999	5,2	4,5
Podíl zemědělské půdy na 1 obyv. (ha/obyv.)	1999	0,417	0,362
Podíl zemědělské půdy z celk. rozlohy (%)	1999	54,3	42,0
Podíl orné půdy z celk. rozlohy (%)	1999	39,3	23,0
Podíl čisté příd. hodnoty na celk. produkci (%)	1999	22,8	39,2
Podíl agrárního dovozu na celkovém dovozu (%)	1999	5,9	6,9
Podíl agrárního vývozu na celkovém vývozu (%)	1999	3,6	6,7
Podíl obyv. žijícího na venkově (%)	2000	25,3	27,8

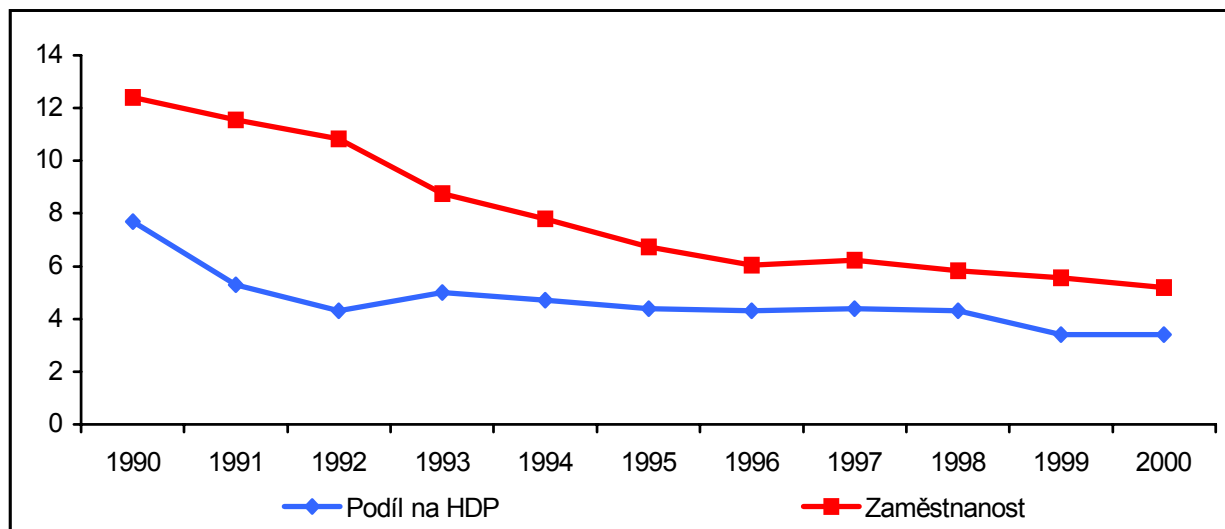
Pramen: Agentura OSN pro výživu a zemědělství (FAO), ČSÚ

Ukazatel podílu čisté přidané hodnoty na celkové produkci je v České republice výrazně nižší než v EU (22,8 % oproti 39,2 %), což indikuje nižší úroveň využití zdrojů. Relativní váhu výsledků výrobního procesu zemědělství vyjadřuje podíl zahraničního obchodu agrárního sektoru na celkovém zahraničním obchodu. Váha agrárního dovozu je v České republice nižší než v EU (5,9 %, resp. 6,9 %). Váha agrárního vývozu z České republiky je výrazně nižší než u EU (3,6 % oproti 6,7 %), což znamená nižší relativní význam zemědělství pro český zahraniční obchod.

I.5.2 Základní charakteristiky českého zemědělství

Od počátku transformačního období se soustavně snižuje podíl zemědělského sektoru na HDP (ze 7,7 % v roce 1990 na 3,4 % v roce 2000) a současně klesá podíl zaměstnanosti v zemědělství (z 12,4 % v roce 1990 na 5,2 % v roce 2000), na což má vedle strukturálních změn vliv i nízká úroveň mezd.

Graf č. I.27 Podíl sektoru zemědělství a lesnictví na tvorbě HDP a podíl zaměstnaných v průměru (zemědělství, lesnictví a rybolov) v České republice v letech 1990 - 2000 (v %)

Pramen: ČSÚ, Vysoká škola ekonomická (VŠE)

I.5.3 Půdní fond

Celková výměra půdního fondu České republiky je 7 887 tis. hektarů. Zemědělský půdní fond tvoří zhruba polovinu (54 %) celkové rozlohy České republiky.

Z celkové výměry půdy tvoří největší část (39 %) orná půda. Podíl orné půdy v posledním desetiletí poklesl – z 3 219 tis. ha v roce 1990 na 3 082 tis. ha v roce 2000 (tj. o 4,3 %). Ve stejném období se zvětšila plocha trvalých travních porostů (luk a pastvin), a to z 833 tis. ha v roce 1990 na 961 tis. ha v roce 2000 (tj. o 15,4 %). Tento posun lze označit za pozitivní, především v oblastech, které mají méně příznivé podmínky pro intenzivní využívání půdy.

Tabulka č. I.56 Bilance půdy v České republice ve vybraných letech

	1990	1995	2000
Celková výměra (tis. ha)	7 887	7 887	7 887
z toho (v %): orná půda	40,8	39,9	39,1
chmelnice	0,1	0,1	0,1
vinice	0,2	0,2	0,2
trvalé travní porosty	10,6	11,4	12,2
lesní půda	33,3	33,3	33,4
Zemědělská půda (tis. ha)	4 288	4 280	4 280
Nezemědělská půda (tis. ha)	3 599	3 607	3 607

Pramen: ČSÚ – Statistická ročenka ČR 2001

Tabulka č. I.57 Vývoj zemědělského a lesního půdního fondu k 31. 12. 2000 (tis. ha)

Rok	Zemědělská půda	Orná půda	Orná půda v klidu ^{a)}	Trvalé travní porosty	Lesní pozemky	Zornění (%)
1990	4 288	3 219	3	833	2 630	75,07
1991	4 285	3 184	4	864	2 630	74,31
1992	4 283	3 175	6	872	2 629	74,13
1993	4 282	3 173	32	873	2 629	74,10
1994	4 281	3 158	56	886	2 630	73,77
1995	4 280	3 143	56	902	2 630	73,43
1996	4 279	3 098	84	946	2 631	72,40
1997	4 280	3 091	57	953	2 632	72,22
1998	4 284	3 101	51	947	2 634	72,39
1999	4 282	3 096	59	950	2 634	72,30
2000	4 280	3 082	71	961	2 637	72,00

Poznámka: ^{a)} stav k 31. 5. daného roku

Pramen: Český úřad zeměměřičský a katastrální (ČÚZK), ČSÚ

Na základě komplexního průzkumu půd a podle kritérií nařízení Rady (ES) č. 1257/1999 byla převážná část zemědělské půdy v České republice (více jak 60 %) zařazena do méně příznivých oblastí (LFA) a oblastí s ekologickými omezeními. Společným cílem pro tyto oblasti je zajistit takový rozvoj multifunkčního zemědělství, který by uvedl do souladu produkční a mimoprodukční funkce zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství se zřetelem na charakter přírodních a sociálně ekonomických podmínek. Dále by měl přispět k obnovení rovnováhy mezi objemem produkce a kapacitou trhu, k ekologické, kulturní a architektonické ochraně venkovského prostoru.

I.5.4 Zemědělská produkce

Celková zemědělská produkce ve finančním vyjádření postupně klesá. V roce 2000 byla hodnota hrubé zemědělské produkce o 30 % nižší než v roce 1990 (při vyjádření stálými cenami roku 1989); u rostlinné výroby došlo k poklesu o 24 % (což se projevilo výrazným snížením pěstebních ploch, úbytkem orné půdy a přírůstkem luk a pastvin, rozšiřováním výměry neobdělávané zemědělské půdy) a u živočišné výroby o 34 % (pokles stavů hospodářských zvířat všech kategorií). V České republice mírně převažuje hodnota živočišné produkce (54,6 %) nad rostlinnou produkcí (45,4 %), ale podíl rostlinné produkce se během posledních deseti let nepatrně zvýšil.

Tabulka č. I.58 Vývoj hrubé zemědělské produkce v České republice v letech 1990 - 2000

Rok	Hrubá zem. produkce (mil. Kč, ceny roku 1989)	Z toho (v %):	
		rostlinná produkce	živočišná produkce
1990	106 143	41,8	58,2
1991	96 683	44,5	55,5
1992	85 008	42,1	57,9
1993	83 059	45,0	55,0
1994	78 090	44,4	55,6
1995	82 031	43,5	56,5
1996	80 916	45,0	55,0
1997	76 803	45,8	54,2
1998	77 351	44,6	55,4
1999	77 798	46,6	53,4
2000	74 269	45,4	54,6

Pramen: ČSÚ – Statistická ročenka ČR 2001

Po roce 1990 došlo ke změně struktury zemědělské výroby. V rostlinné výrobě poklesla v přepočtu na 1 ha zemědělské půdy produkce obilovin (o 29 % mezi lety 1999 až 2000), brambor (o 17 %) i cukrové řepy (o 31 %). Tento pokles rostlinné produkce byl vykompenzován snížením užití rostlinné produkce, především obilovin, pro krmení hospodářských zvířat. Ve stejném období naopak výrazně (téměř trojnásobně) vzrostla produkce olejnin, především řepky olejné. Nárůst produkce hlavních rostlinných produktů je patrný při relativizaci na 1 pracovníka v zemědělství, což souvisí s výrazným poklesem počtu pracovníků v zemědělství (z 628 700 v roce 1990 na 160 034 v roce 2000) a znamená vyšší produktivitu práce. V živočišné výrobě výrazně poklesly stavy hospodářských zvířat (především skotu a prasat). To se projevilo ve snížené produkci masa (o 38 % mezi lety 1990 až 2000), mléka (o 44 %) i vajec (o 18 %).

Tabulka č. I.59 Vývoj zemědělské výroby v České republice ve vybraných letech

	Na 1 ha zemědělské půdy			Na 1 pracovníka v zemědělství		
	1990	1995	2000	1990	1995	2000
Sklizeň (v kg) zrnin	2 146	1 576	1 527	16 376	26 051	36 301
brambor	414	311	345	3 159	5 137	8 194
olejnin	80	172	220	614	2 842	5 238
cukrovky	950	867	656	7 230	14 333	15 593
Produkce: masa (kg ž. hm.)	296	245	185	2 261	4 050	4 396
mléka (l)	1 133	708	633	8 644	11 705	15 033
vajec (ks)	868	712	716	7 017	11 767	17 009

Pramen: ČSÚ – Statistická ročenka ČR 2001

I.5.5 Podnikatelská struktura a zaměstnanost v zemědělství

V dosavadním reformním období došlo v zemědělství České republiky k podstatným změnám v jeho podnikatelské struktuře. Projevuje se to na jedné straně ve výrazném zvýšení podílu samostatně hospodařících rolníků a dalších individuálních zemědělských podnikatelů na výměře zemědělské půdy obhospodařované všemi zemědělskými podniky, jakož i v dynamickém vývoji nové podnikatelské formy – obchodních společností. Současně se změny projevují v pokračujícím výrazném poklesu podílu družstev a v redukci státního sektoru v oblasti zemědělství.

Nejdynamičtější podnikatelskou formou v českém zemědělství v uplynulém období byly akciové společnosti, ve které se v průběhu sledovaného období transformovala podstatná část družstev. Zároveň se snížil i podíl všech právnických osob a zvýšil se podíl fyzických osob. Převažovala tendence k poklesu průměrné velikosti subjektů.

Tabulka č. I.60 Struktura subjektů podnikajících v zemědělství (stav k 30. 9.)

	Počet subjektů		% obhosp. ZP	
	1995	2000	1995	2000
Fyzické osoby	24 183	53 460	23,3	26,4
z toho: samost. hosp. rolníci	22 443	31 721	21,7	23,7
ostatní	1 740	21 739	1,6	2,7
Právnické osoby	2 721	3 027	76,7	73,6
z toho: obchodní společnosti	1 463	2 107	28,0	43,2
družstva	1 151	746	47,0	29,1
státní podniky	80	87	1,5	0,9
ostatní	27	87	0,2	0,4
Počet subjektů celkem	26 904	56 487	100,0	100,0

Poznámka: ZP = zemědělská půda

Pramen: ČSÚ – Agrocenzus 1995, 2000

Transformační procesy v českém zemědělství se projevily ve značném snížení zaměstnanosti v zemědělství mezi lety 1990 a 2000. V tomto období poklesl počet ekonomicky aktivních v zemědělské výrobě z 629 tis. osob v roce 1990 na 160 tis. osob v roce 2000. Díky tomuto poklesu výrazně vzrostla produktivita práce, rychleji než v ostatních sektorech národního hospodářství.

Tabulka č. I.61 Počet zaměstnanců v zemědělství v České republice v letech 1990 - 2000

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1997	1998	1999	2000
Poč. zam.	628 700	494 486	400 036	298 132	260 715	210 415	213 751	193 976	176 371	160 034

Pramen: ČSÚ - Statistická ročenka ČR

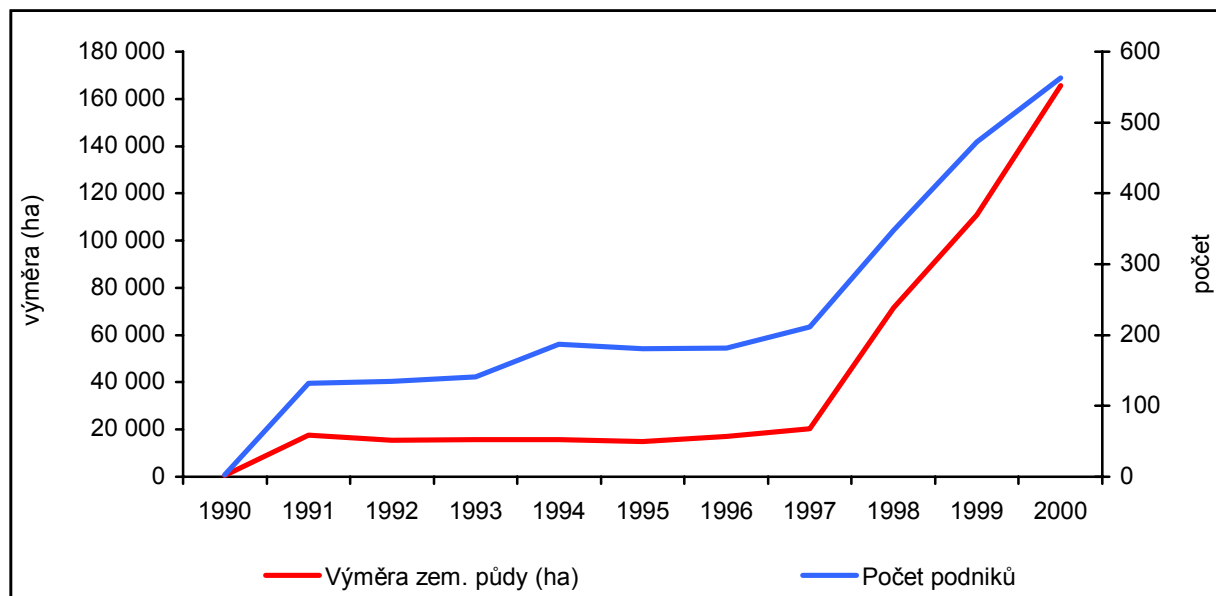
Pro zemědělství zůstává i v roce 2000 typická méně příznivá věková struktura pracovníků, nižší podíl zaměstnaných žen, méně kvalifikovaných pracovníků ve srovnání se strukturou pracovníků v národním hospodářství. Zaměstnanost v zemědělství zůstává výrazně regionálně diferencována.

I.5.6 Ekologické zemědělství

Ekologické zemědělství je definováno jako zvláštní druh zemědělského hospodaření, které dbá na životní prostředí a jeho jednotlivé složky stanovením omezení či zákazů používání látek a postupů zatěžujících a znečišťujících životní prostředí nebo zvyšujících rizika kontaminace potravního řetězce a které zvýšeně dbá na vnější životní projevy a chování a na pohodu chovaných hospodářských zvířat.

Plochy obhospodařované v systému ekologického zemědělství dynamicky narůstají, k 31. prosinci 2000 bylo certifikováno 563 zemědělských subjektů, které hospodařily na celkové výměře 166 tis. ha. Tato plocha představuje 3,9 % z celkové výměry zemědělské půdy. Struktura půdy obhospodařované těmito podniky je charakterizována převahou trvalých travních porostů (90,3 %) nad ornou půdou (9,3 %).

Graf č. I.28 Vývoj ekologického zemědělství v České republice v letech 1990 – 2000

Pramen: Ministerstvo zemědělství (MZe)

Od konce 90. let dochází v České republice k uvolňování geneticky modifikovaných organismů (dále jen GMO) do životního prostředí. Problematika je v současnosti řešena zákonem č. 153/2000 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a produkty a o změně některých souvisejících zákonů. Roste počet žadatelů o nakládání s GMO i množství modifikovaných organismů, s kterými je nakládáno. V České republice byly nebo jsou na pokusných polích pod širým nebem pěstovány geneticky modifikované rostlinné druhy, které jsou z hlediska možného přenosu pylu na nemodifikované druhy hodnoceny Evropskou agenturou pro životní prostředí (EEA - European Environmental Agency) jako středně až vysoce rizikové.

Komerční pěstování geneticky modifikovaných organismů zatím v České republice nebylo povoleno. Studie EU poukázala na skutečnost, že rozšíření komerčního pěstování GMO povede ke zvýšení nákladů pro konvenční zemědělce. Případné komerční šíření GMO podle stejné studie povede k ohrožení konkurenceschopnosti zejména biozemědělců. Tyto skutečnosti by v budoucnu měly vést k maximální obezřetnosti při případné implementaci geneticky modifikovaných organismů v České republice.

I.5.7 Lesnictví

Výměra lesních pozemků v roce 2001 činila 2 639 mil. ha, což představuje 33,4 % z celkové plochy ČR. Zastoupení listnatých dřevin je v současnosti 22,6 %, což je z hlediska žádoucí ekologické stability nedostatečné (i přes pozitivní trend posledních let). Doporučené zastoupení listnatých dřevin je 35,6 %. Ekologická stabilita lesních ekosystémů je snížena mimo jiné i vlivem nižší biologické různorodosti. Zdravotní stav lesů v České republice patří, i přes zaznamenané pozvolné zlepšování, k nejhorším v Evropě. Nadále je nutné počítat s poškozováním lesů zejména v imisně exponovaných oblastech.

V rámci programu změny struktury zemědělské výroby byly vypláceny státní dotace na zalesnění zemědělských pozemků včetně ochrany takto vzniklých lesních porostů.

I.5.8 Vodní hospodářství a rybnářství

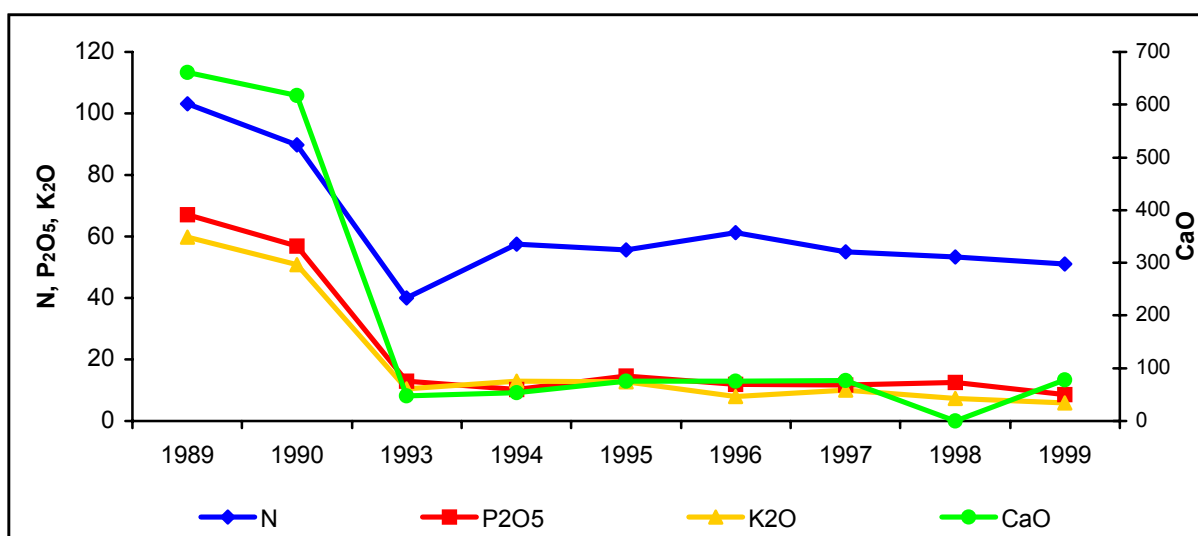
Vodní hospodářství v oblasti zemědělství zajišťuje trvale udržitelné využívání vodních zdrojů pro zemědělství a předcházení a zmírňování škodlivých účinků vod v souladu s požadavky ochrany vodních ekosystémů.

Tradiční české rybníkářství reprezentuje zejména chov kapra, který představuje cca 90 % z celkové produkce ryb. Celková výměra rybníků v České republice je cca 52 tis. ha. Produkce kapra a dalších hospodářsky významných druhů ryb je výsledkem reprodukčního procesu, který navazuje především na tuzemské šlechtění. Od roku 1998 produkce ryb postupně roste a dochází k oživení spotřebitelské poptávky.

I.5.9 Environmentální aspekty zemědělství

Rok 2000 potvrdil postupný trend snižování (od roku 1989) zátěže přírodního prostředí zemědělským hospodařením. Spotřeba průmyslových hnojiv v roce 2000 činila 75,9 kg čistých živin NPK na ha zemědělské půdy a celkově zůstává hluboko pod hektarovou spotřebou ve vyspělých zemích EU. Snižování spotřeby průmyslových hnojiv je však velmi nerovnoměrné a některé plodiny jsou jimi hnojeny poměrně intenzívně (kukuřice, řepka, pšenice a cukrovka). Rizika kontaminace jsou tedy vázána především na tyto plodiny.

Graf č. I.29 Vývoj spotřeby živin NPK a vápenatých hnojiv (kg/ha)

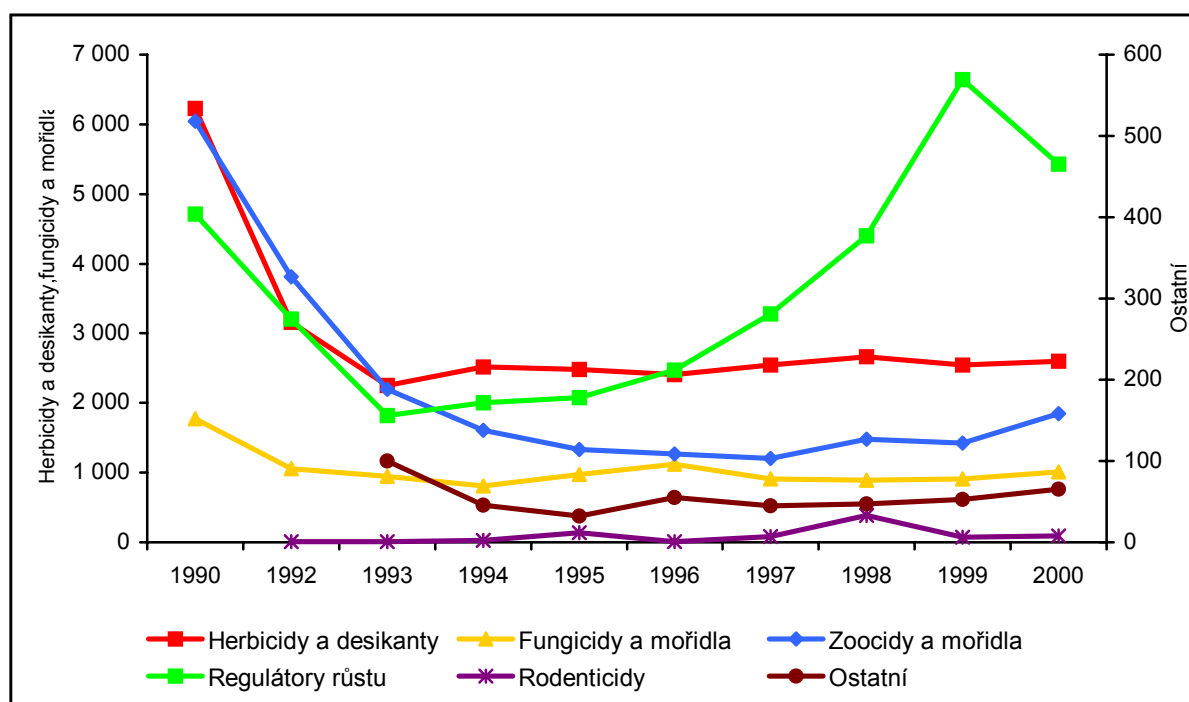

Pramen: MZe

Celková spotřeba přípravků na ochranu rostlin činila v roce 2000 1,0 kg účinných látek na hektar zemědělské půdy. Ve srovnání se zeměmi EU je celková spotřeba výrazně nižší zřejmě vlivem horší ekonomické situace českých zemědělců. Vlivem využívání přesnější aplikační techniky, úspornějších metod a účinných látek se daří zmenšovat zatížení životního prostředí účinnými látkami a jejich rezidui. Předpokladem dalšího snížení této zátěže je nekompromisní dodržování technologické kázně, široké zavedení nejnovějších technologií a rozšíření systémů ekologického zemědělství.

Graf č. I.30 Spotřeba pesticidů podle účelu užití (celkem v t účinné látky)

Pramen: MZe

Jedním z perspektivních směrů využití zemědělské půdy je výroba obnovitelných energetických surovin. Vedle podpory výroby bionafty a bioetanolu byly v roce 2000 vytvořeny podmínky pro podporu cílené produkce biomasy k energetickému využití. Byly dále propracovány technologie pro výrobu pelet a briket z biomasy, výrobu bioplynu a spalování slámy. Briketováno a peletováno bylo cca 140 tis. t biomasy, z toho 80 % bylo exportováno. V roce 2000 byly zakládání plantáží dřevin a jejich údržba zahrnuty mezi podpůrné programy Ministerstva zemědělství. V energetické bilanci České republiky v roce 2000 zaujímaly obnovitelné zdroje energie 2,2 %, z toho biomasa 1,6 %.

Výroba metylesteru řepkového oleje překročila 67 tis. t a proti roku 1999 byla více než dvakrát vyšší. V souvislosti s tím poklesly jeho dovozy do České republiky o více než 80 %. Tato produkce byla podpořena celkem 33 mil. Kč. Směsného paliva (bionafta) bylo vyrobeno přes 227 tis. t, což téměř pokrylo jeho celoroční spotřebu (232 tis. t). Na podporu této výroby bylo vynaloženo 589 mil. Kč. Příprava výroby bioetanolu (kvasného lihu) probíhala v regionu Severozápad, kde je předpoklad využití produkce obilí až ze 70 tis. ha.

Vlastní využití obnovitelných zdrojů energie přímo v sektoru zemědělství je zatím v počátcích, přesto již dosavadní zkušenosti prokazují reálnou možnost náhrady fosilních paliv těmito zdroji. V roce 2000 došlo k vytváření předpokladů pro rozvoj využívání jak v zemědělské, tak potravinářské výrobě. Zvláštní důraz je přitom třeba klást na využití bioplynu, jehož rozvoj umožní efektivní využívání hmoty z travních porostů, která je v současné době velkým problémem zvláště v oblastech s horšími podmínkami hospodaření.

I.5.10 Venkov

Venkovský prostor České republiky zahrnoval k 1. lednu 2000 podle metodiky EU na úrovni NUTS V (lokální úroveň - obce) 80 % z celkového počtu obcí a 75 % rozlohy státu. Žilo v něm 22,3 % obyvatel z celkového počtu obyvatel České republiky.

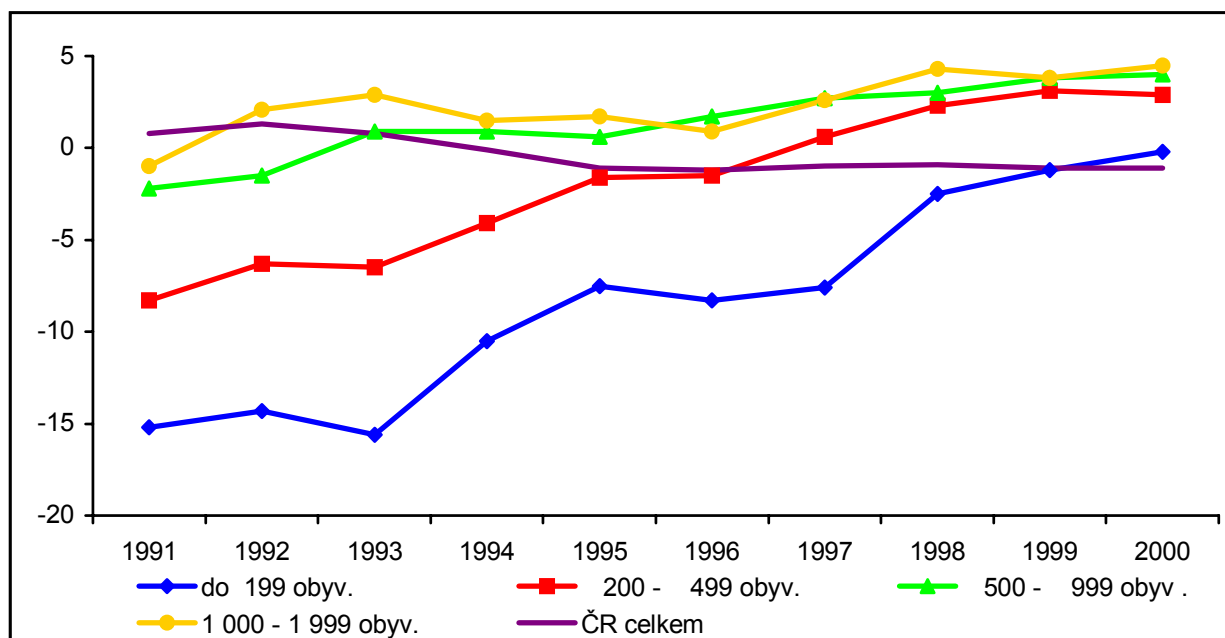
V rozvoji venkova hrají podstatnou roli zemědělské aktivity. Zemědělství je ve venkovském prostoru hlavním garantem zaměstnanosti a péče o krajinu. Institucionální a strukturální změny v zemědělství v posledních deseti letech se odrážejí ve zhoršených sociálně ekonomických podmínkách venkovského prostoru. Jde zejména o vyšší dlouhodobou nezaměstnanost, vylidňování některých venkovských oblastí, následné zaostávání služeb a infrastruktury a pokles výrobního potenciálu.

Důležitou roli hrají i pozemkové úpravy jakožto komplexní nástroj udržitelného rozvoje venkova.

Sídelní struktura

V obcích do 2 tis. obyvatel - považovaných v České republice tradičně za venkovské - k 1. lednu 2000 žilo 25,6 % obyvatelstva. Vývoj počtu obyvatel ve venkovských obcích v období 1991 - 2000 vykazuje mírný přírůstek, na rozdíl od městských oblastí, kde je zaznamenán úbytek. Analýza podle velikostních kategorií venkovských obcí však svědčí o ohrožení stability osídlení především menších obcí v České republice.

Graf č. I.31 Vývoj sídelní struktury na venkově v letech 1991 – 2000 (přírůstek/úbytek na 1 000 obyv.)

Pramen: ČSÚ

Trh práce

Méně příznivá situace na trhu práce se projevuje především ve venkovských mikroregionech, kde omezování či zánik zemědělské výroby (státních statků a zemědělských družstev) spolu s nedostatkem nezemědělských pracovních příležitostí v důsledku podnikatelského a investorského nezájmu výrazně zvyšuje míru lokální či mikroregionální nezaměstnanosti

(zejména žen, mladých lidí a osob ve vyšším produktivním věku). Zvyšuje se tak ohrožení kvality a přijatelnosti životních podmínek venkovského obyvatelstva (snižování kupní síly, ohrožení chudobou) a stability venkovského osídlení.

Dopravní dostupnost

Dopravní dostupnost hraje významnou roli z hlediska rozvoje zemědělství a místního průmyslu ve venkovských obcích. Je nutno konstatovat velkou zanedbanost sítě silnic II. a III. třídy a prakticky celého rozsahu místních komunikací, které vyžadují náročné opravy a rekonstrukce.

V posledních deseti letech došlo k výraznému zhoršení dostupnosti venkovských obcí prostředky veřejné dopravy.

I.6 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

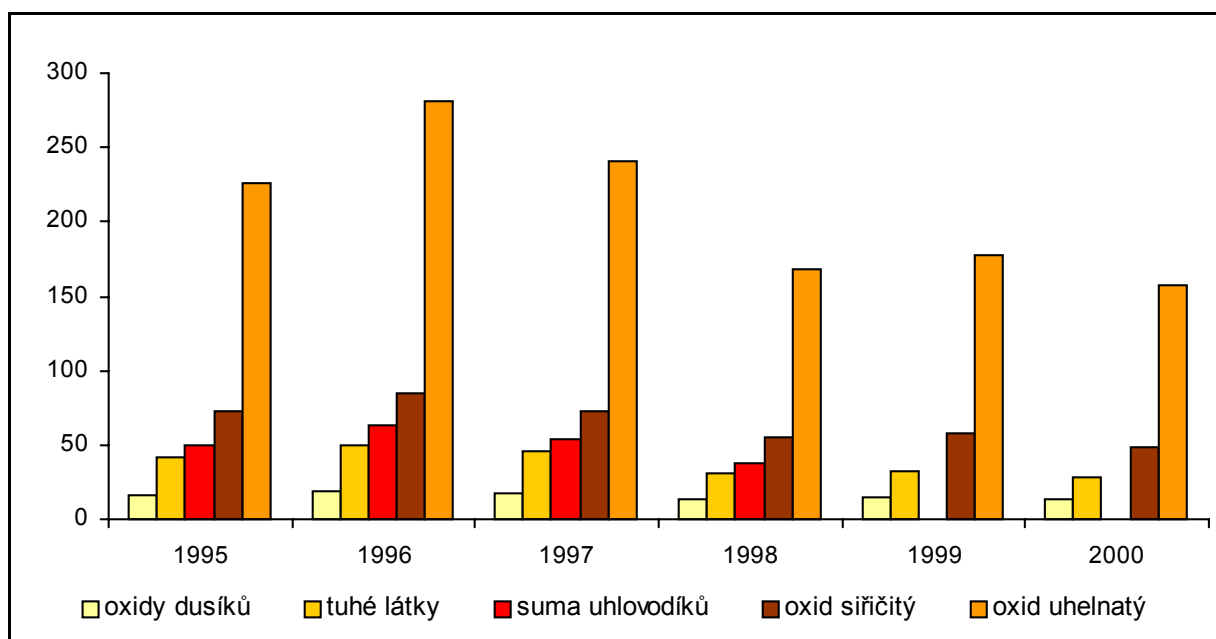
Přestože se situace v oblasti životního prostředí v České republice v posledním desetiletí výrazně zlepšila, stav i úroveň jeho ochrany jsou ve srovnání s podmínkami v členských zemích EU dosud rozdílné. Postupné vyrovnávání těchto rozdílů je podmíněno jednak přibližováním legislativy, jednak velkým objemem investic nutných k dosažení úrovně ochrany životního prostředí srovnatelné s EU.

I.6.1 Znečištění ovzduší

V období 1990 - 2000 se výrazně snížily emise hlavních znečišťujících látek. K nejvýraznějšímu zlepšení došlo u emisí tuhých látek (více než desetkrát) a u oxidu siřičitého (více než sedmkrát). Tato zlepšení byla způsobena poklesem průmyslové produkce s nejvyššími exhalacemi, vlivem masivních investic do koncových čistících zařízení a dokončením rozsáhlé plynofikace vytápění. V současné době je většina velkých a středních zdrojů znečišťování uvedena do souladu s limity na ochranu ovzduší.

U malých a lokálních zdrojů znečištění došlo sice do roku 2000 k poklesu sledovaných emisí, avšak v důsledku následného zvýšení cen elektrické energie a zemního plynu přešla řada domácností na pevná paliva, což vedlo k opětovnému vzestupu znečištění v některých lokalitách. Stále větší problémy působí i spalování komunálního odpadu, především plastů v lokálních topeništích.

Graf č. I.32 Emise z malých zdrojů (v tis. t)

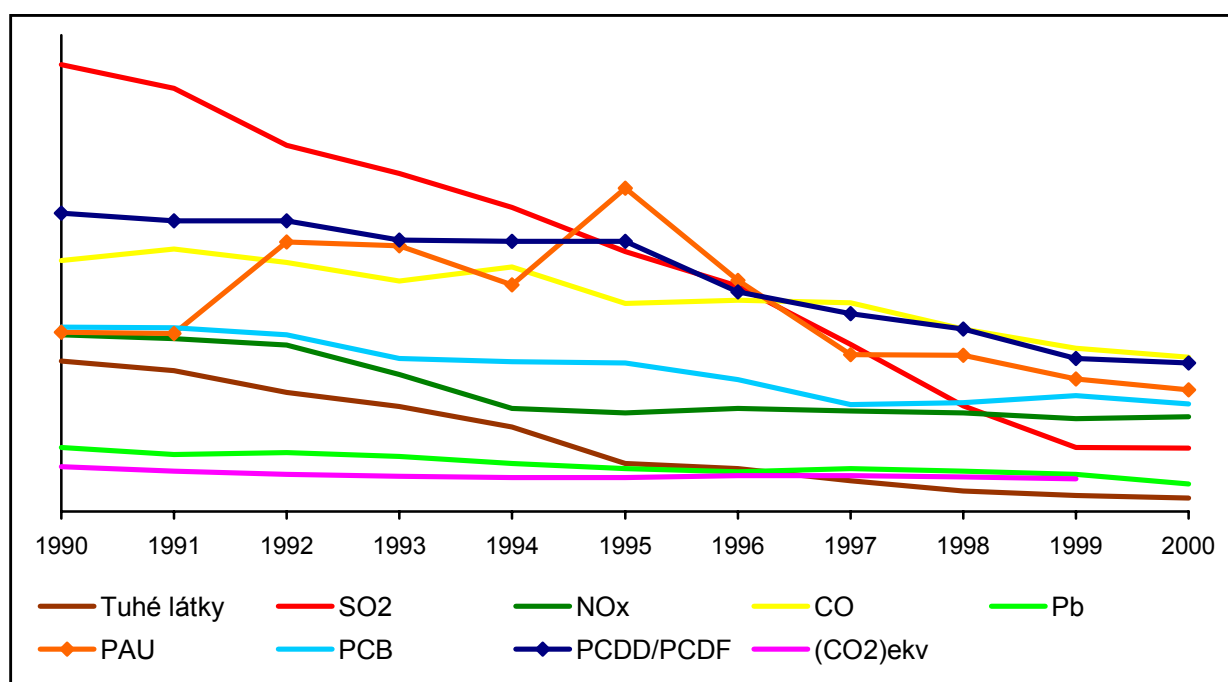

Poznámka: REZZO 3 (Registr emisí a zdrojů znečištění ovzduší)

Pramen: Ministerstvo životního prostředí (MŽP)

Celkové měrné emise skleníkových plynů v České republice, vyjádřené v ekvivalentních hodnotách oxidu uhličitého, poklesly vůči referenčnímu roku 1990 o 26,6 %. Zřetelně sestupný trend z počátku 90. let, který byl výsledkem poklesu spotřeby energie v souvislosti s výraznými změnami ve struktuře primárních energetických zdrojů a celkovou transformací hospodářství, se po roce 1993 zastavil. Přetrvávajícím problémem je skutečnost, že Česká republika má oproti EU podstatně vyšší energetickou náročnost vztahenou na tvorbu jednotky HDP, a to téměř o 70 %. Z toho plynou vysoké měrné emise, především oxidu uhličitého (hlavní skleníkový plyn), které v roce 2000 představovaly 0,93 t/1000 USD HDP, zatímco v EU jen 0,41 t/1000 USD HDP. Poněkud pozitivněji vyznívá porovnání emisí oxidu uhličitého na obyvatele, které činily v roce 2000 12,1 t/osobu a v EU 8,7 t/osobu (uvedené údaje pro EU jsou z konce 90. let). Tato situace je především důsledkem stále přetrvávajícího vysokého podílu tuhých paliv v primárních energetických zdrojích.

Graf č. I.33 Trendy vývoje emisí hlavních znečišťujících látek

Pramen: ČSÚ, Centrum dopravního výzkumu (CDV), Český hydrometeorologický ústav (ČHMÚ), Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP), Výzkumný ústav zemědělské techniky (VÚZT), Výzkumný ústav palivoenergetického komplexu (VUPEK)

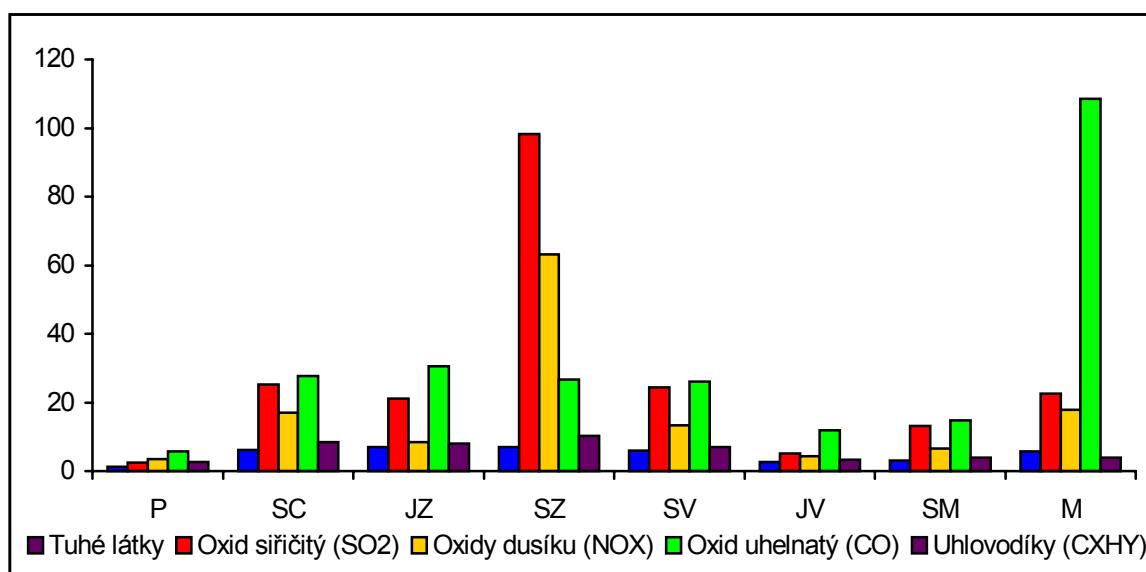
Příznivé dopady poklesu emisí oxidů dusíku ze stacionárních zdrojů (o 79 %) byly omezeny nárůstem emisí oxidů dusíku z mobilních zdrojů (na 112 % hodnot z roku 1990). Tento vývoj způsobuje stagnující či dokonce rostoucí imisní zatížení oxidy dusíku ve velkých městech. V roce 2000 bylo v České republice emitováno o 70 % procent více emisí NO_x na jednotku plochy území než je průměr v EU (ČR - 5,0 t NO_x/km², průměr v EU - 2,9 t NO_x/km²).

Dle ročního indexu kvality ovzduší se 15 z 35 hodnocených sídel pohybuje ve třetí třídě (ovzduší mírně znečištěné), z toho Praha 5 na hranici třídy čtvrté (znečištěné ovzduší).

Ve velkých městech dochází ke zvyšování podílu ozónu v přízemní vrstvě atmosféry a tvorbě fotochemického smogu. Významným problémem je i kontaminace ovzduší karcinogenním benzo-(a)-pyrenem, jehož nejvyšší doporučené přípustné koncentrace byly v roce 2000 překračovány ve všech 35 hodnocených sídlech (v Ostravě byl doporučený denní limit překročen v téměř 90 % měření). Opakovaně byly také zaznamenány vysoké koncentrace látek s dioxinovým účinkem (PCB a dioxiny) v ovzduší, zejména v průmyslových aglomeracích.

Regionální diferencovanost zátěže obyvatelstva ze stacionárních zdrojů znečištění měřená v kg znečišťujících látek připadajících na 1 obyvatele je výrazná. Tradiční průmyslové regiony (Severozápad a Moravskoslezsko) reprezentované těžkým průmyslem a těžbou uhlí vykazují několikanásobně vyšší zatížení než zbývající regiony České republiky.

Graf č. I.34 Emise ze stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší v kg/obyv. v roce 2000

Poznámka: údaje z REZZO - Registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší

P - Praha; SC - Střední Čechy; JZ - Jihozápad; SZ - Severozápad; SV - Severovýchod;

JV - Jihovýchod; SM - Střední Morava; M - Moravskoslezsko

Pramen: ČSÚ, výpočty MMR

I.6.2 Environmentální aspekty hospodářského růstu

Energetická náročnost hospodářství ČR je i přes pozitivní změny od roku 1990 stále o 20 % vyšší průměrná hodnota členských států EU. To je podmíněno zděděným stavem a strukturou hospodářství a skutečností, že opatření vedoucí k úsporám energie a optimálnímu využívání obnovitelných zdrojů nezískaly dostatečnou prioritu při obměně zastarávajících technologických zařízení v některých odvětvích průmyslu (ačkoliv celkový potenciál obnovitelných zdrojů a úspor činí v dlouhodobém horizontu podle odhadů MŽP až 30 % dosavadní potřeby energie). Zároveň přetrvává nepříznivá struktura spotřeby primárních energetických zdrojů i přes mírný pokles podílu uhlí.

Tabulka č. I.62 Mezinárodní srovnání stavu a vývoje indikátorů v oblasti energetiky ČR se zeměmi EU a OECD

Indikátor	ČR 1994	ČR 1999	ČR 2000	EU ^{a)}	OECD ^{a)}
Primární energetické zdroje (toe.obyvateľ ⁻¹)	3,9	3,6	3,7	3,8	4,6
Energ. náročnost (toe.1000 USD HDP ⁻¹)	0,34	0,27	0,27	0,22	0,26
Struktura primár. energet. zdrojů (v %)					
- uhlí	58	51	51	18,8	23,9
- ropa	17	20	20	42,1	42,1
- zemní plyn	14	20	20	21,3	20,6
- ostatní	11	9	9	17,8	13,4

Poznámka.: Při výpočtu některých indikátorů pomocí HDP bylo podle metodiky OECD použito vyjádření v USD a v paritě kupní síly

1 toe (tuna ropného ekvivalentu) = 41,868 GJ

^{a)} údaje většinou z konce 90. let (1997 - 1998), některé z důvodu nedostupnosti z poloviny 90. let

Pramen: MŽP – samostatné oddělení statistiky MŽP (SOSŽP)

Materiálová náročnost hospodářského růstu

Těžba většiny nerostných surovin významně poklesla v období 1992 – 1995. V roce 2000 došlo ve srovnání s rokem 1999 ke stabilizaci těžby černého uhlí, stavebního kamene a šterkopísku a vápenců a dolomitů (změny o 1 - 2 %), nárůstu těžby hnědého uhlí (12,8 %) a poklesu těžby jílu (o 5,5 %). Dosud nejsou v optimální míře zavedeny moderní technologické postupy, šetřící zejména zdroje nerudných a stavebních surovin a energii vloženou do jejich těžby a úpravy, ani v dostatečné míře nefunguje třídění domácího odpadu. Velké rezervy v České republice představuje žádoucí využití druhotných surovin, zejména recyklace stavebních materiálů.

Integrované zavádění čistší produkce a systémů environmentální řízení

Česká republika se podpisem deklarace v roce 1999 přihlásila k celosvětovému programu čistší produkce. Pro plnění svého závazku vytvořila prostor přijetím usnesení vlády ČR z 9. února 2000 č. 165, k Národnímu programu čistší produkce. Jeho cílem je změnit přístup podniků, samosprávy, státní správy i veřejnosti k volbě opatření, zajišťujících ochranu životního prostředí při průmyslové a jiné činnosti, včetně poskytování služeb.

Od roku 1996 je snaha přecházet na zavádění systémů environmentálního řízení podle norem řady ISO 14 000 a od roku 1998 podle nařízení Rady (ES) č. 1836/1993 k zavádění systému environmentálního řízení a auditů (EMAS). Mezi hlavní normy ISO 14 000 (Environmentální řízení), které jsou postupně přebírány Českým normalizačním institutem (ČSN) do soustavy ČSN, patří:

- *Systémy environmentálního řízení (EMS)* - od roku 1997 dochází k nárůstu podniků, které zavedly nebo zavádí systém environmentálního řízení podle normy ISO 14 001 (EMS). K 30. červnu 2002 mělo v České republice certifikovaný systém EMS (ISO 14 001) 247 podniků, z toho validovaný systém EMAS dle usnesení vlády ČR č. 466/2002 mělo 8 podniků, k 31. říjnu 2002 mělo certifikovaný nebo validovaný systém EMS 320 podniků;
- *Environmentální značení*, patřící do značení typu I, se v ČR provádí podle norem ŠN ISO 14 020. V České republice byla jeho realizace schválena usnesením vlády ČR č. 159/1993 jako „Národní program označování výrobků ochrannou známkou Ekologicky šetrný“

výrobek“. Tento český Národní program je od samého začátku plně harmonizován s environmentálním programem Evropské unie podle nařízení Rady (ES) č. 880/1992 o ekologickém značení výrobků. Později byl Národní program novelizován podle nejnovějšího nařízení Rady (ES) č. 1980/2000, o revizi systému udělování eko-značky Evropského společenství. Podpora úspěšné realizace Národního programu označování byla podpořena dalším usnesením vlády ČR č. 720/2000 o podpoře rozvoje prodeje a užívání ekologicky šetrných výrobků;

Národní program označování ekologicky šetrných výrobků je v České republice úspěšně realizován od 7. června 1994. Od tohoto data do 30. června 2002 bylo ve 30 výrobních kategoriích označeno přes 270 výrobků ochrannou známkou „Ekologicky šetrný výrobek“, od 55 výrobních firem, z nichž je 30 českých a 25 zahraničních. Garantem tohoto Národního programu prostřednictvím Ministerstva životního prostředí je stát;

- *Posuzování životního cyklu (LCA)* je řešeno skupinou norem ISO 14 040. Tato metoda má značný potenciál při řešení environmentálních dopadů výrobků a služeb a to jak na úrovni průmyslu, tak na úrovni státní správy a samosprávy. Ministerstvo životního prostředí zpracovalo pro podporu uplatnění tohoto dobrovolného nástroje příručky o LCA (pro producenty a konzultační firmy).

I.6.3 Změny klimatu Země

Dne 7. října 1993 přistoupila Česká republika k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu (dále jen „Úmluva“), 23. listopadu 1998 podepsala Kjótský protokol a dne 15. listopadu 2001 uložila listinu o schválení u depozitáře Úmluvy, což představuje podle znění Kjótského protokolu z právního hlediska akt na úrovni ratifikace. Vláda České republiky svým usnesením č. 480/1999 schválila dokument „Strategie ochrany klimatického systému Země v České republice“, který ochranu klimatu zařazuje mezi prioritní problémy životního prostředí v České republice a stanovuje hlavní úkoly jednotlivým rezortům.

Ochrana klimatického systému Země v souladu s Úmluvou, rozhodnutím Rady (ES) č. 296/1999 pozměňujícím rozhodnutí Rady (EHS) č. 389/1993 pro mechanismy monitorování emisí CO₂ a dalších skleníkových plynů a Kjótským protokolem byla rovněž začleněna do zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší. Ochrana klimatu patří také mezi prioritní oblasti Státní politiky životního prostředí.

V souvislosti s požadavky Úmluvy a rozhodnutím Rady patří mezi povinnosti České republiky pravidelné provádění inventarizací a projekcí skleníkových plynů včetně povinnosti předkládat požadované údaje mezinárodním orgánům (Sekretariát Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu, Evropská agentura pro životní prostředí, EU, OECD, aj.). Z výše uvedených dokumentů vyplývá pro Českou republiku rovněž povinnost vypracovat Národní program ke zmírnění změny klimatu Země, který nahradí dosavadní Strategii ochrany klimatického systému Země.

Česká republika pokročila v implementaci monitorovacího mechanismu podle rozhodnutí Rady v posledních dvou letech ze všech kandidátských států EU nejdále.

I.6.4 Ochrana přírody a krajiny

Geografická poloha, specifický reliéf, pestré geologické a klimatické podmínky, historický vývoj a dlouhodobá hospodářská činnost určují současnou podobu přírody a krajiny České

republiky. Nejvýrazněji poznamenala přírodu a krajinu České republiky hospodářská činnost spojená s ekonomickým růstem uskutečňovaným na dřívějším základě bezplatné spotřeby a devastace přírodních zdrojů během posledních desetiletí. Uvedenou situaci dokládá mj. velká míra narušení oběhu látek a toků energie v krajině i vysoký stupeň ohrožení organismů. V období posledního desetiletí bylo v České republice investováno nebývale velké množství finančních prostředků do zlepšení kvality životního prostředí. Výrazný vliv na jednotlivé složky přírody přináší zejména zlepšení kvality ovzduší a vod.

Území s mimořádnými přírodními a krajinářskými hodnotami chráněná ve smyslu zákona č. 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, zaujímají v České republice cca 25 % rozlohy. Úroveň naplňování plánů péče o jednotlivá chráněná území je i v rámci jejich jednotlivých kategorií rozdílná v závislosti na přírodním charakteru, historickém vývoji i jejich způsobu řízení a na úrovni komunikace s dotčenými obcemi, se zainteresovanými hospodářskými subjekty a s veřejností. Síť velkoplošných a maloplošných chráněných území a přírodních parků není ještě zcela dotvořena a vyžaduje doplnění s uvážením cennosti a reprezentativnosti zatím nechráněných přírodních a krajinářských hodnot. Na území České republiky dále bylo k 31. prosinci 1999 evidováno celkem 120 přírodních parků. Jejich podíl na celkové rozloze státu dosahuje 8 %. Soustava zvláště chráněných území není ještě zcela vytvořena. Chybí dostatek finančních prostředků na realizaci opatření, která jsou stanovena plány péče o příslušná zvláště chráněná území.

Tabulka č. I.63 Zvláště chráněná území v období 1996 - 2000

Kategorie	Počet v roce					Plocha území v roce 2000 (v km ²)	% plochy ČR
	1996	1997	1998	1999	2000		
Národní park	3	3	3	3	4	1 190,2	1,51
Chráněná krajinná oblast	24	24	24	24	24	10 334,6	13,12
Národní přírodní rezervace	118	117	117	110	110	278,7	0,35
Národní přírodní památky	100	100	100	101	101	26,9	0,03
Přírodní rezervace	572	602	653	676	690	323,7	0,41
Přírodní památky	967	1 001	10 051	1 084	1 096	265,4	0,34
Celkem						12 419,5	15,76

Pramen: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR), Správa chráněných krajinných oblastí ČR (SCHKO ČR)

V souladu s kritérii Evropské unie probíhají v současné době práce na vytvoření soustavy NATURA 2000, jejímž posláním je ochrana mimořádných a jedinečných přírodních hodnot v evropském měřítku. Území soustavy NATURA 2000 budou vyhlášována prostřednictvím některé z kategorií zvláště chráněných území. Pro zhotovení plánů péče a zajištění managementu těchto území bude nutno uvažovat s navýšením finančních prostředků státu určených na ochranu přírody.

Legislativní koncepce péče o krajinu mimo zvláště chráněná území je moderně založena a ve své podstatě vytváří náležitý prostor pro sladování zájmů ochrany přírody a způsobů hospodaření a využívání území odpovídajících přírodním podmínkám. Mezi nejzávažnější překážky snižující účinnost ochrany přírody a krajiny patří zejména nedostatečně účinné

a ne náležitě účelné využívání některých nástrojů péče o krajinu již založených zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, (zejména významné krajinné prvky, přírodní parky, biologické hodnocení, krajinný ráz), absence systému pro stanovování limitů a rezerv rozvoje v území s ohledem na jeho ekologickou únosnost a zranitelnost a nedořešené otázky v koordinaci a účinnosti krajinotvorných programů.

Otevřené problémy rovněž zůstávají v dotváření územních systémů ekologické stability (zakládání navržených skladebných prvků - tvorba funkčních segmentů), a to zejména na úrovni místních územních systémů ekologické stability. V současné době jejich realizace stagnuje z důvodu stále se snižujícího objemu prostředků uvolňovaných na komplexní pozemkové úpravy (v současnosti jde pouze o 1/3 - 1/4 potřeby).

Je nutné vytvořit podmínky pro implementaci Evropské úmluvy o krajině do českého právního, správního a hospodářského prostředí. To znamená především právně uznat krajinu jako základní složku životního prostoru obyvatelstva, výraz rozmanitosti jeho společného kulturního a přírodního dědictví a základ jeho identity; formulovat a realizovat zásady krajinné politiky, zaměřené na ochranu krajiny, péči o krajinu a krajinné plánování; zabezpečit účast správních orgánů na místní a regionální úrovni, jakož i široké veřejnosti, při realizaci krajinné politiky a respektovat systematicky krajinu v urbanismu a krajinném plánování a ve státních koncepcích, strategiích a programech kulturní, environmentální, zemědělské, sociální a hospodářské politiky, jakož i v ostatních odvětvových politikách s možným přímým nebo nepřímým vlivem na krajinu (začlenění péče o krajinu do sektorových politik).

Krajinu a její biodiverzitu výrazně poznamenalo velkoplošné odvodnění pozemků (celkem 24 % zemědělské půdy), scelování pozemků a zvýšení plochy orné půdy, které často nerespektovalo reliéf terénu a klimatické poměry. Intenzifikací zemědělství na jedné straně dochází k degradaci lučních společenstev (vysoké dávky hnojiv, obnova s přísевem kulturních trav) a na druhé straně dochází k opuštění obhospodařování méně produkčních pozemků a často k degradaci cenných společenstev. Zvyšování intenzity hospodaření a scelování krajiny se projevilo úbytkem krajinných prvků v zemědělské krajině. Mizení mezí, remízů a živých plotů se projevilo úbytkem refugií pro organizmy zemědělské krajiny a růstem nepropustnosti krajiny.

Stav lesů se pomalu zlepšuje, přetrvává však problém minulého imisního zatížení. Rozsahem poškození lesů imisemi stále patří Česká republika mezi nejpostiženější země Evropy (viz tabulka níže). Nově se projevuje a narůstá poškození fotochemickým smogem a přízemním ozónem, které i nadále představuje regionální problém zásadního významu.

Tabulka č. I.64 Poškození lesů imisemi (v %)

	Třída 0 (0 - 10 % poškození)	Třída 1 (10 - 25 % poškození)	Třída 2 (25 - 60 % poškození)	Třída 3 (60 % poškození)	Třída 4 (100 % poškození)
Jehličnaté porosty	38,9	41,7	19,1	0,2	0,1
Listnaté porosty	37,9	47,0	14,8	0,3	-

Pramen: MŽP

Také druhová, věková i prostorová skladba lesů je dosud nepříznivá. Na velké části území České republiky byl v minulosti nahrazen původní, převážně listnatý les, málo stabilními

jehličnatými monokulturami. Z hlediska žádoucí ekologické stability je proto podíl listnatých dřevin v dnešních lesích i přes pozitivní trend posledních let stále nedostatečný. Dalšími riziky jsou pro oslabené porosty povětrnostní vlivy, hmyzí škůdci a regionálně i nadměrné stavy zvěře.

Společným působením imisí a dlouhodobého pěstování stejnověkých jehličnatých monokultur pak došlo k vážnému poškození lesní půdy (okyselování, vyplavování živinných kationtů z půd a uvolňování toxického hliníku) s negativním dopadem na ekosystémy, zejména v horských oblastech při severní státní hranici.

Od roku 1990 dochází lokálně k novému výskytu a šíření druhů organismů, které z krajiny v minulosti téměř vymizely. I přesto je počet živočišných a rostlinných druhů v různém stupni ohrožení stále vysoký. Tento stav se mění jen velmi pomalu. Negativním rysem vývoje biodiverzity je rychlé šíření některých cizorodých agresivních druhů organismů (např. bolševník velkolepý, křídlatky, rak pruhovaný), které narušují přirozený vývoj ekosystémů a jejichž invazi se nedaří náležitě tlumit. Ke snížení biologické rozmanitosti a početnosti populací původních druhů vedla také přeměna tradičního způsobu obhospodařování krajiny.

Na mnoha místech České republiky byly zahájeny polní pokusy s geneticky modifikovanými organismy, a to i s těmi druhy geneticky modifikovaných rostlin, které dle Evropské agentury pro životní prostředí mají střední až vysoké riziko genetické kontaminace jak konvečně pěstovaných odrůd, tak svých divokých příbuzných.

Mnohé stavby na tocích představují bariéry znemožňující řadě živočichů migraci (ohrožena je řada druhů ryb, vymizeli lososi, jeseter). Důsledkem znečištění prakticky vymizeli z toků například raci a perlorodka říční. Postupný zánik vhodných rozmnožovacích nádrží v krajině má také za následek úbytek stavu populací obojživelníků o více než 70 %. V republice se nachází velké množství tras venkovního elektrického vedení se sloupy, které jsou nebezpečné pro ptáky a způsobují velké procento jejich zranění a úhynů.

V následujícím období je naprosto nezbytné realizovat opatření k zajištění volného pohybu organismů v krajinných segmentech, která jsou nezbytná pro zajištění jejich reprodukce, technická řešení zabráňující zbytečným úhynům živočichů a specifické programy péče pro jednotlivé druhy či skupiny druhů s podobnými nároky. Zejména při plánování a umístění nových liniových staveb je nutné zajistit přirozené migrační cesty živočichů a rostlin a respektovat návaznost biokoridorů. V současné době chybí na lokální úrovni akční programy výstavby oplocení vybraných silničních a dálničních úseků a výstavby migračních přechodů pro volně žijící živočichy.

I.6.5 Ochrana půdy

V České republice je poměrně vysoký stupeň zornění zemědělské půdy a to v průměru přes 72 %. Podíl trvalých travních porostů je naopak vzhledem ke klimatickým podmínkám nízký, v průměru 22,5 %.

Vlastnictví půdy v České republice je do značné míry roztržštěné. K 1. lednu 1998 existovalo 3 962 tis. listů vlastnictví a půda byla rozdělena na 12 900 tis. parcel. Převážná část zemědělské půdy, více než 3 400 tis. hektarů, je vlastněna fyzickými osobami nebo společnostmi hospodařícími na zemědělské půdě (52 %). Stát vlastní více než 800 tis. hektarů zemědělské půdy.

Tabulka č. I.65 Struktura využití půdního fondu České republiky podle druhů pozemků v katastru nemovitostí k 31. 12. 2001

Druh pozemku	Výměra v ha
Zemědělská půda	4 277 435
z toho	
orná půda	3 075 178
chmelnice	11 236
vinice	15 626
zahrady	160 710
ovocné sady	48 803
Trvalé travní porosty	965 882
Nezemědělská půda	3 609 059
z toho	
lesní pozemky	2 638 917
vodní plochy	159 549
zastavěné plochy a nádvoří	130 666
Ostatní plochy	679 927
Celkem	7 886 494

Pramen: Český ústav zeměměřický a katastrální, 2002

Od roku 1991 ubylo více než 10 000 ha zemědělské půdy, oproti tomu výměra lesní půdy vzrostla o 8 434 ha. Negativním jevem je zábor zemědělských půd ve prospěch zastavěných ploch a to zejména na periferiích větších měst. Tento jev je o to významnější, že většina měst byla založena v lokalitách s nejkvalitnější půdou a tak dochází k nenahraditelným ztrátám.

Diferenciace zemědělského půdního fondu je významně ovlivněna výškovým členěním území České republiky. V nadmořské výšce nad 500 m n. m. se nachází více než 28 % zemědělského půdního fondu (oblasti s vyšší nadmořskou výškou lze považovat za méně příznivé z hlediska provozování zemědělské činnosti).

Díky morfologii terénu a vysokému zornění zemědělských půd je v České republice vysoké procento půd potenciálně ohrožených vodní erozí (silné a velmi silné ohrožení 28,3 %, extrémní ohrožení 18,8 %). Také větrná eroze je významným činitelem ohrožující půdní fond České republiky (různými stupni větrné eroze je ohroženo potenciálně až 29 % zemědělské půdy). Zamokření půd není větším problémem a je spíše lokálního charakteru, protože úprava vodního režimu odvodněním byla provedena na 25 % zemědělských půd. Závlahy jsou zavedeny na 3,6 % zemědělské půdy. Zhutněním je ohroženo kolem 30 - 50 % všech zemědělských půd, a to převážně zhutněním způsobeným použitím nevhodné mechanizace. Úbytek humusu v zemědělských půdách nebyl prokázán. Zvýšená koncentrace některých rizikových prvků (nikoliv kontaminace) byla bodově zjištěna v místech vysoké industrializace. K plošné kontaminaci půd nedošlo.

Z hlediska lesních půd je významným faktorem jejich okyselování a pokles zásob přístupných živin. Přestože emise škodlivin (zejména SO₂, ale i NO_x a NH₄) v devadesátých letech poklesly na úroveň evropského průměru, stav lesních porostů se nijak významně nezlepšuje. Jedním z hlavních důvodů je acidifikace a nutriční degradace půd způsobená dlouhodobou kumulovanou kyselou depozicí a depozicí eutrofizujících sloučenin dusíku. Všechny tyto procesy jsou kumulativní a nelze proto v budoucnu očekávat zlepšení stavu, zejména v horských oblastech, které by bylo přímo úměrné velikosti snížení emisí v 90. letech.

I.6.6 Ochrana vod

Nejvýraznější negativní vliv na podobu a funkce vodních ekosystémů mělo napřimování toků, opevnování jejich břehů a výstavba příčných objektů na tocích. V důsledku rozsáhlého odvodnění mokřadních ekosystémů má krajina nízkou retenční schopnost a dochází ke zvýšené frekvenci povodňových záplav a zanášení vodních nádrží. Vodní ekosystémy ovlivnilo i prudce stoupající zatížení komunálním a průmyslovými odpadními vodami, velkovýrobní intenzifikace zemědělství (eroze, eutrofizace, chemizace) a intenzifikace chovu ryb.

Jakost vody v tocích se v průběhu uplynulého desetiletí významně zlepšila. Přes dosažené zlepšení však nelze považovat současný stav za zcela vyhovující. Problematické jsou hlavně úseky vodních toků s menší vodností a vysokou kumulací zdrojů znečištění - stále téměř třetina celkové délky sledovaných vodních toků (zejména menších) je v kategoriích "silně" a "velmi silně znečištěná voda".

Tabulka č. I.66 Znečišťující látky vypouštěné podniky do vodních toků (v t za rok)

Rok	Nerозpuštěné látky	Biochemická spotřeba kyslíku	Chemická spotřeba kyslíku	Ropa a ropné látky
1995	100 066	70 964	157 689	434
1996	84 102	49 744	181 979	389
1997	70 676	38 876	152 831	197
1998	42 425	27 338	114 896	157
1999	30 228	22 399	90 361	-
2000	29 758	19 264	81 799	-

Pramen: ČSÚ

Dlouhodobým problémem je zvýšená koncentrace nebezpečných látek v blízkosti průmyslových zdrojů na některých tocích. Jedná se zejména o znečištění těžkými kovy (v Ostravici, Odře, Sázavě, Litavce, v Bílině a Chodovském potoce), organickými halogeny (nejvyšší znečištění bylo v Bílině při ústí do Labe, v Olši, Ostravici a v Odře a také v Labi od Pardubic po státní hranici se SRN) a polyaromatickými uhlovodíky (nejvyšší zatížení bylo v Olši, Odře a Labi).

V roce 2000 již všechna sídla v České republice nad 10 000 ekvivalentních obyvatel (EO) měla zajištěno alespoň základní mechanicko-biologické čištění odpadních vod, některé ale nedosahovaly kvalitativních požadavků směrnice (EHS) č. 271/1991, o čištění městských odpadních vod. 18 aglomerací s počtem EO nad 10 000 splní relevantní požadavky do 31. 12. 2002, sběrné systémy a čištění musí být v souladu s články 3 (vybavení sběrným systémem městských odpadních vod) a 5 (odstraňování dusíku a fosforu) směrnice (EHS) č. 271/1991 v 36 dalších aglomeracích s počtem EO nad 10 000 do 31. 12. 2006 a ve zbývajících 127 aglomeracích nad 10 000 EO do 31. 12. 2010. Všech 552 aglomerací v rozmezí 2 000 - 10 000 EO musí být vybaveno sběrným systémem a čištěním v souladu se směrnicí od 31. 12. 2010. Relevantní odpadní vody přitom představují celkovou biologicky odbouratelnou zátěž odpovídající 11 milionům EO.

K 31. 12. 2001 nebylo 76 aglomerací s více než 2 000 obyvateli napojeno na čistírnu odpadních vod (ČOV), přičemž v 8 z nich výstavba ČOV v současné době probíhá. V roce 2000 nebylo 25,2 % obyvatelstva napojeno na kanalizaci, navíc 5,2 % odpadních vod vypuštěných do kanalizace nebylo čištěno.

Oblasti s intenzivním zemědělským využíváním vykazují i přes podstatné snížení objemu aplikovaných průmyslových hnojiv vysoký stupeň znečištění (24,7 % celkové výměry zemědělských půd je postiženo znečištěním povrchových a podzemních vod dusičnany). Většina individuálních studní, které slouží jako zdroj vody pro 12,8 % obyvatel proto nevyhovuje normě pro pitnou vodu, zejména z hlediska obsahu dusičnanů a bakteriálního znečištění. Řada vodních nádrží (Rozkoš, Lučina, Vrchlice, Hracholusky, Orlík, Brněnská, Nové Mlýny a České Údolí) je ohrožována eutrofizací.

Celé území České republiky je navrženo jako citlivá oblast ve smyslu § 32 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), podle připravovaného nařízení vlády. Mezi zranitelné oblasti je ve smyslu § 33 vodního zákona navrhováno 36 % rozlohy České republiky, respektive 42,5 % rozlohy zemědělské půdy.

Vlivem rozšiřování rozsahu zastavěných ploch v urbanizovaných územích na jedné straně a nešetrným hospodařením na zemědělských a lesních pozemcích i regulací vodních toků v krajinném prostředí na straně druhé se snižuje akumulární schopnost prostředí zadržovat srážkové vody. To jednak snižuje zásoby vodních zdrojů, jednak zvyšuje nebezpečí povodní a jejich devastáčních účinků v přírodě i v osídlení.

I.6.7 Odpadové hospodářství

Produkce odpadů v ČR je poměrně vysoká, v roce 2000 dosáhla hodnoty 40,61 mil. tun. Na uvedené produkci se nejvíce podílely odpady z odvětví energetiky (9,7 mil. t), průmyslu (7,8 mil. t) a zemědělství a lesnictví (7,5 mil. t). Produkce nebezpečných odpadů v roce 2000 činila 2,6 milionu tun, což odpovídá cca 6,4 % celkové produkci odpadů (množství produkováných nebezpečných odpadů je v České republice ve srovnání se zeměmi EU výrazně vyšší, neboť seznam nebezpečných odpadů ČR byl až do roku 2001 širší než seznam nebezpečných odpadů v legislativě ES). Produkce komunálních odpadů (skupina 20 dle Katalogu odpadů) v roce 2000 činila 415 kg na obyvatele.

Evidence o produkci a způsobu nakládání s odpady je vedena od roku 1992, tzn. již 10 let, avšak data za jednotlivá období nelze porovnávat z důvodu častých změn právních předpisů. V roce 1997 a následně v roce 2001 byla změněna definice pojmu „odpad“ a také Katalog odpadů, tzn. že z dosud získaných dat lze srovnávat pouze údaje za období 1998 a 2001.

Tabulka č. I.67 Produkce odpadů dle původu (v tis. t)

	1999	2000
Zemědělské a lesnické	7 459	7 499
Odpady z těžby	2 353	2 566
Průmyslové odpady	8 300	7 778
Energetické odpady (bez radioaktivních)	5 603	9 704
Komunální odpady	3 589	4 258
Ostatní odpady	7 272	8 805
Celkem	34 576	40 610

Pramen: MŽP

Nejčastějším způsobem odstraňování odpadů v České republice je dosud skládkování. Pozitivním rysem je, že v současné době jsou provozovány pouze skládky technicky zabezpečené dle současně platné právní úpravy.

Podíl některých způsobů nakládání s odpady: z celkové produkce odpadů byly recyklovány 3 %, využito jako druhotná surovina 28,5 %, skládkováno 20 %, kompostováno cca 3 %, spalováno 2,1 %, atd. (převzato z ISO za rok 2000, členění dle OECD).

Systém separovaného sběru komunálního odpadu je zaveden ve většině obcí ČR. Úroveň těchto systémů sběru je rozdílná, neboť každá obec má své specifické podmínky a možnosti. Pro bezpečné odstranění odpadů, zejména nebezpečných a materiálové využití ostatních odpadů je nedostatek vhodných zařízení splňující požadavky na BAT technologie. Tato skutečnost je důsledkem nízkého procenta odpadů materiálově a energeticky využívaných.

Stálým problémem zůstává sanace a rekultivace skládek, jejichž provoz byl již ukončen. Tempo sanací je vzhledem k objemu dostupných prostředků omezeno na minimum.

I.6.8 Staré zátěže

Rozsah starých zátěží, vzniklých před rokem 1990, je v České republice mimořádně velký. Dosud jsou likvidovány zejména nejnebezpečnější zátěže (prostory po armádě, chemická těžba uranu, kontaminace ploch škodlivinami a skládky průmyslového odpadu z minulosti). Většina případů starých zátěží však není dosud řešena z důvodu vysokých nákladů. Závažnými problémy jsou staré skládky, zejména v působnosti obcí, plochy devastované těžbou uhlí před rokem 1990, oblasti s kontaminovanou zemědělskou půdou (těžké kovy).

V České republice je podle studie „Zhodnocení rizikovosti uzavřených skládek na životní prostředí“ evidováno 2 064 skládek (průměrně 28 lokalit na každý okres). Na 720 lokalitách (34,9 %) byl proveden průzkum. Pro 549 skládek (26,6 %) je zpracován projekt rekultivace.

Z celkového počtu 2 064 skládek jich bylo do roku 1991 uzavřeno 1 111 (53,8 %), do roku 1996 dalších 645 (31,3 %), v roce 2001 bylo provozováno 289 skládek (4,7 %). Rekultivační práce jsou ukončeny na 720 skládkách (34,9 %), probíhají na 305 skládkách (14,8 %), dosud nebyly zahájeny na 1 039 skládkách (50,3 %).

I.6.9 Vlivy hluku, ovzduší a toxických látek v potravních řetězcích na zdraví obyvatelstva

Ve většině sídel České republiky (v závislosti na jejich velikosti) je 10 - 30 % obyvatel vystaveno nadměrnému hluku z dopravy. Tato situace odpovídá současnému stavu v EU, který je považován za nevyhovující (EEA-TERM 2001⁵). Celkem žije v České republice 4,5 % populace v riziku poškození zdraví hlukem z venkovního prostředí. V Praze je situace nejhorší, neboť je zde v denní době vystaveno hladinám hluku vyšším než 65 dB téměř 40 % obyvatel.

---

⁵ Transport and Environment Reporting Mechanism (Mechanismus reportování o dopravě a životním prostředí)

Tabulka č. I.68 Zatížení osob hlukem ze silniční, železniční a letecké dopravy v roce 1997

Ekvivalentní hladina akustického tlaku A v dB	% populace		
	Silniční doprava	Železniční doprava	Letecká doprava
65,0 - 69,9	13	-	0,4
70,0 - 74,9	0,7	-	0,2
75,0 a více	0	-	0,1

Poznámka: údaje jsou odborné odhady

Pramen: Státní zdravotní ústav (SZÚ), Techson, s.r.o. Praha

Významně se podařilo snížit zdravotní rizika expozice některým znečišťujícím látkám v ovzduší (oxidy síry, prach, olovo). V případě oxidů dusíku, těkavých organických látek (VOC), přízemního ozonu a látek s dioxinovým účinkem se však situace v některých lokalitách zhoršila, zejména vlivem nárůstu emisí z automobilové dopravy ve velkých městech.

Dlouhodobě se podařilo snížit zdravotní rizika plynoucí z kontaminace potravního řetězce některými sledovanými toxickými látkami (zejména obsolentními pesticidy a PCB - polychlorovanými bifenyly). Monitoring cizorodých látek prováděný v roce 2000 v potravinách a surovinách určených k výrobě potravin ukázal, že podíl vzorků s nadlimitními obsahy těchto látek dosahoval méně než 1%. Hodnocení zdravotního rizika expozice populace České republiky některým nebezpečným chemickým látkám z potravin vyznívá příznivě pro průměrnou osobu v populaci. Hodnocení pomocí modelu doporučených dávek potravin odhalilo relativní rizika pro děti (např. vyšší expozice PCB, dusičnanů, aj.).

Doposud nebyl systematicky sledován obsah dioxinů (PCDD/Fs) v potravinách. Přitom denní příjem samotných tzv. dioxin-like PCB přesahoval tolerovanou denní dávku (TDI) doporučenou Světovou zdravotní organizací (WHO), která je stanovena na 1 - 4 pg TEQ/kg/den látek s dioxinovým účinkem. Podle expertizy Státního zdravotního ústavu připadalo v roce 1999 na každého občana České republiky v průměru 8,7 pg TEQ dioxinových látek na kg tělesné hmotnosti a den, v roce 1998 to bylo dokonce 12,3 pg TEQ/kg/den. Podle analýzy rizika Státního zdravotního ústavu by mohla dávka PCB, kterou Češi zkonsumovali v roce 1998, vyvolat až 270 nových případů rakoviny.

I.7 DOSAVADNÍ ROZVOJOVÉ PROGRAMY

I.7.1 Regionální politika

Formování regionální politiky na počátku 90. let minulého století prošlo poměrně složitým vývojem. Vlády České republiky věnovaly v této době hlavní pozornost řešení transformačních problémů na úrovni celého státu, které byly převážně makroekonomického charakteru a meziregionální ekonomické a sociální rozdíly, i přes jejich postupné prohlubování, nebyly zpočátku tak velké jako ve většině zemí EU. V následujícím období, přibližně do roku 1996, pak byla regionální politika na okraji zájmu především z důvodu proklamovaného liberalizmu. Regionální politika byla proto prakticky omezena jen na regionální podporu malých a středních firem zlepšením přístupu k úvěrům.

Od roku 1996 dochází k postupné aktivizaci v oblasti regionální politiky. Podnětem byly jak důvody vyplývající ze změněné ekonomické a politické situace v ČR, tak zejména důvody související s přípravou České republiky na vstup do EU. V této době také dochází k nárůstu meziregionálních rozdílů v socioekonomickém rozvoji, který vyústil v celou řadu změn v oblasti institucionálního zajištění regionální politiky na centrální úrovni (bylo například zřízeno Ministerstvo pro místní rozvoj) i na regionální úrovni. Ke změnám došlo i v oblasti legislativního rámce, a to přijetím zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, kdy až do roku 2000 byla regionální politika prováděna jen na základě několika usnesení vlády. Přijetím toho zákona se Česká republika významně přiblížila k legislativní úpravě regionální politiky v rámci EU.

V souvislosti se zaváděním krajského zřízení v České republice byly přijaty další zákony, které doplňují legislativní rámec regionální politiky v České republice. V tomto smyslu je významný zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení) a zákon č. 132/2000 Sb., o změně a zrušení některých zákonů souvisejících se zákonem o krajích, zákonem o obcích, zákonem o okresních úřadech a zákonem o hlavním městě Praze. Podpora regionálního rozvoje je zaměřena na rozvoj podnikání, rozvoj lidských zdrojů, výzkum a technologický vývoj, rozvoj cestovního ruchu, zlepšování regionální infrastruktury, rozvoj občanské vybavenosti, rozvoj služeb sociální a zdravotní péče a na opatření vedoucí k ochraně životního prostředí.

Ve druhé polovině 90. let se podařilo také vytvořit celý soubor programových dokumentů – od úrovně centrální (Strategie regionálního rozvoje ČR) až po úroveň lokální (Programy rozvoje obcí). Základním dokumentem v oblasti regionální politiky je Strategie regionálního rozvoje České republiky, která byla schválena vládou v červenci 2000. Tento dokument obsahuje zejména analýzu regionálního rozvoje České republiky v uplynulém období (jak odvětví či sektorů, tak i jednotlivých regionů), hodnocení dosavadních odvětvových opatření ministerstev a přístupů regionů, vymezení slabých a silných stránek v rozvoji jednotlivých regionů, odvětví a sektorů, strategii dalšího regionálního rozvoje České republiky, vymezení priorit a opatření k podpoře rozvoje či vymezení regionů se soustředěnou podporou státu.

Z přijaté Strategie vyplývá, že v jejím horizontu, tj. okolo roku 2010, “chce být Česká republika plnoprávným, ekonomicky výkonným členem Evropské unie s parametry blízkými se průměru EU ve všech základních kritériích (HDP na obyvatele, zaměstnanost, sociální zabezpečení apod.) se způsobem a kvalitou života odpovídajícími naší historické tradici a postavení České republiky v Evropě”.

Na základě zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, vymezuje Ministerstvo pro místní rozvoj regiony se soustředěnou podporou státu, mezi něž patří:

- strukturálně postižené regiony, ve kterých se soustřeďují negativní projevy strukturálních změn, dochází k útlumu odvětví a výrobních podniků a k růstu nezaměstnanosti; k jejich vymezení slouží ukazatele charakterizující zejména trh práce a rozvoj podnikání;
- hospodářsky slabé regiony, které na základě ukazatelů hospodářského a sociálního rozvoje vykazují podstatně nižší úroveň rozvoje než je průměrná úroveň v České republice; k jejich vymezení slouží ukazatele charakterizující zejména trh práce, hospodářskou úroveň a strukturu a úroveň příjmů obcí a obyvatel;
- venkovské regiony, které jsou charakterizovány nízkou hustotou zalidnění, poklesem počtu obyvatel a vyšším podílem zaměstnanosti v zemědělství; k jejich vymezení slouží ukazatele charakterizující zejména vývoj počtu obyvatelstva, strukturu jeho zaměstnanosti a podíl obyvatelstva ve venkovských sídlech;
- ostatní regiony, jejichž podporování státem je žádoucí z jiných důvodů, například pohraniční regiony, bývalé vojenské prostory, regiony postižené živelnými pohromami, regiony se silně narušeným či poškozeným životním prostředím, regiony s méně příznivými podmínkami pro rozvoj zemědělské výroby, regiony s vyšší průměrnou mírou nezaměstnanosti, než je průměrná úroveň v České republice.

Mezi významné podpůrné programy s regionálním dopadem patří i jednotlivé programy zaměřené na rozvoj malého a středního podnikání. Poskytováním konkrétních podpor podnikatelům je pověřena Českomoravská záruční a rozvojová banka. Obecně platí, že regionální programy je možné kombinovat s většinou celoplošných programů a tím se celkový efekt prohlubuje. Hlavním prvkem všech regionálních programů je zvýšení počtu zaměstnanců a samozřejmě regionální hledisko – rozvoj strukturálně postižených a hospodářsky slabých regionů.

Na regionální podporu podnikání je zaměřen zejména program „Region“, jedná se o podporu MSP ve strukturálně postižených a hospodářsky slabých regionech doplněný speciálním programem „Region 2“ pro podporu MSP v regionech soudržnosti Moravskoslezsko a Severozápad. Obdobou programu Region je program „Vesnice“ určený pro MSP v obcích do 3 000 obyvatel. Mezi další regionální programy patří „Regenerace“ – program podpory malého podnikání na území městských i venkovských památkových rezervací a zón, „Preference“ – program úvěrů pro malé podnikatele na území strukturálně postižených regionů a „Provoz“ - program provozních úvěrů zacílený na podporu zachování a další rozvoj malého podnikání na území strukturálně postižených a hospodářsky slabých regionů. „Regiozáruka“ je pak program regionálních záruk pro malé a střední podnikatele, jehož cílem je zvýhodnění podmínek přístupu k bankovním úvěrům opět na území strukturálně postižených a hospodářsky slabých regionů a je doplněn programem Regiozáruka 2, zaměřeným na pomoc pro malé a střední podnikatele v regionech soudržnosti Moravskoslezsko a Severozápad.

Pro řešení specifických problémů bývalých vojenských újezdů Mladá a Ralsko jsou určeny programy na jejich revitalizaci, které slouží k výstavbě nebo rekonstrukci obecní technické infrastruktury.

Pro podporu venkovského prostoru je určen „Program obnovy venkova“. Obce nebo sdružení obcí mohou využít podporu z tohoto programu na rekonstrukce obecních nebo jiných

veřejných budov (školy, zdravotní střediska, kostely apod.), úpravy veřejných prostranství a zeleně, rekonstrukce místních komunikací, veřejného osvětlení či cyklostezek. Podporovány jsou i další aktivity jako je zpracování územních plánů, vzdělávání a poradenství v regionálním rozvoji a integrované projekty propojující rozvoj infrastruktury, trh práce, podporu malých a středních firem a ekologická hlediska.

Specifickým programem je „Pilotní regionální operační program pro Severozápad a Moravskoslezsko“, který v sobě poprvé kombinuje české finanční zdroje se zdroji EU (konkrétně jde o prostředky z programu Phare – viz následující kapitola). Tento program je zaměřen na tři oblasti - investice do výrobního sektoru, rozvoj lidských zdrojů a infrastruktura pro rozvoj podnikání.

Přehled finančních objemů regionálních programů v roce 2001 dokumentuje tabulka č. I.69.

Tabulka č. I.69 Přehled finančních objemů programů v rámci regionální politiky v roce 2001 (v mil. Kč)

Program	Finanční objem
Regionální program pro podporu výrobních podniků v Severozápadních Čechách a na Ostravsku.	472
Regionální program na podporu revitalizace bývalých vojenských újezdů Mladá a Ralsko	18
Regionální podpůrný program pro oblasti hospodářsky slabé a pro strukturálně postižené regiony	45
Program obnovy venkova	320
„Pilotní regionální operační program“ pro Severozápad a Moravskoslezsko	16 mil. €*

Poznámka: * 8 mil. € poskytne program Phare, 8 mil. € státní rozpočet

Pramen: Zásady podpůrných programů, MMR

I.7.2 Sektorové politiky

V polovině 90. let minulého století, tedy v době, kdy se v některých regionech začínaly výrazněji projevovat dopady transformačních procesů a jako reakce na tento vývoj se začala formovat regionální politika, došlo také ke vzniku celé řady sektorových podpůrných programů s více či méně zřetelnou regionální dimenzí. V závěru této části je uveden přehled nejvýznamnějších sektorových politik (s objemem podpor nad 300 mil. Kč), které jsou realizovány v gesci příslušných ministerstev.

Ministerstvo průmyslu a obchodu realizuje programy zaměřené na usnadnění přístupu malých a středních podniků do 250 zaměstnanců k získání úvěru, leasingu, podpor formou rizikového a rozvojového kapitálu pomocí zvýhodněných bankovních záruk - program „Záruka“ a program „Kredit“ jehož cílem je umožnit pomocí zvýhodněných investičně zaměřených úvěrů realizaci podnikatelských záměrů malých a středních podnikatelů. Tyto programy jsou realizovány, stejně jako další programy podpor malých a středních podnikatelů, prostřednictvím Českomoravské záruční a rozvojové banky. K dalším podpůrným programům patří: „Trh“ na zvýšení konkurenceschopnosti MSP na domácích i zahraničních trzích, včetně pomoci při přípravě podmínek vstupu na jednotný vnitřní trh EU, „Kooperace“ pro podporu zakládání a rozvoje kooperačních sdružení k posílení MSP na trhu, „Start“ - poskytování úvěrů pro podnikání pracovníků uvolněných z hutního průmyslu a „Special“ vytvářející podmínky pro zaměstnávání občanů z problémových skupin obyvatelstva. U dalších

programů: „Marketing“ a „Poradenství“ (poskytování vývozních informačních, poradenských a vzdělávacích služeb a inovačního podnikání pro MSP za cenově dostupných podmínek), „Malé půjčky“ (poskytování nebankovních úvěrů) a „Design“ je poskytovatelem podpory přímo Ministerstvo průmyslu a obchodu.

Na podporu zvyšování exportních schopností českých podniků je zaměřen program „Export“. Pro obce a kraje je určen program zaměřený na přípravu podmínek pro příchod investorů „Program podpory průmyslových zón“, který je realizován organizací CzechInvest.

Programy Ministerstva pro místní rozvoj jsou zaměřené na oblast bydlení. Pro vlastníky panelových domů a bytová družstva je určen program „Dlouhodobá podpora rekonstrukce panelových domů“, jehož cílem je usnadnění financování jejich oprav a rekonstrukcí. Pro obce jsou určeny programy pro výstavbu nájemních bytů (Program na podporu výstavby nájemního bydlení) a pro vytvoření podmínek pro kvalitní bydlení potřebných osob (Program na podporu výstavby domů s pečovatelskou službou).

V oblasti ochrany životního prostředí existuje celá řada programů realizovaných Státním fondem životního prostředí. Tyto programy se zaměřují na zlepšení kvality složek životního prostředí (Program na ochranu vod, Program na ochranu ovzduší), na ochranu životního prostředí (Program na ochranu životního prostředí a přírodních zdrojů) a na podporu využívání úsporných a alternativních technologií (Program na podporu úspor energie a na využití obnovitelných zdrojů). Všechny uvedené programy jsou určeny pro subjekty veřejného i soukromého sektoru.

Ministerstvo zemědělství podporuje prostřednictvím Podpůrného garančního rolnického a lesnického fondu ekonomicky životaschopné projekty v oblasti zemědělství (Podpora podnikání v zemědělství a lesnictví). Podpora je určena pro fyzické osoby i firmy.

Jednou z nejvýznamnějších sektorových politik je „Aktivní politika zaměstnanosti“ Ministerstva práce a sociálních věcí. Ta je realizována prostřednictvím Úřadů práce a je určena fyzickým osobám a firmám na podporu zaměstnanosti a řešení problémů spojených s nezaměstnaností.

Ministerstvo dopravy podporuje výstavbu, rekonstrukci a údržbu dálnic a silnic 1. třídy a železničních tratí. Tento program je realizován Státním fondem dopravní infrastruktury a je objemově největší sektorovou politikou.

Tabulka č. I.70 Přehled nejvýznamnějších sektorových podpůrných programů s objemem podpory nad 300 mil. Kč

Program	Finanční objem (v mil. Kč)
ZÁRUKA/KREDIT	1 770
EXPORT	1 140
Program podpory průmyslových zón	393
Dlouhodobá podpora rekonstrukce panelových domů	420
Program na podporu výstavby nájemního bydlení	2 980
Program na podporu výstavby domů s pečovatelskou službou	479
Program na ochranu vod	1 097
Program na ochranu ovzduší	1 192
Program na ochranu životního prostředí a přírodních zdrojů	188
Program na podporu úspor energie a na využití obnovitelných zdrojů	322
Podpora podnikání v zemědělství a lesnictví	2 175
Aktivní politika zaměstnanosti	3 422
Výstavba, rekonstrukce a údržba dálnic a železničních tratí	8 516

Pramen: MMR

I.7.3 Předvstupní pomoc

I.7.3.1 Phare

Program Phare byl od svého vzniku v roce 1989 zaměřen na podporu transformace postkomunistických zemí na demokratické státy s tržními ekonomikami, od roku 1994 se stal finančním nástrojem v rámci Předvstupní strategie podporující proces přípravy kandidátských zemí na vstup do EU. S cílem identifikovat krátkodobé a střednědobé priority v přípravě přidružených zemí na vstup do EU zpracovala Evropská komise dokument Přístupové partnerství (Accession Partnership). Současně také Česká republika každoročně do roku 2001 zpracovávala Národní program přípravy České republiky na členství v Evropské unii (National programme for adoption of acquis – NPAA), kde je vytyčena strategie pro vstup do EU, včetně způsobů dosažení priorit obsažených v Přístupovém partnerství. NPAA a Přístupové partnerství se staly výchozími podklady pro stanovení priorit České republiky při přípravě Národních programů Phare od roku 1998.

Programy Phare lze rozdělit do těchto čtyř základních kategorií: národní programy, programy přeshraniční spolupráce, mnohonárodní programy implementované Českou republikou a mnohonárodní programy implementované Evropskou komisí. Národní programy zahrnují zejména projekty přímo zaměřené na přípravu České republiky na členství v EU. Jsou to především projekty pro českou státní správu, které napomáhají přejímání a implementaci *acquis communautaire*. Národní programy zahrnují také spolufinancování vstupního příspěvku České republiky na účast v komunitárních programech. Důležitou součástí národních programů jsou investiční projekty v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti, které slouží k vytváření a testování struktur pro budoucí účast ve strukturálních fondech. Programy přeshraniční spolupráce jsou přípravou na účast v iniciativě Společenství INTERREG III. Projekty podporované v rámci těchto programů jsou zpravidla investičního charakteru, realizují se v příhraničních regionech a mají přeshraniční dosah. V letech 1993 - 2001 bylo v rámci programu Phare alokováno pro Českou republiku celkem 632,2 mil. €.

Tabulka č. I.71 Alokace programu Phare v letech 1993 - 2001 podle oblastí podpory (v mil. €)

Oblast podpory	Alokace
Podpora neziskových organizací, podpora menšin	16,8
Přeshraniční spolupráce	221,2
Doprava	71,0
Zaměstnanost, lidské zdroje, sociální politika, školství	47,5
Příprava na strukturální fondy a Fond soudržnosti	9,9
Finanční sektor, bankovníctví, celní správa	22,6
Podpora podnikání, exportu, přímých zahraničních investic	32,8
Regionální rozvoj – investice	54,4
Energetika (vč. jaderné)	9,8
Zdravotnictví	1,6
Technická asistence, reforma st. správy, standardy, statistika, legislativa, prům. vlastnictví, telekomunikace	38,8
Komunitární programy	24,4
Zemědělství	24,7
Životní prostředí	20,8
Soudnictví	13,7
Vnitro	22,2
Celkem	632,2

Pramen: Zpráva o využívání prostředků pomoci Evropských společenství v České republice za rok 2001 (Phare, ISPA, SAPARD), Ministerstvo financí, 2002

Podpora v rámci Phare se dělí na investiční pomoc a na výstavbu institucí. Od roku 1998 je zhruba 30 % prostředků Phare věnováno na budování a posilování institucí při implementaci acquis, zbylých 70 % prostředků je určeno na podporu investic k posílení regulační infrastruktury potřebné k implementaci acquis a na politiku hospodářské a sociální soudržnosti. Národní programy Phare 1997 - 2001 se zaměřily na podporu budování institucí v oblasti HSS; podpora investičních projektů pro tuto oblast byla zahrnuta v Národních programech Phare 1998 - 2001. Dále jsou uvedeny základní informace pro jednotlivé typy projektů dle příslušných let.

Investice

Mnohonárodní program Phare 1999 - Large-Scale Infrastructure Facility

Jednalo se o program, v rámci kterého soutěžily kandidátské země mezi sebou, podmínkou účasti na programu bylo spolufinancování projektu evropskými či světovými bankami. Pro ČR byl schválen projekt rekonstrukce kanalizační sítě města Brna (spolufinancováno Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj (EBRD)) s příspěvkem EU ve výši 14,2 mil. €.

Národní program Phare 1998 – Investiční podpora v mikroregionech Haná a Jeseníky

Zvláštní přípravný program (Special Preparatory Programme - SPP) pro zavádění politiky a mechanismů strukturálních fondů měl za cíl připravit kandidátské země na budoucí využívání strukturálních fondů EU prostřednictvím předvstupních programů.

V rámci programu SPP byly v České republice definovány dvě modelové oblasti pro pilotní projekty ověřování strukturálních fondů:

1. Mikroregion Haná (okresy Olomouc, Přerov, Prostějov);
2. Mikroregion Jeseníky (okresy Bruntál, Jeseník, Šumperk).

V těchto oblastech poskytla Evropská unie prostřednictvím programu Phare finanční pomoc pro rozvoj a restrukturalizaci hospodářství s cílem ověřit v reálném prostředí čerpání finančních prostředků na konkrétní projekty podle předpisů a procedur Evropské komise.

Ministerstvo pro místní rozvoj ustavilo v dubnu roku 1999 Řídící a monitorovací výbory (ŘMV) mikroregionu Haná a mikroregionu Jeseníky a při regionálních rozvojových agenturách jako hostitelských organizacích zřídilo Sekretariáty pro koordinaci a aplikaci projektů. Sekretariáty také poskytovaly organizační zázemí pro práci ŘMV. Řídící a monitorovací výbory mikroregionů byly složeny ze zástupců okresních a městských úřadů, obcí, zahrnovaly také sociální partnery a zástupce Ministerstva pro místní rozvoj.

Realizace pilotního programu byla zahájena v červenci 2000 a ukončena v říjnu 2001. V tomto období bylo úspěšně realizováno 187 projektů s celkovou podporou Evropské unie cca 3 mil. € a státního rozpočtu cca 58 mil. Kč. Na spolufinancování projektů se podíleli též příjemci podpory.

Hlavními cíli programu bylo:

- přispět k vybudování regionálních a místních institucí předáváním zkušeností s plánováním a s nástroji strukturálních fondů prostřednictvím realizace projektů;
- simulovat administrativní a rozvojový přístup ke strukturálním fondům na decentralizované bázi.

Přínosy programu se dají shrnout do následujících bodů:

- *získání zkušeností s přípravou projektů a řízením programu podle pevně stanovených pravidel* - Sekretariáty získaly praktickým řízením programu zkušenost s decentralizovaným řízením včetně schopnosti komunikace a koordinace. Pracovníci těchto Sekretariátů přešli do Regionální výkonné jednotky Centra pro regionální rozvoj ČR pro NUTS II Střední Morava. Veškeré nabyté zkušenosti budou využity při implementaci dalších programů podporujících regionální rozvoj;
- *budování regionálních institucí na principu partnerství* - Řídící a monitorovací výbory mohou sloužit jako model partnerství, jehož cílem bylo koordinovat přípravný proces regionálního rozvoje zaměřený především na vypracování programů, posilování administrativní kapacity a propagaci regionálního rozvoje. Vazby vytvořené při přípravě a realizaci programu mezi jednotlivými aktéry regionálního rozvoje jsou pro úspěch programů velmi podstatné a lze je využít v budoucnu;
- *podpora nových příležitostí pro regionální rozvoj* - Předkladatelé projektů získali zkušenosti s využíváním prostředků EU, uvědomili si obsah pojmu regionální rozvojový projekt, důležitost spolupráce a zapojení regionálních partnerů. Reálná zkušenost s přípravou projektu je neocenitelná. Velmi podstatné je zasazení projektu do širšího kontextu regionálního rozvoje, tedy vazba na regionální programové dokumenty či strategii rozvoje mikroregionu;

- *propagace přínosu budoucího členství České republiky v EU prostřednictvím realizace jednotlivých projektů* - Investiční podporou vybraných projektů došlo k naplnění řady rozvojových cílů a aktivit daných rozvojovou strategií regionu. Přesto, že nešlo zdaleka o základní cíl programu, získaly mikroregiony realizací jednotlivých projektů hmotné výstupy, které mohou motivovat další předkladatele k přípravě obdobných projektů a přispívat tak k celkovému rozvoji regionů. Zkušenosti získávaly nejen mikroregiony, ale také Ministerstvo pro místní rozvoj, Centrum pro regionální rozvoj České republiky a další ústřední orgány.

Při realizaci tohoto pilotního programu se však objevilo i několik nedostatků, které budou sloužit jako poučení při přípravě dalších programů:

- větší pozornost musí být věnována *přípravné fázi programů*. Je důležité, aby již na počátku byly jasně stanoveny odpovědnosti a povinnosti jednotlivých subjektů podílejících se na realizaci programů. V konečném důsledku bylo v průběhu realizace programu dosaženo dobré úrovně koordinace a spolupráce mezi ministerstvy navzájem a mezi ministerstvy a regionem, a to i přesto, že na počátku patřilo stanovení odpovědností jednotlivých subjektů k hlavním problémům;
- zapojení *státního rozpočtu* do spolufinancování programu umožnilo realizaci většího počtu projektů. Zároveň se ukázalo, že na počátku programu nebyla k dispozici vhodná metodika uvolňování státních prostředků všem příjemcům pomoci. K vyřešení této situace napomohlo ustavení Národního fondu na Ministerstvu financí, čímž byl dán podnět k zavedení víceletého financování prostředky ze státního rozpočtu v dalších programech a byla zahájena intenzivní spolupráce Ministerstva pro místní rozvoj a Ministerstva financí na vytvoření jednotného systému finančních toků pro budoucí programy strukturálních fondů a Fondu soudržnosti tak, aby byla dodržena jejich transparentnost a efektivnost;
- zkušenosti získané při realizaci programu jsou velmi *obtížně přenositelné* do dalších regionů, kde nejsou programy tohoto typu realizovány. Bylo by vhodné, aby všechny regiony České republiky měly podobnou možnost, neboť simulace pravidel pro strukturální fondy pouze prostřednictvím českých zdrojů není reálným řešením;
- realizace programu ukázala, jak důležitou roli hraje průběžné *monitorování* věcné i finanční stránky realizace projektů. Sekretariát prováděl kontroly na místě, což umožnilo efektivní kontrolu toho, zda jsou udělené prostředky investovány v souladu s pravidly. Z těchto zkušeností se vychází při budování monitorovacího systému pro budoucí strukturální fondy;
- pro pilotní program byl vytvořen model *grantového schématu* částečně adaptovaný na metodologii strukturálních fondů, který je zároveň v souladu s platnými pravidly Phare. Toto grantové schéma bylo odvozeno z grantových schémat fondu malých infrastrukturních projektů Phare CBC a je dále aplikováno při realizaci Phare 2000 a 2001. Při vytváření pravidel pro tyto programy se vycházelo jednak z pravidel pilotního programu, jednak ze zkušeností z jeho realizace. Rozpracováním těchto pravidel se Česká republika dále přiblížila podmínkám platným v EU a využití jejich prostředků pro financování regionálního rozvoje.

Národní program Phare 2000 - Investiční podpora v cílových regionech NUTS II Severozápad a Moravskoslezsko

Hlavním cílem tohoto programu je podpořit hospodářskou a sociální soudržnost vybraných regionů a zabezpečit, aby k datu vstupu České republiky do EU byly připraveny potřebné struktury pro operace strukturálních fondů v oblasti programování, monitorování, hodnocení, finanční kontroly a dalších oblastech.

Tento program je tvořen třemi grantovými schémata, která jsou realizována v gesci Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva průmyslu a obchodu dle intervenčních oblastí stanovených Evropskou komisí pro Phare-HSS. Ministerstvo pro místní rozvoj je v rámci programu pověřeno koordinační rolí a je poskytovatelem grantů pro investiční projekty v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti, tj. odpovídá za procesy a procedury pro uzavírání smluv. Schvalujícím úředníkem programu (Programme Authorising Officer - PAO), který nese celkovou smluvní a finanční odpovědnost za implementaci grantových schémat Phare 2000, je jmenován pracovník Ministerstva pro místní rozvoj. PAO odpovídá také za veškeré aktivity implementační agentury, jejíž úlohu plní Centrum pro regionální rozvoj České republiky, které má celkovou odpovědnost za administrativní, finanční a technické řízení pomoci z EU i z České republiky poskytované oběma cílovým regionům. Odpovědnost za každodenní řízení projektů je z větší části převedena na regionální výkonné jednotky v příslušných cílových regionech. Tyto jednotky působí jako regionální pracoviště Centra pro regionální rozvoj pro řízení a monitorování investičních projektů. Na realizaci programu se podílí také Národní vzdělávací fond (realizační agentura Ministerstva práce a sociálních věcí) a Agentura pro rozvoj podnikání (realizační agentura Ministerstva průmyslu a obchodu).

Na základě zkušeností z realizace pilotního programu v mikroregionech Haná a Jeseníky byl ve spolupráci s Národním fondem Ministerstva financí vytvořen Manuál finančních toků pro Phare 2000, který je nedílnou součástí Dohody o spolufinancování (mezi Ministerstvem financí, Ministerstvem pro místní rozvoj, Ministerstvem práce a sociálních věcí a Ministerstvem průmyslu a obchodu). Tato Dohoda popisuje povinnosti jednotlivých ministerstev, v jejichž gesci jsou grantová schémata realizována. Popis činností, povinností a odpovědností ministerstev a jejich realizačních agentur zahrnují také Dohody o spolupráci (Ministerstvo pro místní rozvoj/Centrum pro regionální rozvoj České republiky - Ministerstvo práce a sociálních věcí/Národní vzdělávací fond, Ministerstvo pro místní rozvoj/Centrum pro regionální rozvoj České republiky - Ministerstvo průmyslu a obchodu/Agentura pro rozvoj podnikání). Tyto dokumenty stanovují institucionální rámec, ve kterém realizace tohoto programu probíhá.

Finanční memorandum bylo podepsáno 31. října 2000 a celková alokace představuje 16 mil. € ze zdrojů EU a 16 mil. € ze zdrojů České republiky.

Dosavadní zkušenosti potvrzují, jak je při přípravě tohoto typu programů důležitá mezirezortní komunikace. Včasné předávání informací je nezbytnou podmínkou úspěšné realizace. Program Phare 2000 zahrnuje celou řadu subjektů nejen na centrální, ale též na regionální úrovni. To platí především pro grantová schémata na podporu podnikatelské infrastruktury. V roce 2001 se v regionech soudržnosti konstituovaly Regionální rady, které jsou na základě zákona o podpoře regionálního rozvoje zapojené do realizace programu. Podílejí se prostřednictvím svých zástupců na výběru projektů i na monitorování jejich realizace.

Pro využívání strukturálních fondů budou v co největší míře využity zkušenosti dosud vytvořené administrativní struktury, která se podílí na implementaci tohoto programu.

Národní program Phare 2001 - Grantové schéma na podporu podnikatelské infrastruktury v regionech NUTS II Moravskoslezsko, Severozápad a Střední Morava/ Odstraňování škod způsobených povodněmi

Finanční memorandum pro tento program bylo podepsáno 19. června 2001. V oblasti hospodářské a sociální soudržnosti je tento program také rozdělen na investiční část a část výstavby institucí.

Pro investiční část programu Phare 2001 se předpokládalo, že cílové regiony se oproti Phare 2000 rozšíří o region soudržnosti Střední Morava a investiční podpora bude mít v rámci tohoto programu podobu společného grantového schématu podpory projektů rozvoje podnikatelské infrastruktury s celkovou alokací Phare 9 mil. € (a se spolufinancováním z vnitřních zdrojů ČR ve stejné výši). Delegaci Evropské komise byla předložena ke schválení dokumentace programu, která upravuje procedury přijímání žádostí o udělení grantu, jejich hodnocení, kritéria a mechanismus výběru projektů a jejich následnou implementaci.

Pro projekty na odstranění škod způsobených povodněmi v krajích Jihočeském, Plzeňském, Středočeském a Ústeckém bude využito 10,5 mil. € s tím, že se nebude vyžadovat spolufinancování z české strany. Program má formu společného grantového schématu pro projekty s náklady ve výši 50 – 300 tis. €. Původní investiční podpora do oblasti ekonomické a sociální soudržnosti v rámci Phare 2001 se přesune do investiční části programu Phare 2003 a dojde k celkovému navýšení tohoto programu o 9,75 mil. €.

Program přeshraniční spolupráce – CBC Phare

Významnou součástí programu Phare (vedle národních programů), která podporuje projekty v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti je program přeshraniční spolupráce - Phare CBC (Cross Border Co-operation). Gesci za program Phare CBC má v České republice Ministerstvo pro místní rozvoj. Vlastní realizaci programu řídí implementační agentura, kterou je Centrum pro regionální rozvoj České republiky.

Území, na něž se podpora z programu Phare CBC vztahuje, představuje vzhledem k preferování společných přeshraničních projektů poměrně úzký pás okresů (statistická jednotka NUTS IV) podél státní hranice. V podstatě kopíruje vymezení euroregionů na česko-německé (Nisa, Labe, Krušnohoří, Egrensis a Šumava), česko-polské (Nisa, Glacensis, Praděd, Silesia, Těšínské Slezsko a Beskydy) a česko-slovenské hranici (Beskydy, Bílé Karpaty a Pomoraví) a v česko-rakouském pohraničí (Pomoraví, připravovaná Silva Nortica a Šumava). Už z tohoto přehledu je zřejmá trilaterálnost některých sdružení obcí.

Vymezení území na okresy bude od 1. ledna 2003 zrušeno a pro pokračující program CBC Phare a následně program INTERREG IIIA se předpokládá vymezení území na úrovni statistické jednotky NUTS III, které bude rozděleno do dvou pásem:

- pásmo pro projekty s přímým přeshraničním efektem vymezené územím současných okresů;
- pásmo vnitrostátní pro projekty s nepřímým přeshraničním efektem, kde by byla čerpána podpora pro projekty jen do 20 % z celkového rozpočtu programu.

Pro získání prostředků Evropské komise bylo nutné zpracovat Společný programový dokument na období 2000 - 2006, který zahrnuje příhraniční oblasti dvou sousedních zemí. Priority programu Phare CBC jsou obsaženy v těchto Společných programových dokumentech, které vycházejí z jednotlivých strategií a rozvojových materiálů zpracovaných ve spolupráci s územními orgány, Evropskou komisí a zahraničními partnery. Tyto priority korespondují s prioritami Národního rozvojového plánu.

V rámci Společných programových dokumentů bylo vymezeno období a území, na které se programy přeshraniční spolupráce vztahují. Hlavní priority s finančními alokacemi byly u programu Phare CBC určeny na období 2000 – 2002 a u Iniciativy INTERREG na období 2000 – 2006.

K realizaci programu byly se sousedními zeměmi ustaveny společné struktury, zejména tzv. Společný kooperační výbor a jeho pracovní skupiny. Společný kooperační výbor, který tvoří zástupci partnerských zemí a Evropské komise, posuzuje soulad programu Phare CBC s programem INTERREG, schvaluje výběr projektů a sleduje realizaci programu.

Vzájemné organizační struktury (doprovodný a řídicí výbor) byly vytvořeny také pro Iniciativu INTERREG IIIA. Na základě schválených Společných programových dokumentů na období 2000 - 2006 pro hraniční regiony na hranicích Česko – Sasko, Česko – Bavorsko, Česko - Rakousko a Česko - Polsko došlo k výraznému propojení programů Phare CBC a INTERREG IIIA. Zástupci české části euroregionů a zástupci krajských samospráv jsou zapojeni do řídicích a rozhodovacích struktur programu INTERREG IIIA.

Pro přípravu programu INTERREG IIIA budou jednotlivé Společné programové dokumenty aktualizovány a upraveny pro období 2004 - 2006. Po schválení programových dokumentů budou zpracovány doplňky k programovým dokumentům, v nichž budou stanovena kritéria pro výběr projektů a popis implementace programu.

Výstavba institucí

Národní program Phare 1997

V rámci Phare 1997 byly v oblasti HSS realizovány aktivity zaměřené na přípravu regionů NUTS II a mikroregionů na čerpání ze strukturálních fondů včetně vyškolení personálu v regionech. Dále byla podpořena činnost řídicích struktur, především Ministerstva pro místní rozvoj, při řízení a realizaci projektů. Jiný projekt provedl analýzu vzdělávacích potřeb a nabídky vzdělávání v sektoru veřejné správy a vypracoval strategii speciálního přípravného programu pro vzdělávání o strukturálních fondech a Fondu soudržnosti EU v České republice. Rovněž byl připraven modulární vzdělávací program podložený učebními texty významných expertů a souborem případových studií pro přípravu a realizaci strukturálních fondů a Fondu soudržnosti po vstupu do EU. Program zahrnul tři moduly: regionální a strukturální politiku EU, strategické plánování a projektové řízení, finanční řízení a veřejné zakázky.

Národní program Phare 1998

V rámci programu Phare 1998 byla zavedena nová forma pomoci, tzv. twinning (partnerská spolupráce), kdy experti z institucí státní správy členských zemí EU jsou dlouhodobě přítomni v kandidátských zemích a pomáhají vybudovat příslušné systémy. V oblasti HSS proběhl

projekt, jehož základním cílem bylo vytvoření Národní strategie rozvoje a podpora vytvoření struktury pro využívání strukturálních fondů a Fondu soudržnosti EU.

Pro Ministerstvo pro místní rozvoj a další ministerstva by výsledkem této spolupráce s členskými zeměmi EU mělo být dosažení následujících cílů:

- vytvoření národní rozvojové strategie a institucionálního rámce pro programování a administraci české strukturální a regionální politiky, což je plně v souladu s požadavky implementace strukturálních fondů a Fondu soudržnosti, zvláště ve vztahu k legislativě EU v oblasti konkurenceschopnosti, spolufinancování, finanční kontroly a životního prostředí;
- vytvoření široké škály nástrojů podporujících realizaci regionální politiky a politiky soudržnosti;
- proškolení dostatečného počtu pracovníků k realizaci regionální a kohezní politiky;
- zajištění klíčových pracovníků se zkušenostmi z oblasti programování a realizace projektů ve vybraných mikroregionech.

Mnohonárodní program Phare 1999 - Large-Scale Infrastructure Facility

Kromě investičního projektu bylo v rámci Large-Scale Infrastructure Facility alokováno 2,4 mil. € jako technická příprava projektů pro nástroj ISPA. Úspěšnost tohoto projektu byla poznamenána nepříliš kvalitními výstupy zahraničních expertů v oblasti životního prostředí.

Mnohonárodní program Phare 1999 - Project Preparation Facility

Finanční memorandum bylo podepsáno dne 29. prosince 1999 a celková alokace pro Českou republiku činí 2 mil. €. EU tímto programem vymezila zvláštní prostředky na podporu přípravy projektů (zejména pro Phare 2000 a Phare 2001) v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti. Hlavním cílem je zajistit přípravu potřebných technických a jiných projektových dokumentů (např. studie proveditelnosti, hodnocení dopadu na životní prostředí - EIA apod.) a zabezpečit tak připravenost jednotlivých projektů na úspěšnou realizaci.

Přijaté projekty:

- Ostrava - Vítkovice pilotní regenerační projekt;
- Příprava Phare projektů v cílových regionech NUTS II;
- Strategická EIA čtyř operačních programů;
- Studie proveditelnosti k identifikaci průmyslových uskupení (Severní Morava).

Národní program Phare 2000 - Konsolidace národní rozvojové strategie

Projekt v rámci výstavby institucí Konsolidace národní rozvojové strategie a podpory včetně přípravy sektorů zaměstnanosti/rozvoje lidských zdrojů a průmyslu/produktivního sektoru na příjem podpory ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti (1,5 mld. €) je realizován formou twinningu (jde o projekt navazující na podobný projekt financovaný z Phare 1998). Další projekt řízený Ministerstvem pro místní rozvoj, který úzce souvisí s oblastí hospodářské a sociální soudržnosti, je Systém zadávání veřejných zakázek (0,9 mld. €).

Národní program Phare 2001 - Dokončení struktur a opatření ke zvýšení absorpční kapacity na národní a regionální úrovni

Tento projekt technické asistence je řízen Ministerstvem pro místní rozvoj ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí a Ministerstvem průmyslu a obchodu. Dokončení těchto struktur a opatření se bude realizovat prostřednictvím působení dlouhodobých expertů ve všech regionech NUTS II. Experti budou napomáhat přípravě projektů pro další využití prostředků EU v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti – tedy spolupracovat především s regionálními rozvojovými agenturami, agenturami pro rozvoj podnikání a také jednotkami ESF v regionech soudržnosti. Projekt také naváže na výsledky projektu Phare 1998 týkajícího se školení o strukturálních fondech a Fondu soudržnosti. Všechny aktivity v rámci projektu jsou zaměřené na rozvíjení znalostí a schopností osob, které se účastní procesů řízení, monitoringu a plateb jak na centrální, tak regionální úrovni.

I.7.3.2 ISPA

Cílem nástroje ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) je přispět k přípravě kandidátských zemí na členství v EU a rozšířit jejich znalost politik a postupů EU tak, aby mohly po vstupu do EU využívat Fond soudržnosti. V oblasti životního prostředí přispívají podporované projekty k dosažení shody s požadavky práva Společenství, jsou sledovány principy udržitelného rozvoje, zejména princip "znečišťovatel platí". Projekty v oblasti dopravy podporují trvale udržitelnou mobilitu, což zahrnuje rozšíření transevropských dopravních sítí (TEN) v souladu s posouzením potřeb dopravní infrastruktury (Transport Infrastructure Needs Assessment, TINA) tak, aby umožňovaly kvalitní propojení kandidátských zemí s EU i těchto zemí navzájem.

Pro Českou republiku je na projekty nástroje ISPA v letech 2000 - 2006 (do doby vstupu do EU) ročně alokováno 57,2 - 83,2 mil. €.

Tabulka č. I.72 Schválené projekty ISPA v letech 2000 - 2002 (v mil. €, grant ISPA - celková alokace)

Oblast	2000		2001		2002	
	Počet projektů	Grant ISPA	Počet projektů	Grant ISPA	Počet projektů	Grant ISPA
Doprava	3	65,6	2	36,9	1 + 0,5*	87,8
Životní prostředí	2	34,5	3	32,6	3 + 0,5*	89,9
Technická pomoc	3	0,9	3	1,0	0	0
Celkem	8	101,0	8	70,5	5	177,7

Poznámka: * v roce 2002 byl schválen projekt na řešení povodňových škod, který byl rovnoměrně rozdělen mezi sektory dopravy a životního prostředí; Finanční memorandum zahrnuje obě oblasti

Pramen: MMR

Administrativní systém v České republice

Národní koordinátor ISPA (náměstek ministra pro místní rozvoj) nese odpovědnost za programování, realizaci a monitorování projektů. Žadosti o finanční příspěvek na projekty přijímají příslušná odborná ministerstva – Ministerstvo životního prostředí, které pověřilo tímto úkolem Státní fond životního prostředí a Ministerstvo dopravy. Na těchto dvou ministerstvech fungují Pracovní skupiny ISPA, které identifikují prioritní projekty v rámci

připravených sektorových strategií pro využívání ISPA, podporují zpracování návrhů na financování vybraných projektů, stanovují procedury pro výběr projektů v rámci sektoru, zajišťují zpracování předběžných studií prioritních projektů a informují o ISPA v rámci sektoru.

Oblast životního prostředí

Prioritní oblasti nástroje ISPA obsažené v Národní strategii ISPA jsou v souladu s prioritami Národního programu přípravy České republiky ke vstupu do EU v oblasti životního prostředí a zaměřují se na plnění požadavků investičně nejnáročnějších směrnic. Základním kritériem pro výběr projektů podporovaných z nástroje ISPA je naplňování cílů ekologické politiky Evropské unie (uchování, ochrana a zlepšení kvality životního prostředí, ochrana zdraví obyvatelstva, šetrné a racionální využívání přírodních zdrojů). Projekty musí vyhovovat principům EU uplatňovaným v ochraně životního prostředí: princip prevence, princip řešení škod u zdrojů a princip znečišťovatel platí.

V Národní strategii ISPA jsou definovány prioritní oblasti programu ISPA:

1. zajištění množství a jakosti vod;
2. kvalita ovzduší a ochrana klimatu;
3. nakládání s odpady.

Tyto rámcové priority programu ISPA budou zohledněny ve strategii pro projekty Fondu soudržnosti.

Tabulka č. I.73 Přehled schválených investičních projektů ISPA 2000 - 2002 v oblasti životního prostředí (v mil. €) v ČR

Projekt	Podpis finančního memoranda	Předpoklad zahájení realizace	Náklady celkem	Grant ISPA
Rozšíření kanalizačního systému města Ostravy	2/2001	1. Q/2003	40,7	16,6
Kanalizační systém města Brna	2/2001	1. Q/2003	39,3	17,8
Dostavba systému zásobování pitnou vodou, odka-nalizování a čištění odpadních vod v Podkrušno-horské oblasti	12/2001	1. Q/2003	21,6	12,9
Intenzifikace a rekonstrukce ČOV a kanalizační sítě Jihlava	2/2002	1. Q/2003	15,4	9,6
Dobudování a rekonstrukce kanalizační sítě Olomouc	2/2002	1. Q/2003	14,7	10,1
Management odpadních vod a dodávek pitné vody v regionu Jesenicka	12/2002	1. Q/ 2004	16,0	9,2
Čistá řeka Bečva	x/2003	1. Q/ 2004	51,6	32,4
Ochrana vod v povodí řeky Dyje	x/2003	1. Q/ 2004	49,1	33,4
Řešení následků povodní	10/2002	4. Q/2002	17,2	15,0

Pramen: MŽP

Tabulka č. I.74 Předložené projekty ISPA v roce 2002 v oblasti životního prostředí (stav 4. Q/2002, v mil. €)

Projekt	Náklady celkem	Přípustné náklady	Požadovaný grant ISPA
Rekonstrukce ČOV města Příbram	9,4	8,86	5,6
Rozšíření infrastruktury (kanalizace, distribuce vody) v Plzni	49,3	30,78	30
Rekonstrukce kanalizace města Žďár n.S.	6,96	6,90	5
Monitoring a hodnocení hydrosféry dle směrnic EU	18,3	16,86	12,6
Odpadové hospodářství v regionu Brna	66,3	63,3	46,2

Pramen: MŽP

Za řízení a implementaci ISPA v oblasti životního prostředí odpovídá Ministerstvo životního prostředí prostřednictvím Sektorového schvalujícího úředníka (Sectoral Authorising Officer - SAO), úlohu implementační agentury v oblasti programu ISPA - životní prostředí plní (od roku 2001) Státní fond životního prostředí (pro projekty ISPA 2000 je implementační agenturou Centrum pro regionální rozvoj České republiky).

Dosavadní zkušenosti s nástrojem ISPA v oblasti životního prostředí ukazují, že předkládané projekty jsou po technické stránce na vysoké úrovni. Naopak mezi hlavní problémy u projektů ISPA 2000 patřilo zajištění spolufinancování projektů, neboť v jejich rozpočtech byly do přípustných nákladů zahrnuty nesprávné položky. Problematickým se v některých případech jeví požadavek minimální výše celkových ustatelných nákladů projektu (5 mil. €) vzhledem k potřebě financovat menší projekty, nicméně schválení sdružených projektů (Dyje a Bečva) v listopadu 2002 vytváří předpoklady pro předkládání dalších sdružených projektů i v příštích letech, tj. i pro Fond soudržnosti.

Oblast dopravy

V roce 2000 byly Řídicím výborem Evropské komise pro ISPA schváleny tři české dopravní projekty s celkovým příspěvkem z ISPA ve výši 65,6 mil. €. V roce 2001 se podařilo získat celkově 36,9 mil. € pro dva dopravní projekty ISPA a červenci 2002 dalších, velmi významných, 72,8 mil. €.

Tabulka č. I.75 Přehled schválených investičních projektů ISPA v oblasti dopravy (v mil. €)

Projekt	Podpis finančního memoranda	Předpoklad zahájení realizace	Náklady celkem	Grant ISPA
Optimalizace traťového úseku Ústí nad Orlicí – Česká Třebová	2/2001	2. Q/ 2002	30,5	14,3
Modernizace traťového úseku Zábřeh – Přelouč	2/2001	2. Q/2002	65,6	30,9
Frýdek-Místek - Dobrá (Rychlostní komunikace R48)	2/2001	2. Q/2002	36,3	20,4
Obchvat Běloutína (R48)	12/2001	2. Q/2003	30,0	17,1
Dobrá – Tošanovice (R48)	12/2001	2. Q/2003	36,5	19,8
Modernizace železnice Zábřeh na Moravě – Krasíkov	12/2002	2. Q/2003	143,1	72,8
Řešení následků povodní	10/2002	4. Q/2002	19,8	15,0

Pramen: MD

V roce 2003 se předpokládá předložení těchto projektů: silniční projekt R48 Tošanovice – Žukov a projekt na dálnici D8 v úseku Ústí n. Labem - st. hranice (se třemi podprojekty).

Tabulka č. I.76 Předložené projekty ISPA pro rok 2003 v oblasti doprava (v mil. €)

Projekt	Náklady celkem	Požadovaný grant ISPA
Dálnice D8 (tunel Libouchec, most Trmice, most Knínice)	138,2	96,5
Výstavba úseku rychlostní komunikace R48 – Tošanovice - Žukov	55,3	37,9
Pilotní projekt ETCS	8,2	6,2

Poznámka: ETCS = European Train Control System

Pramen: MD

Od roku 2000 plnilo funkci Implementační agentury (IA) oddělení tarifů a zahraniční pomoci Ministerstva dopravy, od začátku roku 2002 tuto funkci plní nově vytvořené oddělení pro evropské fondy v rámci odboru financí a ekonomiky MD. Hlavní úkoly Implementační agentury spočívají v identifikaci prioritních projektů v souladu s Národním strategickým dokumentem pro ISPA v sektoru dopravy schváleným Evropskou komisí, jejich předložení Evropské komisi ke schválení a v případě schválených projektů v jejich řádném administrativním, finančním a technickém řízení a monitorování. Oficiálním zodpovědným pracovníkem za ISPA projekty je Sektorový schvalující úředník (SAO), jehož funkci vykonává náměstek ministra dopravy.

Financování projektů je upraveno dohodou mezi Ministerstvem financí a Ministerstvem dopravy a dohodou mezi Ministerstvem dopravy a Státním fondem dopravní infrastruktury (SFDI). Návazně na uvedené smluvní dokumenty byly podepsány dohody upravující rozdělení úkolů a odpovědností při realizaci projektů ISPA mezi Ministerstvem dopravy (IA) a konečnými příjemci (České dráhy a Ředitelství silnic a dálnic ČR).

I.7.3.3 SAPARD

Program SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) je určen pro kandidátské země na podporu opatření v oblasti zemědělství a rozvoje venkova v předvstupním období. Cílem programu SAPARD je vytvoření rámce pro trvale udržitelné zemědělství a udržitelný rozvoj venkova v předvstupním období pro kandidátské země, a to zejména v oblastech souvisejících:

- a) se zaváděním shodných pravidel a přístupů, týkajících se společné zemědělské politiky a příbuzných koncepcí;
- b) s řešením priorit a místních problémů trvalého přizpůsobování zemědělského sektoru a venkovských oblastí v kandidátských zemích.

Priority programu SAPARD v České republice byly stanoveny v Plánu rozvoje zemědělství a venkova na období 2000 – 2006, který byl schválen Poradním výborem Evropské komise pro zemědělské struktury a rozvoj venkova (STAR) v říjnu 2000. Konečná verze Plánu SAPARD byla předložena vládě, která ji vzala na vědomí 7. března 2001. Priority Plánu SAPARD se zaměřují na zavedení *acquis communautaire* a udržení konkurenceschopnosti zemědělských a potravinářských podniků a na udržitelný hospodářský a společenský rozvoj a stabilitu venkovských regionů zlepšením životního prostředí, životních podmínek a oživením podnikání.

Na konci roku 2000 a na počátku roku 2001 bylo uzavřeno několik dohod mezi Ministerstvem zemědělství a Ministerstvem pro místní rozvoj o zabezpečení řízení programu SAPARD. Dne 5. února 2001 byla podepsána Víceletá finanční dohoda a Roční finanční dohoda pro rok 2000 mezi Evropskou komisí a Ministerstvem financí, na jejímž základě byl zahájen proces národní akreditace Agentury SAPARD. Národní akreditace byla Národním schvalujícím úředníkem udělena na konci června 2001.

S cílem zajistit dohled nad programem SAPARD byl vytvořen Národní monitorovací výbor pro SAPARD (NMV) a osm regionálních monitorovacích podvýborů (RMP) na úrovni regionů soudržnosti. Národní monitorovací výbor se skládá ze zástupců ministerstev pro místní rozvoj, zemědělství, financí, zahraničních věcí, práce a sociálních věcí a životního prostředí, dále jsou zahrnuti zástupci různých profesních a odborových organizací. Na svém prvním zasedání 10. května 2001 členové Národního monitorovacího výboru schválili Statut a jednací řád NMV pro SAPARD. Regionální monitorovací podvýbory mají za úkol sledovat naplňování programu SAPARD v příslušném regionu soudržnosti. Na svých prvních zasedáních jednotlivé RMP podávaly návrhy na změnu Plánu SAPARD, na jejichž základě NMV pro SAPARD projednal úpravy Plánu SAPARD týkající se opatření 3.2 Technická pomoc, které byly následně výborem STAR schváleny.

Příprava na program SAPARD

Ministerstvo pro místní rozvoj vyhlásilo v červnu 2001 program TEST pro opatření 2.1. Obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury a opatření 2.2 Rozvoj a diverzifikace hospodářských činností, zajišťující rozmanitost aktivit a alternativní zdroje příjmů programu SAPARD. Žadatelé z řad obcí (resp. svazků obcí) se řídili zásadami pro poskytování dotace na základě novely zásad Programu obnovy venkova. Podnikatelské subjekty vycházely ze zásad poskytování dotace v rámci novely zásad Regionálního programu podpory rozvoje průmyslových podnikatelských subjektů (pro NUTS II Severozápad a Moravskoslezsko), který jednoznačně deklaruje hlavní cíl – tvorbu nových pracovních míst.

Žadatelé v rámci programu TEST museli prezentovat svůj projekt jak ve formě vyžadované národním programem, tak ve struktuře požadované programem SAPARD. Také hodnocení jednotlivých projektů proběhlo zároveň podle metodiky národního programu a podle požadavků metodiky programu SAPARD. V prvním kole byla posuzována tzv. přijatelnost projektů a žadatele (oprávněnost a vhodnost pro poskytnutí podpory z programu SAPARD), v dalším kole pak bylo prováděno hodnocení přijatých projektů podle stanovených výběrových kritérií. V rámci programu TEST se realizovalo celkem 31 projektů obcí a 15 projektů podnikatelů.

Tabulka č. I.77 Přehled dotací v jednotlivých regionech (v mil. Kč)

NUTS II	Typ subjektu		Celkem
	Obce	Podnikatelé	
Moravskoslezsko	17,1	5,8	22,9
Severozápad	10,5	4,4	14,9
Celkem	27,6	10,2	37,8

Pramen: MZe

Program TEST byl vyhodnocen nezávislými experty, kteří posuzovali administrativní náročnost programu SAPARD a porovnávali náročnost a účinnost jednotlivých operací mezi národním programem a programem SAPARD. Ze závěrů porovnání vyplynula doporučení na úpravu administrativního systému tak, aby byl realistický pro konkrétní projekty, přístupný

pro žadatele a aby byl dobře a účelně využit pracovní čas administrativy. Doporučení se týkala i výběrových kritérií a kritérií přijatelnosti projektů a posuzování životaschopnosti projektů.

V červenci 2001 vyhlásilo Ministerstvo pro místní rozvoj další program s názvem "Finanční podpora Ministerstva pro místní rozvoj při dopracování projektů pro program SAPARD". Program byl zaměřen na finanční a odbornou podporu k podnícení zájmu a ke kvalitní přípravě projektů pro opatření 2.1 Obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury a 2.2 Rozvoj a diverzifikace hospodářských činností zajišťující rozmanitost aktivit a alternativní zdroje příjmů a byl určen pro všechny regiony. Program měl naučit žadatele z řad obcí a podnikatelů, zpracovatele a poradce, jak připravovat projekty pro program SAPARD. Finanční podpora v předpokládané výši 8,8 mil. Kč byla zajištěna výhradně z národních prostředků.

Podané žádosti ve všech regionech posoudily a vybraly komise pod vedením Ministerstva pro místní rozvoj. Nejlepší projekty venkovských mikroregionů a projekty podnikatelů byly podpořeny celkovou částkou 7,11 mil. Kč. Podpora spočívala jednak v poradenské činnosti poskytované vybranými regionálními rozvojovými agenturami, jednak ve finančním příspěvku na dopracování projektů.

Tabulka č. I.78 Přehled navržené výše finanční podpory v jednotlivých regionech

NUTS II	Přijaté projekty	Hodnocené projekty	Poskytnutá podpora projektům			
			v plné výši	podmíněná	snížená	zamítnutá
Střední Čechy	22	20	16	2	1	1
Severovýchod	25	25	25	0	0	0
Střední Morava	33	30	27	2	1	0
Severozápad	27	24	22	0	1	1
Moravskoslezsko	23	21	16	1	1	3
Jihovýchod	26	24	22	0	2	0
Jihozápad	27	25	20	0	5	0
Celkem	183	169	148	5	11	5

Pramen: MZe

Oba programy ukázaly, že obce jsou připravené na program SAPARD lépe než podnikatelé. Svědčí o tom dvojnásobný počet žádostí přijatých od mikroregionů než žádostí od podnikatelů. Obce jsou na program SAPARD cíleně připravovány již zmiňovaným Programem obnovy venkova, který už několik let vytváří podmínky pro vznik a podporu mikroregionů zejména tím, že dotuje tvorbu strategií, podporuje poradce a v neposlední řadě také konkrétní malé akce mikroregionů.

Evropská komise dne 15. dubna 2002 pověřila v České republice řízením pomoci z programu SAPARD Agenturu SAPARD. Tímto byl program oficiálně zahájen a Česká republika se tak stala další kandidátskou zemí, která může čerpat prostředky z tohoto programu.

Žadatelé předkládají žádosti spolu s projekty na sedmi regionálních pracovištích Agentury SAPARD a Ministerstva pro místní rozvoj. Žádosti se přijímají na sedm z devíti opatření uvedených v Programu rozvoje zemědělství a venkova České republiky na období 2000 - 2006. Jedná se o tato opatření: Investice do zemědělského majetku, Zlepšování zpracovávání a marketingu zemědělských produktů a produktů rybolovu, Zlepšování struktur

pro kontrolu kvality, pro kvalitu potravin a ochranu spotřebitele, Pozemkové úpravy, Obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury, Rozvoj a diverzifikace hospodářských činností, zajišťujících rozmanitost aktivit a alternativní zdroje příjmů. Celkově tato opatření pokrývají 95 % z celkových finančních prostředků připadajících na program SAPARD v České republice. Zbývající dvě opatření (Zlepšování profesního vzdělávání a Metody zemědělské produkce určené k ochraně životního prostředí) budou akreditovány v druhé vlně. Administrace projektů probíhá v elektronické formě.

Na základě Víceleté finanční dohody je jedním z realizačních úkolů Agentury SAPARD zajistit výběr projektů včetně uplatňování hodnotících kritérií. K zajištění tohoto úkolu byla ustavena Národní výběrová komise pro SAPARD na úrovni celé České republiky a osm regionálních výběrových subkomisí na úrovni jednotlivých regionů soudržnosti. Národní výběrová komise pro SAPARD vybírá a doporučuje vhodné projekty pro financování z programu SAPARD do výše přiděleného finančního limitu a zajišťuje optimální alokaci finančních prostředků. Regionální výběrové subkomise posuzují výsledky přijatelnosti a doporučení žádosti pro hodnocení a bodování.

Cílem Agentury SAPARD v roce 2002 bylo zahájit co největší počet projektů až do plné výše všech prostředků přidělených na rok 2000 a 2001, které musí být využity do konce roku 2003. Spolu s národními zdroji disponuje program SAPARD cca 1 mld. Kč ročně.

II. CÍLE, STRATEGIE, PRIORITY

II.1 SWOT ANALÝZA

Tato kapitola obsahuje souhrnné hodnocení silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb pro realizaci politiky hospodářské a sociální soudržnosti v České republice. Toto hodnocení je prezentováno v přehledné formě tabulek. SWOT analýza představuje základ pro formulaci cílů a strategie Národního rozvojového plánu.

SWOT analýza vychází z popisu současné situace v České republice. Pro účely Národního rozvojového plánu jsou jako silné a slabé stránky vybrány vnitřní faktory, které souvisejí s problematikou hospodářské a sociální soudržnosti a je možné je potenciálně ovlivnit rozvojovými aktivitami v této oblasti. Vybrané příležitosti a ohrožení se vztahují k vnějším procesům a trendům, které se vyskytují mimo oblast hospodářské a sociální soudržnosti. Příležitosti a ohrožení nejsou přímo ovlivnitelné nástroji strukturální politiky. Kontext pro SWOT analýzu Národního rozvojového plánu vytváří vstup České republiky do Evropské unie a požadavky, které jsou v této souvislosti na ČR kladené. Jednotlivé silné a slabé stránky jsou shlukovány do skupin podle tematických oblastí. Toto seskupení přispívá ke snazší identifikaci cílů a formulaci strategie Národního rozvojového plánu.

II.1.1 Silné a slabé stránky

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> • Makroekonomický vývoj <ul style="list-style-type: none"> ➤ relativně rychlý ekonomický růst ve vztahu k EU ➤ příznivý vývoj většiny základních makroekonomických veličin ➤ stabilní cenový vývoj ➤ masivní příliv přímých zahraničních investic podpořený systémem investičních pobídek ➤ relativně vysoký stupeň liberalizace trhů • Sociální situace <ul style="list-style-type: none"> ➤ relativní dostatek, kvalifikace, adaptabilita i relativně nízká cena pracovní síly ➤ nízký podíl zaměstnanosti v primárním sektoru ➤ vysoká úroveň ekonomické aktivity žen ➤ relativně rozvinutá síť nestátních neziskových organizací • Vybavení území základní infrastrukturou <ul style="list-style-type: none"> ➤ vysoká hustota silniční a železniční sítě ➤ Praha – Ruzyně jako mezinárodní letiště evropského významu ➤ postup v modernizaci a rozvoji transevropské dopravní infrastruktury ➤ velké investice do infrastruktury s pozitivním dopadem na životní prostředí ➤ relativně vyhovující kapacita a rozmístění 	<ul style="list-style-type: none"> • Makroekonomická situace <ul style="list-style-type: none"> ➤ nadměrné rozpočtové deficity ➤ růst veřejného dluhu • Sociální situace <ul style="list-style-type: none"> ➤ rostoucí nezaměstnanost s výraznými prvky strukturální nezaměstnanosti, vysoký podíl dlouhodobě nezaměstnaných ➤ nesoulad vzdělávacího systému s požadavky trhu práce ➤ nedostatečná mobilita pracovní síly ➤ nerovné postavení žen na trhu práce ➤ nedostatečná integrace specifických skupin obyvatelstva • Vybavení území základní infrastrukturou <ul style="list-style-type: none"> ➤ nedostatečná kvalitativní úroveň dopravní infrastruktury ➤ nedobudovaná síť transevropských komunikací na požadované kvalitativní úrovni ➤ lokálně nevyhovující stav technické infrastruktury ➤ nízká úroveň čištění odpadních vod na lokální úrovni ➤ neodpovídající úroveň infrastruktury cestovního ruchu

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<p>technické i sociální infrastruktury</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ poměrně hustá síť a regionální dostupnost škol primárního a sekundárního vzdělávání ➤ preference veřejné dopravy ve srovnání s EU <ul style="list-style-type: none"> • Poloha a regionální profil <ul style="list-style-type: none"> ➤ výhodná geografická poloha České republiky ➤ významná sociálněekonomická pozice Prahy v evropské hierarchii sídel ➤ relativně nízké disparity v sociálně-ekonomickém rozvoji regionů ➤ rostoucí pozitivní úloha regionálních center ve vývoji regionů • Oblast výroby a služeb <ul style="list-style-type: none"> ➤ adaptabilita segmentu malých a středních podniků na měnící se požadavky trhu ➤ tradice průmyslové výroby ➤ dobré předpoklady pro rozvoj informačních technologií ➤ podpora rozvoje vlastní vědecké, vývojové a výzkumné základny ze strany některých přímých zahraničních investorů ➤ rozvinutá oblast firem se změřením na řešení ekologických problémů • Stav životního prostředí <ul style="list-style-type: none"> ➤ celkové zlepšování stavu životního prostředí ➤ revitalizace oblastí negativně zasažených lidskou činností ➤ zvyšující se environmentální povědomí obyvatelstva 	<ul style="list-style-type: none"> • Poloha a regionální profil <ul style="list-style-type: none"> ➤ významný rozdíl v ekonomické vyspělosti regionů ve srovnání s EU ➤ výrazné regionální rozdíly v míře nezaměstnanosti ➤ výrazné regionální rozdíly z hlediska podílu a koncentrace strukturálních problémů ➤ přílišná koncentrace ekonomických aktivit do Prahy ➤ nedostatečná dopravní obslužnost regionů veřejnou dopravou ➤ nevyhovující napojení regionálních komunikací na páteřní evropské sítě ➤ přetrvávání rozdílu v podmínkách života mezi venkovskými a městskými oblastmi • Oblast výroby a služeb <ul style="list-style-type: none"> ➤ nedokončená restrukturalizace hospodářství ➤ vysoký podíl výrob s nízkou přidanou hodnotou ➤ nízký podíl terciárního sektoru ➤ nízká exportní schopnost malých a středních podniků a schopnost participovat na aktivitě přímých zahraničních investorů ➤ nízká produktivita práce ve vztahu k EU ➤ nedostatek vlastních investičních prostředků a prostředků pro inovace ➤ nedostatečný rozvoj a transfer nových technologií a nedostatečná provázanost podniků s institucemi výzkumu a vývoje ➤ nedostatečné vytváření sítí malých a středních podniků • Stav životního prostředí <ul style="list-style-type: none"> ➤ kvalitativní úroveň environmentálního prostředí nedosahuje v některých oblastech standardů EU ➤ nedostatečné všeobecné povědomí a informovanost o principech udržitelného rozvoje ➤ regionálně rozdílná zatíženost životního prostředí ➤ existence starých zátěží ➤ nevyhovující systém odpadového hospodářství ➤ vysoká energetická náročnost výrobních procesů a nízký podíl obnovitelných zdrojů energie ➤ nedostatečný rozvoj mimoprodukčních funkcí zemědělství a lesa

II.1.1.1 Komentář k silným stránkám

- **Makroekonomická situace**

Silnou stránkou českého makroekonomického vývoje je poměrně rychlý hospodářský růst ve vztahu k EU-15, u kterého existuje reálná možnost jeho dlouhodobější udržitelnosti. V porovnání s ostatními kandidátskými zeměmi je však dosahovaná úroveň růstu spíše průměrná.

Dynamika HDP se opírá o silnou investiční aktivitu a poměrně silnou (avšak bezrizikovou) spotřebu domácností. Vysoká tvorba domácích úspor spolu s přílivem zahraničního kapitálu vytvářejí jeden z důležitých předpokladů (dostatek finančních zdrojů pro investice) dlouhodobého růstu. Obchodní deficit a deficit běžného účtu platební bilance nepředstavují zatím výrazné riziko. Schodek běžného účtu platební bilance je spolehlivě pokryt stálým přebytkem na účtu finančním. Zásadní pozitivní roli hraje v tomto ohledu existence efektivně fungující soustavy pobídek pro příliv přímých zahraničních investic.

Další velmi silnou stránkou makroekonomického vývoje v České republice je bezrizikový inflační vývoj, doprovázený omezitelnou politikou ČNB. Měnový vývoj výrazně přispívá k nominální konvergenci českého ekonomického prostředí ve vztahu k EU.

Česká republika dosahuje relativně vysoké liberalizace trhů, dosud však není plně liberalizován trh s byty a energiemi.

- **Sociální situace**

Předností české ekonomiky je relativně vysoká kvalifikace její pracovní síly při relativně nízkých mzdových nákladech. Vysoké úrovně vzdělání se obyvatelstvu dostává díky relativně dobře fungující síti veřejných i soukromých škol na všech úrovních.

Na rozdíl od některých kandidátských zemí se v posledním desetiletí podařilo výrazně snížit podíl zaměstnaných v primárním sektoru, a to na méně než polovinu stavu z počátku 90. let. Podařilo se to především díky restrukturalizaci zemědělství a těžebního průmyslu. Hospodářství tyto změny přijalo bez vážnějších otřesů, když ostatní sektory byly schopny absorbovat uvolněnou pracovní sílu.

Míra zaměstnanosti žen je vysoká a převyšuje průměr zemí EU. Po skončení péče o dítě (aktivní mateřství) se ekonomická aktivita žen již výrazně neliší od ekonomické aktivity mužů. Stále však přetrvávají rozdíly mezi muži a ženami na trhu práce.

Od roku 1989 prodělal neziskový sektor dynamický vývoj jak kvantitativní, tak kvalitativní a významně tak přispívá k rozvoji občanské společnosti a podílí se i na řešení problémů v sociální oblasti.

- **Vybavení území základní infrastrukturou**

Výraznou silnou stránkou je hustá síť železniční i silniční infrastruktury, která vytváří předpoklady pro kvalitativní zlepšení dopravní obslužnosti území. V předcházejícím desetiletí došlo již k pokroku v modernizaci a rozvoji dálnic a železničních koridorů evropského významu. Vzhledem k atraktivitě Prahy a celé ČR se na evropskou úroveň dostalo díky rekonstrukci i mezinárodní letiště Praha-Ruzyně.

Významný potenciál pro další rozvoj veřejné dopravy představuje její dosud výrazná preference ze strany obyvatelstva, která je způsobena jednak společenskou přijatelností tohoto

způsobu dopravy a jednak její relativní ekonomickou výhodností (při srovnání s přepravou jedné osoby individuální automobilovou dopravou). Ve srovnání se zeměmi EU není individuální automobilová doprava tak intenzivně využívána.

Podíl investic do environmentální infrastruktury na HDP byl na počátku 90. let, kdy docházelo k realizaci projektů zaměřených na nápravy největších poškození životního prostředí, vysoký v porovnání s průměrem EU.

Při rozhodování potenciálních investorů hraje roli kapacitně relativně vyhovující a výhodně rozmístěná technická infrastruktura. Vyhovující jsou i kapacity sociální infrastruktury, která hraje roli nejen při rozhodování investora o lokalizaci firmy, ale přispívá i k vysoké životní úrovni obyvatelstva. Pozitivní úlohu sehrává i relativně dobrá územní dostupnost škol primárního a sekundárního vzdělávání.

- **Poloha a regionální profil**

Regiony NUTS II (s výjimkou Prahy) nedosahují průměrné ekonomické výkonnosti evropských regionů a potýkají se s obdobnými problémy jako strukturálně postižené regiony EU.

Z hlediska regionálních charakteristik je silnou stránkou příznivá poloha České republiky a většiny jejích regionů ve vztahu k EU, ale i ostatním kandidátským zemím. Výhodná poloha na spojnici sever-jih a východ-západ může být významným faktorem pro rozvoj ekonomické aktivity zahraničních investorů.

Postavení Prahy, kde jsou soustředěny nejdůležitější ekonomické i společenské aktivity, je dominantní v republikovém měřítku. Významné je i její postavení v sociálně-ekonomické hierarchii středoevropských měst.

S výjimkou Prahy neexistují příliš velké disparity mezi jednotlivými regiony, a to jak hospodářské, tak sociální. V procesu probíhajících strukturálních, sociálních a dalších změn zatím nedochází k výrazným odchylkám jednotlivých oblastí od průměru. Relativní vyrovnanosti vývoje jednotlivých regionů napomáhá i zvyšující se úloha regionálních center.

- **Oblast výroby a služeb**

Malé a střední podniky se dokáží rychle a flexibilně adaptovat na nové požadavky trhu a jsou schopny vytvářet nová pracovní místa při relativně nízkých dodatečných nákladech. Malé a střední podniky mají schopnost napomáhat rychlejšímu rozvoji regionů.

Historicky patří ČR k průmyslově vyspělým zemím s vysokým podílem průmyslové výroby na tvorbě HDP i přes změnu struktury české ekonomiky v posledním desetiletí. Tradice průmyslové výroby na území České republiky sahající do 19. století vytváří dobré předpoklady pro její další rozvoj.

V současnosti je mnoho parametrů charakterizujících moderní informační společnost plně srovnatelných s ukazateli nejvyspělejších zemí (např. míra penetrace mobilních telefonů) i přes pozdější zahájení rozvoje této oblasti. Silnou stránkou České republiky na poli informačních technologií je jejich relativní modernost a vysoká, zatím nenaplněná kapacita. Souběžně s pronikáním technologií jde i zvyšování odborné úrovně profesionální i široké veřejnosti.

Jednou ze základních podmínek růstu konkurenceschopnosti podnikové sféry je výrazný tok inovací a zavádění nových technologií do výroby, napojení na vědecko-výzkumnou a vývojovou sféru. V poslední době začínají vznikat výzkumná a vývojová pracoviště velkých zahraničních investorů. Celkově je však výzkumná základna poddimenzovaná a nedostatečně propojená na podnikovou sféru.

Značné investice do životního prostředí přispěly ke vzniku firem, jejichž výrobním programem či náplní poradenské činnosti byla oblast životního prostředí. Jednalo se zejména o malé a střední firmy s inovačním potenciálem, vzájemnou provázaností a kontakty na zahraniční firmy s podobným předmětem podnikání.

- **Stav životního prostředí**

V 90. letech bylo dosaženo výrazného kvalitativního pokroku ve sféře životního prostředí. Významných zlepšení bylo dosaženo především v oblastech čistoty ovzduší a vod, přesto však v některých oblastech stále není dosahováno environmentálních standardů EU.

Řešení problémů nejnebezpečnějších starých ekologických zátěží již bylo zahájeno, rychlejšímu postupu však brání vysoká investiční náročnost těchto akcí.

Posílení environmentálního povědomí ve společnosti vedlo ke vzniku velkého počtu nestátních neziskových organizací působících v environmentální oblasti. Tlak veřejného mínění se poté pozitivně odrazil i v sérii přijatých environmentálních zákonných úprav.

II.1.1.2 Komentář ke slabým stránkám

- **Makroekonomická situace**

Slabou stránku makroekonomického vývoje představuje oblast veřejných financí. Pokračuje trend zvyšování rozpočtových deficitů. Znepokojivé jsou zejména předpokládané důsledky tohoto vývoje za situace, kdy by nedošlo k jeho radikální změně. Existují předpoklady pro posílení fiskální disciplíny v závěru programového období (do roku 2006), i když výrazné snížení podílu veřejných výdajů na HDP není zatím možné. Ve střednědobém horizontu je nezbytně nutná reforma veřejných výdajů (nutnost fiskální reformy).

Podíl hrubého veřejného dluhu na HDP dosahuje v mezinárodním srovnání nízkých hodnot, ale nepříznivá je vysoká dynamika jeho růstu. Hlavní příčinou této negativní tendence jsou značné deficity veřejných rozpočtů. Růst veřejného dluhu je stále ještě zpomalován vysokým inkasem příjmů z privatizace, které jsou do značné míry používány k financování rozpočtových deficitů.

- **Sociální situace**

Mezi slabé stránky v sociální oblasti patří vývoj nezaměstnanosti. Přestože absolutní výše míry nezaměstnanosti není příliš velká, zřejmé jsou negativní charakteristiky strukturální nezaměstnanosti. Vážným problémem je dynamika dlouhodobé nezaměstnanosti, dlouhodobě nezaměstnaní trpí často různými znevýhodněními (nízká kvalifikace, sociální charakteristiky, vyšší věk atd.) a jejich návrat na pracovní trh je obtížný.

Z hlediska vzniku nových pracovních příležitostí v regionech představuje slabou stránku i nepružně fungující školský systém, který ne vždy vychází vstříc řešení problému strukturální nezaměstnanosti. To se projevuje v problematické struktuře profesí absolventů učilišť,

středních a vysokých škol. Zároveň je zatím nedostatečně rozvíjen program celoživotního učení.

S řešením problému nezaměstnanosti souvisí i nedostatečná mobilita pracovní síly, a to jak uvnitř regionů, tak mezi nimi. Mobilita pracovní síly je poznamenána neochotou stěhovat se za prací, případně za ní dojíždět (jednak v důsledku nízké motivace pracovníků, jednak s ohledem na dopravní obslužnost území a na problém fungování trhu s byty).

Obecně lze konstatovat, že míra nezaměstnanosti žen je vyšší než míra nezaměstnanosti mužů. Dalšími charakteristikami potvrzujícími nerovné postavení žen na trhu práce jsou jejich nižší vzdělanostní a mzdová úroveň, nízký počet podnikatelek a žen ve vedoucích funkcích a přetrvávající feminizace některých odvětví.

Dlouhodobým problémem je nedostatečná integrace skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí do společnosti a jejich uplatnění na trhu práce, kde specifickou skupinu tvoří dlouhodobě nezaměstnaní.

- **Vybavení území základní infrastrukturou**

Pokud se týká vybavení území základní infrastrukturou, většina sítí nemá dostačující kvalitativní parametry. Kvalitativní charakteristiky (intenzita, propustnost, obslužnost) dopravní infrastruktury neodpovídají podmínkám členských zemí EU a působí negativně na rozvoj podnikatelských aktivit v regionech i na možnosti mobility pracovních sil. Je nutné zlepšit technické parametry a bezpečnost existující silniční sítě a s ohledem na životní prostředí dobudovat dálniční síť. Je třeba více investovat do rozvoje kombinované dopravy zejména v kombinaci silniční a železniční dopravy, která zajišťuje požadovanou nákladní přepravu s větším ohledem na životní prostředí. Také železniční doprava zůstává na nízké technické úrovni a zpožďuje se rekonstrukce hlavních železničních koridorů. Negativně působí i celková zanedbanost dopravních sítí v důsledku nízké úrovně jejich údržby.

Existující silniční a železniční tahy zařazené do transevropských sítí jsou často charakterizovány nízkou kvalitativní úrovní (špatná technická úroveň, nízká propustnost, nevyhovující bezpečnostní parametry). V některých případech jsou tyto komunikace naprosto nedostatečné jak z hlediska současných požadavků, tak z hlediska budoucích potřeb.

Lokálně přetrvává nevyhovující stav technické infrastruktury (veřejná kanalizace, zásobování pitnou vodou, komunální odpad, zásobování plynem, telekomunikace), problémy se vyskytují převážně v malých obcích. Velkým problémem je nedostatečné čištění odpadních vod, zejména z menších a středně velkých sídel.

Základním předpokladem moderního cestovního ruchu je kvalitní infrastruktura (ubytovací a stravovací zařízení, informace apod.). Přes zjevný pokrok v jejím budování, materiálně technická základna cestovního ruchu nedosahuje světových parametrů, a to zejména pokud se jedná o její strukturu, která neodpovídá poptávce.

- **Poloha a regionální profil**

Přes relativní homogenitu regionů jsou v České republice regiony s vyšší koncentrací strukturálních problémů (region soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko) a řádově vyšší potřebou odvětvové restrukturalizace. Postižené regiony jsou z pohledu strukturální nezaměstnanosti již delší dobu zakonzervovány na hodnotách celkové míry nezaměstnanosti

okolo 20 %, počet nezaměstnaných na jedno volné pracovní místo je v těchto oblastech až 6x vyšší než je celostátní průměr.

Jednou ze slabých stránek českého hospodářství je i přílišná koncentrace ekonomických aktivit v Praze. Hlavní město odebírá potřebné kapacity (materiální i lidské zdroje) regionům, což se nepřímo odráží v prohlubování regionálních problémů v některých oblastech republiky (tzv. vnitřní periferie).

V úrovni dopravní obslužnosti existují určité meziregionální rozdíly, obecně ale platí, že obslužnost je výrazně nižší v okrajových oblastech regionů. Některým regionům zatím zcela chybí vhodné napojení na páteřní komunikace.

Venkovský prostor vykazuje specifická znevýhodnění v oblastech nabídky pracovních míst, stability populace, dopravní dostupnosti a vybavenosti službami a infrastrukturou.

• **Oblast výroby a služeb**

Ve struktuře průmyslové výroby Česká republika stále zaostává za nejvyspělejšími světovými ekonomikami. Nepodařilo se ještě plně restrukturalizovat průmysl a v mnoha jeho odvětvích stále existují podniky, jejichž výrobní program je dlouhodobě neperspektivní (např. těžký průmysl). Takovéto výroby jsou často vysoce surovinově a energeticky náročné a produkují nadstandardní množství odpadů. Téměř se u nich neobjevují nové technologie a s problémy jsou zaváděny výrobní inovace.

Oblast zemědělské výroby prošla rozsáhlou transformací, ale definitivní restrukturalizace odvětví není stále dokončena. České zemědělství je charakterizováno nízkou efektivitou využití zdrojů, která spočívá v jeho nízké produktivitě a částečně i v nevhodných přírodních podmínkách některých regionů. Tato situace se negativně odráží v sociálně - ekonomickém i životním prostředí venkovských oblastí.

I přes výrazný nárůst podílu služeb je váha terciárního sektoru (v porovnání s EU) stále nízká. Nedostatečná zůstává zejména úroveň podnikatelských služeb (moderní výrobní služby, technologické služby a poradenství).

V mnoha odvětvích přetrvávají výroby s nízkou přidanou hodnotou, jejichž produkce je založena na použití zastaralých technologií. Z toho vyplývá jejich nízká konkurenceschopnost na domácích i zahraničních trzích.

Působení silných zahraničních společností v regionech je nesporným impulsem pro další rozvoj domácí podnikatelské sféry. Zároveň ale schopnost domácích podniků participovat na produkci a exportu podniků se zahraniční účastí (zejména u dodávek technologicky náročných komponentů) je stále nízká.

Přes výrazný růst produktivity práce ve všech oblastech hospodářství v 90. letech minulého století se České republice stále nepodařilo dosáhnout hodnot této veličiny běžných v zemích Evropské unie.

Podniková sféra trpí nedostatkem vlastních finančních prostředků, ani stále rostoucí příliv zahraničních investic nedokáže zcela nahradit nedostatek domácího kapitálu. Vývoj vlastních zdrojů podnikové sféry je omezen i relativně vysokou daňovou zátěží. V oblasti podpory podnikání lze jako slabé stránky identifikovat přetrvávající nerovnoměrnou redistribuci

finanční podpory mezi malé a velké podniky (dochází tak k určité diskriminaci malého a středního podnikání). Přestože existují mechanismy a programy podpory malých a středních podniků, není dostatek finančních prostředků, které by tyto programy mohly naplnit.

Nedostatek finančních prostředků je citelný nejen ve financování provozu a rozvoje, ale i s ohledem na vývoj nebo nákup nových technologií. Transfer nových technologií a inovací je nedostatečný. Neexistuje těsná a zároveň plošná provázanost podniků s institucemi vědy, výzkumu a vývoje. Rozvoj konkurenční schopnosti podnikové sféry je tím stále ještě omezován.

Pro podnikatelské subjekty, zejména malé a střední podniky, je obtížné získávat kvalitní informace, které by mohly být použity při strategickém rozhodování o firmě. S poklesem velikosti firmy klesá nejen informovanost, ale i kapacita subjektu případnou pomoc využít. Doposud nebyly vytvořeny efektivně fungující sítě malých a středních podniků. Menší firmy navíc často nedisponují potřebnou výpočetní technikou ani kvalifikovaným personálem pro využití moderních technologií.

- **Stav životního prostředí**

Stav životního prostředí se v uplynulých letech výrazně zlepšil, nicméně v některých ukazatelích zaostává ČR za hodnotami dosahovanými v EU.

Znalost principů udržitelného rozvoje není obecně rozšířena, a to zejména mezi managementem podniků a představiteli veřejné správy. Změna tohoto stavu je zásadní pro uplatňování principů udržitelného rozvoje a pro jejich správné chápání.

Problémy strukturálně postižených regionů jsou prohloubeny znečištěným životním prostředím v okolí těžebních a průmyslových center a os. Přetrvávajícím problémem zůstává i narušení environmentálních funkcí krajiny. V posledních letech se závažnějším problémem stává znečištění životního prostředí městských aglomerací způsobené nárůstem automobilové dopravy.

Staré zátěže, jako jsou lokality těžby nerostných surovin, ale i některé vojenské újezdy (zejména ty, kde dříve hospodařila sovětská armáda), prostory starých průmyslových podniků, nezajištěné skládky a úložiště odpadů představují významnou hrozbu pro životní prostředí.

Podobná situace existuje i v odpadovém hospodářství. Většinou nejsou zavedené integrované systémy nakládání s odpady. Problémem zůstává i ekologická likvidace nebezpečných odpadů.

Přímým důsledkem nedokončené restrukturalizace výrobních odvětví je jejich vysoká energetická a surovinová náročnost. Spolu s vysokou energetickou spotřebou domácností vytvářejí značný tlak na zdroje a životní prostředí. Za této situace se nepodařilo zvýšit podíl obnovitelných zdrojů při výrobě energie.

Nedokončená restrukturalizace zemědělství se výrazně podepisuje i na životním prostředí, především venkovském. V zemědělství stále přetrvávají praktiky, které narušují krajinný ráz. Nedostatečně jsou zatím rozvíjeny mimoprodukční funkce zemědělství a lesa.

II.1.2 Příležitosti a hrozby

PŘÍLEŽITOSTI	HROZBY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ vstup do EU ➤ možnosti oživení světového hospodářství ➤ příznivá a udržitelná struktura hospodářského růstu ➤ pokračování přílivu přímých zahraničních investic ➤ reforma systému veřejných financí ➤ pokračující reforma veřejné správy ➤ zájem veřejnosti na spoluúčasti v rozhodovacích procesech ➤ historický a přírodní potenciál pro rozvoj cestovního ruchu ➤ pokračující zájem zahraničních turistů o ČR ➤ vhodné přírodní podmínky pro ekonomický rozvoj ➤ zlepšení uplatňování právních předpokladů rovnosti mužů a žen 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ přetrvávající hospodářská recese ve světových ekonomických centrech – zejména v EU ➤ vstup do EU (neschopnost vyrovnat se s konkurenčními tlaky v EU) ➤ oddalování fiskální reformy ➤ vývoj veřejného dluhu ➤ silný kurz koruny ohrožující exportní schopnost některých odvětví ➤ výrazně negativní charakteristiky demografického vývoje ➤ omezené veřejné (obce, kraje) zdroje na investice do infrastruktury ➤ narůstání regionálních rozdílů ➤ přetrvání negativního environmentálního image některých regionů ➤ nedokončení reformy veřejné správy ➤ nízká vymahatelnost práva a pomalá činnost soudů ➤ riziko výskytu extrémních klimatických jevů

II.1.2.1 Komentář k příležitostem

Vstup do EU znamená příležitost pro zvýšení celkové konkurenceschopnosti české ekonomiky. Vstupem získá ČR snadnější přístup na společný trh EU s možností přílivu nových investic, snadnější přístup k inovacím a novým technologiím. Vstupem do EU se ČR nabízí možnost využití fondů EU.

Vzhledem k tomu, že ČR je malá a relativně velmi otevřená ekonomika představuje významnou příležitost pro její další rozvoj možnost oživení světového hospodářství, především zemí EU.

Příležitostí dlouhodobého udržení hospodářské výkonnosti je zachování stávající struktury hospodářského růstu zaměřeného na investice (vysoká míra investic do fixního kapitálu), na export (zvýšení příspěvku čistého exportu k růstu HDP) i na spotřebu domácností (bez negativních dopadů na inflaci).

Příležitostí je přetrvání atraktivnosti České republiky jako místa pro zahraniční strategické investory (nedokončená privatizace, restrukturalizace průmyslu, investice na zelené louce).

Reforma systému veřejných financí je nejen příležitostí, jak získat potřebné zdroje, ale i možností zabezpečit jejich efektivní vynakládání.

Pokračování a dokončení reformy veřejné správy je předpokladem ke zvýšení konkurenční schopnosti české ekonomiky. Tato reforma probíhá na třech úrovních, které zahrnují reformu územní veřejné správy, modernizaci ústřední státní správy a zvýšení kvality fungování veřejné správy jako celku. Součástí této reformy je i zavedení standardního regulačního

prostředí (především ochrana konkurence a úrovně hospodářské soutěže). Po dokončení této reformy by měly v České republice existovat veřejné instituce kompatibilní se systémy veřejné správy v zemích EU.

Pro zlepšení rozhodovacích procesů na všech úrovních je nezbytné pokračování zájmu veřejnosti na spoluúčasti v těchto procesech. Významné je zapojení veřejnosti do přípravy rozvojových dokumentů zejména na místní úrovni.

Rozsáhlé přírodní a kulturní bohatství patří k předpokladům dynamického rozvoje cestovního ruchu ve všech regionech, ovšem za přetrvávajícího zájmu domácích a zahraničních turistů o tyto destinace.

Přírodní podmínky ČR nepředstavují zásadní limitující faktor ekonomického rozvoje. Dostatek vodních zdrojů je příležitostí pro další rozvoj podnikatelských aktivit i pro výstavbu objektů bydlení či občanské vybavenosti. Podobně i lesy lze při trvale udržitelném nakládání s nimi považovat za významný obnovitelný zdroj.

V ČR byl zaveden právní a institucionální systém na ochranu osob proti diskriminaci. Důslednější uplatňování a posilování tohoto systému je příležitostí pro další zlepšování postavení znevýhodněných skupin obyvatelstva.

II.1.2.2 Komentář k hrozbám

Nevýhodou české ekonomiky je její poměrně značná závislost na vývoji vnějšího prostředí vyplývající z její otevřenosti. Zároveň domácí ekonomická výkonnost spolu s hospodářskou politikou vnější vlivy do značné míry kompenzuje. Nicméně vnější vlivy, např. vleklá hospodářská recese ve světě (a zejména v zemích EU) nebo nenadálé masivní pohyby cen, se nutně ve vývoji hospodářství projeví.

Samotný vstup do EU může za určitých okolností ohrozit fungování některých sektorů ekonomiky s možnými výraznými regionálními dopady. Jednoznačně se zvýší konkurenční tlaky na firmy, který se projeví i na trhu práce. Důsledky vstupu se mohou negativně projevit i v celospolečenském klimatu (nutnost vyrovnat se s novými skutečnostmi a požadavky).

Po vstupu ČR a jejích sousedních zemích do EU bude docházet k dalšímu nárůstu obchodu mezi těmito zeměmi navzájem a ve vztahu ke stávajícím členským zemím a s tím spojenému zvýšení pohybu osob a zboží. Vzhledem k centrální poloze ČR, tak může po vstupu do EU dojít k výraznému zvýšení dopravních toků (posílí se úloha ČR jako tranzitní země), na které se ČR nebude schopna pružně adaptovat a hrozí tak přetížení dopravního systému s výraznými negativními dopady na životní prostředí.

Výraznou hrozbu dlouhodobého rozvoje představuje fiskální reforma – její neuskutečnění by mohlo vést až k ohrožení celého systému veřejných financí. Relativní míra deficitu veřejných financí není tak znepokojivá jako trend jeho dynamického prohlubování. Znepokojivě tak vyhlížejí nikoliv bezprostřední důsledky daného stavu, nýbrž eventuální důsledky pokračujícího negativního vývoje, respektive jeho neřešení.

Zároveň je nutné zmínit vývoj veřejného dluhu. Přestože výše státního dluhu není znepokojivá (asi 4x nižší než je průměrná hodnota státního dluhu zemí EMU), problémem

je jeho rychlý nárůst. Objem státního dluhu se za poslední čtyři roky více než zdvojnásobil. I zde tedy existuje hrozba neřešení dané situace.

Trend posilování kurzu koruny v současnosti vede k relativnímu zhoršování exportní schopnosti a výkonnosti ekonomiky. To samo o sobě nemusí být nutně negativní jev, pokud je podnikatelská sféra na kurzové posilování dostatečně a včas připravena a adekvátně reaguje na pokles cenové konkurenceschopnosti v důsledku posilování kurzu opatřeními na zvyšování jiných forem konkurenční schopnosti.

Výraznou hrozbou je dlouhodobé přetrvávání negativních demografických trendů. Při rostoucím průměrném věku dochází ke zřetelnému poklesu počtu narozených dětí (a stárnutí obyvatelstva) se všemi důsledky nejen pro státní rozpočet, ale i pro rozvojový potenciál jednotlivých regionů (rozvoj lidských zdrojů jako předpoklad dosahování dlouhodobého ekonomického růstu).

Investiční prostředky obcí a krajů jsou determinovány legislativními normami určenými z centrální úrovně. Výše a určení prostředků, které budou mít regiony k dispozici na rozvoj infrastruktury, není dosud definitivně stanoveno a mohlo by být problémem pro předpokládané spolufinancování strukturální pomoci EU.

Riziko narůstání regionálních rozdílů je spojené zejména s nedostatečným řešením strukturálních problémů, které může vyústit do následné marginalizace regionů/mikroregionů. Tato tendence může být posílena po vstupu ČR do EU, očekávaný přínos ze vstupu do EU pravděpodobně bude regionálně diferencovaný a největší přínos z něho budou mít ekonomicky nejsilnější a méně problémové regiony.

Přes výrazné zlepšení (především v oblasti emisí) stavu životního prostředí stále přetrvává negativní obraz některých regionů (severní Čechy, Moravskoslezsko) jako ekologicky silně postižených. Toto vnímání regionů investory může významně ovlivnit jejich rozhodování o lokalizaci investičních záměrů.

Z hlediska institucionálního největší hrozbu představuje případné nedokončení reformy veřejné správy na všech úrovních. Institucionální selhání bezesporu přispívají k tomu, že se pozitivní motivace ekonomických subjektů oslabuje. Konkurenční schopnost ekonomiky a kvalita rozvoje celé společnosti je podmíněna kvalitou institucí vytvářející rámec pro činnost jednotlivých sfér společnosti. Je také určena kvalitou fungování státu a veřejných orgánů, zejména pokud jde o implementaci a dohled nad dodržováním norem chování občanů, podnikatelských subjektů i samotného státu a pro vzájemné vztahy mezi nimi. Zásadní význam má především zvýšení stupně ochrany vlastnických práv a zlepšení ochrany hospodářské soutěže.

V posledních letech vzrostla četnost výskytu extrémních klimatických jevů. Odborníci varují, že katastrofální záplavy, sucha, vichřice apod., které mohou mít dalekosáhlé dopady na hospodářství a život obyvatel, se budou objevovat častěji a budou intenzivnější než dosud.

II.2 CÍLE A STRATEGIE

Česká republika patří mezi deseti kandidátskými zeměmi k těm rozvinutějším, ale ve srovnání se zeměmi Evropské unie je zemí zaostávající. Přestože v posledních deseti letech došlo v České republice k rozsáhlým ekonomickým a sociálním změnám a země se tak přiblížila vyspělým státům, v mnoha ohledech je Česká republika stále transformační zemí. Týká se to zejména nutnosti pokračování strukturálních reforem.

V kontextu vstupu do Evropské unie usiluje Česká republika především o sblížení se zeměmi EU. Důvodem je snaha o udržení a posílení konkurenčního postavení země a snaha o přiblížení životních podmínek obyvatel úrovni zemí Evropské unie. Česká republika je z hlediska regionální politiky EU nerozvinutou zemí, nicméně charakter jejích problémů, jak je zřejmé také z analýzy SWOT, má především strukturální povahu. To znamená, že příčiny „zaostalosti“ jsou mnohdy blízké situaci ve strukturálně postižených regionech EU.

V neposlední řadě je významná skutečnost, že celá ČR s výjimkou regionu soudržnosti Praha, bude oblastí podpory Cíle 1 strukturálních fondů EU, pro niž platí předpoklad „povzbuzování rozvoje a strukturálních změn“. Dalším významným zdrojem zaměřeným na financování velkých infrastrukturních projektů bude Fond soudržnosti. Podrobný popis stávající situace, problémů a navrhovaných opatření, stejně jako seznam vhodných projektů, bude uveden ve Strategii Fondu soudržnosti pro oblast dopravy a pro oblast životního prostředí.

II.2.1 Globální cíl

Z výše popsaných souvislostí vyplývá dlouhodobý záměr České republiky dosáhnout stabilního růstu, který bude umožňovat postupné vyrovnávání ekonomické úrovně s průměrem zemí EU. Na tomto základě je pak možno globální cíl Národního rozvojového plánu definovat jako: **Udržitelný rozvoj založený na konkurenceschopnosti**. Takto definovaný globální cíl v sobě zahrnuje dosažení ekonomického růstu rychlejšího než je průměr zemí Evropské unie, zlepšení konkurenčního postavení České republiky v Evropské unii a urychlení kvalitativních změn v ekonomice.

Rychlejší ekonomický růst ve srovnání se zeměmi Evropské unie je nepochybně klíčovou podmínkou přiblížení České republiky úrovni zemí EU. Česká republika je již v současnosti velice otevřenou ekonomikou, která je přímo vystavena konkurenčním tlakům na mezinárodní úrovni. S jejím vstupem do EU a s plným připojením ke společnému trhu se tato provázanost (a tedy i přímá vnější ovlivnitelnost ekonomiky) bude dále zvyšovat. Konkurenceschopnost je jednou z hlavních priorit Předvstupního hospodářského programu a bude jím i po vstupu České republiky do Evropské unie, protože růst konkurenceschopnosti je nutným předpokladem rychlejšího růstu ekonomiky ČR.

Vzhledem k otevřenosti české ekonomiky a v souvislosti se strukturální povahou problémů je pro Českou republiku důležité dosáhnout kvalitativních změn v ekonomice. Transformace a strukturální reformy musí být spojeny s podporou modernizačních/moderních trendů v ekonomice. Kvalitativní změny a „modernizace“ ekonomiky jsou nutnou podmínkou zvýšení konkurenceschopnosti ČR, tím spíše, že Česká republika sousedí s rozvinutými zeměmi EU jako je Německo a Rakousko. Z hlediska regionálních faktorů konkurenceschopnosti se proto musí srovnávat především s nimi.

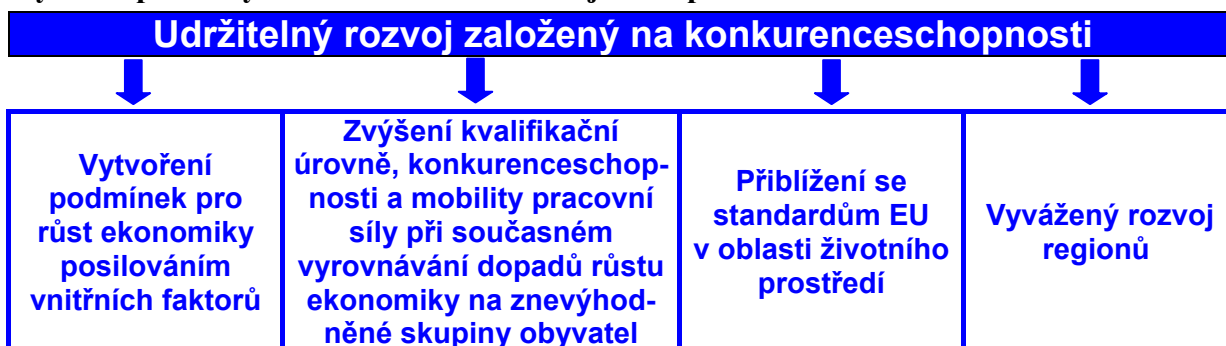
Souhrnný měřitelný efekt Národního rozvojového plánu vzhledem k jeho rozsahu a zkrácenému programovému období může být pro dosažení globálního cíle nutně jen

omezený. Podstatné je, že se globální cíl opírá o strategii podpory „životaschopných“ součástí ekonomiky s vysokým růstovým potenciálem, o strategii vytvoření prorůstového prostředí. Jedná se tedy o jednoznačně růstově orientovanou strategii, která má určité konverzní prvky, vyjádřené tím, že strukturální změny budou směřovat především k modernizaci ekonomiky jako celku.

Globální cíl Národního rozvojového plánu a k němu vedoucí strategie se bude soustřeďovat na dosažení následujících specifických cílů:

- Vytvoření podmínek pro růst ekonomiky posilováním vnitřních faktorů;
- Zvýšení kvalifikační úrovně, konkurenceschopnosti a mobility pracovní síly při současném vyrovnávání dopadů růstu ekonomiky na znevýhodněné skupiny obyvatel;
- Přiblížení se standardům EU v oblasti životního prostředí;
- Vyvážený rozvoj regionů.

Systém specifických cílů Národního rozvojového plánu

Strategie Národního rozvojového plánu pokrývá oblast konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, tedy dvě základní oblasti politiky hospodářské a sociální soudržnosti Evropské unie. Důraz na konkurenceschopnost je zahrnut do prvního specifického cíle, který tak společně s druhým specifickým cílem, formulovaným pro řešení problematiky zaměstnanosti, primárně přispívá k dosažení globálního cíle. Třetí specifický cíl přispívá spíše ke zvýšení kvality života (prostřednictvím řešení problémů životního prostředí) a spolu se čtvrtým cílem přispívají k dosažení globálního cíle spíše sekundárně.

Celkové zaměření strategie na konkurenceschopnost České republiky je vedeno zájmem dosahovat takového tempa rozvoje, které by znamenalo postupné přibližování hospodářské úrovni EU. Při preferenci tohoto přístupu se však zvyšuje riziko snížení celkové vnitřní stability - nárůst ekonomických a sociálních rozdílů mezi regiony. Toto riziko bude částečně eliminováno, zpomalováno naplňováním čtvrtého specifického cíle.

Strategie Národního rozvojového plánu vedoucí k dosažení globálního cíle využívá silných stránek identifikovaných ve SWOT analýze, eliminuje slabé stránky a adekvátním způsobem zohledňuje příležitosti a hrozby, které tvoří rámec, v němž je strategie uskutečňována. Vazby mezi jednotlivými specifickými cíly a skupinami silných a slabých stránek prezentuje následující schéma. Skupiny silných a slabých stránek odpovídají skupinám uvedeným ve SWOT analýze a je nezbytné konfrontovat jak složení těchto skupin, tak jejich komentáře v předcházejících kapitolách. Rozdílnou silou šipek je vyjadřována míra rozvíjení silných stránek/eliminace slabých stránek příslušným specifickým cílem.

II.2.1.1 Výběr ukazatelů na úrovni globálního cíle

Na úrovni Národního rozvojového plánu je nutné podchytit globální dopady všech operačních programů, úspěšnost naplňování cílů prioritních os a specifických cílů NRP a zohlednit přitom jejich vzájemné spolupůsobení.

Pro sledování realizace globálního cíle NRP „Udržitelný rozvoj založený na konkurenceschopnosti“ byly stanoveny dva ukazatele dopadu standardně měřené ČSÚ.

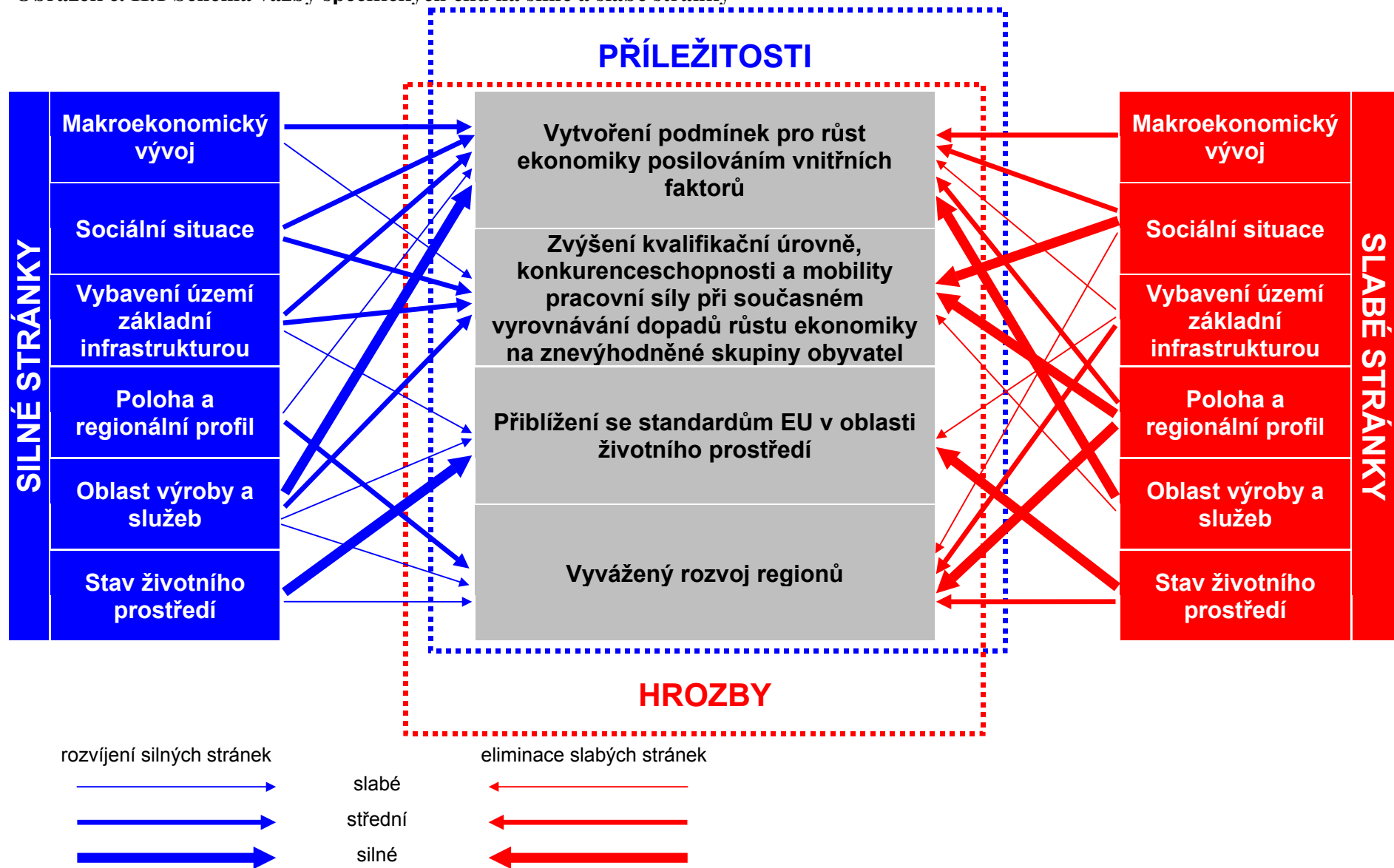
Složka konkurenceschopnosti, na niž je v globálním cíli NRP zejména kladen důraz, bude zohledněna sledováním ukazatele **HDP na osobu**. Tento ukazatel bude měřen podle standardů metodiky ČSÚ v kupních cenách a paritě kupní síly.

Další komponenty globálního cíle NRP, zaměstnanost a udržitelnost, budou měřeny prostřednictvím ukazatele **míra nezaměstnanosti**. ČSÚ tento ukazatel měří podle metodiky, která dovoluje evropské srovnání, a poskytuje dlouhé referenční časové řady tohoto údaje, navíc ve velmi podrobném členění. Kromě ukazatele celkové míry nezaměstnanosti bude na úrovni NRP sledována i specifická míra nezaměstnanosti podle pohlaví.

Kvantifikované ukazatele (obsahující počáteční a konečnou hodnotu i zdroj a popis ukazatele) pro globální cíl NRP jsou uvedeny v přehledné tabulce č. IV.3 v kapitole IV.4.2.

Obrázek č. II.1 Schéma vazby specifických cílů na silné a slabé stránky

II.2.2 Specifické cíle

II.2.2.1 Vytvoření podmínek pro růst ekonomiky posilováním vnitřních faktorů

Jednou z nejdůležitějších složek globálního cíle je vytvoření podmínek pro růst ekonomiky, které se budou opírat především o posilování vnitřních faktorů.

Posilování konkurenceschopnosti vedoucí k hospodářskému růstu je spojeno s celkovým rozvojem společnosti a podmíněno zvyšováním kvality lidských zdrojů. V daném specifickém cíli se tak prolínají i ostatní specifické cíle. Nejsilnější a nejužší vazba existuje mezi prvním a druhým specifickým cílem zaměřeným na rozvoj lidských zdrojů. Tyto dva hlavní specifické cíle se vzájemně podmiňují a nelze je od sebe oddělovat.

Daný cíl, vytvoření podmínek pro růst ekonomiky posilováním vnitřních faktorů, zároveň respektuje horizontální priority Společenství, kterými jsou: rovnost příležitostí, udržitelný rozvoj a informační společnost.

Z popisu situace v České republice (viz kapitola I) a SWOT analýzy vyplývá nutnost podporovat celkovou restrukturalizaci a modernizaci ekonomiky spojenou s dokončením reformy napomáhajících růstu její konkurenční schopnosti. Dosažení popisovaného specifického cíle bude ovlivněno dopady vstupu České republiky do Evropské unie i hospodářským vývojem v evropských zemích. V rámci dosažení tohoto specifického cíle je tedy nutné podporovat ty oblasti, které mohou zásadním způsobem přispět ke kvalitativní přeměně hospodářského růstu ČR v růst plně konkurenceschopný s EU.

Vývoj ekonomiky je vyjádřen makroekonomickými ukazateli. V případě ČR patří mezi silné stránky rychlý růst HDP ve srovnání s EU, masivní příliv přímých zahraničních investic podpořený systémem investičních pobídek, relativně vysoký stupeň liberalizace trhů, stabilní inflační vývoj i obezřetná měnová politika. Zásadním omezujícím faktorem je přetrvávající fiskální nerovnováha, která zůstává nejzávažnějším problémem současného i budoucího ekonomického vývoje. Hlavní příčinou deficitních tendencí jsou jak dopady transformačních nákladů a nákladů spojených s dosavadní restrukturalizací a modernizací ekonomiky, tak struktura veřejných výdajů. Nadměrné rozpočtové deficity, růst veřejného dluhu a vysoký podíl mandatorních výdajů ze státního rozpočtu podvazují produktivní veřejné výdaje. Hlavním cílem fiskální politiky je proto postupná fiskální konsolidace, která může působit na dynamiku ekonomických aktivit krátkodobě negativně, je ale zároveň nezbytnou podmínkou pro jejich dlouhodobě udržitelný růst.

Mezi základní podmínky pro dosažení tohoto specifického cíle patří **dokončení restrukturalizace** průmyslových podniků, přechod k výrobám s vyšší přidanou hodnotou (zavádění nových technologií, přechod k sofistikovanějším výrobám a službám) a jednoznačné zvýšení podpory a role malých a středních podniků.

Podpora se zaměří na aktivity vedoucí k zavádění inovací a moderních technologií a k většímu využití informačních technologií (*e-business*), což je jedna z nutných podmínek dlouhodobě udržitelného růstu ekonomiky.

Z hlediska podmínek fungování podnikatelské sféry je přínosem soustava investičních pobídek. Smyslem celého systému investičních pobídek je podpořit příliv zahraničních, ale i tuzemských investic a podnítit tím i restrukturalizaci českého průmyslu. Systém pobídek

je průběžně zdokonalován tak, aby mohl být využit i pro podporu inovací. Slabinou zůstává malá propojenost zahraničních investorů na domácí subdodavatele, ale i to, že do České republiky zatím směřuje část výrob nenáročných na výzkum a vývoj (jedná se spíše o montážní závody). Schopnost domácích podniků participovat na produkci a exportu podniků pod zahraniční kontrolou je stále nízká, zejména pokud jde o dodávky technologicky náročných komponentů. Proces restrukturalizace vývozně orientovaných firem se zahraničním vlastníkem tak postupuje rychleji než u domácích firem. Jednou z podmínek ke zlepšení situace je tedy i změna strategie vůči zahraničním investorům, zejména zvýšená podpora investic do technologicky náročných výrob a moderních služeb i posílení orientace na účinnější kooperaci s domácími podniky.

Domácí podniková sféra trpí nedostatkem finančních prostředků, který nemůže nahradit ani rostoucí příliv zahraničních investic. Nedostatek finančních prostředků je patrný nejen ve financování provozu a rozvoje domácích firem, ale projevuje se i ve vývoji, respektive nákupu nových technologií. Je nutné zlepšit podmínky pro zvýšení míry investic ve zpracovatelském průmyslu, zabezpečit dostatečný objem kapitálu dostupného pro investice do moderních projektů zacílených na zvyšování technické a technologické úrovně a struktury výroby ve zpracovatelském průmyslu tak, aby rostl podíl výrobků s vyšším podílem přidané hodnoty ve výrobě i vývozu.

Celkový proces restrukturalizace a modernizace podnikové sféry by tak měl vést ke zvyšování produktivity práce, jejíž úroveň stále zaostává za hodnotami v zemích EU.

Na stabilitu celého ekonomického systému, na výkonnost ekonomiky, na její technologickou úroveň i na snižování nezaměstnanosti má klíčový vliv **rozvoj malých a středních podniků**. Malé a střední podniky mají schopnost rychlé adaptability na požadavky trhu a vytvářejí nová pracovní místa při relativně nízkých nákladech. Přispívají k růstu HDP a k rozvoji vnitřního i zahraničního obchodu. I přes rostoucí význam MSP je jejich ekonomický potenciál, zejména díky omezenému přístupu k finančním zdrojům a k firemnímu poradenství, nevyužitý. Přestože existují mechanismy a programy podpory MSP, je nutné je dále posílit a zefektivnit.

Podporovány budou programy přispívající jednoznačně k restrukturalizačním a revitalizačním procesům a programy rozvoje malých a středních podniků. Řada programů se v dané oblasti již realizuje nebo se rozbíhá. Podpora ze strukturálních fondů by měla zvýšit jejich celkový synergický efekt.

Pro dosažení kvalitativně nového hospodářského růstu je nutné podporovat **oblast výzkumu a vývoje**. V České republice nejsou zatím výsledky politiky výzkumu a vývoje příliš dobré a mezi základní problémy patří nedostatek finančních prostředků. Zároveň instituce vědy, výzkumu a vývoje nejsou dostatečně provázány s podnikovou sférou, jejíž rozvoj a konkurenční schopnost jsou tím omezeny. Klíčovou oblastí je tedy podpora výzkumu, technologického rozvoje a inovací se zaměřením na šíření moderních technologií a na vytváření kooperačních sítí mezi firmami navzájem a mezi nimi a výzkumnými ústavy.

K hlavním růstovým faktorům ekonomik v mezinárodním měřítku patří **kvalita lidských zdrojů** a s tím související možnosti využití potenciálu pracovní síly. Opatření aktivní politiky zaměstnanosti by se měla více zaměřit na cílové skupiny s jasnou vazbou na potřeby trhu. Školský systém není zatím schopen pružně reagovat na problematiku strukturální nezaměstnanosti a zároveň není dostatečně rozvíjen ani systém celoživotního učení.

K dosažení specifického cíle by mělo přispět i zvýšení adaptability zaměstnavatelů a zaměstnanců na změny ekonomických a technologických podmínek.

Snaha o dosažení ekonomického růstu však může působit proti snahám o snižování míry nezaměstnanosti. Příliv zahraničních investic i rozvoj MSP je spojen s vytvářením nových pracovních míst. Zároveň lze ale očekávat, že restrukturalizace a modernizace ekonomiky spojená s rušením neefektivních provozů, s tlakem na růst produktivity práce i na změnu kvalifikačních předpokladů, povedou ke zvýšení nezaměstnanosti. Realizace druhého specifického cíle zaměřeného právě na vyrovnávání dopadů růstu ekonomiky by měla vést ke zmírnění negativních tendencí.

Hospodářský růst není možný bez existence a rozvoje **dopravní infrastruktury**. Mezi nejdůležitější faktory patří dobudování a efektivní využívání dopravní sítě, zejména napojení a modernizace klíčových silničních a železničních tahů na transevropské sítě, ale i zkvalitnění dopravní sítě regionální a místní důležitosti s důrazem na výraznější upřednostňování hromadné dopravy před individuální. Výsledkem by měl být pozitivní dopad na ekonomiku jako celek, na vyrovnávání regionálních rozdílů, na pracovní trh a na obchodní toky. Existence letiště nadregionálního významu je jedním z klíčových faktorů pro rozhodování podnikatelských subjektů o lokalizaci jejich aktivit. To platí zvláště pro progresivní obory výroby a služeb, na nichž hodlá Česká republika založit svůj další rozvoj. Kromě toho je nezanedbatelný význam letiště pro cestovní ruch jednak jako brány pro turisty přijíždějící do České republiky, jednak pro naše občany cestující do zahraničí. Mezinárodní letiště Praha Ruzyně je proto nutné dále kapacitně rozšířit a napojit je na železniční síť, aby mohlo plnit svou úlohu strategického letiště v domácím, příp. středoevropském kontextu.

Mezi sekundární faktory přispívající k dosažení specifického cíle patří i rozvoj cestovního ruchu a rozvoj zemědělství.

Cílem politiky **cestovního ruchu** je jak zvýšení devizových příjmů z cestovního ruchu a zvýšení příjmů státního rozpočtu, tak příspěvek ke stabilizaci a tvorbě nových pracovních příležitostí. Intervence v dané oblasti se zaměří na zkvalitnění služeb a posilování podnikatelského sektoru (hlavně MSP) v cestovním ruchu.

Jedním z faktorů přispívajících ke zvýšení konkurenceschopnosti české ekonomiky je vybudování plně konkurenčního **zemědělského sektoru** i s ohledem na rozvoj jeho mimoprodukčních funkcí a na rostoucí význam ekologického zemědělství. Pro dosažení konkurenceschopnosti zemědělství je základním předpokladem rozvoj a stabilizace podnikatelského prostředí v zemědělství a v potravinářském průmyslu - modernizace a restrukturalizace podniků tak, aby bylo dosaženo efektivní struktury domácího agrárního trhu a růstu produktivity práce.

Konkurenční schopnost ekonomiky a kvalita vývoje celé společnosti je podmíněna i kvalitou institucí vytvářejících rámec pro fungování jednotlivých sfér společnosti a právě v této oblasti je potřeba dosáhnout dalšího pokroku. Nadále přetrvávají obavy z dopadů korupce a hospodářské kriminality na ekonomické klima v České republice.

K dosažení specifického cíle "vytvoření podmínek pro růst ekonomiky posilováním vnitřních faktorů" přispěje realizace následujících prioritních os Národního rozvojového plánu:

- **Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb;**

- **Rozvoj lidských zdrojů;**
- **Rozvoj dopravní infrastruktury;**
- **Rozvoj cestovního ruchu;**
- **Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství.**

II.2.2.2 Zvýšení kvalifikační úrovně, konkurenceschopnosti a mobility pracovní síly při současném vyrovnávání dopadů růstu ekonomiky na znevýhodněné skupiny obyvatel

Významným problémem České republiky je rostoucí úroveň míry nezaměstnanosti. Znepokojivá je zejména strukturální nezaměstnanost a zvyšující se podíl dlouhodobě nezaměstnaných. Důvodem tohoto negativního stavu je probíhající a zatím nedokončená restrukturalizace některých odvětví (viz první specifický cíl). Přes relativní homogenitu regionů jsou v České republice regiony s vyšší koncentrací strukturálních problémů (region Severozápad a region Moravskoslezsko), které se projevují i vyšší úrovní nezaměstnanosti. I přes výrazný nárůst zaměstnanosti ve službách v posledních letech je váha terciárního sektoru v regionech (především v porovnání s EU) stále nízká, naopak úroveň zaměstnanosti v primárním sektoru se přibližuje hodnotám obvyklým v EU.

Kvalifikovaná, konkurenceschopná a mobilní pracovní síla je nutnou podmínkou pro dosažení globálního cíle Národního rozvojového plánu. Význam kvalifikované a mobilní pracovní síly spočívá ve dvou oblastech - je předpokladem pro udržitelný růst hospodářství, pro nějž poskytuje nezbytný vstup. Zároveň je zvyšování kvalifikace a mobility pracovní síly faktorem významně ovlivňujícím její vlastní konkurenceschopnosti na trhu práce. Tato skutečnost ve svém důsledku přispěje k řešení problémů spojených s nezaměstnaností, především ve strukturálně postižených regionech. Nezbytnou součástí řešení problémů spojených s pracovní silou je podpora sociální mobility a řešení problémů specifických sociálních skupin, jejich začleňování do společnosti a zlepšování postavení na trhu práce.

Zvyšování kvalifikační úrovně pracovní síly je podmíněno rozvojem a posilováním systémů celoživotního učení a změnou postojů všech subjektů, včetně jednotlivců k celoživotnímu učení. Cílem je vytvořit decentralizovaný a flexibilní systém, který bude schopen pružně reagovat na měnící se potřeby trhu práce na lokální i regionální úrovni. Zároveň by měl tento systém pokrýt také globální změny požadavků na kvalifikační úroveň pracovní síly a vést ke zvýšení zaměstnatelnosti osob na trhu práce, společně se zlepšením přístupu k zaměstnání pro skupiny a jednotlivce ohrožené sociálním vyloučením. Pro řešení problémů spojených s nevhodnou kvalifikační strukturou pracovní síly budou rozvíjeny systémy rekvalifikačních kurzů a nástrojů vedoucích k růstu kvalifikace prostřednictvím zvyšování kvality nabídky vzdělávání. V rámci tohoto přístupu bude kladen důraz na klíčové dovednosti, které zvyšují možnost uplatnění na trhu práce. Pozitivním faktorem je poměrně hustá síť škol, která představuje potenciál pro potřeby celoživotního učení.

Kromě výše popsaného přístupu, kterým je zvyšování kvalifikační úrovně pracovní síly, bude uplatněn i přístup podporující přípravu a rozvoj širěji koncipovaných oborů, které by představovaly možnost flexibilního uplatnění pracovní síly rozšířením stávající kvalifikace. Vytvoření takových systémů předpokládá významné zapojení širokého okruhu subjektů do procesu vzdělávání a zvyšování kvalifikace. Zprostředkovaně tento systém významně přispěje ke zvýšení konkurenceschopnosti českých podniků a ve svém důsledku k větší pružnosti trhu práce, a tím ke snižování nezaměstnanosti.

Zvyšování konkurenčního prostředí v ekonomice i na trhu práce, které bude přispívat k hospodářskému růstu, může na druhé straně negativně ovlivnit některé skupiny obyvatelstva. Nezbytnou součástí aktivit tohoto specifického cíle musí být i **vyrovnávání negativních dopadů na znevýhodněné skupiny obyvatelstva**. Základem strategie rozvoje této oblasti je komplexní podpora založená na integrovaném přístupu k cílovým skupinám, především osobám vyloučeným z trhu práce, kde specifickou skupinu tvoří dlouhodobě nezaměstnaní. Stěžejním přístupem bude odstraňování bariér znesnadňujících účast na trhu práce pro jednotlivce z cílových skupin prostřednictvím snadnějšího přístupu ke vhodnému typu vzdělání, nově vytvářeným pracovním místům, ke speciálním poradenským a sociálním službám a k výhodám informačních technologií.

Nerovné postavení žen na trhu práce je charakterizováno jejich nižší vzdělaností a mzdovou úrovní, nízkým počtem podnikatelek a žen ve vedoucích funkcích a přetrvávající feminizací některých odvětví. V oblasti dodržování rovných příležitostí na trhu práce se snaha zaměří na tvorbu a rozvoj vzdělávacích programů, podporu vytváření pracovních míst s různými formami pracovního úvazku, odstraňování bariér rovného přístupu ke vzdělávání a zaměstnání a rozvoj programů pro odstranění projevů diskriminace na základě pohlaví, etnické příslušnosti, zdravotního stavu či věku.

Z hlediska vzniku nových pracovních příležitostí a možností uplatnění absolventů na trhu práce představuje slabou stránku i nepružně fungující školský systém, který se projevuje v problematické profesní struktuře absolventů učilišť, středních a vysokých škol. Cílem je **vytvoření flexibilního systému vzdělávání** tak, aby pružně přizpůsoboval své vzdělávací programy a tím strukturu absolventů aktuálním potřebám trhu práce a dlouhodobějším změnám v požadavcích na vzdělání a vytvářel tak základní předpoklady pro budoucí zaměstnatelnost absolventů i pro rozvoj celoživotního učení. Významným je zejména zvyšování vzdělanosti úrovně v informačních technologiích (*e-learning*). Společně se zvyšováním kvalifikační úrovně pracovní síly je tento faktor rozhodující pro dosažení specifického cíle a tím i pro řešení problémů strukturální nezaměstnanosti.

Mobilita pracovní síly je tvořena složkou prostorovou a profesní. Problémy v dostupnosti zaměstnání a celkově dopravní obslužnost regionů veřejnou hromadnou dopravou je významnou překážkou efektivního fungování trhu práce a podstatnou měrou ovlivňuje i ukazatele nezaměstnanosti, kdy především v lokálním pohledu může představovat závažný problém. Řešení problémů spojených s prostorovou mobilitou je zahrnuto v rámci čtvrtého specifického cíle. Druhou složkou je mobilita profesní, která významným způsobem ovlivňuje možnost jiného uplatnění pracovníků, než v rámci jejich původní profese. Cílem je vytvoření a rozvinutí systému vedoucího k **posilování profesní mobility**, který umožní změny struktury zaměstnanosti bez větších negativních dopadů na celkovou úroveň zaměstnanosti.

Klíčovým faktorem pro zvýšení kvalifikační úrovně pracovní síly a posílení její konkurenceschopnosti je **rozvoj výzkumu a vývoje** propojením vědecko-výzkumné sféry s oblastí vzdělávání a celoživotního učení. Významnou oblastí je podpora budování informační společnosti, které vyžaduje nové přístupy ke vzdělávání. Podpora těchto aktivit umožní širší využívání informačních technologií ve společnosti a tím podpoří nejen uplatnění pracovní síly na trhu práce, ale umožní i vytváření nových pracovních příležitostí především v sektoru služeb.

K dosažení tohoto specifického cíle přispějí tyto prioritní osy:

- **Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb;**
- **Rozvoj lidských zdrojů.**

II.2.2.3 Přiblížení se standardům EU v oblasti životního prostředí

Ohleduplnost k životnímu prostředí je jednou z nutných podmínek udržitelného rozvoje České republiky. Ve srovnání se zeměmi EU je u většiny ukazatelů hodnotících úroveň životního prostředí v České republice patrné jejich zaostávání. Narušené životní prostředí snižuje konkurenceschopnost České republiky a také negativně ovlivňuje kvalitu života jejích obyvatel. Environmentální problémy často ještě zhoršují sociálněekonomickou situaci v regionech postižených strukturálními obtížemi ekonomiky. Tato situace je do značné míry způsobena dědictvím komunistického režimu, pro nějž životní prostředí představovalo víceméně překážku při sledování plánovaného hospodářského růstu.

Od roku 1989 došlo ve sféře životního prostředí k prokazatelnému zlepšení environmentálních ukazatelů, a to jednak jako důsledek celkového hospodářského poklesu, ale zejména díky rozsáhlým investicím v první polovině 90. let 20. stol. Jednalo se však spíše o prostředky na řešení nejpálčivějších problémů, které zůstávaly po mnoho desetiletí opomíjeny (kvalita vod a ovzduší, nakládání s odpady apod.). Vysoké investice do náprav škod na životním prostředí zohledňovaly tlak veřejného mínění na respektování ekologických hledisek při ekonomickém rozhodování. Přestože v České republice nejsou environmentální myšlenky prosazovány na parlamentní úrovni „stranou zelených“ západoevropského typu, ve společnosti je patrné celkově zvyšující se povědomí o problémech životního prostředí.

V souladu s principem ekologické modernizace prostředky vynaložené zdánlivě neefektivně nepřímo podpořily růst ekonomiky zvýšením hodnoty HDP i tvorbou nových pracovních míst. Úspěch této strategie slouží také jako pozitivní příklad vhodné investice a naznačuje způsob, který by měl být uplatněn i při použití prostředků ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti. Je zřejmé, že dosud nebylo možno napravit všechny škody způsobené životnímu prostředí. V současnosti, při respektování světového trendu v oblasti péče o životní prostředí, přechází Česká republika k moderní strategii integrovaného managementu. U problémů životního prostředí má být upřednostňován princip prevence, tedy zvážení veškerých dopadů hospodářských aktivit na životní prostředí, řešení problémů u zdroje znečištění a zahrnutí nákladů na jejich odstranění do výrobních nákladů. Důležitým úkolem je tedy na základě průběžného monitoringu a vyhodnocení účinnosti jednotlivých nástrojů sladit nápravná opatření a moderní prvky péče o životní prostředí.

Kromě implicitně zahrnutého principu udržitelného rozvoje budou při naplňování specifického cíle „přiblížení se standardům EU v oblasti životního prostředí“ respektovány i další horizontální priority Společenství – rovné příležitosti a informační společnost.

Jednou z oblastí životního prostředí, ve kterých Česká republika za EU nejvíce zaostává a která si v nejbližších letech vyžádá největší investice, je problematika pitné vody a odpadních vod. Za pomoci strukturálních nástrojů bude, zejména v menších obcích (případně jejich sdruženích), spolufinancována výstavba vodovodních soustav, kanalizačních sběračů a čistíren odpadních vod. Významným zdrojem financování projektů úpravy pitné vody a nakládání s odpadními vodami ve velkých aglomeracích a při realizaci skupinových projektů (např. v rámci jednoho povodí) bude Fond soudržnosti.

Konkrétní reakcí na lokální znečištěné ovzduší, která se však projeví i v širším prostorovém rámci, bude podpora plynofikace obcí zaměřená na nejvíce ohrožené oblasti. Ve shodě s mezinárodními závazky ČR bude odpovídající péče věnována nakládání s těkavými organickými látkami.

V elektroenergetice bude preferován udržitelný způsob výroby a efektivnější využívání energie. Podíl energie vyrobené z obnovitelných zdrojů bude stabilně narůstat. K dosažení tohoto cíle přispěje podpora výstavby alternativních energetických zdrojů. V tomto případě by se měla opakovat výše zmíněná situace z 90. let minulého století, kdy investice do životního prostředí indukovaly růst nového technologicky pokročilého odvětví.

Investice do odpadového hospodářství přispějí ke zřizování integrovaných systémů nakládání s odpady, zejména zařízení k materiálovému a energetickému využití odpadů a dále k sanaci **starých** ekologických **zátěží** a nevyhovujících skládek odpadů. Rekultivace rozsáhlých území a investičně náročné projekty na odstraňování starých ekologických zátěží budou řešeny projekty Fondu soudržnosti.

Budování **technické a dopravní infrastruktury** napomůže ke zlepšení životního prostředí ve městech i na venkově. Kromě již výše zmíněných typů projektů se investice zaměří také na snížení negativních vlivů dopravy (např. výstavba obchvatů měst a obcí, protihlukových bariér), rozvoj infrastruktury pro elektrifikovanou veřejnou dopravu (železnice, metro, tramvaje a trolejbusy) a výstavbu cyklostezek oddělených od silničních komunikací. Část prostředků bude určena na revitalizaci upadajících městských jader. Stranou nezůstane ani podpůrná infrastruktura cestovního ruchu (materiální i nemateriální), která je pro zachování kvalitního životního prostředí důležitá zejména na venkově.

V souvislosti se vstupem České republiky do EU se do popředí zájmu dostala také role zemědělství pro zachování krajinného rázu. Aby nedošlo k naplnění katastrofických scénářů osudu českého venkova po vstupu do EU, bude nutné značnou část prostředků strukturálních fondů věnovat také na **mimoprodukční funkce zemědělství** a na rozvoj ekologického (organického) zemědělství. Investice budou směřovány ke zlepšení podmínek pro fungování malých a středních podniků na venkově. Díky rozvoji komunikační infrastruktury by i v menších sídlech měly být vytvořeny kvalitní pracovní podmínky pro lidi, kteří dávají přednost životu na venkově. Bez výrazné podpory mimoprodukčních funkcí zemědělství nelze dosáhnout stanovených cílů v oblasti ochrany životního prostředí a stabilizace venkovského prostoru.

Ve shodě s naplňováním druhého specifického cíle - rozvojem lidských zdrojů – by mělo být podpořeno environmentální vzdělávání na všech vzdělávacích úrovních včetně celoživotního učení. Lidé se budou dozvídat více nejen o problémech životního prostředí v České republice, ale i v globálním měřítku. Snižování druhové rozmanitosti živých organismů je jedním z takových problémů, jehož řešení nesnese odklad a musí se na něm podílet i Česká republika.

Ničivé povodně, jejichž obětí se staly různé části republiky dvakrát za posledních pět let, upozornily na nebezpečí, které pro společnost představuje krajina, jejíž environmentální funkce jsou lidskou činností značně narušeny. Intervence do obnovy environmentálních funkcí krajiny se soustředí zejména na její celkovou revitalizaci a zvýšení její retenční schopnosti.

Řešením výše zmíněných úkolů v rámci specifického cíle „přiblížení se standardům EU v oblasti životního prostředí“ se budou zabývat následující prioritní osy:

- **Ochrana a zkvalitňování životního prostředí;**
- **Rozvoj dopravní infrastruktury;**
- **Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství;**
- **Rozvoj lidských zdrojů.**

II.2.2.4 Vyvážený rozvoj regionů

Naplňování specifického cíle „vyvážený rozvoj regionů“ je zaměřeno na snižování negativních dopadů posilování konkurenceschopnosti ekonomiky, které se s rozdílnou intenzitou projeví v jednotlivých regionech. Cílem těchto snah je, aby v dlouhodobějším časovém horizontu měly z rozvoje prospěch všechny regiony. Snižování negativních důsledků regionální diferenciace je nutné chápat jako jeden z hlavních předpokladů vnitřní soudržnosti a stability země jako celku. Při dosahování specifického cíle budou respektovány horizontální priority udržitelného rozvoje, rovných příležitostí a rozvoje informační společnosti.

V uplynulých letech se diferenciační tendence sice projeví, avšak jejich dopad významnějším způsobem nezvýšil rozdíly v ekonomické výkonnosti jednotlivých regionů. Ta zůstává s výjimkou Prahy relativně vyrovnaná. Dosažení vyváženého rozvoje regionů bude založeno na prorůstové strategii podpory „životaschopných“ součástí regionální ekonomické základny, ale vzhledem k rozdílným výchozím podmínkám jednotlivých regionů musí být doplněno eliminací faktorů omezující rozvoj. Tím dojde ke zmírnění narůstání regionálních rozdílů jako výsledku rozdílného dopadu ekonomické transformace, včetně důsledků samotného vstupu ČR do EU.

Nejzávažnější problém z hlediska dosažení specifického cíle představuje existence **strukturálně postižených regionů** s negativními projevy restrukturalizace průmyslu, silně narušeným životním prostředím a vysokou mírou nezaměstnanosti. Nezaměstnanost vykazuje kromě své výše i nepříznivé strukturální charakteristiky s výrazným podílem složky dlouhodobě nezaměstnaných (především v regionech soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko). Nepružně fungující školský systém a nedostatečný rozvoj celoživotního vzdělávání zatím příliš nenapomáhá řešení problému strukturální nezaměstnanosti. Přetrvávajícím problémem je také nedostatečná integrace skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí a jejich uplatnění na trhu práce. Z těchto důvodů bude podpora směřovat do všech regionů, avšak největší podpora (z hlediska objemu přidělených prostředků) bude poskytnuta právě strukturálně postiženým regionům.

Venkovský prostor vykazuje specifická znevýhodnění v oblastech nabídky pracovních míst, stability populace, dopravní dostupnosti a vybavenosti službami a infrastrukturou. Do této situace se promítá i nedokončená restrukturalizace českého zemědělství charakterizovaného nízkou produktivitou a využitím zdrojů a přetrvávajícími negativními dopady na životní prostředí. Podpora bude směřovat k řešení výše zmíněných problémů, zejména ke zlepšení lokálně nevyhovujícího stavu technické infrastruktury, ke zvýšení podílu čištěných odpadních vod z menších a středně velkých sídel. Investice do produkčních i mimoprodukčních funkcí zemědělství přispějí ke stabilizaci venkovského obyvatelstva a zároveň zachování environmentálních funkcí krajiny.

Nízká mobilita pracovních sil je charakteristická pro většinu regionů České republiky. To je kromě neochoty stěhovat se za prací, případně za ní dojíždět, spojeno také s nedostatečnou dopravní obslužností regionů veřejnou dopravou. Síť železniční i silniční infrastruktury je sice dostatečně hustá, avšak v důsledku zaostávající výstavby a rekonstrukcí je charakterizována nízkou kvalitativní úrovní a nedostatečnou kapacitou. Některým regionům zatím zcela chybí vhodné napojení na páteřní komunikace. Pro řešení problémů spojených s nezaměstnaností je nezbytné posílení mobility pracovní síly a to jednak profesní, které je řešeno v rámci druhého specifického cíle, jednak její prostorové složky. Prostorová mobilita pracovní síly bude posílena zlepšením nabídky veřejné dopravy, k čemuž přispějí investice do dopravní infrastruktury a podpora budování integrovaných dopravních systémů.

Rozvojový potenciál **malých a středních podniků** v regionech, který spočívá ve schopnosti rychle a flexibilně se adaptovat na nové požadavky trhu, není dostatečně využit. Podpora bude namířena na posílení schopnosti malých a středních podniků vytvářet nová pracovní místa při relativně nízkých dodatečných nákladech, vytvářet a posilovat kooperační sítě a participovat na produkci a exportu podniků se zahraniční účastí (zejména u dodávek technologicky náročných komponentů).

Specifickým segmentem malých a středních podniků jsou ty, které jsou aktivní v oblasti služeb cestovního ruchu. Jejich podpora, ale i další aktivity spojené s rozvojem **cestovního ruchu**, přispějí k celkovému rozvoji regionů. Významný potenciál pro tuto oblast reprezentuje rozsáhlé přírodní a kulturní bohatství. Přes zjevný pokrok v budování materiálně technické základny cestovního ruchu nebylo zatím dosaženo kvalitativních parametrů, které by odpovídaly poptávce. Prostředky ze strukturální pomoci budou zaměřeny především na přizpůsobení nabídky poptávce a na rozvoj nových forem cestovního ruchu.

K dosažení specifického cíle „vyvážený rozvoj regionů“ přispějí prioritní osy:

- **Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb;**
- **Rozvoj dopravní infrastruktury;**
- **Rozvoj lidských zdrojů;**
- **Ochrana a zkvalitňování životního prostředí;**
- **Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství;**
- **Rozvoj cestovního ruchu.**

II.2.2.5 Výběr ukazatelů na úrovni specifických cílů NRP

Ukazatele dopadů na úrovni specifických cílů odrážejí, do jaké míry jsou plněny cíle operačních programů a prioritních os Národního rozvojového plánu, a měří jejich synergický účinek. Jednotlivé specifické cíle NRP budou sledovány prostřednictvím několika ukazatelů, které umožní kvantitativně a kvalitativně zhodnotit míru jejich naplnění.

Prvnímu specifickému cíli NRP „Vytvoření podmínek pro růst ekonomiky posilováním vnitřních faktorů“ je vzhledem k jeho prvořadému významu pro dosažení globálního cíle věnována zvláštní pozornost. Bude měřen pomocí tří syntetických ukazatelů, které sledují ČSÚ a MPSV.

Přidaná hodnota z výroby je ukazatel, kterým je hodnocena konkurenceschopnost ekonomiky na základě analýzy vstupů a výstupů. ČSÚ vytvořil odpovídající metodiku sledování podle evropských standardů a archivuje jeho časové řady.

Počet **nově vytvořených pracovních míst** odráží schopnost ekonomiky transformovat se a přizpůsobit novým podmínkám. Je evidován databází Ministerstva práce a sociálních věcí, odkud bude získán jako kumulovaný ukazatel za všechny prioritní osy a operační programy.

U ukazatele **podílu zaměstnanosti v "high-tech" sektorech** je možno kromě jeho celkové výše určit i jeho odlišnosti podle pohlaví. Jedná se o relativně nový ukazatel, který je sledován Eurostatem a používán také institucemi Evropské unie (viz Second progress report on social and economic cohesion). Svou konstrukcí slouží i k měření udržitelnosti hospodářského rozvoje založeného na vzdělanosti a nepřímo také hodnotí úroveň informační společnosti (předpokládá se vysoká míra angažovanosti odvětví progresivních výrob a služeb v získávání, zpracování a využití informací).

Druhý specifický cíl NRP „Zvýšení kvalifikační úrovně, konkurenceschopnosti a mobility pracovní síly při současném vyrovnávání dopadů růstu ekonomiky na znevýhodněné skupiny obyvatel“ má, podobně jako první cíl, mimořádnou důležitost pro naplnění globálního cíle. Jeho plnění bude sledováno za pomoci tří ukazatelů, které poskytnou ČSÚ a MPSV.

Ukazatel **podíl občanů ze znevýhodněných skupin obyvatel na celkové nezaměstnanosti** je sledován Ministerstvem práce a sociálních věcí pro klíčové znevýhodněné skupiny, mezi které patří zejména absolventi škol a mladiství, občané se zdravotním postižením a občané nad 50 let věku. Údaje o dopadech je možno v příslušných skupinách také členit podle pohlaví, jinými slovy sledovat tendence v ženské složce nezaměstnanosti.

Značná pozornost bude věnována sledování ukazatele **počet nezaměstnaných na volné pracovní místo**, který zaznamenává Ministerstvo práce a sociálních věcí. Vyznačuje se vysokou meziregionální variabilitou a je tudíž velmi citlivým indikátorem sociálních problémů. Jeho bližší rozbor poslouží k hodnocení míry naplňování rovných příležitostí mezi muži a ženami.

Pracovní místa vytvořená v důsledku aktivní politiky zaměstnanosti budou na rozdíl od nově vytvořených pracovních míst sledovat pouze pracovní příležitosti vzniklé jako důsledek fungování nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Tato pracovní místa budou sčítána za jednotlivé operační programy a také zde bude sledován podíl míst obsazený ženami.

„Přiblížení se standardům EU v oblasti životního prostředí“ je třetím specifickým cílem NRP. Tento cíl se bude měřit prostřednictvím jediného komplexního ukazatele **index kvality životního prostředí**, který je zároveň klíčovým ukazatelem horizontální priority udržitelného rozvoje. Jeho konstrukce je založena na vybraných agregovaných ukazatelích za jednotlivé složky životního prostředí; veškerá potřebná data sleduje ČSÚ.

Posledním, čtvrtým specifickým cílem NRP je „Vyvážený rozvoj regionů“, k jehož dosažení přispějí všechny prioritní osy. K jeho měření byly zvoleny ukazatele, které jdou napříč všemi prioritními osami. Hospodářské a společenské procesy, které budou nastartovány či získají na významu, se projeví v regionech soudržnosti různou měrou. ČSÚ bude srovnávat

výkonnost jednotlivých regionů s průměrem EU a měřit meziregionální variabilitu tří významných mikro a makroekonomických veličin.

Ukazatele **meziregionální variability HDP, mezd a nezaměstnanosti** měří, zda dochází ke snižování či zvyšování meziregionálních rozdílů u vybraných ekonomicko sociálních charakteristik na úrovni NUTS II.

Kvantifikované ukazatele (obsahující počáteční a konečnou hodnotu i zdroj a popis ukazatele) pro specifické cíle NRP jsou uvedeny v přehledné tabulce č. IV.4 v kapitole IV.4.2.

II.2.3 Shoda s národní strategií rozvoje lidských zdrojů

Strategie Národního rozvojového plánu definovaná v předchozích kapitolách byla formulována s ohledem na Strategii rozvoje lidských zdrojů. Cíle a prioritní osy NRP jsou tak v souladu a přispějí k dosažení cílů této strategie.

V České republice byla Strategie rozvoje lidských zdrojů formulována v souvislosti s Evropskou strategií zaměstnanosti a s ohledem na dříve poskytnutou pomoc do oblastí rozvoje lidských zdrojů, a to jak z národních zdrojů, tak z předvstupních zdrojů EU. Tato strategie vychází z dalších strategických dokumentů přijatých vládou ČR a jednotlivými ministerstvy odpovědnými za politiky ovlivňující rozvoj lidských zdrojů v České republice.

Dlouhodobým a klíčovým cílem vlády ČR je zvyšování míry zaměstnanosti, která by snížila míru nezaměstnanosti. Tento cíl, jak hospodářský tak sociální, je shodný se strategickým cílem Evropské strategie zaměstnanosti. Úspěšné tržní hospodářství s vysokou mírou zaměstnanosti vyžaduje efektivní a flexibilní trh práce, který je schopen rychle reagovat na hospodářské změny. Zvýšit míru zaměstnanosti znamená, že stále více a více lidí těží z narůstajícího bohatství země prostřednictvím příjmů z práce. To také znamená, že méně lidí bude závislých na sociálních podporách, a že bude více příležitostí k zabránění diskriminace a sociálnímu vyčleňování. Přechodové ekonomiky, jako je Česká republika, musí pokračovat s rozsáhlou restrukturalizací a neustále zvyšovat produktivitu práce. Avšak v krátkodobém horizontu budou tyto faktory zpomalovat růst zaměstnanosti. Vláda stále ještě musí usilovat o dosažení svého dlouhodobého cíle, tj. flexibilní trh práce nabízející více různorodých a hodnotných pracovních míst. K dosažení požadovaného nárůstu zaměstnanosti a flexibility trhu práce v ČR je proto nezbytné věnovat pozornost rozvoji lidských zdrojů a jeho řízení ve všech základních programových dokumentech připravovaných vládou ČR v souvislosti se vstupem ČR do EU.

Globálním cílem strategie rozvoje lidských zdrojů je vysoká a stabilní úroveň zaměstnanosti, založená na kvalifikované a flexibilní pracovní síle, integraci sociálně vyčleněných skupin populace a konkurenceschopnosti podniků za současného dodržování principů udržitelného rozvoje.

S ohledem na upřesnění oblastí přednostní pomoci a způsobilých aktivit podle nařízení Rady (ES) č. 1784/1999 o ESF, se priority a opatření Strategie rozvoje lidských zdrojů zaměří zejména na podporu zaměstnatelnosti a sociální inkluzi znevýhodněných skupin obyvatelstva. V rámci strategie rozvoje lidských zdrojů budou na základě této analýzy významně podpořena opatření podporující systémový a strukturální rozvoj a budování kapacit poskytovatele služeb. Strategie bude také podporovat další profesní vzdělávání a přípravu zaměstnanců především v růstových odvětvích a povzbuzovat tvorbu nových pracovních míst v těchto odvětvích.

II.3 PRIORITY OSY

Základní oblasti rozvoje, jejichž realizací budou naplňovány specifické cíle, jsou definovány jako tzv. prioritní osy. Národní rozvojový plán definuje celkem šest prioritních os:

1. POSÍLENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI PRŮMYSLU A PODNIKATELSKÝCH SLUŽEB

2. ROZVOJ DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURY

3. ROZVOJ LIDSKÝCH ZDROJŮ

4. OCHRANA A ZKVALITŇOVÁNÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

5. ROZVOJ VENKOVA A MULTIFUNKČNÍHO ZEMĚDĚLSTVÍ

6. ROZVOJ CESTOVNÍHO RUCHU

Těžiště strategie Národního rozvojového plánu leží v naplňování první prioritní osy „Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb“ a třetí prioritní osy „Rozvoj lidských zdrojů“. Tyto prioritní osy jsou v těsném vztahu k prvnímu specifickému cíli „Vytvoření podmínek pro růst ekonomiky posilováním vnitřních faktorů“ a druhému specifickému cíli „Zvýšení kvalifikační úrovně, konkurenceschopnosti a mobility pracovní síly při současném vyrovnávání dopadů růstu ekonomiky na znevýhodněné skupiny obyvatel“. Z pohledu globálního cíle se jedná o cíle primárního významu s nejvyšším přínosem pro jeho dosažení. Zbývající osy mají z tohoto pohledu spíše sekundární význam, tj. nepříspějí přímo k dosažení globálního cíle, ale reagují na socioekonomický kontext Národního rozvojového plánu a celkové zaměření politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU.

Realizace druhé prioritní osy „Rozvoj dopravní infrastruktury“ přispěje k vytvoření předpokladů pro naplňování prvního a třetího specifického cíle rozvojem a modernizací dopravních sítí národního a regionálního významu, včetně budování napojení na transevropské sítě.

Čtvrtá prioritní osa „Ochrana a zkvalitňování životního prostředí“ má vztah k řešení problémů životního prostředí a snižování negativních environmentálních dopadů realizace ostatních prioritních os. Představuje rozpracování třetího specifického cíle „Přiblížení se standardům EU v oblasti životního prostředí“.

Relativně nejširší, ale z pohledu globálního cíle spíše sekundární dopady má pátá prioritní osa „Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství“, která na jedné straně podporuje konkurenceschopnost zemědělského sektoru, na druhé straně přispěje k posílení mimoprodukčních funkcí zemědělství a k péči o krajinu.

Zařazení samostatné šesté prioritní osy „Rozvoj cestovního ruchu“ vychází z perspektivního významu tohoto sektoru ve struktuře ekonomiky, především jeho zvyšujícím se podílem na tvorbě HDP.

Tabulka č. II.1 Vazba mezi strategií/specifickými cíli a prioritními osami

specifický cíl	prioritní osa					
	1	2	3	4	5	6
Vytvoření podmínek pro růst ekonomiky posilováním vnitřních faktorů	XX		XX		X	X
Zvýšení kvalifikační úrovně, konkurenceschopnosti a mobility pracovní síly při současném vyrovnávání dopadů růstu ekonomiky na znevýhodněné skupiny obyvatel	X		XX			
Přiblížení se standardům EU v oblasti životního prostředí				XX	X	
Vyvážený rozvoj regionů	X	X	X	XX	XX	X

Poznámka:

X střední vazba

XX silná vazba

II.3.1 Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb

Cíl prioritní osy

Konkurenceschopné a efektivně vyrábějící podnikatelské subjekty na jednotném evropském trhu, dosahující vysoké produktivity práce.

Popis prioritní osy

Podpora v této oblasti se zaměří na další rozvoj konkurenceschopného a efektivně vyrábějícího průmyslového sektoru ČR se zaměřením na jeho restrukturalizaci a další rozvoj. Jednotlivé aktivity budou zaměřeny především na rozvoj podnikání a zvyšování konkurenceschopnosti produkčního sektoru. Bude se jednat zejména o podporu rozvoje malých a středních podniků, podporu inovačních činností v průmyslu, včetně spolupráce s vědecko-výzkumnými a vysokoškolskými institucemi a podporu vytváření infrastruktury pro využití lidského kapitálu pro zvýšení konkurenceschopnosti a exportní výkonnosti průmyslu. Opatření se zaměří zejména na projekty, které vytvářejí a zachovávají pracovní místa. Preferována bude pomoc méně rozvinutým a strukturálně postiženým regionům.

Zároveň bude podporována i restrukturalizace průmyslové výrobní základny s cílem udržení a zvýšení konkurenceschopnosti výroby životaschopných českých podniků prostřednictvím zvyšováním produktivity práce, podpory investic, zlepšování efektivnosti a racionalizace produkce. Současně bude docházet ke snižování ekologické zátěže vnějšího prostředí cestou restrukturalizace a rozvoje stávajících výrobních kapacit s důrazem na úspory energie. Součástí celkové restrukturalizace bude i vytváření odpovídající infrastruktury pro podnikatele a investory. Podpora bude zaměřena na investice do moderních výrobních zařízení. Konkrétní opatření by měla především vést k nárůstu podílu výrobků s vyšší přidanou hodnotou. Podporovány budou zejména obory klíčové pro konkurenceschopnost ekonomiky, jako jsou: mikroelektronika, biotechnologie, nové materiály, počítačový software. K hospodářskému rozvoji venkovských oblastí přispěje rozvoj nezemědělských aktivit a přímá podpora drobných podnikatelů.

K dosažení cíle prioritní osy přispěje i podpora v oblasti rozvoje místních podnikatelských aktivit v regionech, které se projeví ve vytváření příznivého podnikatelského klimatu, při rozvoji stávajících a vzniku nových drobných podniků, včetně řemesel. Podporovány budou aktivity spojené s poskytováním poradenských a informačních služeb drobným podnikům a řemeslníkům v regionech, vytváření podmínek pro rozvoj inovačních aktivit (rozvoj služeb a infrastruktury pro vědu, výzkum a inovační podnikání) a přípravou ploch a objektů pro podnikání a investory.

Prioritní osa bude realizována pomocí:

Operačního programu Průmysl a podnikání
Společného regionálního operačního programu

II.3.2 Rozvoj dopravní infrastruktury

Cíl prioritní osy

Zvýšení kvalitativní úrovně dopravní infrastruktury, zlepšení napojení na evropské sítě a zkvalitnění dopravní obslužnosti území při dalším snižování negativních dopadů dopravy na životní prostředí.

Popis prioritní osy

Zvýšení mobility pracovních sil (v prostorovém smyslu) a posílení konkurenceschopnosti podnikatelských subjektů bude podpořeno zlepšením regionální dopravní infrastruktury, zejména výstavbou a modernizací silnic a komunikací pro obsluhu území, rozvojem hromadné dopravy osob, zlepšením dopravní obslužnosti regionů a rozvojem infrastruktury a služeb pro informační a komunikační technologie. Tato opatření budou realizována v souladu s ekologickými požadavky.

Finanční prostředky Fondu soudržnosti budou využity pro realizaci velkých projektů mezinárodního významu a projektů lokalizovaných na transevropských dopravních koridorech. Největší objem prostředků bude vynakládán na modernizaci železničních tratí a na modernizaci a výstavbu silnic. Menší část finančních prostředků bude využita i na projekty modernizace vodních cest a na rozšíření a modernizaci mezinárodních letišť.

Úpravy stávající infrastruktury budou probíhat tak, aby vyhovovala přísnějším ekologickým požadavkům, byla upřednostněna veřejná doprava na úkor dopravy individuální a podporována kombinovaná nákladní přeprava. Stranou nezůstane ani snižování emisí škodlivin a hlučnosti v dopravě.

Prioritní osa bude realizována pomocí:

Projektů Fondu soudržnosti
Operačního programu Infrastruktura
Společného regionálního operačního programu

II.3.3 Rozvoj lidských zdrojů

Cíl prioritní osy

Vysoká a stabilní úroveň zaměstnanosti založená na kvalifikované a flexibilní pracovní síle a snížení počtu osob ohrožených sociálním vyloučením.

Popis prioritní osy

Podpora v této oblasti se zaměří na aktivní politiky zaměstnanosti směřující k řešení problémů nezaměstnanosti. K tomu přispěje zejména rozvoj celoživotního učení pro potřeby trhu práce, rozvoj systémů rekvalifikace a zvyšování kvalifikace a rozvoj flexibilního vzdělávacího systému. Soubor těchto opatření bude podpořen prostřednictvím zvyšování kvality počátečního i dalšího vzdělávání ve školách, rozšiřováním účasti všech subjektů v procesu vzdělávání, posilováním vazeb mezi požadavky trhu práce a vzdělávací sférou, rozvojem institucí pro podporu a transparentnost trhu práce a aktivitami zaměřenými na sociální integraci, rovnost příležitostí a podporu zaměstnatelnosti skupin znevýhodněných na trhu práce. Flexibilita trhu práce bude dále podpořena posilováním profesní a prostorové mobility pracovních sil a podporou rozvoje informační společnosti. Neméně důležité bude budování kapacit sítě environmentálně zaměřených vzdělávacích, poradenských a informačních center. Rozvoj lidských zdrojů je i součástí procesů místních Agend 21, které budou v této souvislosti podporovány.

Tyto aktivity budou ve zvýšené intenzitě realizovány ve strukturálně postižených regionech, kde přispějí ke snížení nezaměstnanosti.

Prioritní osa bude realizována pomocí:

Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů
Společného regionálního operačního programu

II.3.4 Ochrana a zkvalitňování životního prostředí

Cíl prioritní osy

Zlepšení kvalitativního stavu složek životního prostředí při prosazování principů udržitelného rozvoje.

Popis prioritní osy

Podpora v rámci této prioritní osy se zaměří na investiční projekty vedoucí k plnění standardů ES a tím ke zlepšení stavu složek životního prostředí, zvýšení úrovně nakládání s odpady a k obnově environmentálních funkcí krajiny, zejména zvýšení její retenční schopnosti a revitalizaci říčních toků. Největší pozornost je soustředěna na problematiku odpadních vod – budování čistíren odpadních vod, kanalizace a zařízení na úpravu kalů v obcích. Opatření v oblasti ochrany ovzduší povedou ke snižování emisí ze spalovacích zařízení a emisí těkavých organických látek. Podpora dále zahrnuje budování integrovaných systémů pro sběr a využití určitých typů odpadů a sanace a rekultivace starých zátěží. V rámci moderní vzdělávací koncepce bude kladen vyšší důraz na environmentální vzdělávání, které bude součástí programů celoživotního učení.

Investičně náročné projekty zaměřené na implementaci *acquis communautaire* v oblasti životního prostředí budou financovány z Fondu soudržnosti. V souladu s dosavadními zkušenostmi s předstupním nástrojem ISPA je nutné věnovat zvýšenou pozornost přípravě projektů ochrany čistoty ovzduší a nakládání s pevnými odpady. Problémem může být velikost projektů, která by v zásadě neměla být nižší než 10 mil. €, kdy bude nutné se více zaměřit na zpracování tzv. skupinových projektů.

Prioritní osa bude realizována pomocí:

Projektů Fondu soudržnosti
Operačního programu Infrastruktura
Společného regionálního operačního programu

II.3.5 Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství

Cíl prioritní osy

Zlepšení podmínek života venkovského obyvatelstva, zvýšení konkurenceschopnosti a produktivity práce v zemědělství a posílení jeho mimoprodukčních funkcí.

Popis prioritní osy

Podpora v této oblasti bude směřovat ke zvyšování produktivity práce při zpracování zemědělských produktů s důrazem na zlepšování kvality a konkurenceschopnosti zemědělských produktů, které jsou uváděny na trh. S tím souvisí zejména podpora investic do nových technologií, do lidského kapitálu a podpora vytváření alternativních pracovních míst.

Významně budou podporovány aktivity vedoucí k udržení, především mladých, obyvatel na venkově a ke stabilizaci venkovského osídlení. Podpora se zaměří zvláště na rozvíjení mimoprodukčních funkcí zemědělské výroby, které zahrnují větší diverzifikaci zemědělství a dokončení jeho restrukturalizace. Aktivity budou směřovat k integrovanému rozvoji venkovského prostoru založenému na zlepšení vybavenosti a dostupnosti obcí a tvorbě pracovních míst.

Prioritní osa bude realizována pomocí:

Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství
Společného regionálního operačního programu

II.3.6 Rozvoj cestovního ruchu

Cíl prioritní osy

Zvýšení podílu cestovního ruchu na hospodářském růstu.

Popis prioritní osy

Podpora v této oblasti by měla přispět ke zvýšení konkurenceschopnosti celého odvětví cestovního ruchu. V oblasti podpory budování společných služeb pro cestovní ruch bude vytvořen integrovaný informační systém cestovního ruchu na národní úrovni, jednotlivá opatření budou zaměřena na investice do vytváření sítí zájmových profesních sdružení v oblasti cestovního ruchu (s celostátní působností), včetně uceleného kontrolního systému garantujícího kvalitu nabízených služeb.

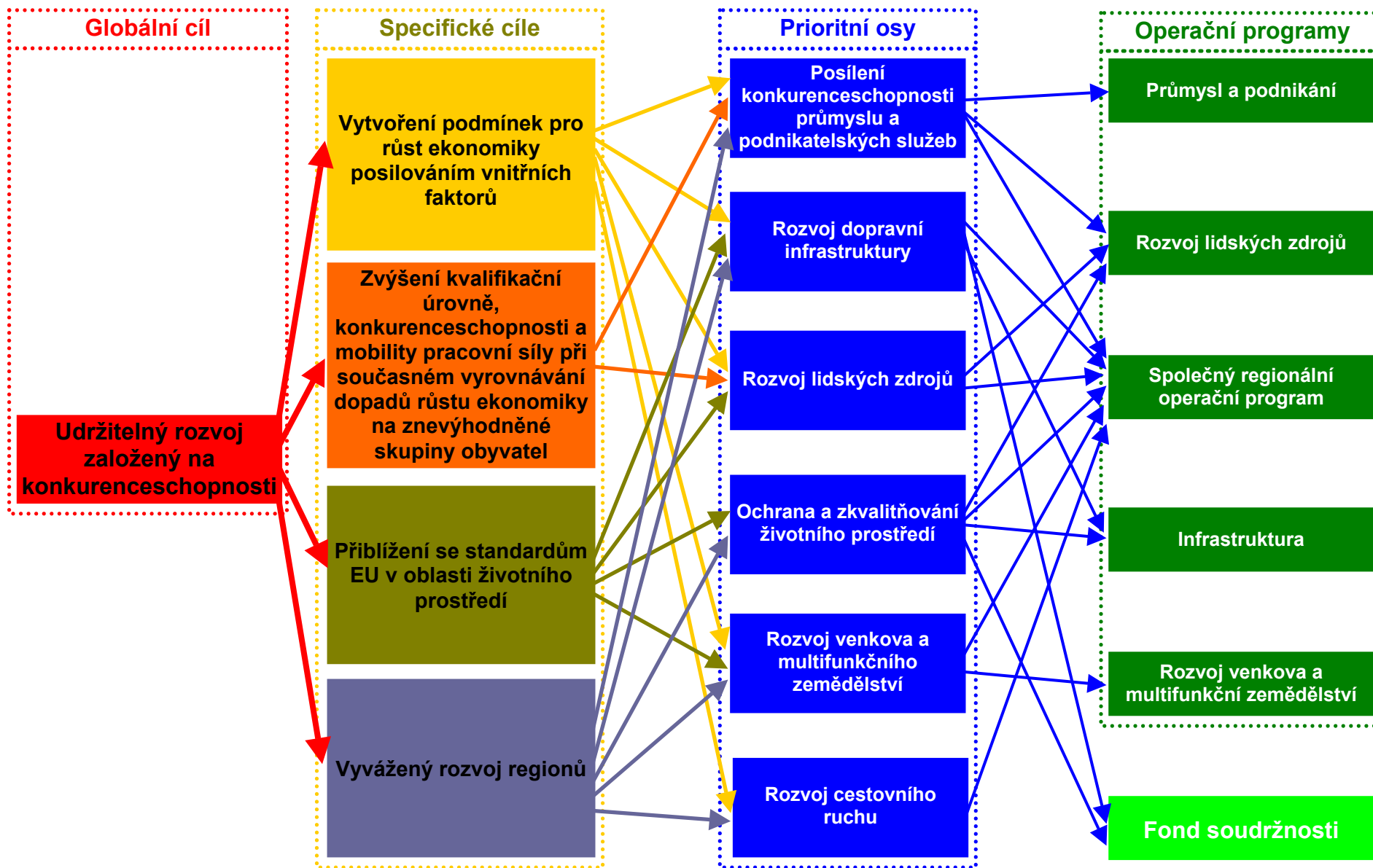
Další podporovanou oblastí bude tvorba produktů cestovního ruchu, která se zaměří zejména na posílení ucelenosti produktů. Bude se jednat o rozvoj ubytovacích a stravovacích služeb i navazující infrastruktury, včetně doprovodných programů pro organizaci volného času turistů.

K rozvoji cestovního ruchu v obcích budou sloužit opatření zaměřená na financování aktivit převážně investičního charakteru, která přispějí k zachování a obnově kulturního a přírodního dědictví pro cestovní ruch. V jednotlivých regionech se podpora zaměří na drobné podnikatele a malé podniky v cestovním ruchu, kteří přispějí k rozšiřování nabídky v oblastech tradičních řemesel, nových forem turistiky a k rozvoji zařízení pro aktivní trávení volného času.

Prioritní osa bude realizována pomocí:

Společného regionálního operačního programu

Obrázek č. II.2 Vazba mezi globálním a specifickými cíli, prioritními osami a operačními programy

II.3.7 Výběr ukazatelů na úrovni prioritních os

Ukazatele dopadů prioritních os Národního rozvojového plánu se zaměřují na měření úspěšnosti fungování samotných operačních programů. Dopady na úrovni jednotlivých prioritních os NRP budou sledovány pomocí tří až pěti ukazatelů, které kvantitativně a kvalitativně hodnotí úspěšnost jejich naplňování.

Prioritní osa „Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb“ bude hodnocena prostřednictvím tří ukazatelů dopadu, které jsou sledovány ČSÚ. ČSÚ vytvořil odpovídající metodiku sledování a archivuje časové řady.

Produktivita práce z přidané hodnoty v průmyslu je klíčový ukazatel, jímž je měřena konkurenceschopnost tohoto sektoru ekonomiky na základě analýzy vstupů a výstupů odvětví průmyslu a podnikatelských služeb. Nejen konkurenceschopnost ekonomiky, ale i výsledky transformačního procesu a respektování životního prostředí jsou sledovány pomocí **energetické náročnosti HDP**. Ukazatelem zvyšující se dynamiky podnikové sféry a pokračující restrukturalizace a diverzifikace hospodářství bude růst **podílu malých a středních podniků na zaměstnanosti**. Všechny tyto ukazatele představují základ udržitelného rozvoje ekonomiky.

Nakolik jsou naplňovány cíle prioritní osy „Rozvoj dopravní infrastruktury“ bude sledováno dvěma ukazateli, které poskytne MD.

Míra zkvalitnění dopravní infrastruktury bude zohledněna zlepšením ukazatele **časová dostupnost regionů dotčených investicemi do infrastruktury**. Tento ukazatel vypovídá o snížení doby potřebné pro dosažení příslušného regionálního centra z jiných částí republiky. Zlepšení parametrů dopravní infrastruktury se projeví na **zvýšení bezpečnosti dopravy**, které bude reprezentováno snížením počtu dopravních nehod.

Plnění cílů prioritní osy „Rozvoj lidských zdrojů“ bude měřeno za pomoci tří ukazatelů, pro něž data dodají ČSÚ a MPSV.

Míru integrace sociálně vyloučených skupin (dle příslušné definice) a flexibilitu pracovní síly zohlední **podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných**. Značná pozornost bude věnována sledování ukazatele **počet nezaměstnaných na volné pracovní místo**. Vyznačuje se vysokou meziregionální variabilitou a je tudíž velmi citlivým indikátorem sociálních problémů. Perspektivním a udržitelným předpokladem dalšího rozvoje je zvyšování vzdělanosti a kvalifikace, které podporuje flexibilitu pracovní síly; jeho ukazatelem bude **míra účasti na dalším vzdělávání**, která je v podstatě další možností, jak nepřímo hodnotit rozšíření informační společnosti v regionech soudržnosti. Všechny tři ukazatele této prioritní osy umožňují posouzení naplňování rovných příležitostí mezi muži a ženami.

Prioritní osa „Ochrana a zkvalitňování životního prostředí“ bude sledována pomocí tří ukazatelů, z nichž každý se soustředí na odlišnou oblast životního prostředí, do níž směřují investice ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti (ovzduší, voda a odpady). Data poskytnou kromě ČSÚ také instituce, které se zabývají měřením kvality životního prostředí.

Kvalita ovzduší bude vyjádřena množstvím rozptýlených znečišťujících látek SO₂ a NO_x. **Kvalita vod** bude měřena za pomoci tří dílčích ukazatelů, a to chemickou a fyzikální

analýzou a podílem obyvatelstva napojeným na veřejnou kanalizaci. Kvalita odpadového hospodářství bude předmětem měření prostřednictvím ukazatele **úroveň nakládání s odpady**. Ten vyjádří, jaký podíl odpadů z jejich celkové produkce bude recyklován či využit jako druhotná surovina. Všechny tyto ukazatele hodnotí úroveň respektování horizontální priority udržitelného rozvoje.

Naplňování cílů prioritní osy „Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství“ bude sledováno prostřednictvím dvou ukazatelů. Informace o nich poskytnou ČSÚ a MZe.

Zlepšování podmínek života na venkově bude měřeno ukazatelem **míra nezaměstnanosti v méně příznivých oblastech**, jejichž prostorový rámec je definován Ministerstvem zemědělství. U tohoto ukazatele bude sledována jeho mužská a ženská složka, což umožní zhodnotit míru naplňování rovných příležitostí v oblasti zemědělského hospodářství. Ukazatel **hrubá produkce na 1 pracovníka v zemědělství** vypovídá o pokroku v transformaci tohoto sektoru. Předpokládá se, že svůj podíl na růstu produktivity práce v zemědělství by měly mít jeho mimoprodukční aktivity.

„Rozvoj cestovního ruchu“ je prioritní osou, jejíž plnění bude měřeno jediným ukazatelem.

Stejně jako doposud bude ČNB sledovat ukazatel ekonomického přínosu cestovního ruchu - každoroční republikové **devizové příjmy z cestovního ruchu** očištěné od vlivu Prahy.

Kvantifikované ukazatele (obsahující počáteční a konečnou hodnotu i zdroj a popis ukazatele) pro prioritní osy NRP jsou uvedeny v přehledné tabulce č. IV.5 v kapitole IV.4.2.

II.4 SHODA S POLITIKAMI SPOLEČENSTVÍ

Článek 12 nařízení Rady (ES) č. 1260/1999, o obecných ustanoveních o strukturálních fondech vyžaduje, aby aktivity financované z fondů EU, Evropské investiční banky nebo jiného finančního nástroje byly v souladu s ustanoveními Smluv (Smlouvy o založení ES, Smlouvy o EU a dalšími), s nástroji, které byly přijaty v rámci těchto Smluv a s politikami a aktivitami Společenství. Mezi oblasti, u nichž se hodnotí vyžadovaný soulad, náleží zejména:

- dodržení pravidel hospodářské soutěže;
- dodržení ustanovení Společenství o zadávání veřejných zakázek;
- dodržení environmentální politiky Společenství;
- dodržení principu rovných příležitostí pro muže a ženy.

Soulad s uvedenými politikami se zkoumá při každém hodnocení žádosti o poskytnutí finanční pomoci, ale i během implementace jednotlivých opatření.

II.4.1 Hospodářská soutěž

V oblasti protikartelové politiky byl 4. dubna 2001 schválen zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže. Zákon vstoupil v platnost 1. července 2001 a zajišťuje plnou kompatibilitu s legislativou EU. Na základě ustanovení uvedených v zákoně Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (Úřad) zpracoval osm vyhlášek, které transponují celý blok systému výjimek stanovených v legislativě EU. Vyhlášky č. 198-205/2001 Sb. vstoupily v platnost 1. července 2001. Tyto vyhlášky jsou slučitelné s nařízením EK/Rady EU a obsahují odpovídající blok výjimek z všeobecného zákazu dohod narušujících hospodářskou soutěž podle čl. 81(1) Smlouvy.

Pokud jde o oblast státní pomoci, 1. května 2000 vstoupil v platnost zákon č. 59/2000 Sb., o veřejné podpoře, který je v souladu s legislativou EU. Zákon definuje státní pomoc, uvádí základní terminologii a pravidla pro udělení státní pomoci. Základním principem zákona je zákaz státní pomoci, která by byla poskytována způsobem narušujícím nebo hrozícím narušením hospodářské soutěže tím, že zvýhodňuje určité podnikání nebo odvětví výroby, v míře, jíž může být dotčen obchod mezi Českou republikou a členskými státy EU. Taková pomoc je neslučitelná se závazky ČR vyplývajícími z Evropské dohody. Zákon uvádí případy, kdy je možné udělit výjimku ze zákazu. Každý poskytovatel státní pomoci je povinen o výjimku požádat Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Úřad může výjimku povolit, povolit ji pouze za stanovených podmínek nebo výjimku nepovolit. Úřad může prohlásit, že avizované opatření nepředstavuje státní pomoc. Státní pomoc poskytovaná bez udělení výjimky Úřadem je protiprávní a Úřad může iniciovat řízení o zrušení státní pomoci a o refundaci státní pomoci poskytovateli. Posouzení žádostí o výjimku Úřad provádí plně v souladu s legislativou EU a jurispudencí v této oblasti.

Úřad každoročně zpracovává na základě podkladů jednotlivých orgánů státní správy výroční zprávu o poskytování veřejné podpory v ČR, kterou zasílá Evropské komisi.

Oznámení o udělení státní pomoci bude poskytnuto Komisi v souladu s Nařízením Rady (ES) č. 659/1999 ze dne 22. března 1999 o podrobných pravidlech pro aplikaci článku 93 Smlouvy. Každý řídicí orgán bude poskytovat všechny potřebné údaje o plánované státní pomoci.

II.4.2 Veřejné zakázky

Zadávání veřejných zakázek v České republice se řídí zákonem č. 199/1994 Sb., o zadávání veřejných zakázek. Programy financované Evropskou unií nepodléhají platnosti tohoto zákona. Pro zajištění plného souladu s pravidly EK při vyhlašování zadávacích řízení na veřejné zakázky se připravuje nový zákon o zadávání veřejných zakázek, který by měl vstoupit v platnost v roce 2003. Nový zákon má zaručovat transparentnost zadávání veřejných zakázek, eliminovat jakoukoliv možnou diskriminaci a nastavit předběžné podmínky pro racionální využívání prostředků ze strukturálních fondů. Současný návrh reflektuje i hlavní změny obsažené v nových návrzích směrnic EK o veřejných zakázkách.

Návrh nového zákona byl vládou schválen v lednu 2001 a projednáván v květnu 2001 v parlamentu. Parlament vrátil návrh zákona k dopracování, ale ani revidovaný návrh předložený parlamentu v prosinci 2001 nezískal potřebnou podporu. V souladu s požadavkem EK byla koncem srpna 2002 zaslána Evropské komisi anglická verze návrhu zákona spolu s požadovanými srovnávacími tabulkami se směrnicemi ES. Vzhledem k tomu, že ze strany EK byla nabídnuta pomoc právních expertů při řešení a prosazování nového zákona, byly připomínky do konečného znění návrhu zapracovány. Další verze návrhu zákona má být vládě předložena začátkem roku 2003.

V současné době v rámci twinningového projektu "Posílení regulace a prosazení evropského práva v oblasti zadávání veřejných zakázek v ČR" jsou společně s německými experty posuzovány možné způsoby právní úpravy tak, aby návrh zákona, který se bude předkládat vládě k projednání, v nejvyšší možné míře vyhověl požadavkům práva ES.

II.4.3 Životní prostředí

Dne 1. ledna 2002 nabyl účinnosti zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí. Tento zákon transponuje směrnici Rady (ES) č. 11/1997 novelizující směrnici (EHS) č. 337/1985 o posuzování vlivů jistých státních a soukromých projektů na životní prostředí.

Pro posuzování projektů financovaných z programů pomoci Evropských společenství byl dne 31. května 2002 dohodnut „Společný metodický pokyn o posuzování vlivů investičních projektů na životní prostředí financovaných ze Speciálního předvstupního programu pro rozvoj zemědělství a venkova, který zajišťuje poskytování finančních příspěvků Společenství (SAPARD), vyplývající z dohody mezi Ministerstvem pro místní rozvoj, Ministerstvem zemědělství a Ministerstvem životního prostředí“. Současně dne 7. ledna 2002 vstoupil v platnost „Postup při posuzování vlivů projektů ucházejících se o spolufinancování z programů Evropského společenství (ISPA, Phare), případně dalších programů na životní prostředí“, který byl schválen ministrem životního prostředí. Účelem těchto metodických pokynů a postupů je stanovit způsob a podmínky posouzení vlivu vybraných projektů na životní prostředí podle směrnice (EHS) č. 337/1985 ve znění směrnice (ES) č. 11/1997.

Národní rozvojový plán byl posouzen podle požadavků zákona č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů rozvojových koncepcí a programů na životní prostředí, v platném znění. Posouzení vlivů NRP na životní prostředí zároveň proběhlo podle Metodiky pro posuzování vlivů regionálních rozvojových koncepcí na životní prostředí (MŽP, Edice Planeta č. 3/2001), která plně respektuje požadavky na hodnocení vlivů operací strukturálních fondů Evropských společenství na životní prostředí definované v nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 a v navazujících metodických doporučeních Evropské komise (Handbook on Environmental

II.4.3.1 NATURA 2000

Legislativní základ pro systém NATURA 2000 tvoří směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin "Směrnice o stanovištích" (Directive on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora - 92/43/EEC) a směrnice o ochraně volně žijících ptáků "Směrnice o ptácích" (Directive on the conservation of wild birds -79/409/EEC).

Soustava chráněných území NATURA 2000 je založena na principu ochrany nejvzácnějších území, kde se vyskytují cílové druhy a typy stanovišť evropského významu, jmenovitě uvedené v přílohách výše uvedených směrnic. Aby bylo možné pro ně podle jednotných, jednoznačně stanovených odborných kritérií navrhnout tato chráněná území, je nezbytné nejprve dobře znát současný stav rozšíření a početnost uvedených druhů a dále rozšíření, rozlohu a zachovalost typů přírodních stanovišť. Teprve na základě těchto odborných podkladů je možné objektivně určit území, která splňují kritéria pro zařazení do soustavy NATURA 2000.

Pro ČR je charakteristické velké množství mozaikovitě roztroušených vysoce zachovalých přírodních fenoménů významné nejen z národního, ale i mezinárodního hlediska. V souladu s požadavky EU probíhají v současné době práce na vytvoření soustavy NATURA 2000, jejímž posláním je ochrana mimořádných a jedinečných přírodních hodnot v evropském měřítku.

Národním garantem přípravy odborných podkladů pro soustavu NATURA 2000 (jmenovaným Ministerstvem životního prostředí) je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, která od října 1999 koordinuje veškeré odborné aktivity v této oblasti. Mezi tyto kroky patří začlenění požadavků směrnic do národní legislativy, vyjednávání s vlastníky, diskuse s dotčenými resorty, příprava povinné dokumentace k navrhovaným územím, příprava plánů péče, institucionální zabezpečení správy chráněných území atd.

U všech projektů spolufinancovaných ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti bude sledováno, zda jejich realizace, v souladu s Habitat and Birds Directives, nepoškodí vzácné přírodní prostředí spadající do soustavy NATURA 2000 nebo jeho blízkosti. Tuto skutečnost budou prokazovat koneční příjemci v projektových přihláškách.

II.4.3.2 Referenční cíle ochrany životního prostředí

Veškeré aktivity realizované prostřednictvím operačních programů navazujících na Národní rozvojový plán budou posuzovány, kde to bude relevantní, z hlediska referenčních cílů ochrany životního prostředí. Řídící orgán Rámce podpory Společenství připraví pro řídicí orgány operačních programů závaznou rámcovou směrnici pro výběr projektů, ve které bude zohledněn systém environmentálního hodnocení projektů tak, jak je uveden v posouzení vlivů NRP na životní prostředí. Tato směrnice bude zohledněna v programových dodatcích operačních programů a podrobných směrnících pro jednotlivé operační programy.

Referenční cíle ochrany životního prostředí pro NRP jsou stanoveny takto:

1. Snížit emise způsobující změnu klimatu;

2. Snížit emise způsobující lokální znečištění ovzduší;
3. Omezit bodové znečištění vod a půdy;
4. Omezit plošné znečištění vod a půd;
5. Snížit čerpání neobnovitelných zdrojů energií a energetických surovin;
6. Snížit čerpání neobnovitelných zdrojů surovin a minimalizovat produkci a nebezpečnost odpadů;
7. Zachovat přirozenou rozmanitost fauny, flóry a stanovišť;
8. Chránit a zlepšit stav a funkce ekosystémů;
9. Chránit a zlepšit stav a funkce kulturní krajiny;
10. Chránit a zlepšit stav sídel;
11. Zlepšit environmentálně odpovědné jednání obyvatel.

Realizace projektů podporovaných v rámci operačních programů nebude směřovat proti dosažení těchto cílů, ale měla by působit ve prospěch jejich dosažení. Podporovány budou jen ty projekty, které přispějí k dosažení těchto cílů nebo k nim budou vystupovat neutrálně, tzn. svou realizací dosažení referenčních cílů neovlivní.

II.4.4 Rovné příležitosti

Materiál „Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mezi muži a ženami“ vypracovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí představuje základní programový dokument v této oblasti. Byl odsouhlasen usnesením vlády ČR v srpnu 1998 a je každoročně aktualizován. Vládě se předkládá periodická roční souhrnná zpráva o plnění opatření, obsažených v „Prioritách“. Poslední analýza plnění „Priorit“ ukázala, že dosud největší pokrok dosáhla Česká republika v roce 2000 v oblasti formálních právních podmínek pojednávajících o rovnoprávnosti mezi muži a ženami. Byla přijata řada legislativních změn, které podporují rovnoprávné zaměstnávání mužů a žen, jako např. novela zákoníku práce, novela zákona o mzdě, stejně tak jako dříve přijatá novela občanského soudního řádu, která posiluje pozici žalobce v pracovních sporech týkajících se předložení důkazů v procesech rovných pracovních příležitostí pro muže a ženy. Všechny tyto legislativní změny vstoupily v platnost 1. ledna 2001.

V tomto kontextu byla v říjnu 2001 usnesením vlády ČR č. 1033/2001 zřízena Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů jako stálý poradní orgán vlády v oblasti vytváření rovných příležitostí pro ženy a muže. Členy Rady jsou zástupci vybraných orgánů státní správy, sociálních partnerů, občanské a odborné veřejnosti, nestátních neziskových organizací. Rada připravuje návrhy směřující k prosazování a dosažení rovných příležitostí pro ženy a muže, zejména projednává a doporučuje vládě základní koncepční směry postupu vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže.

Z osvědčených metod využívaných k dosažení praktického působení principu rovných příležitostí pro muže a ženy, k jejichž aplikaci se přihlásila i vláda ČR, jsou pozitivní opatření a genderový mainstreaming. Byl zaveden právní a institucionální systém na ochranu osob proti diskriminaci na základě jejich pohlaví. Je však nutné zavést pravidelné sledování a hodnocení účinnosti tohoto systému při snižování rozdílů mezi ženami a muži v jejich postavení na trhu práce. Prostor pro skloubení pracovních povinností s rodinným životem umožní i větší rozšíření zaměstnání na částečný úvazek, které je ale v zásadě podmíněno růstem platů a mezd v závislosti na růstu produktivity práce. Důležitým aspektem politiky

rovných příležitostí je zvyšování pružnosti trhu práce, dostupnost a rozmanitost různých druhů zaměstnání a rozvoj sociálních služeb v oblasti péče o děti a další členy rodiny, kteří vyžadují péči.

Projekty spolufinancované ze strukturálních fondů musí přispívat k naplňování principu rovných příležitostí pro muže a ženy. U všech opatření musí být v rámci výběru, realizace i závěrečného hodnocení sledován vliv na rovné příležitosti a proporcionální zapojování mužů a žen do aktivit projektu.

III. ZAMĚŘENÍ OPERAČNÍCH PROGRAMŮ

III.1 OPERAČNÍ PROGRAMY

Globálního a specifických cílů Národního rozvojového plánu bude dosaženo realizací pěti operačních programů. Sektorově jsou zaměřeny čtyři operační programy: Průmysl a podnikání, Infrastruktura, Rozvoj lidských zdrojů, Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství. Regionálně je zaměřen Společný regionální operační program. Priority socioekonomického rozvoje, které předpokládají realizaci velkých projektů v oblasti životního prostředí a infrastruktury, budou realizovány s podporou Fondu soudržnosti.

V předchozí kapitole byla popsána strategie Národního rozvojového plánu a míra přispění realizace prioritních os k dosažení globálního a specifických cílů. Prioritní osy budou realizovány prostřednictvím operačních programů, které tak rozdílnou vahou přispějí k dosažení jednotlivých specifických cílů. Tato míra je uvedena v následující tabulce.

Tabulka č. III.1 Míra přispění implementace operačních programů k dosažení specifických cílů NRP

Operační programy/ Specifické cíle	Vytvoření podmínek pro růst ekonomiky posilováním vnitřních faktorů	Zvýšení kvalifikační úrovně, konkurenceschopnosti a mobility pracovní síly při současném vyrovnávání dopadů růstu ekonomiky na znevýhodněné skupiny obyvatel	Přiblížení se standardům EU v oblasti životního prostředí	Vyvážený rozvoj regionů
OP Průmysl a podnikání	XXX	X	X	XX
OP Infrastruktura	XX	X	XXX	XX
OP Rozvoj lidských zdrojů	XXX	XXX	X	XX
OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	XX	XX	XX	XX
Společný regionální operační program	XX	XX	XX	XXX

Poznámka: XXX silný vliv; XX střední vliv; X slabý vliv

III.2 VYMEZENÍ OBSAHU OPERAČNÍCH PROGRAMŮ

Návrh vymezení obsahu operačních programů, který byl schválen usnesením vlády České republiky č. 401/2002, zpracovalo Ministerstvo pro místní rozvoj s ohledem na doporučení Evropské komise prezentovaném ve Společném hodnocení DG Regional Policy a DG Enlargement k Národnímu rozvojovému plánu. Velká pozornost při vymezení obsahu jednotlivých operačních programů byla věnována zajištění jejich vzájemné provázanosti a synergie a současně vyloučení duplicity mezi operačními programy navzájem. Konečná podoba vymezení obsahu operačních programů a strategie Fondu soudržnosti je výsledkem široké diskuze a zohlednění připomínek zúčastněných partnerů.

Vymezení obsahu operačních programů vychází z prioritních os Národního rozvojového plánu, z doporučení Evropské komise k Národnímu rozvojovému plánu a z nařízení Rady (ES) týkajících se strukturálních fondů a Fondu soudržnosti. Cílem je vytvořit jednoduchou a transparentní programovou strukturu, při respektování principu monofondovosti operačních programů (spolufinancování pouze z jednoho strukturálního fondu).

V prvních návrzích vymezení obsahu operačních programů se pracovalo s úrovní opatření, tj. opatření jedné priority byly podporovány i několika operačními programy. V konečné verzi vymezení obsahu operačních programů byl však tento přístup opuštěn a rozhodující úroveň se stala úroveň priorit Národního rozvojového plánu. Tyto priority se staly prioritami operačních programů a vycházejí z prioritních os Národního rozvojového plánu.

S ohledem na princip monofondovosti je dále každá priority operačního programu spolufinancována vždy jen jedním fondem, s výjimkou operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství, kde přichází v úvahu vedle Evropského zemědělského záručního a orientačního fondu (EAGGF) i Finanční nástroj na podporu rybolovu (FIFG) a Společného regionálního operačního programu, kde se na spolufinancování jedné priority podílí Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF) a Evropský sociální fond (ESF). Celkově se však jedná o malý podíl z celkového objemu alokace příslušného operačního programu, takže princip monofondovosti je rámcově respektován.

Přehled prioritních os Národního rozvojového plánu a priorit operačních programů, spolu s uvedením fondu, z něhož budou spolufinancovány, včetně určení priorit, které budou podporovány z Fondu soudržnosti, je uveden v tabulce č. III.2.

III.2.1 Návaznost na Iniciativu INTERREG III.

Všeobecné cíle programových dokumentů (Joint Programming Document) Iniciativy INTERREG III. jsou ve shodě s globálními a specifickými cíli NRP a vzájemně se podporují. V případě pohraničních území se jedná o zvýšení jejich konkurenceschopnosti a posílení spolupráce mezi oblastmi na obou stranách hranice na straně jedné a o odstranění negativních důsledků periferní polohy na straně druhé. Tato strategie odpovídá prorůstové strategii NRP, jejíž součástí je i omezování negativních důsledků hospodářského růstu koncentrovaného do určitých území nebo sektorů.

Pro zvýšení synergie mezi aktivitami operačních programů a aktivitami Iniciativy INTERREG III. v ČR se předpokládá, že v rámci jednotlivých operačních programů v příhraničních oblastech bude možné podporovat projekty, které vzniknou na základě Iniciativy INTERREG III. Je samozřejmé, že takové projekty musí současně být ve shodě

se strategiemi příslušných operačních programů, splňovat jejich cíle a kritéria pro implementaci. Přeshraniční charakter projektů, realizovaných v rámci operačních programů, povede ke zvýšení účinnosti rozvojových programů jako celku v příhraničních oblastech.

Tabulka č. III.2 Vymezení obsahu operačních programů

Prioritní osa Priorita	Fond soudržnosti	OP Infrastruktura	OP Rozvoj lidských zdrojů	OP Průmysl a podnikání	OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	SROP	FOND
❶ Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb							
Rozvoj podnikání a zvyšování konkurenceschopnosti produkčního sektoru							ERDF
Restrukturalizace průmyslové výrobní základny							ERDF
Zvýšení energetické účinnosti získávání, přeměny a užití energetických zdrojů a orientace na úspory energie							ERDF
Rozvoj místních podnikatelských aktivit ⁶							ERDF
❷ Rozvoj dopravní infrastruktury							
Modernizace a rozvoj dopravní infrastruktury evropského významu							CF
Modernizace a rozvoj dopravní infrastruktury celostátního významu							ERDF
Snížení negativních důsledků dopravy na životní prostředí							ERDF
Regionální rozvoj dopravy a komunikačních technologií ⁷							ERDF
❸ Rozvoj lidských zdrojů							
Adaptabilita a podnikání							ESF
Sociální integrace a rovnost příležitostí							ESF
Rozvoj celoživotního učení							ESF
Aktivní politika zaměstnanosti							ESF

⁶ Priorita je doplňková k OP Průmysl a podnikání. OP Průmysl a podnikání bude zaměřen na podporu malých a středních podniků (velikost nad 10 pracovníků), podpora SROP bude určena pro tzv. drobné podnikatele (velikost do 10 pracovníků); obdobně bude SROP zaměřen na podporu rozvoje průmyslových ploch místního až regionálního významu (do 10 ha).

⁷ Priorita je doplňková k OP Infrastruktura. OP Infrastruktura se soustředí na modernizaci a rozvoj dopravní infrastruktury celostátního významu (silnice I. třídy), SROP zabezpečí podporu regionální dopravní infrastruktury (silnice II. a III. třídy, místní komunikace), dopravní obslužnost obcí a rozvoj informačních technologií v obcích a regionech.

Prioritní osa Priorita	Fond soudržnosti	OP Infrastruktura	OP Rozvoj lidských zdrojů	OP Průmysl a podnikání	OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	SROP	FOND
Místní rozvoj lidských zdrojů ⁸							ERDF, ESF
4 Ochrana a zkvalitňování životního prostředí							
Ochrana životního prostředí celostátního významu							CF
Zlepšování environmentální infrastruktury							ERDF
Zlepšování životního prostředí v obcích a regionech ⁹							ERDF
5 Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství							
Rozvoj zemědělství, lesního a vodního hospodářství a venkova							FIFG, EAGGF
Oživení venkovských oblastí ¹⁰							ERDF
6 Rozvoj cestovního ruchu							
Technická pomoc							ERDF, ESF, FIFG, CF, EAGGF

⁸ Priorita je doplňková k OP Rozvoj lidských zdrojů. OP Rozvoj lidských zdrojů bude v oblasti sociální integrace řešit systémové projekty zaměřené na poskytovatele těchto služeb a projekty nadregionálního významu, SROP bude podporovat projekty obcí, neziskového sektoru a vzdělávacích zařízení, zaměřené na konkrétní lokality a příjemce. Podpora sociální a občanské infrastruktury v rámci SROP se bude doplňovat s neinvestiční podporou poskytovanou v OP Rozvoj lidských zdrojů.

⁹ Priorita je doplňková k OP Infrastruktura. SROP zabezpečuje podporu projektů obcí, zaměřených na výstavbu kanalizace a čistíren odpadních vod do velikosti 2 tis. ekvivalentních obyvatel a projekty týkající se skládek komunálních odpadů.

¹⁰ Priorita je doplňková k OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství. Podpora v rámci SROP se zaměří na rozvoj nezemědělských aktivit, nebo aktivit, kde převažuje nezemědělské využití.

III.3 ZAMĚŘENÍ OPERAČNÍCH PROGRAMŮ

III.3.1 Společný regionální operační program

Společný regionální operační program (SROP) je souhrnným dokumentem zahrnujícím rozvojové priority sedmi regionů soudržnosti (celé území České republiky s výjimkou hl. města Prahy), které mohou být v období 2004 - 2006 podporovány ze strukturálních fondů Evropské unie v rámci Cíle 1.

Návrh SROP respektuje:

- a) závažné doporučení Evropské komise – připravit pouze jeden regionálně zaměřený operační program (namísto 7 samostatných regionálních operačních programů); z toho důvodu SROP vytyčuje společnou strategii rozvoje pro všechny regiony soudržnosti Cíle 1 v České republice s tím, že regionální rozdíly nebo preference budou vyjádřeny různými finančními vahami priorit a opatření v jednotlivých regionech a rovněž i výběrem individuálních projektů;
- b) potřebu koncentrace disponibilních finančních zdrojů na řešení klíčových problémů regionů s cílem dosáhnout co nejvyšší účinnosti realizovaných priorit a opatření;
- c) priority, obsažené ve sdělení Komise ke strukturálním fondům a jejich koordinaci s Fondem soudržnosti, přijatého v návaznosti na článek 10 (3) nařízení Rady (ES) č. 1260/1999.

Důraz je v rámci SROP kladen na podporu vyváženého a udržitelného ekonomického rozvoje regionů, který bude založen na iniciativách veřejného, neziskového a soukromého sektoru. Program bude založen na eliminaci faktorů, které překážejí rozvoji a růstu a na využití výhod, které poskytují příležitosti pro růst.

SROP navazuje na prioritní osy Národního rozvojového plánu a na vymezení obsahu operačních programů. Společný regionální operační program je komplementární k dalším operačním programům a Fondu soudržnosti, rozšiřuje a posiluje jejich dopad na místní úroveň napříč regiony soudržnosti a orientuje se na specifické rozvojové potřeby regionů.

SROP podporuje především aktivity, jejichž realizace z hlediska platné české legislativy spadá do působnosti obcí nebo krajů. Tím se tento program odliší od zbývajících operačních programů, které se zaměřují na realizaci opatření, jež jsou z hlediska české legislativy převážně v působnosti státu. Určitou výjimku představuje priorita 6 - Rozvoj cestovního ruchu a lázeňství, kde vedle podpory aktivit majících místní či regionální charakter budou podporovány i aktivity, které mají horizontální či nadregionální charakter.

Spolufinancování SROP z veřejných prostředků České republiky bude zajišťováno jednak z rozpočtů obcí a krajů, jednak ze zdrojů státního rozpočtu (prostředky Ministerstva pro místní rozvoj) a státních fondů (Státní fond životního prostředí a Státní fond dopravní infrastruktury). Struktura spolufinancování bude doplněna i prostředky IFI, například bude možné využívat produktů EIB.

III.3.1.1 Cíle

Globálním cílem SROP je dosažení trvalého hospodářského růstu i růstu kvality života obyvatel regionů na základě povzbuzování nových ekonomických aktivit s důrazem na tvorbu pracovních míst v regionálním i místním měřítku, na zlepšení kvality infrastruktury

a životního prostředí, na všeobecný rozvoj lidských zdrojů a na prohlubování sociální integrace.

Specifickými cíli (SC) Společného regionálního operačního programu jsou:

1. zvýšit prosperitu regionů rozvojem drobných podniků a řemesel, zvyšováním objemu přímých investic do regionů a vytvářením nových pracovních příležitostí;
2. všestranně zkvalitnit regionální a místní dopravní a telekomunikační infrastrukturu tak, aby vyhovovala rostoucím potřebám hospodářského rozvoje regionů při respektování ochrany životního prostředí;
3. zlepšit životní podmínky obyvatel a integrovat sociálně vyloučené skupiny do komunity a na trh práce;
4. zvýšit kvalitu všech složek životního prostředí v obcích a regionech;
5. zlepšit podmínky života venkovského obyvatelstva a rozvíjet venkovské části regionů;
6. zvýšit podíl cestovního ruchu na hospodářské prosperitě regionů, zvýšit objem přímých investic pro rozvoj cestovního ruchu, vytvářet nové pracovní příležitosti a přispět tak k posílení České republiky jako konkurenceschopné, atraktivní a stabilizované evropské turistické destinace.

III.3.1.2 Priority

Na základě stanovených cílů SROP a hlavních strategických směrů jejich naplnění a výběru klíčových problémů vyžadujících podporu z veřejných zdrojů bylo vymezeno těchto 7 priorit:

1. Rozvoj místních podnikatelských aktivit;
2. Regionální rozvoj dopravy a komunikačních technologií;
3. Místní rozvoj lidských zdrojů;
4. Zlepšování životního prostředí v obcích a regionech;
5. Oživení venkovských oblastí;
6. Rozvoj cestovního ruchu a lázeňství;
7. Technická pomoc (průřezová priorita týkající se předcházejících priorit).

SROP bude spolufinancován z těchto dvou strukturálních fondů:

- Evropského fondu regionálního rozvoje (ERDF) pro všechny priority;
- Evropského sociálního fondu (ESF) pro prioritu 3 (částečně).

Priorita 1 - Rozvoj místních podnikatelských aktivit

Tato priorita vychází z prioritní osy 1 NRP – Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb. Cílem této priority je zlepšení dovedností, schopností a zvýšení kapacity drobných podniků a řemesel a jejich zaměstnanců, zvýšení kvality zaměstnanosti a vytváření nových pracovních míst v regionech, přilákání nových investic do regionů, zvýšení kapacity informačních a poradenských služeb a rozvoj firem zaměřených na inovace.

Priorita vychází z provedené analýzy sociálně ekonomické situace regionů soudržnosti a SWOT analýzy SROP, kde je prokázána potřeba podpory sektoru malých a středních podniků ve všech regionech České republiky.

Priorita naplňuje specifický cíl SC 1 a je komplementární k operačnímu programu Průmysl a podnikání. Zatímco operační program Průmysl a podnikání bude zaměřen na podporu malých a středních podniků, bude podpora SROP určena pro tzv. drobné podnikatele (podniky, zaměstnávající méně než 10 pracovníků) s limitovaným rozvojovým potenciálem regionálního významu; obdobně bude SROP zaměřen na podporu rozvoje menších průmyslových ploch do 10 ha (ploch místního až regionálního významu).

Svým zaměřením priorita navazuje na stávající regionální programy, financované z rozpočtové kapitoly Ministerstva pro místní rozvoj a zaměřené na podporu vybraných regionů České republiky (programy regionální podpory malého a středního podnikání, program podpory rozvoje průmyslových podnikatelských subjektů a podprogram zaměřený na investiční přípravu průmyslových ploch a dalších objektů pro podnikání).

Tato priorita bude sehrávat klíčovou roli v podpoře udržitelného ekonomického rozvoje a vytváření pracovních příležitostí ve všech regionech soudržnosti, jakož i při vytváření příznivého podnikatelského klimatu, při rozvoji stávajících a vzniku nových místních drobných podniků v regionech.

Priorita se zaměřuje na:

- a) přímou podporu drobných podnikatelů (mikropodniky s méně než 10 zaměstnanci) a řemeslníků, kteří představují významnou součást regionální ekonomiky s předpokladem vysokého potenciálu při vytváření kooperačních sítí a dodavatelských vztahů. Jsou to podniky významem a charakterem činnosti regionální s limitovaným rozvojovým potenciálem mimo příslušný region. Této kategorii podniků budou dále poskytovány poradenské a informační služby a přímá podpora inovačního podnikání;
- b) podporu projektů obcí pro přípravu průmyslových ploch v rozsahu do 10 ha a dalších objektů pro podnikání a na podporu investorů, od jejichž ekonomických aktivit se očekává, že přispějí k regionálnímu hospodářskému rozvoji a vytváření nových pracovních míst.

Priorita 2 - Regionální rozvoj dopravy a komunikačních technologií

Tato priorita navazuje na prioritní osu 2 – Rozvoj dopravní infrastruktury Národního rozvojového plánu a naplňuje specifický cíl SC 2. Cílem priority je podpora zvýšení kvality a průchodnosti regionálních a místních dopravních komunikací, zlepšení dopravní dostupnosti, odstranění negativních faktorů omezujících potenciál regionů a stabilizace obyvatelstva v odlehlých lokalitách.

Priorita vychází z analýzy, která prokazuje, že regionální a místní dopravní síť neodpovídá stávajícím ani budoucím požadavkům (je investičně poddimenzována), v řadě oblastí existují problémy v dopravní obslužnosti a existuje i zaostávání ve využívání moderních komunikačních technologií.

Priorita je komplementární k OP Infrastruktura, který se soustřeďuje na modernizaci a rozvoj dopravní infrastruktury celostátního významu (včetně omezování dopadů na životní prostředí). SROP pak zabezpečuje podporu regionální dopravní infrastruktury (silnice II. a III. třídy, místní komunikace), dopravní obslužnost obcí a rozvoj informačních technologií v obcích a regionech.

Orientace priority vychází z toho, že kvalita dopravní infrastruktury je důležitým faktorem kvality života v regionech a hraje klíčovou úlohu pro volbu místa bydliště a pracoviště obyvatelstva. Technicky progresivní sektor informačních a komunikačních technologií je předpokladem a katalyzátorem dalšího rozvoje regionů.

Priorita navazuje na stávající systém podpory, který je realizován prostřednictvím Státního fondu dopravní infrastruktury (regionální silniční síť) a rozpočtů krajů a obcí (dopravní obslužnost, komunikační technologie).

Priorita se zaměří na udržování a zlepšení regionální dopravní infrastruktury s cílem poskytnout snazší přístup k zaměstnání, vzdělání, sociálním potřebám a trhům pro investory, kteří chtějí zřídit firmy ve vzdálenějších místech od center regionů. Proto zahrnuje tato priorita podporu projektů, předkládaných kraji a obcemi, které se týkají výstavby a modernizace silnic II. a III. třídy, včetně dálničních přivaděčů a obchvatů sídel, a dále pak výstavby a modernizace komunikací pro obsluhu území.

Současně budou podporovány projekty vztahující se k dopravní obslužnosti regionů pro osobní i nákladní dopravu, včetně zavádění integrovaných dopravních systémů a rozvoje systémů kombinované dopravy.

Priorita bude rovněž podporovat budování informační společnosti v obcích a regionech prostřednictvím podpory infrastruktury a služeb pro informační a komunikační technologie a stimulací investic bude spolupůsobit na posilování regionálních a lokálních informačních a komunikačních sítí a zabezpečení jejich spolehlivosti a pružnosti. Přednost bude dáвана projektům zahrnujícím veřejné služby, rozměr sociálního začlenění a rozvoj infrastruktury pro vzdělávací a vědeckovýzkumné komunikační sítě.

Priorita 3 - Místní rozvoj lidských zdrojů

Tato priorita vychází z prioritní osy 3 – Rozvoj lidských zdrojů Národního rozvojového plánu a naplňuje specifický cíl SC 3. Jejím cílem je zkvalitnění sítě a zvýšení kapacit sociální a občanské infrastruktury v obcích, zvýšení kapacit infrastruktury pro vzdělávání, posílení kapacit neziskových organizací a občanských aktivit, zmírnění sociálního znevýhodnění v obcích a regionech, podpora dosažení rovných příležitostí mužů a žen na trhu práce.

Rozvoj lidských zdrojů je jednou z nejvýznamnějších součástí celkové strategie rozvoje regionů s určujícím vlivem na zaměstnanost v regionech, životní úroveň jeho obyvatel a hospodářskou konkurenceschopnost regionů. Analýzy přitom prokazují, že v obcích a regionech existuje nutnost zlepšení hmotného vybavení zejména u nestátních neziskových a občanských organizací (nedostatek finančních zdrojů) a narůstání problémů spojených se sociálním vylučováním určitých skupin obyvatelstva.

Priorita je komplementární k operačnímu programu Rozvoj lidských zdrojů v oblasti sociální integrace. Zatímco operační program bude řešit systémové projekty zaměřené na poskytovatele těchto služeb a projekty nadregionálního významu, SROP bude podporovat projekty obcí, neziskového sektoru a vzdělávacích zařízení, zaměřené na konkrétní lokality a příjemce. Současně se bude investiční podpora sociální a občanské infrastruktury v rámci SROP (financovaná z ERDF) doplňovat s neinvestiční podporou poskytovanou v rámci OP Rozvoj lidských zdrojů.

Spolufinancování z veřejných zdrojů České republiky bude zabezpečeno z rozpočtů obcí a krajů a částečně také ze zdrojů státního rozpočtu (Ministerstva pro místní rozvoj).

Tato priorita zahrnuje investiční podporu rozvoje kapacit a hmotného vybavení tzv. místních aktivit a iniciativ, jako jsou obce, neziskové organizace, občanské iniciativy a podobně, které uplatňují partnerský přístup pro řešení specifických místních a regionálních problémů v oblasti sociální integrace a rovnosti příležitostí v obcích, rozvoj sociální infrastruktury a kulturních potřeb v obcích (financování z ERDF).

Kromě toho budou v rámci priority financovány vzdělávací projekty na podporu sociální integrace (podpora znevýhodněných skupin obyvatelstva) s cílem pomoci těmto skupinám překonávat postojové, kulturní a strukturální překážky, bránící participaci znevýhodněných skupin na ekonomickém, sociálním a kulturním rozvoji v obcích a regionech, které nabízejí příležitosti pro návrat těchto skupin do komunity a které působí sociálně preventivně.

Priorita 4 - Zlepšování životního prostředí v obcích a regionech

Tato priorita vychází z prioritní osy 4 – Ochrana a zkvalitňování životního prostředí Národního rozvojového plánu a naplňuje specifický cíl SC 4. Cílem priority bude zlepšení kvality zásobování obcí a regionů pitnou vodou, včetně spolehlivého odvádění a čištění odpadních vod, zlepšení kvality ovzduší, zlepšení řízení odpadového hospodářství (včetně omezení produkce odpadů) a regenerace území vybraných měst. Zlepšení kvality ekologické infrastruktury přispěje ke zvýšení přitažlivosti regionů a obcí a tím i k zajištění udržitelného rozvoje regionů.

Priorita je komplementární k OP Infrastruktura, který je orientován na problematiku ochrany životního prostředí nadregionálního významu. SROP zabezpečuje podporu projektů obcí, zaměřených na komunální ekologickou infrastrukturu (projekty místního až regionálního významu, např. u ČOV do 2 tis. ekvivalentních obyvatel) a regeneraci vybraných měst.

Kvalita životního prostředí je důležitým faktorem kvality života v regionech a hraje klíčovou úlohu pro volbu místa bydliště a pracoviště obyvatelstva. Významnými aspekty jsou v tomto ohledu zachování a obnova přírodního bohatství, kulturního rázu a ekologické stability krajiny; zlepšení kvality ovzduší a vod; omezení produkce odpadů a zvýšení environmentálního povědomí občanů a jejich zapojení do rozhodovacího procesu. V souvislosti s tím je velice významné uplatňování zásad udržitelného rozvoje.

Spolufinancování z veřejných zdrojů České republiky bude zabezpečeno především z rozpočtů obcí.

Priorita bude podporovat investice, týkající se:

- a) čištění a odkanalizování odpadních vod, zásobování vodou a ochrany zdrojů pitných, léčebných a minerálních vod;
- b) zlepšování kvality ovzduší v obcích a regionech (plynofikace, náhrada fosilních paliv a snížení emisí z dopravy);
- c) inovace infrastruktury pro hospodaření s komunálními odpady např. omezení produkce odpadů, sběr a třídění odpadů, zařízení na využívání a recyklaci odpadů, bezpečné odstranění odpadů, které již nelze využít (tato zařízení budou v souladu s požadavky BAT technologií), odstraňování "černých skládek" a sanace a rekultivace starých skládek odpadů;

- d) problematiky regenerace upadajících historických jader měst a regenerace území měst postižených útlumem hospodářských nebo společenských aktivit (půjde o obdobu iniciativy URBAN a přípravu na ni).

Priorita 5 - Oživení venkovských oblastí

Tato priorita vychází z prioritní osy 5 – Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství Národního rozvojového plánu a naplňuje specifický cíl SC 5. Cílem priority je celkové zlepšení podmínek života venkovského obyvatelstva zejména prostřednictvím zlepšení technických podmínek pro bydlení, podnikání a služby na vesnici; stabilizace a rozvoj pracovních příležitostí; zlepšení podmínek občanské vybavenosti a stabilizace obyvatelstva (zvláště mladých lidí) ve venkovských sídlech.

Priorita vychází z provedených analýz, které prokazují specifické problémy venkovského prostoru (výrazné snížení nabídky pracovních míst, malá stabilita populace, horší dopravní dostupnost a vybavenost infrastrukturou aj.); na druhé straně zejména kvalita životního prostředí a možnost rozvoje cestovního ruchu v řadě venkovských oblastí dávají tomuto prostoru velmi dobrou šanci na rozvoj.

Zajištění obnovy venkova, udržení a rozvoj pracovních a životních příležitostí na venkově je specifickou problematikou, která je podmíněna menší schopností venkova konkurovat v rovině ekonomické efektivnosti městským oblastem.

Celkový hospodářský a sociální rozvoj venkovských částí regionů je závislý na zlepšování podmínek života na vesnici, které by měly přispět ke snížení vylidňování venkova. Jako velice důležité faktory se ukazují zachování péče o vzhled obcí, zlepšení technických podmínek pro rozvoj bydlení, služeb a podnikání, stabilizace a rozvoj pracovních příležitostí a uchování příznivého životního prostředí.

Zaměření priority současně navazuje na stávající podporu venkovského prostoru ze zdrojů státního rozpočtu (v působnosti Ministerstva pro místní rozvoj zejména Program obnovy venkova, program podpory malého a středního podnikání VESNICE aj.).

Priorita je komplementární k operačnímu programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství. Podpora v rámci SROP se zaměří na rozvoj nezemědělských aktivit, nebo aktivit, kde převažuje nezemědělské využití a bude financována z ERDF; naproti tomu operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství zabezpečuje podporu těch aktivit na venkově, kde převládá zemědělské využití (financování výhradně z EAGGF).

Spolufinancování z veřejných zdrojů České republiky bude zajištěno z rozpočtů obcí a ze státního rozpočtu (Ministerstva pro místní rozvoj).

Priorita bude poskytovat financování spojené s:

- a) podporou investic nebo aktivit obcí, které přispějí k integrovanému rozvoji venkovského prostoru, budou čelit jeho úpadku a snižování životní úrovně jeho obyvatel, přispějí k udržení, obnově a rozvoji vesnic v jejich kulturně historické podobě a k rozvíjení hodnoty venkovského dědictví (určitá obdoba dnešního Programu obnovy venkova, ovšem větší projekty);

- b) rozvojem služeb a řemesel ve venkovských obcích, který se zaměří na přímou podporu drobných podnikatelů ve službách a řemeslech ve venkovském prostoru, včetně propagace, marketingu, podpory vzniku a rozvoje sítí podnikatelů.

Priorita 6 - Rozvoj cestovního ruchu a lázeňství

Tato priorita vychází z prioritní osy 6 – Rozvoj cestovního ruchu Národního rozvojového plánu a naplňuje specifický cíl SC 6. Sledovanými cíli této priority budou:

- a) rozvoj aktivit cestovního ruchu (CR) v regionech, podpora budování infrastruktury cestovního ruchu, vytváření nových atraktivit, produktů a podniků v cestovním ruchu, aktivní využití historického a přírodního bohatství regionů a zvýšení životní úrovně obyvatelstva v turistických oblastech;
- b) zlepšení kvality služeb CR, zajištění společných služeb pro podnikatele v CR a vytváření systému partnerství, včetně nezbytných sítí; podpora nadregionálních a nadnárodních produktů CR ve vazbě na prosazení České republiky jako součásti evropské turistické destinace.

Významným rysem cestovního ruchu je multiplikační efekt doprovázející jeho rozvoj. Cestovní ruch představuje v současnosti odvětví, ve kterém vzniká nejvíce pracovních příležitostí, a to zejména v rámci malého a středního podnikání, které je pro cestovní ruch typické. Vedle zaměstnanosti ovlivňuje cestovní ruch podstatným způsobem i další oblasti: podílí se na tvorbě hrubého domácího produktu, pozitivně ovlivňuje platební bilanci státu, tvoří příjmy státního rozpočtu, má vliv na příjmy místních rozpočtů a jeho rozvoj podporuje investiční aktivity.

Priorita vychází z provedené analýzy regionů soudržnosti, SWOT analýzy SROP a SWOT analýzy odvětví cestovního ruchu, které prokazují poměrně dobré předpoklady rozvoje cestovního ruchu v regionech za předpokladu, že budou odstraněna některá slabá místa (např. nedostatečná úroveň materiální základny, nízká kvalita základních a doplňkových služeb, nedostatek moderních produktů cestovního ruchu). Analýza rovněž prokázala význam obcí a krajů pro rozvoj cestovního ruchu - tyto subjekty přijímají rozhodující část podpory cestovního ruchu v České republice v rámci veřejných prostředků.

Pokud má cestovní ruch, v souladu se světovými trendy, představovat progresivní odvětví národního hospodářství, je nezbytné výraznější zapojení veřejného sektoru do tohoto procesu, a to jak na regionální, tak i na centrální úrovni.

Pro zajištění dalšího rozvoje cestovního ruchu je nutné věnovat zvýšenou pozornost zejména:

- kvalitě infrastruktury cestovního ruchu;
- přípravě lidských zdrojů pro cestovní ruch (tato problematika je řešena v rámci operačního programu Rozvoj lidských zdrojů);
- postavení České republiky na mezinárodním trhu cestovního ruchu, zejména vytvářením nových produktů cestovního ruchu s ohledem na jejich klientelu ve zdrojových zemích;
- kvalitě nabídky služeb cestovního ruchu;
- údržbě a obnově kulturně historického dědictví;
- vytváření podmínek pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu;
- podnikatelskému klimatu;
- ochraně spotřebitele a jeho bezpečnosti.

Navrhovaná podpora v rámci priority navazuje na stávající systém podpory cestovního ruchu realizované v rámci Ministerstva pro místní rozvoj (program Podpora investic pro rozvoj cestovního ruchu, Státní program podpory cestovního ruchu) a na podporu cestovního ruchu v rozpočtech obcí a nově i krajů.

Spolufinancování z veřejných zdrojů České republiky bude zajištěno z rozpočtu obcí, krajů a Ministerstva pro místní rozvoj.

Tato priorita bude poskytovat finanční podporu podnikatelských aktivit, které přispějí k rozvoji malých podniků a drobných podnikatelů v cestovním ruchu nabízejících jednak jednotlivé služby cestovního ruchu, jednak ucelené produkty cestovního ruchu různorodého charakteru.

Dále půjde o podporu projektů obcí (krajů), převážně investičního charakteru, které mohou přispět k posílení infrastruktury potřebné pro rozvoj cestovního ruchu, podporu regionálních produktů cestovního ruchu, k zachování a obnově kulturního dědictví a historického, technického a přírodního bohatství pro cestovní ruch, resp. které toto kulturní dědictví a bohatství zpřístupňují pro návštěvníky.

Aktivita v rámci této priority se budou zaměřovat i na podporu hmotných a nehmotných investic do vytváření sítí vrcholového zastoupení zájmových profesních sdružení cestovního ruchu s celostátní působností včetně kontrolního systému garance kvality nabízených služeb. Podporou např. zabezpečením výměny a šířením jednotných informací prostřednictvím moderních technologií, vybudováním Národního turistického informačního a rezervačního systému, propojením informačních center bude zabezpečen rozvoj informačních systémů v cestovním ruchu.

Podpora některých nadregionálních ucelených produktů se bude týkat například:

- lázeňské turistiky (lázeňská infrastruktura, doprovodné programy včetně nových forem nabídky služeb lázeňské turistiky);
- kongresové turistiky (podporovány budou zejména určité kategorie a třídy malo- a středně kapacitních ubytovacích zařízení, výstavba a renovace kongresových center v rámci rozvoje a regenerace urbanizovaných území a respektující limity využívání území, včetně jednotné prezentace nabídky na zahraničních trzích);
- ekoturistiky (v tomto případě půjde zejména o podporu rozvoje infrastruktury cestovního ruchu v souladu se zásadami udržitelného rozvoje a bude se dotýkat především využití – rekonstrukce a obnovy – stávajících objektů a infrastruktury chráněných krajinných oblastí a národních parků pro cestovní ruch);
- sportovně - rekreační komplexy národního a zejména mezinárodního významu, respektující limity pro využívání území;
- kulturní a církevní turistiky (zpřístupnění kulturních, historických, církevních a technických památek nadregionálního významu pro cestovní ruch, především se bude jednat o péči o tzv. Světové dědictví, tj. o památky zapsané do seznamu UNESCO a o památkové rezervace zapsané do seznamu Ministerstva kultury);
- specifické produkty mající nadregionální či mezinárodní přesah nebo mezinárodní význam.

Marketingová podpora bude věnována cestovnímu ruchu z hlediska prosazení České republiky jako turistické destinace na mezinárodním trhu cestovního ruchu.

Priorita 7 - Technická pomoc

V rámci této priority (která má průřezový charakter a dotýká se podpory všech ostatních priorit v rámci realizace SROP) budou poskytovány finanční prostředky pro pokrytí nákladů spojených s řízením, monitorováním, kontrolou, analýzou a poskytováním informací na úrovni celého SROP, včetně publicity a propagace programu. V souladu s nařízením Komise (ES) č. 1685/2000 je na tuto oblast vyčleněno téměř 1 % prostředků programu. Součástí technické pomoci pro SROP bude také technická pomoc pro Rámec podpory Společenství (CSF).

Alokace prostředků na technickou pomoc je v kompetenci každého řídicího orgánu, musí však být provedena při respektování pravidel stanovených Evropskou komisí. Zejména se jedná o nařízení Komise (ES) č.1685/2000, pravidlo 11. Pro výdaje bezprostředně spojené s implementací (řízení, realizace, monitorování a kontrola operací strukturálních fondů) je stanoven horní limit alokace. Pro druhý typ výdajů zahrnující zpracování studií, organizace seminářů, pořádání informačních akcí, zpracování informačních analýz a pořízení a instalace počítačových systémů k řízení a monitorování není stanoven maximální limit alokace.

III.3.2 Operační program Průmysl a podnikání

III.3.2.1 Cíle

Globálním cílem operačního programu Průmysl a podnikání je zvýšení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb a dokončení potřebných strukturálních změn v průmyslu, což je plně ve shodě s 1. prioritní osou Národního rozvojového plánu – Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb.

Specifické cíle (SC) OP Průmysl a podnikání jsou definovány takto:

1. zajištění rozvoje a zvýšení prosperity malých a středních podniků;
2. podpora inovační činnosti v průmyslu a spolupráce vědeckovýzkumné základny s podniky;
3. rozvoj infrastruktury pro účelné využívání lidského potenciálu a zajištění efektivního fungování průmyslových služeb;
4. zvýšení produktivity práce, efektivnosti a racionalizace produkce při snižování ekologické zátěže;
5. dokončení restrukturalizace vzniklých průmyslových zón, revitalizace území vyčerpaných průmyslovou činností;
6. zajištění účelného využívání prvotních energetických zdrojů, zvýšení podílu obnovitelných zdrojů surovin ve výrobě;
7. snížení energetické náročnosti výroby a přeměny energie;
8. zvýšení účinnosti užití elektrické energie, snížení energetické náročnosti průmyslové výroby.

Operační program Průmysl a podnikání rozpracovává cíle a strategii průmyslové politiky České republiky. Základním posláním operačního programu je přispět jeho realizací k zachování a dalšímu rozvoji konkurenceschopného a efektivně vyrábějícího průmyslového sektoru v České republice. Vedle svých ekonomických cílů operační program Průmysl a podnikání zohledňuje samozřejmě i rovinu regionální, sociální, rovných příležitostí a aspekty environmentální. Žádná z priorit OP nepůsobí proti prioritám vytyčeným v těchto oblastech v rámci horizontálních politik EU. Jednotlivé priority a opatření byly naopak definovány tak, aby pozitivně přispívaly k řešení problémů identifikovaných na základě provedené socioekonomické analýzy průmyslu a podnikatelských aktivit v ČR.

Operační program Průmysl a podnikání je koncipován jako operační program financovaný z jediného strukturálního fondu, a to z Evropského fondu regionálního rozvoje. Podstatná část národních prostředků určených na spolufinancování opatření operačního programu Průmysl a podnikání bude zajištěna státním rozpočtem, avšak u opatření významně podporujících rozvoj produkčního sektoru regionů a restrukturalizaci se předpokládá i účast dalších veřejných rozpočtů.

Prostřednictvím koordinovaného využití finančních prostředků ERDF, státního rozpočtu, dalších veřejných rozpočtů České republiky a rovněž soukromých zdrojů, zdrojů IFI, např. EIB bude zajištěno dosažení pozitivních synergických efektů v rámci jednotlivých priorit a opatření. Intenzita veřejné podpory se v průměru předpokládá na úrovni 50 %, tj. zhruba polovinu nákladů na realizaci jednotlivých priorit směřujících do produktivního sektoru budou pokrývat soukromé zdroje.

Národní koncepcí, která byla schválena vládou ČR a která určuje strategický cíl operačního programu Průmysl a podnikání, je Koncepce průmyslové politiky. Dalšími relevantními dokumenty z oblasti regionální, sociální a environmentální politiky, schválenými nebo projednanými vládou České republiky, které operační program Průmysl a podnikání zohledňuje, jsou Strategie regionálního rozvoje, Národní akční plán zaměstnanosti 2001 a 2002 a Metodika hodnocení vlivu koncepcí regionálního rozvoje na životní prostředí.

Vedle toho byly problémy z oblasti hospodářské a sociální soudržnosti identifikovány interními analýzami Ministerstva průmyslu a obchodu, zejména v oblasti malého a středního podnikání a zlepšení služeb umožňujících jeho další rozvoj, regionálních aspektů průmyslové produkce, potřebou podpory organizační, finanční, technické i technologické restrukturalizace podniků, revitalizace budov a oblastí vyčerpaných průmyslovou činností, zvyšování inovačního potenciálu podnikatelských subjektů, efektivního využívání energetických zdrojů a orientace na úspory energií i některých dalších.

III.3.2.2 Priority

Priority operačního programu Průmysl a podnikání byly definovány na základě výsledků SWOT analýzy pro tuto část národního hospodářství a za účasti mnoha hospodářských a sociálních partnerů, včetně regionálních aktérů, kteří se podíleli na přípravě SROP. V návaznosti na provedené analýzy byly stanoveny čtyři priority operačního programu Průmysl a podnikání.

Žádná z priorit OP se nepřekrývá s jinými částmi Národního rozvojového plánu. V rámci mezirezortních jednání byly možné duplicity, zejména ve vztahu k OP Rozvoj lidských zdrojů a ke Společnému regionálnímu operačnímu programu, odstraněny definováním zpřesňujících podmínek pro příjemce podpory.

Priorita 1 - Rozvoj podnikání a zvyšování konkurenceschopnosti produkčního sektoru

Cílem této priority je podpořit nové aktivity a stabilizovat stávající zejména malé a střední podniky (podniky nad 10 zaměstnanců nebo podniky s rozvojovým potenciálem mimo příslušný region), zaměřené na vlastní podnikatelskou činnost nebo na její přímou či nepřímou podporu v oblasti služeb, umožňující těmto subjektům obstát v soutěži s konkurencí.

Cílem této priority je rovněž podpora inovačního prostředí v České republice, jehož nejdůležitějšími součástmi jsou oblasti průmyslového výzkumu a vývoje, transferu technologií a know-how, pomoc při uplatnění inovovaných výrobků a technologií na českém i světovém trhu, účelné využívání a dlouhodobá práce s lidským kapitálem v průmyslových podnicích cestou podpory infrastruktury pro vzdělávání.

Přednostně budou podporovány programy směřující do méně rozvinutých nebo strukturálně postižených regionů, v případě služeb bude pomoc poskytována zejména malým a středním podnikům při posilování jejich konkurenceschopnosti cestou vytváření řetězců výroba - obchod - služby.

Priorita 2 - Restrukturalizace průmyslové výrobní základny

Cílem priority je podpora udržení a zvýšení konkurenceschopnosti výroby životaschopných českých podniků v rámci EU a zajištění reálných partnerských šancí pro jejich zapojení do významných investičních akcí nadnárodního charakteru. Cestou pro dosažení vytyčeného cíle je zlepšení organizační struktury podniků, finanční, technická i technologická restrukturalizace vedoucí ke zvýšení produktivity práce, zlepšení efektivity a racionalizace produkce za současného snížení ekologické zátěže vnějšího prostředí formou restrukturalizace a rozvoje stávajících výrobních kapacit formou přímých investic, jejichž důsledkem bude udržení zaměstnanosti a vytváření nových pracovních příležitostí. Součástí priority je i zlepšování především stávající infrastruktury pro podnikatele a investory, zaměřené zejména na revitalizaci a využití stávajících oblastí a objektů vyčerpaných průmyslovou činností.

Preferována bude transformace a restrukturalizace podniků v rizikových, tj. strukturálně postižených regionech, s cílem odvrátit možné negativní dopady nezaměstnanosti a stabilizovat životní úroveň s perspektivou jejího postupného růstu.

Priorita 3 - Zvýšení energetické účinnosti získávání, přeměny a užití energetických zdrojů a orientace na úspory energie

Cílem priority je zajištění účelného a ekonomicky výhodného využití domácích prvotních energetických zdrojů, včetně zachování přiměřené míry zacházení s domácími energetickými zdroji a s příslušnou energetickou infrastrukturou, podpora maximálního využití dostupných energetických zdrojů, s přihlédnutím k ekonomické náročnosti získávání energetického potenciálu a k ekonomickým možnostem České republiky. Cílem této priority je rovněž dosažení významných úspor energie cestou modernizace technologií i průmyslových objektů, zaměřenou na energetickou efektivitu. Zajištění těchto cílů bude podporováno rovněž i příslušnými službami energetického poradenství.

Priorita 4 - Technická pomoc

V souladu s nařízením Rady (ES) č. 1260/1999 a nařízením Komise (ES) č. 1685/2000 je cílem opatření technické pomoci přispět ke zlepšení kvality prováděných intervencí strukturálních fondů, tj. k efektivnímu řízení operačního programu, jeho propagaci a hodnocení programu jako celku i jednotlivých projektů. Finanční prostředky této priority jsou tedy poskytovány na pokrytí nákladů na tuto činnost ve všech prioritách v rámci realizace operačního programu, s cílem podpořit účinnost prováděné pomoci a zvýšit

efektivnost využití komunitárních i národních prostředků vyčleněných na realizaci operačního programu.

Technická pomoc zahrnuje veškeré podpůrné aktivity jak na pokrytí výdajů spojených s přípravou, výběrem, hodnocením a monitorováním programu, jednáním výborů, audity a kontrolami prováděnými na místě, tak i prostředky na uhrazení výdajů na zpracování studií, informačních analýz, publicitu a informační akce operačního programu.

III.3.3 Operační program Infrastruktura

Operační program Infrastruktura rozpracovává 2. a 4. prioritní osu Národního rozvojového plánu. Jedná se o prioritní osy Rozvoj dopravní infrastruktury a Ochrana a zkvalitňování životního prostředí.

III.3.3.1 Cíle

Globálním cílem OP Infrastruktura je ochrana a zlepšování stavu životního prostředí a rozvoj a zkvalitňování dopravní infrastruktury při respektování principů udržitelného rozvoje s důrazem na naplňování standardů ES.

Operační program Infrastruktura vytváří rámec pro přípravu investičních projektů, jejichž cílem je zlepšit stav jednotlivých složek životního prostředí, zajistit rozvoj nové kvality udržitelné mobility pro svobodný a bezpečně přístupný pohyb osob, služeb, zboží, kapitálu a podpořit tím udržitelný rozvoj regionů zařazených do Cíle 1. Priority v oblasti dopravy respektují cíle národních strategických dokumentů, jako je například Dopravní politika, schválená usnesením vlády ČR č. 413/1998, Návrh rozvoje dopravních sítí v ČR do roku 2010, schválený usnesením vlády ČR č. 741/1999 a Harmonogram a finanční zajištění realizace rozvoje dopravních sítí v ČR do roku 2010, schválený usnesením vlády ČR č.145/2001. Environmentální priority programu vycházejí ze Státní politiky životního prostředí, schválené usnesením vlády ČR č.38/2001 a respektují cíle ochrany životního prostředí formulované v Národním rozvojovém plánu.

Operační program Infrastruktura je obsahově vymezen vůči ostatním operačním programům. Velké investiční projekty a sdružené projekty (tzv. skupiny projektů) celostátního významu s náklady, které v zásadě nejsou nižší než 10 mil. € budou realizovány v rámci Fondu soudržnosti. Problematika environmentální výchovy a vzdělávání je řešena komplementárně v rámci operačního programu Rozvoj lidských zdrojů. Ze SROP budou financovány projekty regionálního a místního významu.

Operační program Infrastruktura je koncipován jako monofondový, finanční prostředky pro jeho zabezpečení budou čerpány z ERDF.

Specifické cíle tohoto operačního programu vycházejí z globálního cíle OP Infrastruktura:

1. zlepšení nevyhovujících parametrů dopravní infrastruktury celostátního a nadregionálního významu;
2. zlepšení životních podmínek v ČR v souvislosti s působením negativních vlivů dopravy na životní prostředí;
3. kvalitativní zlepšení dílčích složek životního prostředí a zlepšení nakládání s odpady.

III.3.3.2 Priority

S ohledem na stanovené cíle vycházející z analýzy sektorů životního prostředí a dopravy jsou vymezeny následující priority:

1. Modernizace a rozvoj dopravní infrastruktury celostátního významu;
2. Snížení negativních důsledků dopravy na životní prostředí;
3. Zlepšování environmentální infrastruktury;
4. Technická pomoc.

Priorita 1 - Modernizace a rozvoj dopravní infrastruktury celostátního významu

Cílem priority je zlepšit současné nevyhovující parametry železniční, silniční, vodní a letecké infrastruktury a přispět tak ke zvýšení její výkonnosti, zlepšit návaznost letecké dopravy na ostatní druhy dopravy, za účelem vytvoření podmínek pro rostoucí potřeby hospodářského rozvoje při respektování ochrany životního prostředí, tj. zkvalitnit dopravní infrastrukturu celostátního významu tak, aby vyhovovala ekonomickému rozvoji České republiky, zajišťovala vazby mezi všemi regiony ČR a zabezpečovala napojení všech regionů na mezinárodní dopravní síť. Opatření jsou navržena s ohledem na komplexní přístupy k dopravní infrastruktuře a jejímu plánování s ohledem na dopady environmentální, prostorové, provozní, ekonomické a sociální.

Priorita 2 – Snížení negativních důsledků dopravy na životní prostředí

Základním cílem této priority je zlepšit kvalitu životních podmínek obyvatel ČR v souvislosti s působením na omezení negativních vlivů rostoucí dopravy na životní prostředí, včetně podpory dopravy šetrnějších k životnímu prostředí, tj. zajišťovat potřebnou mobilitu občanů a zboží v ČR tak, aby docházelo k co nejmenšímu zatížení životního prostředí.

Rovněž v této prioritě při stanovování cílů byl brán zřetel na základní environmentální požadavky na dopravu, stanovené Státní politikou životního prostředí, z nichž některé jsou pro tuto prioritu determinující, například:

- podporovat postupnou změnu podílu nákladní přepravy ve prospěch železniční, kombinované dopravy a vnitrozemské plavby;
- k modernizaci silniční sítě se snažit využívat především stávající silnice popř. jejich koridory a omezit tak fragmentaci krajiny novými trasami;
- podporovat vhodná technická a infrastrukturní opatření (obchvaty, protihlukové bariéry) vedoucí k minimalizaci zdravotních rizik a negativních vlivů na životní prostředí (hluk, emise);
- podporovat realizaci opatření k redukci nadměrného hluku z letecké dopravy a vymezení ochranných pásem kolem letišť s cílem eliminovat či kompenzovat jeho důsledky.

Priorita 3 – Zlepšování environmentální infrastruktury

Kvalitní životní prostředí je jedním z předpokladů udržitelného rozvoje. Životní prostředí České republiky bylo v minulosti poškozeno intenzivním a nešetrným hospodařením ve všech oblastech lidské činnosti. To se velmi negativně projevilo na stavu složek životního prostředí. Od počátku 90. let postupně dochází ke zlepšení, stále však zůstává řada environmentálních problémů. Jejich řešení je vysoce finančně náročné. Priorita 3 proto zahrnuje opatření

v oblasti ochrany ovzduší směřující ke zlepšení kvality ovzduší podle požadavků evropské legislativy (především rámcové směrnice a dalších souvisejících směrnic, dále směrnic o emisních stopech, o spalování odpadů a směrnice o omezování emisí těkavých organických látek z používání rozpouštědel).

V rámci priority budou dále podporována opatření k revitalizaci říčních toků a ke zvýšení retenční schopnosti krajiny, což přispívá k ochraně před ničivými následky povodní. Těžisko řešení spočívá v uplatňování široké škály preventivních opatření (např. zlepšování spádových poměrů a zpomalování povrchového odtoku, zatravňování břehů a přirozených inundací). Tato opatření budou doplněna aktivitami na podporu biodiverzity vodních toků, především odstraňováním migračních bariér. Základním kritériem pro uplatnění opatření je jeho ekologická vhodnost a přiměřenost dané konkrétní lokalitě, zvláštní pozornost bude věnována územím spadajícím do sítě NATURA 2000.

Velkým problémem v oblasti odpadového hospodářství v České republice je dosud nízký podíl využívání odpadů jako druhotných surovin a jejich recyklace. Nejrozšířenějším způsobem jejich zneškodňování stále zůstává nevhodné skládkování. Problémem zůstává také sanace různých typů starých ekologických zátěží. Cílem opatření v oblasti odpadového hospodářství je zlepšení úrovně nakládání s odpady v souladu s ustavenou hierarchií nakládání s odpady (předcházení vzniku odpadů, materiálové využití, energetické využití a bezpečné odstranění) a rekultivace a sanace starých ekologických zátěží.

Priorita 4 – Technická pomoc

V rámci priority 4 budou finanční prostředky v souladu s nařízením Komise (ES) č. 1685/2000 a s prováděcími ustanoveními k nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 využity na realizaci aktivit spojených s řízením a monitorováním operačního programu Infrastruktura, na přípravu, posuzování a implementaci projektů, na vypracování studií a analýz sloužících k podpoře cílů programu a měření efektů jeho realizace. Podporována budou také opatření související se zajištěním publicity a propagace programu mezi možnými příjemci pomoci i širokou veřejností.

III.3.4 Operační program Rozvoj lidských zdrojů

Operační program Rozvoj lidských zdrojů (OP RLZ) je vypracován ve vazbě na 3. prioritní osu Národního rozvojového plánu České republiky - Rozvoj lidských zdrojů.

Operační program Rozvoj lidských zdrojů tvoří základ pro realizaci podpory z Evropského sociálního fondu v oblasti rozvoje lidských zdrojů v České republice na období 2004 – 2006. Strategie rozvoje lidských zdrojů pro realizaci tohoto operačního programu je plně konzistentní se strategií zaměstnanosti EU. Evropská strategie zaměstnanosti je založena na čtyřech pilířích:

- **Zaměstnatelnost** – podpora úsilí, aby každá osoba vstupující na trh práce měla nezbytné základní a odpovídající schopnosti a motivaci k získání a udržení si zaměstnání.
- **Podnikání** – podpora tvorby podmínek pro založení, fungování a růst podniků poskytujících pracovní místa.

- **Adaptabilita** – podpora vývoje pružnosti a inovace na pracovišti s cílem zlepšení efektivity a konkurenceschopnosti podniků a pracovní síly a tím vytvoření a zachování pracovních míst.
- **Rovné příležitosti** – podpora odstraňování jakékoli diskriminace v zacházení s muži i ženami v souvislosti s přístupem ke všem druhům práce i odměnou za tuto práci.

V souladu s vymezením prioritních oblastí podpory v nařízení Rady (ES) č. 1784/1999 o ESF bude operační program Rozvoj lidských zdrojů podporovat zejména realizaci opatření v rámci Evropské strategie zaměstnanosti.

III.3.4.1 Cíle

Globálním cílem operačního programu Rozvoj lidských zdrojů je dosažení vysoké a stabilní úrovně zaměstnanosti založené na kvalifikované a flexibilní pracovní síle, integraci sociálně vyloučených skupin obyvatelstva a konkurenceschopnosti podniků při respektování principů udržitelného rozvoje.

Tento globální cíl zahrnuje řadu aspektů trhu práce a bude postupně realizován naplňováním čtyř strategických cílů jednotlivých priorit operačního programu Rozvoj lidských zdrojů. Tyto strategické cíle byly stanoveny tak, aby tvořily provázanou soustavu cílů pokrývajících široké spektrum oblastí od konkurenceschopnosti až po sociální začleňování; jejich společné naplnění zajistí realizaci globálního cíle operačního programu Rozvoj lidských zdrojů.

Specifické cíle operačního programu Rozvoj lidských zdrojů jsou:

1. rozvoj pružného trhu práce, který přispívá ke snížení nezaměstnanosti a prevenci nezaměstnanosti a zvýšení zaměstnatelnosti osob, jimž hrozí vyloučení z trhu práce. Tento cíl je zaměřen na rozšíření nástrojů a zvýšení účinnosti aktivní politiky zaměstnanosti a služeb zaměstnanosti tak, aby bylo usnadněno rychlé začlenění uchazečů o zaměstnání na trh práce a předcházení nezaměstnanosti u osob ohrožených nezaměstnaností;
2. snížení počtu a podílu osob ohrožených sociální exkluzí prostřednictvím integrovaného přístupu a odstraňování bariér znesnadňujících účast na trhu práce. Cíl je zaměřen na zlepšení přístupu k zaměstnání a vzdělávání pro skupiny i jednotlivce ohrožené sociálním vyloučením;
3. rozvoj celoživotního učení prostřednictvím zvyšování kvality nabídky vzdělávání z hlediska potřeb znalostní společnosti a prostřednictvím rozšiřování účasti všech subjektů v procesu vzdělávání je zaměřen na rozvoj kapacit vzdělávacích institucí a zlepšení obsahu a kvality nabídky vzdělávání v souladu s potřebami znalostní společnosti;
4. rozvoj kvalifikované pracovní síly, konkurenceschopnosti podniků a rozšiřování nabídky pracovních příležitostí v rozvojových odvětvích sleduje zvyšování kvalifikace pracovní síly v souladu s potřebami trhu práce a k posílení konkurenceschopnosti českých podniků.

III.3.4.2 Priority

Operační program Rozvoj lidských zdrojů vymezuje 4 priority, které svým rozsahem pokrývají následující oblasti: aktivní politiku zaměstnanosti, integraci specifických skupin ohrožených sociální exkluzí, rovnost příležitostí pro muže a ženy na trhu práce, rozvoj celoživotního učení a zvýšení adaptability zaměstnanců a zaměstnavatelů na změny ekonomických a technologických podmínek.

Priority uvedené v OP RLZ jsou navrženy tak, aby byly v souladu s problémy, trendy, návrhy řešení a strategiemi vývoje obsaženými v Národním akčním plánu zaměstnanosti pro rok 2002, Společném zhodnocení politiky zaměstnanosti v České republice, Dlouhodobém záměru vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy České republiky a v dalších základních strategických dokumentech pro oblast zaměstnanosti, sociální politiky vzdělávání a podpory podnikání.

Při naplňování cílů operačního programu Rozvoj lidských zdrojů budou respektovány následující společné horizontální principy:

1. rovné příležitosti;
2. udržitelný rozvoj;
3. informační společnost;
4. podpora místním iniciativám.

Na základě přijatého principu monofondového financování operačních programů byl v operačním programu Rozvoj lidských zdrojů vytvořen prostor pro realizaci opatření na rozvoj lidských zdrojů ve vybraných sektorech národního hospodářství, které jsou významné z hlediska možností budoucího vývoje zaměstnanosti v České republice, a proto vyžadují zvláštní zřetel. Tento přístup umožnil vyhnout se nežádoucím překryvům mezi operačním programem Rozvoj lidských zdrojů a ostatními operačními programy v souladu s doporučeními orgánů Evropské komise. Při zpracovávání operačního programu Rozvoj lidských zdrojů byl proto kladen maximální důraz na spolupráci s partnery a na respektování jejich záměrů v oblasti rozvoje lidských zdrojů.

Priorita 1 - Aktivní politika zaměstnanosti

Tato priorita je směřována k realizaci prvního strategického cíle OP RLZ a je zaměřena zejména na zajištění rychlého začlenění nezaměstnaných na trh práce a předcházení nezaměstnanosti u osob ohrožených nezaměstnaností.

Zásadním principem je orientace na jednotlivce a výběr takových nástrojů, které nejlépe podpoří jeho reintegraci na trhu práce. Důraz je kladen na preventivní opatření, která musí být uplatňována vůči osobám ohroženým nezaměstnaností či vracejícím se na trh práce. K tomu je třeba se zaměřit i na kvalitu poskytovaných služeb v rámci úřadů práce a na spolupráci s externími dodavateli služeb. Pracovníci služeb zaměstnanosti musí získat nové praktické i teoretické zkušenosti intenzivním školením, aby se v nejbližším období mohli vyrovnat s novými náročnými úkoly vyplývajícími z Evropské strategie zaměstnanosti, která svým zaměřením na individuální přístup ke klientovi a jeho aktivizaci formuluje nové pojetí přístupů v aktivní politice zaměstnanosti.

Na realizaci opatření státní politiky zaměstnanosti jsou každoročně vyčleněny finanční prostředky státního rozpočtu České republiky. Prostředky operačního programu Rozvoj lidských zdrojů alokované na tuto prioritu však budou použity zejména na rozvoj a zvýšení účinnosti nástrojů státní aktivní politiky zaměstnanosti, rozvoj preventivních opatření a na modernizaci a zvýšení efektivnosti služeb zaměstnanosti. Při implementaci aktivních opatření se služby zaměstnanosti zaměří jak na uchazeče o zaměstnání, tak na zájemce o zaměstnání a jejich motivaci ke vzdělávání nebo k hledání a přijetí zaměstnání prostřednictvím rozvoje jejich individuálních schopností a znalostí.

Priorita 2 - Sociální integrace a rovnost příležitostí

Tato priorita je směřována k realizaci druhého strategického cíle OP RLZ a bude realizována ve třech oblastech – zaměstnanosti, sociálních službách a politice rovných příležitostí.

V oblasti zaměstnanosti půjde zejména o zvyšování zaměstnatelnosti dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů a osob ohrožených sociální exkluzí, které bude podporováno při upřednostňování aktivních preventivních opatření. Nejúčinnějším způsobem prevence sociální exkluze a snižování dlouhodobé nezaměstnanosti ohrožených skupin je podpora rozvoje individuálních schopností, znalostí a motivace při odstraňování překážek ztěžujících přístup ke vzdělávání a zaměstnání. Priorita 2 OP RLZ se zaměří na řešení hlavních problémů v této oblasti, jimiž jsou růst dlouhodobé nezaměstnanosti a rostoucí počet osob znevýhodněných v přístupu k nabídce vzdělávání a zaměstnání.

V oblasti sociálních služeb je potřeba podporovat sociální začleňování znevýhodněných skupin obyvatelstva především realizací celostátních projektů na podporu budování systému sociálních služeb. Role místních samosprávných komunit je dosud v tomto systému výrazně potlačena, sociálně znevýhodněné skupiny jsou v zásadě samotným systémem dále marginalizovány a tedy znevýhodněny na trhu práce. Znalosti a dovednosti poskytovatelů sociálních služeb ne vždy odpovídají potřebám klientů a často nezohledňují moderní metody sociální práce. Kapacita některých druhů sociálních služeb, jejich dostupnost a kvalita není uspokojivá. Stávající postup zajišťování sociálních služeb neumožňuje uspokojit poptávku občanů po službách způsobem, který by naplnil jejich individuální potřeby a umožňoval jim tak žít a začleňovat se do přirozeného prostředí společnosti a stejně tak jako vytvářet podmínky pro rovné příležitosti.

V oblasti tvorby a provádění politiky rovných příležitostí mužů a žen na rezortní a mezirezortní úrovni stále přetrvává nedostatečné institucionální zajištění. Byl sice zaveden právní a institucionální systém na ochranu osob proti diskriminaci na základě jejich pohlaví, avšak je nutné zavést pravidelné sledování a hodnocení účinnosti tohoto systému při snižování rozdílu mezi ženami a muži v jejich postavení na trhu práce. Přístup programu se také zaměří na otázku segregace v zaměstnání podle pohlaví a na zlepšení uplatnění lidí pečujících o děti. Prostor pro skloubení pracovních povinností s rodinným životem umožní i větší rozšíření zaměstnání na částečný úvazek, které je ale v zásadě podmíněno růstem platů a mezd v závislosti na růstu produktivity práce. Důležitým aspektem politiky rovných příležitostí je zvyšování pružnosti trhu práce, dostupnost a rozmanitost různých druhů zaměstnání a rozvoj sociálních služeb v oblasti péče o děti a další členy rodiny, kteří vyžadují péči.

Priorita 3 - Rozvoj celoživotního učení

Tato priorita je směřována k realizaci třetího strategického cíle OP RLZ, ale zároveň jde o horizontální prioritu, jejíž realizace přispívá k naplnění všech ostatních specifických cílů programu. Je zaměřena na rozvoj kapacity vzdělávacích institucí a zlepšení obsahu a kvality vzdělávání. Jednotlivá opatření jsou cílena ke zkvalitnění vzdělávání na školách a ve školských zařízeních, zvýšení kvality nabídky vysokoškolského studia a rozvoj dalšího vzdělávání pracovníků ve výzkumu a vývoji, rozvoj standardů a evaluace vzdělávání, propojování počátečního a dalšího vzdělávání a na vytvoření systému dalšího vzdělávání odpovídajícího potřebám znalostní společnosti.

Rozvoj celoživotního učení pokrývá celou oblast vzdělávání a soustřeďuje se na několik hlavních úkolů:

Prvním úkolem je vytvoření nezbytné základny pro celoživotní učení, a to zejména prostřednictvím zkvalitnění a modernizace základního a středního vzdělávání, v němž by měla být co nejvíce uplatňována individualizovaná a diferenciovaná výuka. Tvorba této základny musí dále spočívat v rozšíření účasti ve vzdělávacích programech (garance rovných příležitostí), stejně jako v budování efektivních podpůrných a evaluačních systémů. Právě zajištění kvalitního vzdělávání na začátku vzdělávací dráhy jedinců totiž vytváří dobré předpoklady pro jejich pozitivní vztah k dalšímu vzdělávání.

Druhým úkolem je vytvoření a posilování vazeb mezi učením a prací, které umožní pružnější přechod mezi vzděláváním, odbornou přípravou a zaměstnáním, a které uplatní různé formy jejich kombinace v podnicích i na různých úrovních škol.

Třetím úkolem je vytvářet podmínky pro rozvoj vysokoškolského vzdělávání a dalšího vzdělávání, které v souvislosti s permanentními změnami probíhajícími ve společnosti nabývají stále více na významu.

Posledním čtvrtým úkolem je vytvoření systému dalšího profesního vzdělávání, který ve vzájemné koexistenci pedagogické a zaměstnanecké sféry zabezpečí potřeby flexibilní kvalifikované pracovní síly – nejdůležitějšího prvku ekonomického rozvoje.

Priorita 4 - Adaptabilita a podnikání

Tato priorita je směřována k realizaci čtvrtého strategického cíle OP RLZ a je zaměřena na podporu jak všeobecného, tak specifického odborného vzdělávání s cílem podpořit rozvoj odvětví a oborů s růstovým potenciálem a posílit konkurenceschopnost českých podniků. V rámci této priority budou podporována i opatření na sektorově specifické odborné vzdělávání, která jsou komplementární k opatřením a aktivitám pro průmysl, cestovní ruch a životní prostředí v příslušných operačních programech.

Struktura hospodářských odvětví se v České republice značně změnila. Nejvýraznějšího růstu dosáhla sféra služeb. I přesto je podíl osob zaměstnaných ve službách ztelně nižší než v západoevropských zemích. Další růst umožňují existující příležitosti zejména ve spojení s cestovním ruchem a jinými činnostmi zabývajícími se využitím volného času a v zajištění osobních služeb, z nichž mnoho nabízí veřejný sektor. Opatření v rámci této priority mají napomoci sladění potřeb zaměstnavatelů na pracovní sílu a nabídky ze strany pracovní síly a jednak napomoci udržení či vytváření nových pracovních míst. Vedle toho je nutné rozvíjet i nové formy organizace práce.

Analýza vývoje průmyslu a s tím souvisejících kvalifikačních požadavků na pracovníky v sektoru ukázala určité nedostatky v oblasti lidských zdrojů. Program v navrhovaných opatřeních doplňuje a navazuje na rozvojovou prioritu OP Průmysl a podnikání a s ní související opatření. Opatření obou programů by měla napomoci podnikům rozvíjet potenciál svých zaměstnanců, napomoci vzniku adaptabilních a flexibilních kvalifikovaných pracovních sil (s přihlédnutím k regionálním specifikům) schopných reagovat na požadavky trhu, kde zavádění progresivních výrobních a procesních technologií bude klást nové požadavky na odbornou způsobilost, specializaci a interdisciplinaritu.

Priorita 5 - Technická pomoc

V rámci této priority budou finanční prostředky využity na realizaci aktivit spojených s řízením a monitorováním operačního programu Rozvoj lidských zdrojů, na vypracování studií a analýz souvisejících s efektivním spravováním prostředků strukturálních fondů a měření efektů realizace programu a dále na opatření související se zajištěním publicity a propagace programu.

III.3.5 Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství

Strategie operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství vychází z analýzy ekonomické a sociální situace v zemědělství a venkovském prostoru. Česká republika chce podporovat a dále navazovat na cíle a principy stanovené v koncepci agrární, lesnické a vodohospodářské politiky, které pro období před vstupem České republiky do Evropské unie schválila vláda ČR.

Rozvoj venkova a zemědělství je spatřován zejména v multifunkčním a konkurenceschopném zemědělství s výraznými agroenvironmentálními rysy, které bude základem dlouhodobého ekonomického růstu, a které poskytne venkovu dostatečné podmínky k rozvoji v oblasti služeb a dalších aktivit. Hlavní váha operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství je proto kladena na investice do zemědělství, včetně podpory mladých zemědělců a dále na zpracování produktů zemědělské výroby.

Strategie operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství je založena na trvale udržitelném rozvoji a stabilizaci venkovských oblastí. V těch regionech, ve kterých přírodní podmínky umožňují intenzivní zemědělskou výrobu, je důraz kladen na rozvoj konkurenceschopného zemědělství. V oblastech s extenzivním obhospodařováním půdy je důraz kladen na rozvoj mimoprodukčních funkcí zemědělství, lesního a vodního hospodářství s vazbami na rozvoj a diverzifikaci aktivit, které s nimi souvisejí, popř. je doplňují. Jedním z předpokladů restrukturalizace zemědělství je i vyjasnění a racionální nové uspořádání vlastnických vztahů k půdě.

Česká republika je charakterem svých přírodních podmínek předurčena v rámci zemědělství především k uplatňování jeho mimoprodukčních funkcí jako veřejného zboží. V České republice převažují horské, podhorské a pahorkatinné oblasti, ve kterých udržování krajiny v kulturním stavu předpokládá hlubší provázanost zemědělství s rozvojem lesního a vodního hospodářství. Způsob hospodaření v zemědělství a lesnictví má např. výrazný vliv na množství a kvalitu pitné vody.

Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství podporuje zlepšování kvality a produktivity práce při zpracování zemědělských produktů s velkým důrazem kladeným na zvýšení kvality zemědělských produktů, které jsou uváděny na trh.

V kontextu celého Národního rozvojového plánu hraje operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství nezastupitelnou roli pro zajištění rozvoje venkova a zemědělství a pro udržení krajiny v kulturním stavu. Obsah operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství byl vymezen vzhledem k obsahu ostatních operačních programů a k obsahu SROP tak, aby nedocházelo ke vzájemným překryvům.

Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství respektuje současný přístup k regionální politice v České republice a uspořádání veřejné správy, podporuje zajištění bezpečnosti potravin a jejich kvalitu, tvorbu nových pracovních příležitostí na venkově, rovnoprávné postavení mužů a žen v této oblasti a snahu o uchování a zlepšení životního prostředí.

Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství je v programovacím období 2004 – 2006 spolufinancován z EAGGF – sekce orientační. Opatření chov ryb a činnosti prováděné odborníky v rybářství bude podporováno z FIFG.

III.3.5.1 Cíle

Globálním cílem operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství je zvýšení podílu sektoru na tvorbě HDP a zaměstnanosti v ČR, zachování životního prostředí, zajištění trvale udržitelného polyfunkčního rozvoje venkova na trvale udržitelném zemědělství, lesním a vodním hospodářství v integraci s kvalitním zpracováním zemědělských produktů.

Strategickými cíli (SC) operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství jsou:

1. zajištění dostupného kapitálu pro oblasti zemědělství a venkova, zlepšení technického vybavení v zemědělských a zpracovatelských podnicích;
2. zlepšení marketingu zemědělské produkce za současného zvýšení podílu produkce výrobků s vyšší přidanou hodnotou a jejich uplatnění na zahraničních trzích;
3. konsolidovat vlastnickou strukturu zemědělské a lesnické půdy a umožnit tak multisektorový rozvoj venkovského prostoru;
4. řešení sociálních aspektů rozvoje venkova zvýšením zaměstnanosti, zlepšením věkové a vzdělanostní struktury a zpřístupněním informací.

Strategie operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství je zaměřena na klíčové potřeby zemědělství a venkova a odráží se v prioritách operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství, které jsou v souladu s 5. prioritní osou Národního rozvojového plánu – Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství.

Prvořadým cílem strategie je zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství formou další restrukturalizace a růstu produktivity práce. S tím souvisejí především investice do nových technologií zaváděných do zemědělství, do lidského kapitálu, stejně jako poskytování technických a poradenských služeb, pokud jde o testování/certifikaci jakosti; marketing a vývoz; podporu diversifikace, např. do potravinářského průmyslu. Je třeba odstranit faktory, které negativně působí na celý sektor zemědělství, jako jsou např. nízká produktivita práce, nízká kvalita zemědělských produktů, nedostatečný marketing a finančně nepřilíživý sektor potravinářského průmyslu.

Dalším cílem je zajištění podmínek nutných pro tvorbu alternativních pracovních příležitostí ve venkovských oblastech cestou zvyšování přitažlivosti oblastí pro podnikatelské investice a zlepšování příležitostí pro podnikatele v zemědělství a v oblastech blízkých zemědělství. Neméně důležitá je zejména stabilizace mladých a vzdělaných lidí v rámci venkovského prostoru a to ať již jako mladých farmářů, zaměstnanců zemědělských firem nebo pracovníků firem sídlících a působících na venkově. Dosažení cíle snížení nezaměstnanosti ve venkovských oblastech dále závisí na zlepšení veřejných služeb zaměstnanosti,

na odstranění překážek mobility pracovní síly (např. prostřednictvím zlepšení dopravní infrastruktury a služeb) a na fungování trhu práce a bydlení.

III.3.5.2 Priority

Priorita 1 - Rozvoj zemědělství, lesního a vodního hospodářství a venkova

Investice v rámci této priority budou použity na rekonstrukce, modernizaci a výstavbu nových zemědělských staveb tak, aby odpovídaly standardům EU na chov hospodářských zvířat. Zavádění nových technologií podle požadavků směrnic EU pro welfare hospodářských zvířat je finančně náročná investice s dlouhou dobou návratnosti. S dalšími investicemi se počítá na zlepšení zpracování zemědělských produktů, včetně IPPC a na podporu marketingu zemědělských výrobků.

Investice v oblasti lesního hospodářství jsou zaměřeny na zavádění nových technologických postupů pro zpracování lesních produktů a vhodnou marketingovou koncepci, obnovu lesního potenciálu poškozeného přírodními kalamitami a požárem a zavedení příslušných ochranných opatření, zlepšení a udržování ekologické stability chráněných lesů, na zakládání sdružení vlastníků lesů malých výměr, zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd.

V této prioritě budou také pokryty aktivity na přípravu pro budoucí využívání iniciativy EU LEADER+ a dále pozemkové úpravy a aktivity podporující posílení přizpůsobivosti a rozvoje venkovských oblastí.

Odborné vzdělávání v sektoru zemědělství, lesního a vodního hospodářství, které má za cíl zvyšování znalostí a dovedností vedoucích ke zvýšení výkonnosti, produktivity a efektivity práce bude podporováno v rámci této priority.

Jednou z dalších oblastí, kterou pokrývá daná priorita je také chov ryb a činnosti prováděné odborníky v rybářství – s cílem podpory zvýšení produktivity práce, konkurenceschopnosti a kvality produktů, marketingem i propagací rybích výrobků. Dále se jedná o obnovu původní druhové skladby ryb v povodích, zachování specifických genetických vlastností populací sladkovodních ryb, snížení újmy způsobené rybářským subjektem predátory ryb a respektováním mimoprodukčních funkcí rybníků.

Priorita 2 - Technická pomoc

Ministerstvo zemědělství chce technickou pomoc využít v souladu s nařízením Komise (ES) č. 1685/2000 a s prováděcími ustanoveními k nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 na zajištění podmínek pro úspěšnou realizaci operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství.

Jedná se především o přípravu dostatečného zázemí technických informací pro realizaci opatření a podopatření, zajištění objektivního výběru nejlepších projektů a monitoringu, o šíření informací a o akce pro publicitu a propagaci související se zaváděním operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství.

III.3.6 Fond soudržnosti

Fond soudržnosti je dle nařízení Rady (ES) č. 1164/1994 v platném znění zaměřen na financování velkých infrastrukturních projektů v oblastech životního prostředí a dopravy a měl by usnadnit implementaci *acquis communautaire* v členských zemích v těchto oblastech a přispět k udržitelnému rozvoji zemí EU, jejichž HDP na obyvatele je v paritě kupní síly nižší než 90 % průměru EU.

Podle finančního rámce rozšíření bude na projekty financované z Fondu soudržnosti vyčleněna více než třetina celkového objemu strukturální pomoci pro ČR. Finanční prostředky z Fondu soudržnosti budou v oblasti dopravy a životního prostředí komplementární k pomoci ze strukturálních fondů. Celkové náklady projektů v zásadě nebudou menší než 10 mil. €.

Stanovení jasné hranice mezi prioritami a opatřeními jednotlivých operačních programů a projekty, které budou podporovány z Fondu soudržnosti, a to zejména v případě operačního programu Infrastruktura, je dalším klíčovým aspektem pro vymezení obsahu jednotlivých operačních programů.

Strategické záměry NRP pro Fond soudržnosti budou rozpracovány ve Strategiích pro Fond soudržnosti v oblasti dopravy a životního prostředí. Strategie fondu soudržnosti budou zpracovány Ministerstvem dopravy a Ministerstvem životního prostředí a předloženy Evropské komisi v průběhu roku 2003. Návrhy projektů, které bude ČR předkládat pro financování z Fondu soudržnosti musí být v souladu se Strategiemi Fondu soudržnosti.

Strategie Fondu soudržnosti pro oblast dopravy bude obsahovat hlavní trendy v národní dopravní politice, popis dopravní infrastruktury v ČR, analýzu požadavků na přepravu osob a nákladů, dosavadní stav implementace *acquis communautaire*, možné zdroje financování výstavby a modernizace dopravní infrastruktury a přehled projektů vhodných pro financování z Fondu soudržnosti. U projektů bude soustředěna pozornost na jejich souvislost s transevropskými sítěmi.

Strategie pro oblast životního prostředí bude obsahovat popis současného stavu životního prostředí v ČR, popis infrastruktury životního prostředí, hlavní body politik v oblasti životního prostředí, způsobů financování projektů, prioritní oblasti financování a z něj plynoucí přehled projektů vhodných pro financování z Fondu soudržnosti. Problémem v oblasti životního prostředí může být min. velikost projektu 10 mil. EUR - z tohoto důvodu je nutné zaměřit se na přípravu tzv. skupinových projektů.

IV. ŘÍZENÍ A MONITOROVÁNÍ

IV.1 ŘÍZENÍ POMOCI

Tato kapitola stanovuje rámec implementace pro Národní rozvojový plán a navazující operační programy pro oblasti zařazené do Cíle 1.

Platná legislativa Evropské unie v nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 o obecných ustanoveních o strukturálních fondech ze dne 21. června 1999, upravuje postupy pro řízení a provádění pomoci ze strukturálních fondů. Toto rámcové nařízení je podrobně rozvedeno v navazujících předpisech.

V nařízení Komise (ES) č. 438/2001 ze dne 2. března 2001 jsou stanovena detailní pravidla pro provádění nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 v oblasti finančního řízení a finanční kontroly pomoci poskytované v rámci strukturálních fondů.

Nařízení Komise (ES) č. 1685/2000 ze dne 28. července 2000 stanovuje podrobná pravidla pro způsobilost výdajů na činnosti spolufinancované strukturálními fondy.

V nařízení Komise (ES) č. 448/2001 ze dne 2. března 2001 jsou uvedena podrobná pravidla pro postup při provádění oprav financování.

Podrobná pravidla pro informační a propagační opatření členských států v souvislosti s pomocí ze strukturálních fondů popisuje nařízení Komise (ES) č. 1159/2000 ze dne 30. května 2000.

Základy implementačního systému pro podporu ze strukturálních fondů v České republice byly položeny usnesením vlády ČR č. 102/2002 ze dne 23. ledna 2002 k dokončení přípravy programových dokumentů a určení řídicích a platebních orgánů pro využívání strukturálních fondů a Fondu soudržnosti Evropské unie. Vláda České republiky tímto usnesením rozhodla nejen o počtu připravovaných programových dokumentů pro čerpání strukturálních fondů ve zkráceném programovém období 2004 - 2006, ale i o určení řídicích orgánů programů, které budou vykonávat klíčové funkce v oblasti přípravy a řízení programů. V únoru 2003 v souvislosti se snížením počtu připravovaných operačních programů došlo i k úpravě určení řídicích orgánů (usnesení vlády ČR č. 149/2003). Obě výše zmíněná rozhodnutí respektují požadavek Evropské komise na oddělení funkcí řídicího a platebního orgánu v procesu využívání prostředků Evropské unie.

Z hlediska řešení finančních toků v rámci realizace operačních programů a jednotných programových dokumentů bylo usnesením vlády ČR č. 102/2002 ze dne 23. ledna 2002 rozhodnuto o umístění platebního orgánu. Ministerstvo financí bylo určeno jako jediný Platební orgán pro všechny operační programy (strukturální fondy) i Fond soudržnosti. Podrobnosti týkající se finančních toků ze strukturálních fondů byly stanoveny usnesením vlády ČR č. 822/2002 ze dne 28. srpna 2002, k metodice finančních toků a kontroly strukturálních fondů a Fondu soudržnosti.

Snahou České republiky je již v předvstupním období v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti maximální možné sblížení s právními předpisy, mechanismy a strukturami EU platnými pro členské země. Cílem příprav je dosažení plné připravenosti na využívání strukturálních fondů a Fondu soudržnosti v okamžiku vstupu České republiky do Evropské unie. Implementační systém předvstupní pomoci byl proto budován tak, aby jeho struktury byly co nejvíce využitelné i v období po vstupu ČR do EU.

IV.2 ŘÍDICÍ ORGÁNY

Řídicí orgán má základní odpovědnost za správnost řízení a realizaci operací strukturálních fondů. Definice řídicího orgánu (Managing Authority - MA) je obsahem nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 v článku 9(n), kde je uvedeno, že „řídicím orgánem se rozumí každý veřejný nebo soukromý orgán nebo subjekt, který na vnitrostátní, regionální nebo místní úrovni jmenuje členský stát, nebo sám členský stát, jestliže tuto funkci sám vykonává, aby řídil pomoc pro účely tohoto nařízení. Jmenuje-li členský stát jiný řídicí orgán než sám sebe, stanoví všechny způsoby svého vztahu k řídicímu orgánu a vztahu tohoto orgánu ke Komisi“.

Řídicí orgán jedná při provádění svých úkolů v plné shodě s institucionálními, právními a finančními systémy České republiky, aniž jsou dotčena ustanovení nařízení Rady (ES) č. 1260/1999.

V České republice byly stanoveny řídicí orgány již v předvstupním období, aby byla zajištěna kontinuita mezi přípravou programových dokumentů a jejich realizací po vstupu České republiky do EU.

IV.2.1 Řídicí orgán Rámce podpory Společenství

Řídicím orgánem pro Rámec podpory Společenství, který nese celkovou odpovědnost za účinnost, správnost řízení a provádění pomoci poskytované ze strukturálních fondů České republiky, je Ministerstvo pro místní rozvoj. Řídicí orgán Rámce podpory Společenství je odpovědný za věcnou koordinaci pomoci v rámci strukturální politiky EU a rovněž za komunikaci s Evropskou komisí. Rozhodnutím ministra pro místní rozvoj č. 14/2002 ze dne 26. března 2002 byl výkonem funkce řídicího orgánu CSF pověřen odbor integrace a strukturálních fondů.

Tabulka č. IV.1 Řídicí orgán Rámce podpory Společenství

Řídicí orgán	Ministerstvo pro místní rozvoj
Útvar pověřený výkonem funkce řídicího orgánu	odbor integrace a strukturálních fondů
Sídlo	Staroměstské náměstí 6, Praha 1, 110 15, Česká republika
Jméno odpovědné osoby	Ing. Drahomíra Vrbská
Telefon	+420 224 861 424
Fax	+420 224 812 930
E-mail	drahomira.vrbska@mmr.cz

Pramen: Rozhodnutí ministra pro místní rozvoj č. 14/2002 ze dne 21. března 2002

Ministerstvo pro místní rozvoj je podle usnesení vlády ČR č. 158/1998 již od roku 1998 orgánem odpovědným za celkovou přípravu a koordinaci v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti. Na základě zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, zabezpečuje Ministerstvo pro místní rozvoj mezinárodní spolupráci na úseku podpory regionálního rozvoje a spolupráci s Evropskými společenstvími v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti, včetně koordinace věcné náplně nástrojů pomoci a souvisejícího vypracování programových

dokumentů, realizace programů a vyhodnocování průběhu jejich plnění. Ministerstvo pro místní rozvoj od roku 1999 rovněž odpovídá za přípravu Národního rozvojového plánu.

Řídicí orgán Rámce podpory Společenství má v systému implementace pomoci ze strukturálních fondů roli zastřešujícího orgánu, jehož posláním je zabezpečovat celkovou koordinaci řízení všech operačních programů. Nezbytné je proto zajištění efektivní komunikace s řídicími orgány jednotlivých operačních programů, včetně koordinace při vypracování manuálů (směrnic) k provádění jejich funkcí a zajištění příslušných školení.

Jedná se především o zajištění následujících činností:

- vytvoření a správa informačního systému pro monitorování pomoci ze strukturálních fondů (Monitorovací systém strukturálních fondů);
- vypracování obecného postupu pro systém administrace projektů v rámci strukturálních fondů;
- vypracování výroční zprávy o provádění pomoci a po schválení Monitorovacím výborem Rámce podpory Společenství její předložení Komisi;
- vypracování metodiky pro zajištění shody s politikami Společenství, v souladu s čl. 12 nařízení Rady (ES) č. 1260/1999, vysvětlujících pokynů pro předkladatele projektů i manuálu popisujícího mechanismus kontroly shody s politikami Společenství;
- zajištění plnění povinností týkajících se informovanosti a publicity na úrovni Rámce podpory Společenství;
- předsednictví Monitorovacímu výboru Rámce podpory Společenství, který dohlíží na provádění pomoci.

IV.2.1.1 Řídicí výbor Rámce podpory Společenství

Ministerstvo pro místní rozvoj jako Řídicí orgán Rámce podpory Společenství ustanoví již ve fázi vyjednávání o Rámci, tj. v průběhu roku 2003, Řídicí výbor Rámce podpory Společenství. Tento výbor bude plnit roli poradního orgánu pro potřeby efektivního řízení a koordinace Řídicího orgánu Rámce podpory Společenství. Členy výboru budou zástupci Řídicího orgánu Rámce podpory Společenství, řídicích orgánů jednotlivých operačních programů a Platebního orgánu. Jako poradní orgán bude Řídicí výbor připravovat agendu a vypracovávat doporučení pro jednání Monitorovacího výboru Rámce podpory Společenství.

IV.2.1.2 Technická pomoc

Pro zajištění aktivit podporujících efektivní řízení, kontrolu a monitorování realizace Rámce podpory Společenství a pro aktivity společné pro všechny operační programy vyžadující jednotný přístup na národní úrovni bude k dispozici technická pomoc Rámce podpory Společenství. Pro zjednodušení administrace těchto prostředků jsou tyto aktivity zařazeny do priority „Technická pomoc“ Společného regionálního operačního programu.

Podporované činnosti se budou dělit do dvou skupin v souladu s pravidlem 11 nařízení Komise č. 1685/2000. Aktivity podléhající limitu zahrnou výdaje spojené s pořádáním jednání Monitorovacího výboru Rámce podpory Společenství, jednání Řídicího výboru Rámce podpory Společenství a dalších orgánů na úrovni Rámce podpory Společenství, zpracování studií a zpráv o postupu realizace programů či provoz Monitorovacího systému strukturálních fondů. K naplňování těchto úkolů jsou způsobilé ke spolufinancování i výdaje na odměňování úředníků, včetně příspěvků na sociální zabezpečení za podmínky, že se jedná o úředníky přidělené dočasně z moci úředního rozhodnutí příslušného orgánu k realizaci úkolů uvedených výše.

Mezi ostatní výdaje, pro které není stanoven limit, patří náklady na: získání a instalaci počítačového systému pro řízení a monitorování realizace CSF a operačních programů a provádění informačních analýz, zajištění požadavků vyplývajících z Komunikačního akčního plánu NRP/CSF; zpracování studií a analýz zaměřených na sledování dopadů realizace programů, organizaci seminářů a workshopů zaměřených na výměnu zkušeností; zpracování analýz, podkladových studií a samotná příprava Národního rozvojového plánu pro období 2007 – 2013, včetně zpracování makroekonomického modelu dopadů jeho realizace, zpracování ex-ante hodnocení a hodnocení vlivů na životní prostředí.

IV.2.2 Řídicí orgány operačních programů

S cílem zajistit co nejefektivnější řízení pomoci ze strukturálních fondů byla výkonem funkcí řídicích orgánů a platebního orgánu jmenována ta ministerstva, a návazně ty jejich konkrétní útvary, které se dosud zabývaly přípravou příslušných programových dokumentů a které mají v této oblasti nejvíce znalostí a zkušeností.

Funkce řídicího orgánu je klíčová pro přípravu a následné řízení realizace příslušného programu. V praxi budou v České republice ve zkráceném období 2004 - 2006 řídicími orgány ministerstva, která byla pověřena usnesením vlády ČR č. 102/2002 a č. 149/2003 (viz následující tabulka č. IV.2).

Tabulka č. IV.2 Řídicí orgány operačních programů

Společný regionální operační program	Ministerstvo pro místní rozvoj
OP Průmysl	Ministerstvo průmyslu a obchodu
OP Rozvoj lidských zdrojů	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OP Infrastruktura	Ministerstvo životního prostředí
OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	Ministerstvo zemědělství

Pramen: Usnesení vlády ČR č. 102/2002 a č. 149/2003

Mezi základní úkoly řídicího orgánu operačního programu patří následující:

- shromažďování spolehlivých finančních a statistických dat umožňujících monitorování provádění pomoci a předávání těchto dat řídicímu orgánu Rámce podpory Společenství, resp. Evropské komisi, a to pokud možno v elektronické podobě (v souladu s mechanismy pro počítačovou výměnu dat dohodnutými mezi Českou republikou a Komisí);
- zpracování hodnotících kritérií pro výběr projektů;
- příprava a úpravy programového dodatku ve shodě s monitorovacím výborem, který jej schvaluje;
- vypracování výroční a závěrečné zprávy o provádění pomoci, která musí být schválena monitorovacím výborem před předložením Komisi;

- zavedení odpovídajících účetních systémů a kontrola správnosti financovaných akcí;
- předávání žádostí o platby platebnímu orgánu (prostřednictvím platební jednotky);
- zajištění opatření informovanosti a publicity;
- předsednictví monitorovacímu výboru příslušného operačního programu.

Pro zajištění efektivního řízení programu a jeho koordinace si řídicí orgány jednotlivých operačních programů mohou ustavit řídicí výbor operačního programu. Tento výbor plní ve vztahu k řídicímu orgánu roli poradního orgánu.

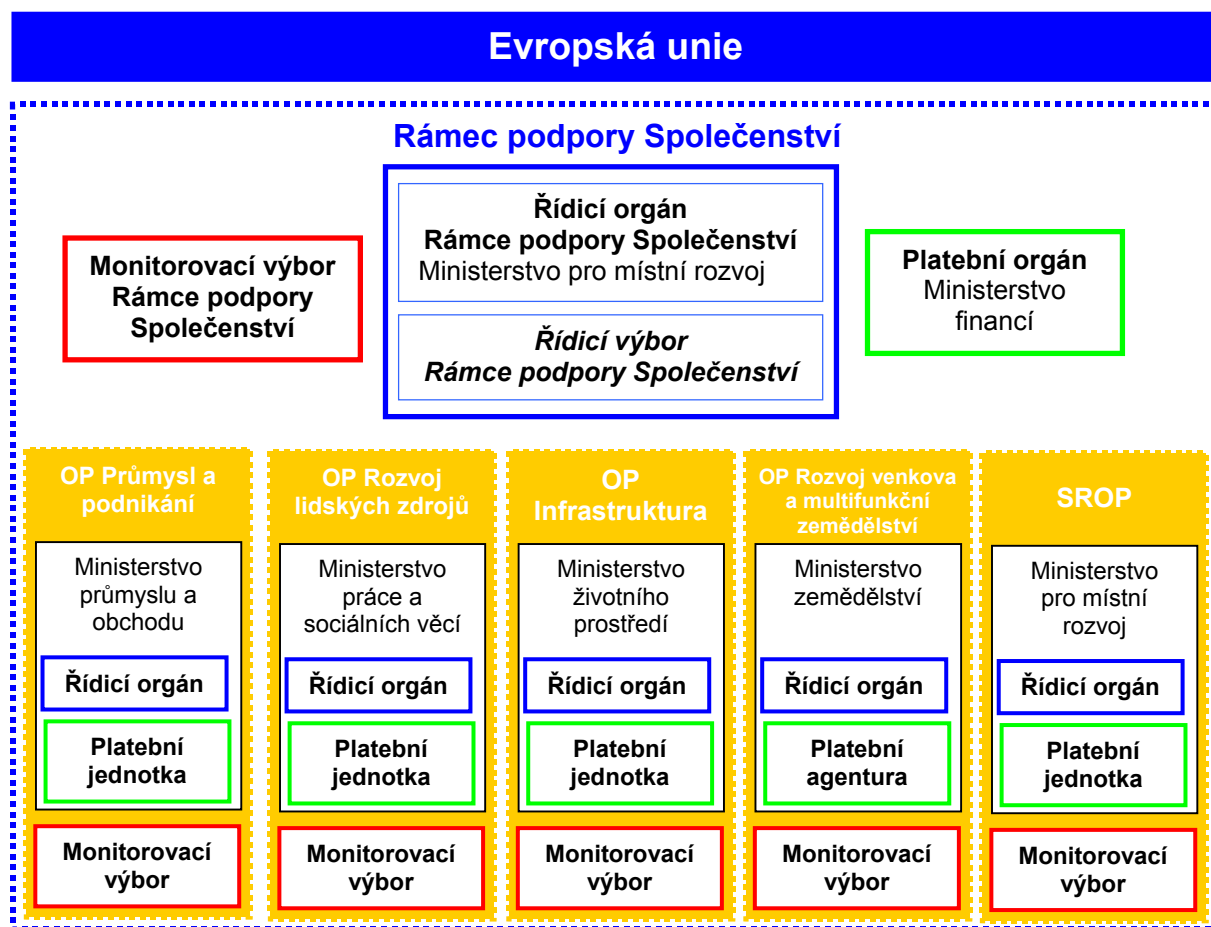
Na žádost monitorovacího výboru nebo ze své vlastní iniciativy upraví řídicí orgán programový dodatek, aniž by změnil celkovou částku příspěvku z fondů poskytnutou na dotyčnou prioritu nebo její specifické cíle. Po schválení monitorovacím výborem informuje řídicí orgán o těchto úpravách Komisi do jednoho měsíce.

Každoročně při předložení výroční zprávy o provádění, Komise a řídicí orgán provedou přezkoumání hlavních výsledků předchozího roku. Po tomto přezkoumání může Komise vznést vůči České republice a řídicímu orgánu připomínky. Česká republika Komisi informuje, jak na tyto připomínky reagovala. V řádně odůvodněných případech a považuje-li Komise přijatá opatření za neodpovídající, může členskému státu a řídicímu orgánu zaslat doporučení k provedení změn zaměřených na zlepšení účinnosti mechanismů pro monitorování nebo řízení pomoci společně s důvody pro tato doporučení. Jestliže řídicí orgán obdrží jakékoli takové doporučení, následně doloží kroky učiněné pro zlepšení monitorovacích a řídicích mechanismů, nebo vysvětlí, proč žádné neučinil.

Podle nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 nese řídicí orgán celkovou odpovědnost za efektivitu a správnost řízení a realizaci pomoci v rámci příslušného operačního programu. Výkon některých funkcí však může řídicí orgán delegovat na zprostředkující subjekty (IB - Intermediate Bodies). Tato delegace ale v žádném případě neznamená přenesení odpovědnosti. Delegace pravomocí musí být upravena písemnou dohodou o delegování pravomocí a tato dohoda musí být poskytnuta Řídicímu orgánu Rámce podpory Společenství a platebnímu orgánu pro informaci, jakožto i její další dodatky. Písemná dohoda může být uzavřena pouze se subjekty majícími právní subjektivitu.

Obecně Česká republika přijímá princip, že řídicí orgán bude zodpovědný za řízení a celkovou koordinaci realizace programu, zatímco zprostředkující subjekty budou zpravidla pověřeny výkonem funkcí spojených s řízením a monitorováním projektů. Delegace funkcí spojených s každodenním výkonem řízení a administrací projektů na zprostředkující subjekty umožní efektivnější fungování celého systému řízení. Výčet aktivit, které mohou být delegovány a které naopak musí vykonávat samotný řídicí orgán, musí být stanoven jednoznačně a přehledně.

Obrázek č. IV.1 Schéma řízení Rámce podpory Společenství

IV.2.3 Řídicí orgán Fondu soudržnosti

Řídicím orgánem Fondu soudržnosti bylo usnesením vlády ČR č. 102/2002 jmenováno Ministerstvo pro místní rozvoj. Hlavní úkoly řídicího orgánu jsou následující:

- koordinace prací na strategii Fondu soudržnosti a její předložení Evropské komisi;
- zasílání žádostí o platby platebnímu orgánu;
- průběžné monitorování plnění Strategie Fondu soudržnosti;
- monitorování plnění fyzických a finančních ukazatelů a stanovených cílů;
- předkládání zpráv Ministerstvu financí a Evropské komisi o postupu prací;
- kontrola reálnosti vynaložených prostředků vzhledem k uskutečněným pracím;
- kontrola dodržování předpisů EU realizačními orgány, zejména pravidel pro zadávání veřejných zakázek, uznatelnost vynaložených prostředků, ochranu životního prostředí a propagaci Fondu soudržnosti.

Pro zajištění správného a efektivního výkonu uvedených úkolů vytvoří řídicí orgán Fondu soudržnosti systém koordinace s realizačními orgány Fondu soudržnosti, tj. s Ministerstvem životního prostředí a Ministerstvem dopravy, který bude využívat stávajících zkušeností se systémem koordinace předvstupního nástroje ISPA.

Realizační orgány Fondu soudržnosti jsou zodpovědné za celkovou realizaci projektů v daném sektoru. Hlavními úkoly realizačních orgánů jsou zejména:

- zpracování strategie pro financování projektů v rámci Fondu soudržnosti za daný sektor;
- zadávání veřejných zakázek a provádění výběrových řízení podle pravidel EU;
- uzavírání smluv o financování projektů s konečnými příjemci;
- provádění kontrol fyzické realizace projektů;
- vedení samostatného podvojného účetnictví o veškerých operacích vztahujících se k projektům;
- pravidelné předkládání informací o stavu realizace projektů řídicímu orgánu Fondu soudržnosti;
- vracení nesprávně použitých prostředků platebnímu orgánu;
- vypracovávání výkazů uskutečněných výdajů, které jsou podkladem pro certifikaci uskutečněných výdajů a zasílání žádostí o platby Evropské komisi a jejich předávání platebnímu orgánu;
- zajištění dostatečných prostředků na spolufinancování projektů z národních zdrojů;
- dodržování předpisů EU, uznatelnost vynaložených prostředků, ochranu životního prostředí a propagaci Fondu soudržnosti;
- dodržování pravidel vnitřního kontrolního systému;
- provádění veřejnosprávní finanční kontroly.

IV.3 IMPLEMENTAČNÍ SYSTÉM

Implementační systém jednotlivých operačních programů, včetně určení zprostředkujících subjektů a konkrétní specifikace funkcí, které na ně budou řídicími orgány delegovány, je podrobně popsán v těchto programech a příslušných programových dodatcích.

Požadavky na administrativní zabezpečení řízení strukturálních fondů se liší podle charakteru předkládaných projektů. Ze zkušeností členských zemí jsou nejnižší nároky na administrativu u projektů dopravní infrastruktury, náročnější je podpora malých a středních podniků (MSP), administrace projektů v oblasti zemědělství a nejvyšší v případě projektů zaměřených na rozvoj lidských zdrojů.

Účelem této kapitoly není podrobně popisovat konkrétní implementační systém jednotlivých operačních programů, nýbrž prezentovat vzorový návrh implementačního rámce operačních programů, který jednotlivé řídicí orgány operačních programů modifikují podle specifických podmínek v jednotlivých oblastech. Níže jsou definovány pojmy a procesy za účelem zajištění jednotného přístupu k implementaci.

IV.3.1 Zprostředkující subjekt

Zprostředkující subjekt je veřejný nebo soukromý subjekt, který jedná v odpovědnosti řídicích orgánů nebo provádí jejich jménem činnosti týkající se konečných příjemců. Řídicí orgán stanoví míru činností delegovaných na zprostředkující subjekty podle specifických podmínek oblasti podpory a charakteristik předpokládaných navrhovaných projektů.

Rozhodnutí o míře delegace výkonu některých funkcí na zprostředkující subjekt je v kompetenci každého řídicího orgánu, který určuje jaké úkoly může zprostředkující subjekt vykonávat. Ministerstvo pro místní rozvoj navrhuje obecný model, který může být upravován a dále specifikován jednotlivými řídicími orgány tak, aby nejlépe vyhovoval řízení pomoci. Pro každé opatření bude v programovém dodatku specifikován zprostředkující subjekt. Detailní popis činností, které mohou být delegovány na zprostředkující subjekt, bude obsahovat příslušná programová dokumentace.

Zprostředkující subjekty jsou zpravidla zodpovědné za definování obsahu opatření a přípravu zásobníku projektů (project-pipeline), neboť nejlépe znají potřeby konečného příjemce. Mají také zodpovědnost za určitou část procesu hodnocení, výběr a monitorování spolufinancovaných projektů a zpracování osvědčení o výdajích, výroční zprávy či ověření způsobilosti výdajů.

Modelový návrh rozdělení činností mezi řídicí orgány a zprostředkující subjekty

Řídicí orgány operačních programů mohou pověřit výkonem některých funkcí zprostředkující subjekty. Dále je uveden obecný model, který může být upravován a dále specifikován jednotlivými řídicími orgány tak, aby nejlépe vyhovoval řízení pomoci v příslušné oblasti hospodářské a sociální soudržnosti.

Řídicí orgány	Zprostředkující subjekty
<ul style="list-style-type: none"> ● celková odpovědnost za řízení programu ● vydávání manuálů týkajících se technických, finančních a procedurálních požadavků ● odpovědnost za zavedení monitorovacího systému pro shromažďování spolehlivých finančních a statistických informací o realizaci pomoci a odpovědnost za monitorovací indikátory ● odpovědnost za správu monitorovacího systému a zajištění výměny dat s Komisí ● odpovědnost za vedení databáze schválených projektů ● odpovědnost za přípravu a úpravy programového dodatku ● celková odpovědnost za vypracování výroční a hodnotící zprávy (kompletace výroční zprávy) ● kontrola správnosti aktivit financovaných z fondů EU ● zajištění toho, že subjekty, které se účastní na řízení a implementaci pomoci, povedou samostatný účetní systém nebo budou používat vhodné kódové označení účtů pro všechny transakce týkající se pomoci zajištění shody s politikami Společenství a její monitorování ● příprava manuálů pro zajištění shody s politikami Společenství ● plnění požadavků na zajištění informovanosti, publicity a propagace programů strukturálních fondů (v souladu s nařízením Komise (ES) č. 1159/2000) ● předsednictví Monitorovacímu výboru ● zajištění efektivní koordinace s ostatními programy ● celková odpovědnost za komunikaci a spolupráci s Evropskou komisí ● formální schvalování projektů 	<ul style="list-style-type: none"> ● vykonávání technických, finančních a procedurálních požadavků ● shromažďování dat týkajících se projektů a jejich vkládání do monitorovacího systému (včetně aktualizace databáze schválených projektů) ● zajišťování procesu výběru projektů ● shromažďování dat požadovaných monitorovacím výborem a řídicím orgánem ● podávání zpráv řídicímu orgánu ● zajišťování dodržování principu spolufinancování na projektové úrovni ● aktivní rozvíjení spolupráce se sociálními partnery (respektování principu partnerství) ● příprava a, pokud je to nutné, úpravy programového dodatku a jeho předání řídicímu orgánu ● vypracování příslušných částí výročních zpráv o implementaci ● posuzování způsobilosti všech projektů v souladu s výběrovými kritérii ● kontrola toho, zda jsou výdaje konečného příjemce způsobilé z pohledu přijatých pravidel ● zajištění toho, že koneční příjemci vedou řádné záznamy a mají vytvořeny odpovídající kontrolní systémy ● předávání prohlášení o způsobilosti výdajů ● ověřování způsobilosti výdajů ● zajištění toho, že výdaje jsou podloženy dostatečnými dokumenty (faktury, atd.) ● ověřování projektů za účelem zajištění jejich souladu s principy Společenství, zejména s pravidly zadávání veřejných zakázek, veřejné pomoci, rovných příležitostí žen a mužů a předcházení negativním dopadům na životní prostředí

	<ul style="list-style-type: none"> • zajištění toho, že veřejnost a koneční příjemci jsou průběžně informováni o realizaci programu (finanční a statistické informace) • asistence monitorovacímu výboru, pracovním skupinám, výběrovým komisím atd. • asistence a poradenství konečným příjemcům (např. s přípravou žádostí) • řízení projektových žádostí v souladu s pokyny řídicího orgánu a Evropské komise • vypracování dopisů adresovaných konečným příjemcům s nabídkou podpory ze strukturálních fondů (po formálním schválení řídicím orgánem)
--	--

IV.3.2 Konečný příjemce

Konečný příjemce je veřejný nebo soukromý subjekt, který na základě předložené projektové žádosti pro pomoc prostřednictvím operačního programu obdrží finanční prostředky ze strukturálních fondů. Koneční příjemci jsou odpovědní řídicímu orgánu za dodržení všech požadavků plynoucích z nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 a navazujících nařízení.

Konečný příjemce předkládá projekt, prokazuje zajištěné spolufinancování na realizaci projektu, odpovídá za realizaci projektu a za nakládání s prostředky. Dále zodpovídá za dodržení základních principů politik EU. Koneční příjemci si musí být vědomi požadavků na publicitu, výběrová řízení a zpracování monitorovacích zpráv. Konečný příjemce předkládá žádosti o platby, je zodpovědný za předkládání pouze uznatelných výdajů a výdajů, které jsou v souladu se schválenými podmínkami projektu. Dále musí zajistit, že všechny nároky na platby jsou podloženy přijatými fakturami. Ve výjimečných případech mohou být tyto faktury nahrazeny účetními dokumenty průkazné hodnoty.

Na základě zkušeností členských zemí EU je upřednostňováno propojení implementace strukturálních fondů se stávajícím systémem národních, regionálních a místních subjektů, které působí v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti.

IV.3.2.1 Typové skupiny konečných příjemců

veřejnoprávní subjekty

Tyto subjekty mají obvykle vlastní majetek a rozpočet, se kterým v souladu se svými zájmy a úkoly samostatně hospodaří. Subjekty samosprávy ve své působnosti pečují o všestranný rozvoj svého území, příp. oblasti.

Konečnými příjemci mohou být například:

- kraje

- *obce*
- *svazky obcí*
- *mikroregiony*
- *vysoké školy*

orgány státní správy

Tyto subjekty jsou zřízeny zákonem pro výkon funkcí státní správy. Prostředky, kterými disponují jsou poskytovány ze státního rozpočtu či ze státních fondů.

Konečnými příjemci mohou být například:

- *ministerstva a jejich příspěvkové organizace*
- *úřady práce*
- *pozemkové úřady*
- *správy národních parků a CHKO*

subjekty neziskového sektoru

Jedná se o dobrovolná, nevládní, nezisková a nepolitická sdružení fyzických nebo právnických osob. Příjmy sdružení tvoří např. členské příspěvky, dary, účelově zaměřené granty, dotace a příjmy z neziskové činnosti v souladu s cíli sdružení.

Konečnými příjemci mohou být například:

- *občanská sdružení*
- *obecně prospěšné společnosti*
- *nadační fondy*
- *nadace*
- *církevní právnické osoby*
- *profesní a zájmová sdružení*

subjekty soukromého sektoru

Tuto skupinu tvoří subjekty podnikající na komerčním základě za účelem zisku a disponující vlastním majetkem.

Konečnými příjemci mohou být například:

- *malí a střední podnikatelé*
- *živnostníci*
- *řemeslníci*
- *zemědělci*

IV.3.3 Příjemce pomoci

Příjemce pomoci je veřejný nebo soukromý subjekt, který na základě žádosti obdrží finanční prostředky grantového schématu, které je podporováno ze strukturálních fondů. Příjemci pomoci jsou odpovědní konečnému příjemci (správci grantového schématu) za dodržení všech podmínek a pravidel grantového schématu a souvisejících právních předpisů.

Příjemce pomoci je takový typ subjektu, pro který by bylo příliš obtížné žádat o pomoc ze strukturálních fondů přímo jako konečný příjemce. Projekt usilující o pomoc ze strukturálních fondů je předložen jako grantové schéma, jehož vlastní pravidla pro další poskytování prostředků jsou pro příjemce pomoci jednodušší.

IV.3.4 Rámcový systém předkládání a posuzování projektů konečných příjemců

Níže uvedený systém administrace projektů tvoří rámec pro implementační systémy operačních programů. Tento modelový návod bude upraven podle specifik jednotlivých operačních programů a podle míry delegace funkcí z příslušného řídicího orgánu na zprostředkovatelské subjekty a bude uveden v programových dodatcích.

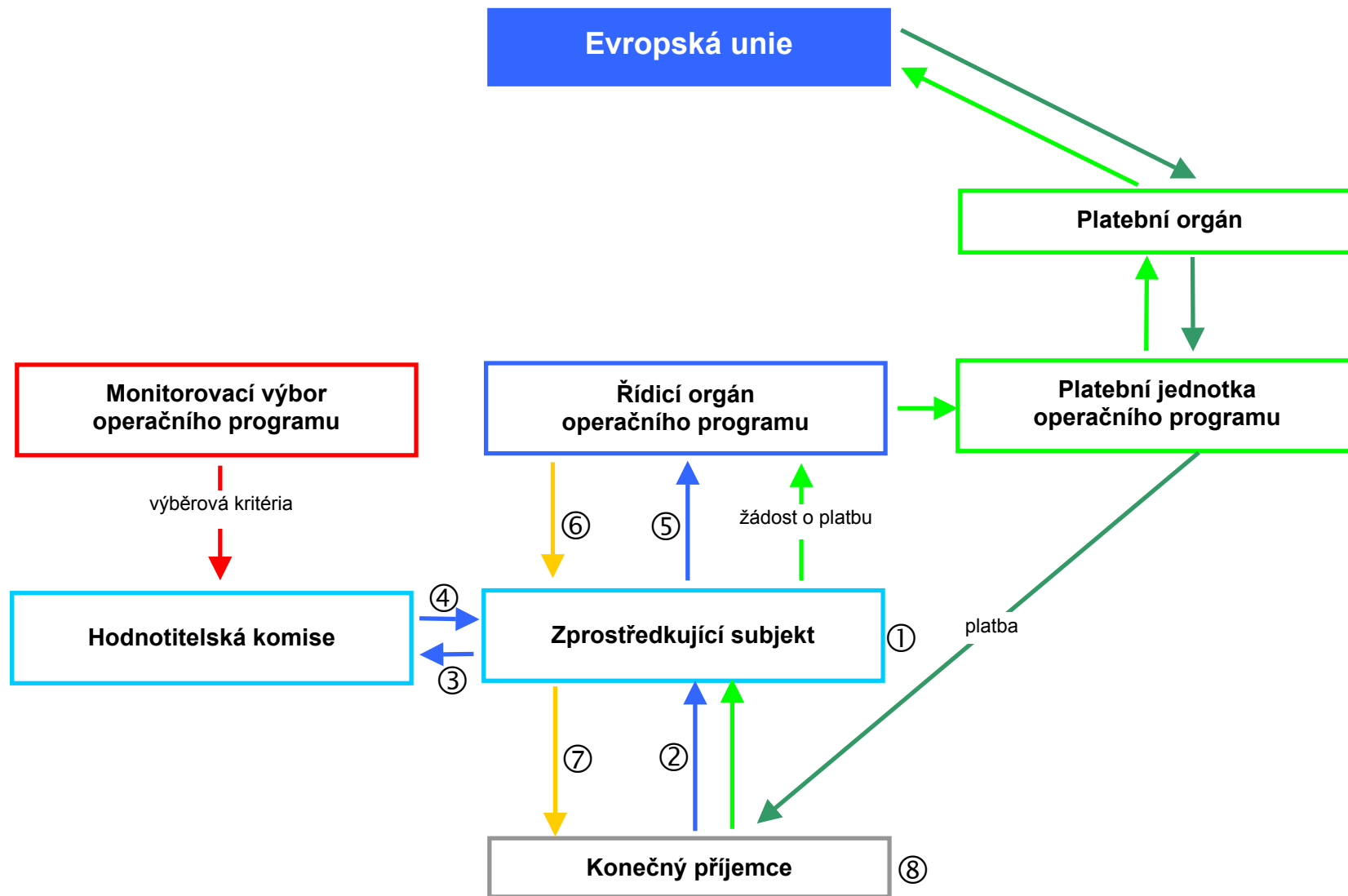
Předkládání projektů konečnými příjemci, jejich posuzování a schvalování řídicím orgánem bude probíhat v následujících několika krocích (viz obrázek č. IV.2):

1. Řídicí orgán/Zprostředkující subjekt vyhlásí projektové kolo a stanoví konečný termín pro předložení projektových žádostí. Předkladatelé vyplní projektovou přihlášku, která bude k dispozici u zprostředkujícího subjektu.
2. Zprostředkující subjekt bude průběžně do ukončení kola přijímat a evidovat projektové přihlášky a následně provede formální kontrolu projektů. V případě nejasností mohou zprostředkující subjekty vznést upřesňující dotazy na předkladatele projektu. Po provedení kontroly jsou data o projektech vložena do Monitorovacího systému strukturálních fondů. Projekty nevyhovující formálním kritériím (neúplná dokumentace, nezpůsobilost výdajů, nesoulad s předpisy ČR a politikami ES aj.) budou vráceny zpět předkladatelům.
3. Z projektů vyhovujících formálním kritériím sestaví zprostředkovatelský subjekt seznam předložených projektů (long-list). Pro hodnocení projektů mohou být ustaveny hodnotitelské komise, které obdrží kopie předložených projektů a podpůrné materiály.
4. Hodnotitelská komise posoudí projekty z odborného hlediska, a to v návaznosti na kritéria pro výběr projektů schválená monitorovacím výborem operačního programu, kritéria uvedená v operačním programu, resp. programovém dodatku, kvantifikované cíle opatření, soulad s politikami ČR a ES. Na základě bodového ohodnocení sestaví návrh pořadí projektů vhodných k financování (short-list). Předkladatelé projektů mohou být během jednání hodnotitelské komise požádáni o doplnění dalších informací.
5. Zprostředkující subjekt sestaví na základě bodového hodnocení všech hodnotitelských komisí seznam projektů a předloží jej ke schválení řídicímu orgánu. Přílohou seznamu bude vyjádření hodnotitelské komise ke každému projektu.
6. Řídicí orgán schválí seznam projektů, které budou podpořeny, včetně navrhované alokace prostředků na jednotlivé projekty.
7. Řídicí orgán/Zprostředkující subjekt informuje předkladatele projektů o rozhodnutí řídicího orgánu. Součástí této informace bude i návrh smlouvy s konečným příjemcem obsahující uvedení podmínek, za kterých je spolufinancování ze strukturálních fondů nabízeno.

8. Podepsání kontraktu mezi řídicím orgánem/zprostředkujícím subjektem a konečným příjemcem. Řídicí orgán předá jednotlivé smlouvy pro informaci platební jednotce a současně je zašle i platebnímu orgánu. Informace o podepsaných smlouvách budou řídicím orgánem vloženy do monitorovacího systému programu.

Obrázek č. IV.2 Modelové schéma implementace operačních programů

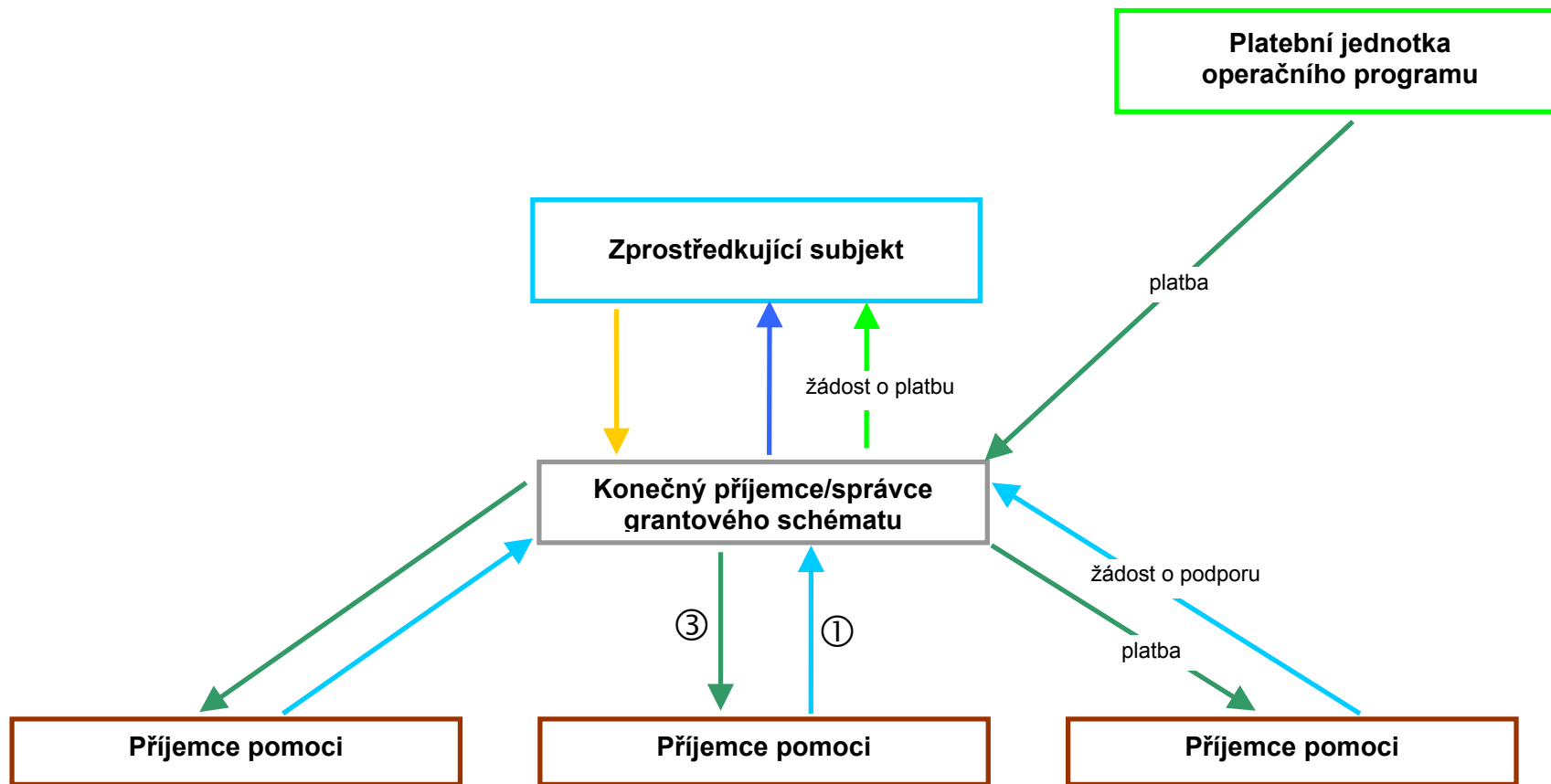
IV.3.5 Rámcový systém grantových schémat konečných příjemců pro příjemce podpory

Pro oblasti, kde se předpokládá nižší objem podpor pro jednotlivé projekty, je možná realizace pomoci systémem grantových schémat předkládaných konečnými příjemci. Konečný příjemce předkládající grantové schéma vystupuje v systému implementace obdobně jako v předchozím případě. Rozdílem je další úroveň rozdělování pomoci, úroveň příjemců pomoci grantového schématu. Pravidla a procedury grantového schématu jsou pro příjemce pomoci jednodušší, než kdyby sami žádali o podporu ze strukturálních fondů jako koneční příjemci. Níže uvedený systém administrace grantových schémat představuje modelový návod, který bude upraven podle specifik jednotlivých operačních programů.

Předkládání projektů ze strany příjemců pomoci, jejich posuzování a schvalování správcem grantového schématu bude probíhat v následujících několika krocích (viz obrázek č. IV.3):

1. Správce grantového schématu vyhlásí projektové kolo a stanoví konečný termín pro předložení projektových žádostí. Předkladatelé vyplní projektovou přihlášku, která bude jednodušší ve srovnání s projektovou přihláškou pro pomoc ze strukturálních fondů pro konečné příjemce.
2. Z přijatých projektů bude správce grantového schématu na základě předem stanovených výběrových kritérií vybírat projekty, které podpoří. Tyto projekty musí přispívat k dosažení cílů projektu předloženého konečným příjemcem (správcem grantového schématu) pro podporu ze strukturálních fondů.
3. Podle stanovených pravidel poskytne správce grantového schématu prostředky příjemci pomoci a bude sledovat jejich využití.

Obrázek č. IV.3 Modelové schéma implementace grantového schématu

IV.4

MONITOROVÁNÍ

IV.4.1 Monitorovací výbor

V souladu s čl. 35 nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 budou v České republice vytvořeny monitorovací výbory pro dohled nad každým operačním programem a nad Rámcem podpory Společenství, a to nejpozději 3 měsíce od rozhodnutí o poskytnutí příspěvku ze strukturálních fondů.

Mezi hlavní činnosti monitorovacího výboru patří:

- schvaluje programový dodatek;
- stanovuje kritéria pro výběr projektů;
- monitoruje realizaci programu;
- navrhuje řídicímu orgánu změny programu;
- souhlasí s návrhem na změnu programového dodatku;
- souhlasí s výroční zprávou.

IV.4.1.1 Monitorovací výbor Rámce podpory Společenství

Monitorovací výbor Rámce podpory Společenství vznikne transformací Řídicího a koordinačního výboru, který plnil v předstupním období zásadní koordinační úlohu v oblasti přípravy na politiku hospodářské a sociální soudržnosti, a tedy na využívání strukturálních fondů.

Monitorovacímu výboru Rámce podpory Společenství předsedá zástupce Řídicího orgánu Rámce podpory Společenství, tj. Ministerstva pro místní rozvoj. Složení Monitorovacího výboru bude, stejně jako tomu bylo v případě Řídicího a koordinačního výboru, plně respektovat princip partnerství a rovných příležitostí.

Členy Monitorovacího výboru Rámce podpory Společenství budou zástupci Řídicího orgánu Rámce podpory Společenství, platebního orgánu a všech řídicích orgánů operačních programů. Své zastoupení ve výboru bude mít každá ze sedmi Regionálních rad v regionech soudržnosti (NUTS II) Cíle 1. Vedle zástupců Českého statistického úřadu a Úřadu vlády budou členy Monitorovacího výboru zástupci hlavních sociálních a ekonomických partnerů - Hospodářské komory České republiky, Agrární komory České republiky, Svazu průmyslu a dopravy a dále zástupci oblasti rozvoje lidských zdrojů, vysokých škol, vědy a výzkumu, organizace zaměstnavatelů, odborů, nestátních neziskových organizací a podnikatelské sféry. Činnosti Monitorovacího výboru se jako poradce zúčastní rovněž zástupce Evropské komise.

Ministerstvo pro místní rozvoj připraví statut Monitorovacího výboru Rámce podpory Společenství, definující jeho postavení a úlohu. Tento statut bude schvalovat vláda. Návrh jednacího řádu Monitorovacího výboru v souladu s nařízením Rady (ES) č. 1260/1999 připraví Řídicí orgán Rámce podpory Společenství. Návrh jednacího řádu schvaluje Monitorovací výbor. K jednání se Monitorovací výbor bude scházet minimálně dvakrát za rok.

Funkci sekretariátu Monitorovacího výboru Rámce podpory Společenství vykonává předsedou Monitorovacího výboru pověřený útvar Ministerstva pro místní rozvoj.

IV.4.1.2 Monitorovací výbory operačních programů

Monitorovacímu výboru operačního programu předsedá zástupce řídicího orgánu příslušného operačního programu. Složení monitorovacího výboru bude založeno na principu partnerství a při jeho sestavování se bude usilovat o vyvážené zastoupení žen a mužů.

Statut monitorovacího výboru vypracuje příslušný řídicí orgán operačního programu a předloží jej pro informaci Řídicímu orgánu Rámce podpory Společenství. Jednací řád vypracuje řídicí orgán a schvaluje jej monitorovací výbor. Činnosti monitorovacího výboru se jako poradce zúčastní rovněž zástupce Evropské komise.

Posláním monitorovacího výboru je dohlížet na účinnost a kvalitu provádění pomoci. Za tímto účelem monitorovací výbor zejména:

- potvrzuje nebo upravuje programový dodatek; ke každé jeho úpravě je nutné schválení monitorovacím výborem;
- schvaluje kritéria pro výběr projektů financovaných v rámci každého opatření;
- schvaluje návrhy na změnu obsahu rozhodnutí Komise o příspěvku z fondů - odpovídá za rozhodnutí ohledně spolufinancovaných opatření operačních programů, včetně rozhodnutí o realokaci spolufinancovaných výdajů mezi opatřeními v rámci jednoho operačního programu;
- schvaluje výroční a závěrečné zprávy o provádění pomoci před jejich odesláním Komisi;
- může navrhnout řídicímu orgánu jakoukoli úpravu nebo přezkoumání pomoci, která umožní dosažení cílů nebo přispěje ke zlepšení řízení pomoci.

IV.4.1.3 Monitorovací výbor Fondu soudržnosti

Monitorovací výbor Fondu soudržnosti je hlavním orgánem, který monitoruje pokrok při realizaci projektů spolufinancovaných z Fondu soudržnosti a zda jsou realizovány v souladu s podepsaným Finančním memorandem každého projektu.

Mezi hlavní úkoly výboru patří monitorování pokroku realizace projektů (finanční a fyzické indikátory) a monitorování celkové pomoci z Fondu soudržnosti pro ČR. Členy monitorovacího výboru budou zástupci Řídicího orgánu Fondu soudržnosti, realizačních orgánů, platebního orgánu, konečných příjemců a Evropské komise.

IV.4.2 Monitorovací ukazatele

Konstrukce monitorovacích ukazatelů Národního rozvojového plánu se metodologicky opírá o článek 36 nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 a Pracovní podklad (Working paper) č. 3 strukturálních fondů, který vydala Evropská komise. Přípravě celého souboru indikátorů byla věnována mimořádná pozornost, zejména pokud jde o provázanost mezi jednotlivými úrovněmi ukazatelů NRP a z hlediska vazby k příslušným cílům (globální cíl, specifické cíle a cíle prioritních os). Je také zajištěna kauzální propojenost mezi ukazateli jednotlivých operačních programů a NRP, přičemž je respektována hierarchie cílů, a tedy i ukazatelů (globální cíl operačního programu koresponduje s cílem prioritní osy).

Ve smyslu verifikačním jsou tam, kde je to vhodné, ukazatele konstruovány tak, aby ukazatel na vyšší hierarchické úrovni byl agregován z ukazatelů na úrovni nižší (viz specifický cíl

„Přiblížení se standardům EU v oblasti životního prostředí“ a prioritní osa „Ochrana a zkvalitňování životního prostředí“), případně byl přímo kumulován z nižší úrovně (viz ukazatel nově vytvořená pracovní místa ve specifickém cíli „Vytvoření podmínek pro růst ekonomiky posilováním vnitřních faktorů“ nebo ukazatel přidaná hodnota v prioritní ose „Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb“).

Definice ukazatelů usilují o to, aby v co největší míře vypovídaly i o respektování horizontálních priorit Společenství – udržitelný rozvoj, rovné příležitosti a informační společnost.

Jednotlivé ukazatele jsou v naprosté většině již v současnosti sledovány příslušnými institucemi, které se zároveň stanou garantem jejich odpovídajícího metodického zpracování, spolehlivosti a včasné dostupnosti. Tyto instituce také archivují dostatečně dlouhé časové řady dat. Tím Národní rozvojový plán respektuje doporučení Komise, aby se nejednalo o ukazatele nové a nákladně dosažitelné. Je tak zároveň zaručena systematická zpětná vazba, která je požadována mezi naplňováním cílů a reálnou socioekonomickou situací.

Poskytovatelem vstupních dat pro většinu ukazatelů bude Český statistický úřad, jehož metodika získávání, analýzy a další nakládání s daty je do značné míry harmonizováno s požadavky Eurostatu. Bude tak zaručena srovnatelnost s údaji, které podle jednotné metodiky poskytují statistické úřady členských zemí EU. Příkladem moderního ukazatele, který se objevil v aktuální Druhé zprávě o pokroku v hospodářské a sociální soudržnosti (Second progress report on economic and social cohesion) Evropské komise, je podíl zaměstnanosti ve sféře výzkumu a vývoje a progresivním terciéru, zařazený jako ukazatel prvního specifického cíle „Vytvoření podmínek pro růst ekonomiky posilováním vnitřních faktorů“.

Údaje poskytnou také další instituce jako např. ministerstva, ČNB a státní výzkumné ústavy, ale ani úroveň těchto dat se nebude lišit od těch, která jsou dostupná na evropské úrovni.

Všechny ukazatele poskytované zmíněnými institucemi budou splňovat požadavky Komise na jejich strukturu. Budou kvantifikované a budou obsahovat počáteční a cílovou hodnotu a zdroj. Jako obecná informace o zdroji ukazatele je chápána nejen instituce, která jej poskytuje, ale i jeho popis a způsob získávání, příp. výpočtu, spolehlivost a dostupnost. Ukazatele na úrovni NRP také respektují doporučení Komise o jejich omezeném počtu a získávání bez nadměrných finančních nákladů.

Ukazatele Národního rozvojového plánu nejsou, vzhledem ke způsobilosti území pro Cíl 1, ukazateli za celou Českou republiku, nýbrž pouze za příslušné regiony soudržnosti. Poskytovatelé dat zajistí, že půjde skutečně o ukazatele očištěné o hodnoty za hlavní město Prahu, která nespadá pod Cíl 1.

Pro hodnocení bude za počáteční hodnotu považován kvantitativní stav ukazatele na konci roku 2003, který bude srovnáván s hodnotou na konci programového období v roce 2006. Jako referenční rámec pro negociace CSF poslouží nejaktuálnější dostupné hodnoty ukazatelů, ve většině případů z roku 2001, které jsou uvedeny v tabulkách ukazatelů IV.3, IV.4 a IV.5. Cílové hodnoty pro rok 2006 jsou v případě mnoha ukazatelů obtížně odhadnutelné, přesto bylo vynaloženo maximální úsilí pro objektivní stanovení hodnot.

S konstrukcí a sledováním monitorovacích ukazatelů je spojeno i několik problémů.

V první řadě se jedná o zkrácené časové období, v němž se intervence ze strukturálních fondů budou realizovat. Navíc, pomoc se bude teprve postupně rozvíjet a prostředky poskytnuté EU budou v roce 2006 přibližně o polovinu vyšší než v roce 2004. V takto krátkém časovém období se většina pozitivních dopadů na fungování ekonomiky buď neprojeví (případně pouze na hranici měřitelnosti) nebo se projeví v omezené míře (plně se nerozvine multiplikační efekt). Některé investice, např. do vzdělání, jsou dlouhodobějšího charakteru a jejich pozitivní účinek bude zřejmý až po mnoha letech.

Dalším významným problémem se jeví možnost ovlivnění měřených ukazatelů vlivy mimo oblast hospodářské a sociální soudržnosti, jejichž dopad na ukazatele může být klíčový. Zde například může významnou roli sehrát relativně vysoká otevřenost české ekonomiky. Na ukazatele globálních cílů NRP bude mít pravděpodobně mnohem větší vliv hospodářské oživení či propad v sousedních zemích, než předpokládané výdaje strukturálních fondů plynoucí do domácí ekonomiky.

V České republice jsou rovněž velmi omezené zkušenosti s takto rozsáhlými investicemi, jak z hlediska jejich objemu, tak širě záběru. Navzdory přípravám, které byly monitorování věnovány, také jistý čas potrvá, než budou vyladěny monitorovací mechanismy.

Tabulka č. IV.3 Ukazatele na úrovni globálního cíle NRP

Globální cíl NRP	Ukazatel dopadu	Popis ukazatele	Měřicí jednotka	Doporučený odvozený ukazatel	Počáteční hodnota (rok 2001)	Cílová hodnota (rok 2006)	Zdroj poskytování dat
Udržitelný rozvoj založený na konkurenceschopnosti	HDP/obyvatele v kupních cenách a paritě kupní síly	V souladu s metodikou ESA95	USD/Kč	% změn	15 194 USD 211 051 Kč	21 658 USD 300 840 Kč	ČSÚ
	Míra nezaměstnanosti	Počet uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce ve sledovaném měsíci ku součtu zaměstnaných osob podle výběr. šetření pracovních sil (tj. klouzavý průměr za poslední čtyři šetření bez osob pobírajících rodičovský příspěvek) a průměrného počtu evidovaných uchazečů o zaměstnání ve stejném období	%	% změn	8,5 %	9,6 %	MPSV

Tabulka č. IV.4 Ukazatele na úrovni specifických cílů NRP

Specifický cíl NRP	Ukazatel dopadu	Popis ukazatele	Měřicí jednotka	Doporučený odvozený ukazatel	Počáteční hodnota (rok 2001)	Cílová hodnota (rok 2006)	Zdroj poskytování dat
Vytvoření podmínek pro růst ekonomiky posilováním vnitřních faktorů	Přidaná hodnota z výroby	Přidaná hodnota za zpracovatelský průmysl	mld. Kč	% změn	468,2 mld. Kč	582 mld. Kč	ČSÚ
	Nově vytvořená pracovní místa	Celkový počet nově vytvořených pracovních příležitostí za přispění nástrojů HSS	počet míst	% změn	0	40 000 (2004 - 2006)	ČSÚ
	Podíl zaměstnanosti v „high-tech“ sektorech	Podíl zaměstnaných v „high-tech“ sektorech na celkové zaměstnanosti	%	% změn	zatím se nesleduje	bude upřesněno	ČSÚ

Zvýšení kvalifikační úrovně, konkurenceschopnosti a mobility pracovní síly při současném vyrovnávání dopadů růstu ekonomiky na znevýhodněné skupiny obyvatel	Podíl občanů ze znevýhodněných skupin obyvatel na celkové nezaměstnanosti	Klíčové znevýhodněné skupiny zahrnují: a) absolventy škol a mladistvé b) občany se zdravotním postižením c) občany nad 50 let věku d) osoby se základním vzděláním	%	% změn	a) 12,4 % b) 13,3 % c) 17,1 % d) 31,4 %	a) 11,5 % b) 12 % c) 20 % d) 31 %	MPSV
	Počet nezaměstnaných na volné pracovní místo	Počet evidovaných nezaměstnaných/počtu volných pracovních míst	index	% změn	8,9	9,3	MPSV
	Pracovní místa vytvořená v důsledku aktivní politiky zaměstnanosti	Pouze pracovní místa vytvořená přímým působením aktivní politiky zaměstnanosti	počet míst	% změn	51 264	60 000	MPSV
Přiblížení se standardům EU v oblasti životního prostředí	Index kvality životního prostředí	Založen na vybraných agregovaných ukazatelích za jednotlivé složky životního prostředí (metodika ukazatele bude upřesněna)	index	% změn	zatím nespecifikováno	bude upřesněno	MŽP
Vyvážený rozvoj regionů	Meziregionální variabilita HDP	Směrodatná odchylka meziregionální úrovně HDP	index	% změn	520 (rok 2000)	504	ČSÚ
	Meziregionální variabilita mezd	Směrodatná odchylka meziregionální úrovně mezd	index	% změn	472	550	ČSÚ
	Meziregionální variabilita nezaměstnanosti	Směrodatná odchylka meziregionální úrovně nezaměstnanosti	index	% změn	3,3	3,5	ČSÚ

Tabulka č. IV.5 Ukazatele na úrovni prioritních os

Prioritní osa	Cíl prioritní osy	Ukazatel dopadu	Popis ukazatele	Měřicí jednotka	Doporučený odvozený ukazatel	Počáteční hodnota (rok 2001)	Cílová hodnota (rok 2006)	Zdroj poskytování dat
Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb	Konkurenceschopné a efektivně vyrábějící podnikatelské subjekty na jednotném evropském trhu, dosahující vysoké produktivity práce	Produktivita práce z přidané hodnoty z výroby	Přidaná hodnota/pracovníka ve zpracovatelském průmyslu	tis. Kč	% změn	350 tis. Kč/prac	442 tis. Kč/prac.	ČSÚ, MPO
		Energetická náročnost tvorby HDP	Účinnost využívání primární energie při výrobě jednotky HDP	MJ/Kč	% změn	1,16 (rok 2000)	1	ČSÚ
		Podíl MSP na zaměstnanosti	Podíl zaměstnaných v MSP (0 - 249 zaměstnaných) na celkové zaměstnanosti	%	% změn	59,73 %	60 %	MPO, ČSÚ
Rozvoj dopravní infrastruktury	Zvýšení kvalitativní úrovně dopravní infrastruktury, zlepšení napojení na evropské sítě a zkvalitnění dopravní obslužnosti území při dalším snižování negativních dopadů dopravy na životní prostředí	Časová dostupnost regionů dotčených investicemi do infrastruktury	Zkrácení jízdní doby na úsecích dotčených intervencí mezi příslušnými obcemi	minuta	% změn	100 %	95 %	MD
		Zvýšení bezpečnosti dopravy	Změna počtu dopravních nehod na silnicích na úsecích dotčených intervencí	počet nehod	% změn	100%	80%	MD
Rozvoj lidských zdrojů	Vysoká a stabilní úroveň zaměstnanosti založená na kvalifikované a flexibilní pracovní síle, integraci sociálně vyloučených skupin obyvatelstva a konkurenceschopnosti podniků, při respektování principů udržitelného rozvoje	Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných	Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (nad 12 měsíců) na celkovém počtu nezaměstnaných	%	% změn	37,1 %	34 %	MPSV
		Počet nezaměstnaných na volné pracovní místo	Počet evidovaných nezaměstnaných/počtu volných pracovních míst	index	% změn	8,9	9,3	MPSV
		Míra účasti na dalším vzdělávání	Podíl osob účastnících se dalšího vzdělávání na příslušné věkové skupině populace (metodika indikátoru bude upřesněna)	%	% změn	data budou k dispozici od roku 2004	bude upřesněno	ČSÚ

Ochrana a zkvalitňování životního prostředí	Zlepšení kvalitativního stavu složek životního prostředí při prosazování principů udržitelného rozvoje	Kvalita ovzduší	Množství SO ₂ , NO _x	tis. t	% změn	SO ₂ : 251 tis. t NO _x : 332 tis. t.	SO ₂ : 245 tis. t NO _x : 310 tis. t.	ČHMÚ, ČIŽP, CDV, VUPEK
		Kvalita vod	a) Chemická spotřeba kyslíku při stanovení dvochromanem (CHSK _{Cr}) b) Nerozpuštěné látky c) Obyvatelé připojení na veřejnou kanalizaci	a) t/rok b) t/rok c) % celkové populace	% změn	a) 74 672 t b) 26 687 t c) 74,9 %	a) 60 000 t b) 20 000 t c) 75,9 %	a) VÚV b) VÚV c) MŽP
		Úroveň nakládání s odpady	Podíl odpadů využitých jako druhotná surovina nebo recyklovaných na celkové produkci odpadů	%	% změn	37,5 %	45 %	ISOH (CeHO)
Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství	Zlepšení podmínek života venkovského obyvatelstva, zvýšení konkurenceschopnosti a produktivity práce v zemědělství a posílení jeho mimoprodukčních funkcí	Míra nezaměstnanosti v LFA	Míra nezaměstnanosti v méně příznivých oblastech pro zemědělství	%	% změn	zatím neměřeno	bude upřesněno	MPSV
		Hrubá produkce na 1 pracovníka v zemědělství	Hrubá produkce na 1 pracovníka v zemědělství	tis. Kč	% změn	449,2 tis. Kč (ve stálých cenách roku 1989)	600 tis. Kč	ČSÚ, MZe
Rozvoj cestovního ruchu	Zvýšení podílu cestovního ruchu na hospodářském růstu	Devizové příjmy z cestovního ruchu	Výdaje zahraničních návštěvníků za zboží a služby v navštívené zemi	mld. Kč	% změn	113,3 mld. Kč	120 mld. Kč	ČNB

Poznámka: "High-tech" sektory zahrnují výrobu kancelářských strojů, počítačů, rozhlasových a televizních přijímačů, komunikačního zařízení, lékařských přesných a optických přístrojů, hodinek, hodin, chemikálií, strojů a zařízení jinde nezařazených, elektrických strojů a zařízení jinde nezařazených, dopravních zařízení, poštovní a telekomunikační služby, počítačové a související aktivity, výzkum a vývoj;

Pole „Popis ukazatele“ má pouze informativní charakter, přesná metodika/definice bude upřesněna gestory za měření ukazatele (uvedené v poli „Zdroj poskytování dat“)

Relativní ukazatel „% změn“ vyjadřuje meziroční změnu ve vývoji ukazatele

Některé hodnoty (ve vztahu k HDP, přidané hodnotě, zaměstnanosti, nezaměstnanosti a dále devizové příjmy z cestovního ruchu) zahrnují také Prahu .

IV.4.2.1 Horizontální priority

Pro hodnocení horizontálních priorit jsou v Národním rozvojovém plánu použity vybrané ukazatele. Jedná se většinou o nepřímé měření prostřednictvím ukazatelů, které byly primárně konstruovány pro měření úspěšnosti naplňování různých hierarchických úrovní Národního rozvojového plánu.

Priorita udržitelný rozvoj je chápána ve dvojitým smyslu. Jednak se jedná o udržitelný základ pro další hospodářský rozvoj, k němuž má přispět dokončení ekonomické transformace, jednak o udržitelnost rozvoje v prvotním významu - ve vztahu k životnímu prostředí. Nejvýznamnějším ukazatelem jsou v tomto případě **podíl zaměstnanosti v „high-tech“ sektorech a index kvality životního prostředí** na úrovni specifických cílů NRP.

U priority rovné příležitosti se syntetický ukazatel nachází na úrovni globálního cíle NRP a jedná se o **míru nezaměstnanosti**. Na úrovni specifických cílů jsou to čtyři ukazatele, mezi nimiž jsou nejreprezentativnější **podíl občanů ze znevýhodněných skupin obyvatel na celkové nezaměstnanosti a počet nezaměstnaných na volné pracovní místo**.

V rámci NRP je obtížné měřit naplňování cíle informační společnost přímými metodami. Pro sledování tohoto cíle jsou proto použity metody nepřímé. Předpokládá se, že informační společnost je charakterizována vysokou mírou vzdělanosti obyvatelstva a zaměstnanosti v progresivních oborech výroby a služeb, zejména pak v takových, které se přímo zabývají získáváním, zpracováním a využitím informací. Mezi indikátory NRP se vyskytují dva vhodné ukazatele nepřímého hodnocení informační společnosti – **podíl zaměstnanosti v „high-tech“ sektorech** na úrovni specifických cílů a **míra účasti na dalším vzdělávání z ukazatelů prioritních os**.

Tabulka č. IV.6 Ukazatele pro horizontální priority Společenství – udržitelný rozvoj, rovné příležitosti a informační společnost

Úroveň cíle	Ukazatel	Udržitelný rozvoj	Rovné příležitosti	Informační společnost
Globální cíl NRP	Míra nezaměstnanosti		X	
Specifické cíle NRP	Podíl zaměstnanosti v „high-tech“ sektorech	X	X	X
	Podíl občanů ze znevýhodněných skupin obyvatel na celkové nezaměstnanosti		X	
	Počet nezaměstnaných na volné pracovní místo		X	
	Pracovní místa vytvořená v důsledku aktivní politiky zaměstnanosti		X	
	Index kvality životního prostředí	X		
Cíle prioritních os	Produktivita práce z přidané hodnoty	X		
	Energetická náročnost HDP	X		
	Podíl MSP na zaměstnanosti	X		
	Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných		X	
	Počet nezaměstnaných na volné pracovní místo		X	
	Míra účasti na dalším vzdělávání	X	X	X
	Kvalita ovzduší	X		
	Kvalita vod	X		
	Úroveň nakládání s odpady	X		
	Míra nezaměstnanosti v LFA		X	
Hrubá produkce na 1 pracovníka v zemědělství	X			

Pramen: MMR

IV.4.3 Výroční a závěrečné zprávy

V souladu s článkem 37 nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 bude Řídící orgán CSF odpovědný za předkládání výročních zpráv a závěrečné zprávy o provádění pomoci z EU. Výroční zprávy o provádění budou Evropské komisi předkládány do šesti měsíců od konce každého celého kalendářního roku, závěrečná zpráva bude předložena EK do šesti měsíců po závěrečném datu způsobilosti výdajů. Každou zprávu bude před odesláním EK schvalovat Monitorovací výbor CSF.

Obsahem každé monitorovací zprávy bude zejména:

- změny v celkových podmínkách, které mají význam pro provádění pomoci;
- pokrok v realizaci s ohledem na dosažení stanovených cílů, vyjádřených kvantitativně na příslušné úrovni pomocí monitorovacích indikátorů;
- finanční provádění pomoci, přičemž jsou podrobně uvedeny celkové výdaje skutečně zaplacené platebním orgánem a přehled všech plateb obdržených od Evropské komise;

- kroky, které učinily řídicí orgán a monitorovací výbor pro zajištění kvality a účinnosti provádění pomoci (opatření pro monitorování, finanční kontrolu a hodnocení; souhrn všech problémů a nápravných opatření; využití technické pomoci; kroky učiněné pro zajištění shody s politikami Společenství).

Obdobný postup bude aplikován na obsah a způsob předkládání výročních a závěrečné zprávy Evropské komisi za jednotlivé operační programy. Tyto zprávy připraví příslušný řídicí orgán a schválí monitorovací výbor operačního programu.

IV.4.4 Monitorovací systém strukturálních fondů

Monitorovací systém strukturálních fondů (MSSF) je informační systém pro sledování finanční pomoci a představuje jeden z nezbytných předpokladů pro přijetí pomoci ze strukturálních fondů EU. Garantem systému je Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s věcně příslušnými orgány státní správy.

Vytvářený systém bude umožňovat komplexní věcný a finanční monitoring programů/projektů v předvstupním období (předvstupní programy Phare, ISPA a SAPARD), ale zejména v období po vstupu České republiky do EU (strukturální fondy, Fond soudržnosti). Zároveň by systém měl monitorovat i prostředky v rámci iniciativ Společenství, v případě České republiky tedy iniciativ INTERREG a EQUAL a měl by sloužit jako zdroj dat pro informační systém Viola, který je vytvářen na Ministerstvu financí jako program pro účetní operace v rámci strukturálních fondů.

Jako základ systému byl využit informační systém, který je provozován ve Velké Británii. Systém je koncipován jako monitorovací systém na centrální úrovni, tzn. především pro potřeby ministerstev a jako otevřený systém přes univerzální rozhraní. Otevřenost systému umožňuje využívat již existující systémy na implementačních agenturách/zprostředkujících subjektech jako hlavní zdroje dat pro potřeby monitorování na centrální úrovni. Propojení centrální databáze, provozované na Ministerstvu pro místní rozvoj, s ostatními resorty bude realizováno prostřednictvím meziresortní sítě GOVBONE. On-line v rámci systému by měly pracovat i další orgány a instituce, např. řídicí orgány, platební orgány, platební jednotky, zprostředkující subjekty a regionální výkonné jednotky. Rovněž se předpokládá vytvoření prezentační vrstvy systému na internetu tak, aby byla zajištěna přístupnost systému pro širokou veřejnost.

IV.5 HODNOCENÍ

V souladu s články 41 a 43 nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 bude Rámec podpory Společenství a jednotlivé operační programy předmětem předběžného (ex-ante) a dodatečného (ex-post) hodnocení. Hodnocení v polovině období (mid-term) nebude Evropskou komisí vzhledem ke zkrácenému programovému období v České republice vyžadováno, stejně tak nebude aplikován čl. 44 nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 o přidělování výkonnostní rezervy.

Hodnocení jsou prováděna za účelem měření efektivity pomoci poskytované ze strukturálních fondů, zejména s ohledem na celkový dopad na posílení hospodářské a sociální soudržnosti prostřednictvím naplňování globálních a specifických cílů NRP a cílů operačních programů. Řídící orgány jsou zodpovědné za shromáždění všech údajů potřebných pro provedení těchto hodnocení. Významný zdroj požadovaných dat bude představovat Monitorovací systém strukturálních fondů, Český statistický úřad či rezortní statistiky. V odůvodněných případech mohou být provedena zvláštní opatření zaměřená na shromáždění specifických dat nezbytných pro provedení hodnocení. Hodnocení budou prováděna s využitím monitorovacích ukazatelů. Výsledky hodnocení budou na požádání veřejně přístupné.

IV.5.1 Předběžné hodnocení

Účelem zpracování předběžného (ex-ante) hodnocení je poskytnout podklady pro zpracování Národního rozvojového plánu, operačních programů a programových dodatků. Odpovědnost za zajištění provedení předběžného hodnocení má příslušný řídicí orgán. Předběžné hodnocení by mělo být provedeno nezávislou skupinou hodnotitelů s využitím Pracovního podkladu (Working paper) č. 3.

IV.5.1.1 Ex-ante hodnocení NRP

V rámci plnění požadavků legislativy EU bylo pro Národní rozvojový plán zpracováno ex-ante hodnocení. Jisté zkušenosti s tímto typem hodnocení byly získány již na konci roku 2000, kdy bylo připraveno zjednodušené hodnocení socioekonomických dopadů první verze NRP. Pro současnou verzi NRP bylo zpracováno již plnohodnotné posouzení, které bylo na počátku roku 2002 zadáno nezávislému zpracovateli - společnosti BermanGroup. Spolupráce s hodnotiteli probíhala, v souladu s doporučeními Evropské komise, paralelně se zpracováním Národního rozvojového plánu. Jednotlivé dokončené kapitoly NRP byly postupně předávány k vyhodnocení, následná doporučení byla zohledněna v konečné verzi dokumentu. Některé požadované informace jsou podrobně uvedeny v jednotlivých operačních programech, respektive v programových dodatcích. Hodnotitelské týmy se aktivně účastnily jednání pracovní skupiny pro programování a dalších akcí pořádaných Ministerstvem pro místní rozvoj (MMR) v souvislosti se zpracováním NRP.

Na základě připomínek ex-ante hodnotitelů byly upraveny zejména následující části příslušných kapitol Národního rozvojového plánu:

V kapitole I. „Popis současné situace“ byla kapitola „Analýza sektorového a regionálního rozvoje“ rozšířena o další údaje v části věnované problematice rovnosti mužů a žen – postavení žen na trhu práce, rozdíly ve mzdách. Podrobnější informace byly dále zahrnuty do kapitoly popisující situaci malých a středních podniků, zahraničních investic a výzkumu

a vývoje. Kapitola „Dosavadní rozvojové programy“ byla doplněna o sektorové politiky, podrobnější informace byly zahrnuty i do popisu regionální politiky.

Nejvýraznější změny byly provedeny ve II. kapitole „Cíle, strategie, priority“. Významně byla posílena logická vazba mezi výsledky SWOT analýzy, globálním cílem, specifickými cíli a prioritními osami. Celkově byla jasněji formulována a vysvětlena strategie k dosažení cílů NRP i pomocí přehledných tabulek a schémat vazeb mezi jednotlivými částmi strategie.

V kapitole III. „Zaměření operačních programů“ byly sladěny popisy jednotlivých operačních programů, podrobně popsány jejich cíle a priority i míra jejich přispění k dosažení specifických cílů celého Národního rozvojového plánu.

Kapitola IV. „Řízení a monitorování“ byla doplněna o přehled a popis indikátorů, navrhované implementační struktury byly rozšířeny o identifikaci konečných příjemců podpor. Detailní schémata implementačních struktur jednotlivých operačních programů budou obsažena v programových dodatcích.

Kapitola V. „Finanční rámec“ byla upravena a přepracována společně s Ministerstvem financí i na základě podrobných podkladů od jednotlivých řídicích orgánů operačních programů. Zároveň byly upraveny finanční částky podle výsledků summitu v Kodani v prosinci 2002. Výpočet adicionality byl uveden do souladu s metodickým pokynem EK z října 2002.

IV.5.1.2 Hodnocení vlivů na životní prostředí

Posouzení vlivů NRP na životní prostředí (SEA) plní úlohu posouzení podle požadavků české legislativy (prováděné dle §14 zákona č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů rozvojových koncepcí a programů na životní prostředí, v platném znění) a zároveň tzv. environmentální části ex-ante hodnocení podle legislativy Evropských společenství (prováděné dle článku 42 (2b) nařízení Rady (ES) č. 1260/1999. Posouzení vlivů NRP na životní prostředí (ŽP) proto bylo provedeno na základě kombinované procedury, která splňuje požadavky dvou základních právních úprav:

- Zákona č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů rozvojových koncepcí a programů na životní prostředí, v platném znění. Tento zákon se vztahuje na připravované koncepce v oblasti energetiky, dopravy, zemědělství, odpadů, cestovního ruchu, schvalované na úrovni vlády ČR. Za posouzení vlivů koncepce na životní prostředí je odpovědný jeho předkladatel – Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Ministerstvo životního prostředí ČR vydává stanovisko podle § 14 z hlediska vlivů posuzované koncepce na životní prostředí jako podklad pro rozhodnutí vlády;
- Požadavků na hodnocení vlivů operací strukturálních fondů Evropských společenství na ŽP, které jsou obsaženy v článku 42 (2b) nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 a v navazujících metodických doporučení Evropské komise (Handbook on Environmental Assessment of Regional Development Plans and EU Structural Funds Programmes, DG XI, 1998).

Posouzení vlivů NRP na ŽP zpracoval v průběhu dubna až listopadu 2002 řešitelský tým pod vedením REC ČR (Regional Environmental Centre of the Czech Republic) ve složení: Ing. Jiří Dusík (vedoucí týmu), Ing. Tomáš Kažmierski, Mgr. Simona Kosíková Šulcová, RNDr. Miroslav Martiš, CSc., MUDr. Miroslav Šuta, Ing. Marie Tichá a Ing. Vladimír Zdražil.

Na základě dohody zpracovatele NRP a řešitelského týmu SEA-NRP byl zvolen postup průběžného posuzování jednotlivých pracovních verzí NRP, které povede k průběžné optimalizaci NRP z hlediska vlivů na ŽP. Dodržení původně navrženého postupu bylo komplikováno změnami harmonogramu zpracování NRP. I přes časovou tíseň při zpracování výsledné verze NRP se řešitelskému týmu SEA-NRP podařilo zpracovat a předložit zpracovateli NRP všechna dílčí hodnocení NRP tak, aby mohla být využita před jeho rozesláním do meziresortního připomínkového řízení. Tým posuzovatelů SEA zároveň průběžně prezentoval své dílčí závěry na veřejných pracovních seminářích, které se konaly 9. října a 22. října 2002.

Doporučení

SEA tým v rámci posouzení vlivů Národního rozvojového plánu na životní prostředí zpracoval řadu dílčích doporučení pro optimalizaci NRP z hlediska možných vlivů na ŽP. Zpracovatel NRP zvážil a zapracoval návrhy úprav, reformulací a doplnění textu, doporučené týmem posuzovatelů SEA do textu NRP.

Pro předcházení možným střetům strukturálních operací se zájmy ochrany životního prostředí při naplňování strategie NRP (tj. příprava návazných programových dokumentů, programových dodatků a manuálů pro řízení operačních programů) bylo SEA týmem doporučeno environmentální hodnocení předkládaných projektů ve dvou stupních:

- **před-projektové hodnocení**, které zefektivní přípravu projektové dokumentace a umožní včas identifikovat oblasti možných negativních interakcí s oblastí životního prostředí. Toto hodnocení je nepovinné.
- **formální hodnocení**, které je povinnou součástí rozhodování o podpoře jednotlivých projektů. Jeho provedení umožní detailně posoudit míru zohlednění referenčních cílů ochrany životního prostředí na úrovni jednotlivých předkládaných projektů.

MŽP vydalo dne 29. listopadu 2002 souhlasné stanovisko k verzi NRP z listopadu 2002 v souladu s § 14 zákona č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů rozvojových koncepcí a programů na životní prostředí v platném znění.

IV.5.2 Dodatečné hodnocení

Za dodatečné hodnocení (ex-post) Rámce podpory Společenství a operačních programů je odpovědná Evropská komise, ve spolupráci s příslušným řídicím orgánem. Hodnocení je prováděno nezávislými hodnotiteli a je dokončeno do tří let od konce programového období.

IV.6 FINANČNÍ ŘÍZENÍ A KONTROLA

Pro implementaci pomoci ze strukturálních fondů EU (a zároveň i z Fondu soudržnosti) byl v České republice ustaven jediný platební orgán (PA), a to Ministerstvo financí. Některé funkce a aktivity však budou platebním orgánem delegovány na tzv. platební jednotky zřizované na ministerstvech, která jsou řídicími orgány pro jednotlivé operační programy (v případě OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství platební agentura). Platební jednotky budou organizačně odděleny od jednotek vykonávajících funkci řídicího orgánu tak, aby byla dostatečně prokázána jejich funkční nezávislost.

Převážná část projektů financovaných prostřednictvím strukturálních fondů je víceletá, tj. jejich realizace se uskuteční v průběhu několika let. Konečný příjemce zpracovává finanční plán projektu, který je součástí dohody uzavřené mezi řídicím orgánem, popř. zprostředkujícím subjektem a konečným příjemcem. Řídicí orgán, resp. zprostředkující subjekt kontroluje dodržování finančního plánu.

Systém finančních toků strukturálních fondů probíhá po 3 základních liniích:

- a) stanovení závazku EU a zaslání zálohové platby (tzv. payment on account) z Evropské komise platebnímu orgánu;
- b) zasílání průběžných plateb a platba konečného zůstatku z Evropské komise platebnímu orgánu na základě žádostí¹¹ a certifikovaných výdajů;
- c) platba konečným příjemcům prostřednictvím platební jednotky (payment unit).

Předpokladem pro zaslání žádosti o průběžnou platbu a závěrečnou platbu (viz níže) Evropské komisi je certifikace uskutečněných výdajů¹² (dále jen „certifikace“), kterou provádí platební orgán a její výkon nesmí být delegován na jiné subjekty.

Certifikací se rozumí kontrola, která musí ověřit, zda příslušné řídicí orgány, zprostředkovatelské subjekty, popřípadě jiné subjekty realizující projekt splnily požadavky vyplývající z nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 a dalších navazujících nařízení; a dále, zda výkaz výdajů, který předloží řídicí orgán obsahuje všechny náležitosti, které jsou uvedené v Metodice finančních toků a kontroly strukturálních fondů a Fondu soudržnosti.

Výkazy výdajů podávají řídicí orgány platebnímu orgánu třikrát ročně, a to k 14. únoru, 15. červenci a 15. říjnu. V případě nezjištění závažných nedostatků provede platební orgán certifikaci výdajů do 2 týdnů po obdržení výkazů výdajů od řídicích orgánů. Po provedení certifikace platební orgán zajistí předání žádostí o platbu Evropské komisi.

Na Ministerstvu financí je výkonem funkce platebního orgánu pověřen odbor Národního fondu. Platební orgán např. vypracovává a předkládá žádosti o platby a přijímá platby z Evropské komise; zabezpečuje, aby konečný příjemce obdržel příspěvek z Evropské unie do 60 dnů po splnění všech podmínek; certifikuje uskutečněné výdaje; vrací neoprávněně vyplacené výdaje Evropské komisi a odevzdává zpět nevyužité prostředky Evropské komisi.

---

¹¹ Zálohová platba na začátku programového období je zaslána automaticky, ostatní platby na základě žádostí.

¹² Čl. 9 nařízení Komise (ES) č. 438/2001

Tabulka č. IV.7 Platební orgán pro strukturální fondy a Fond soudržnosti

Platební orgán	Ministerstvo financí
Útvar pověřený výkonem funkce platebního orgánu	odbor Národního fondu
Sídlo	Letenská 15, Praha 1, 118 10, Česká republika
Jméno odpovědné osoby	Ing. Jan Gregor
Telefon	+420 257 042 445
Fax	+420 257 042 487
E-mail	jan.gregor@mfcf.cz

Platební orgán deleguje výkon některých svých funkcí na další orgány. Rozsah těchto delegovaných funkcí je stanovený v dohodě mezi platebním orgánem a platební jednotkou. Míra delegace funkcí může být odlišná pro každý operační program.

Platební jednotkou je kompetenčně odpovědné ministerstvo, které je řídicím orgánem. Opatřením příslušných ministrů se stanovily útvary, které budou zabezpečovat konkrétní činnosti tak, aby byla zajištěna podmínka oddělení funkcí platební jednotky, řídicího orgánu a útvaru pro kontrolu vzorků operací.

Platební jednotka uzavírá dohodu o delegování pravomocí s platebním orgánem; přijímá žádosti o platby konečným příjemcům od řídicího orgánu za celý operační program; provádí formální kontrolu žádostí; zjišťuje soulad žádostí s finančním plánem; provádí transfery prostředků ze strukturálních fondů konečným příjemcům po obdržení požadovaných dokumentů od řídicího orgánu a o těchto transferech informuje příslušný řídicí orgán; zasílá souhrnné výkazy o uskutečněných výdajích platebnímu orgánu a do Monitorovacího systému strukturálních fondů.

Platební orgán, platební jednotky, řídicí orgány a zprostředkující subjekty jsou povinny vést podvojně účetnictví¹³ nebo analytickou účetní evidenci založenou na podvojném účetnictví zahrnující všechny operace, které se vyskytly v průběhu realizace projektů financovaných prostřednictvím strukturálních fondů.

Účetnictví se vede v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví. Pro účely přepočtu EUR na CZK se používá kurz ČNB platný v den uskutečnění transakce. Účetnictví je vedeno, pokud je to možné, v elektronické formě¹⁴. Účetní záznamy musí být dostatečným způsobem chráněny, aby se zabránilo jejich možnému zneužití. Toto ustanovení platí jak pro zabezpečení příslušného počítačového programu, tak i pro fyzickou ochranu písemných záznamů.

¹³ Vyplyvá z nařízení Komise (ES) č. 438/2001, příloha I, bod 1.

¹⁴ Vyplyvá z nařízení Komise (ES) č. 438/2001, článek 18.

IV.6.1 Financování operací ze strukturálních fondů

Při financování jednotlivých projektů a opatření musí být splněny následující podmínky:¹⁵

- operační program (neplatí pro SROP a OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství) může být financován pouze z jednoho strukturálního fondu;
- jednotlivé opatření v rámci operačního programu může být financováno pouze z jednoho strukturálního fondu;
- jednotlivé opatření musí korespondovat pouze s jedním ze tří cílů stanovených v čl. 1 nařízení Rady (ES) č. 1260/1999;
- žádný z projektů nesmí být financován zároveň ze strukturálních fondů a iniciativy Společenství;
- žádný z projektů nesmí být financován zároveň ze strukturálních fondů a záruční sekce Evropského zemědělského záručního a orientačního fondu;
- žádný z projektů nesmí být financován zároveň prostřednictvím iniciativy Společenství a záruční sekce Evropského zemědělského záručního a orientačního fondu;
- žádný z projektů nesmí být financován zároveň ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti.

IV.6.1.1 Dohoda mezi řídicím orgánem operačního programu/zprostředkujícím subjektem a konečným příjemcem

V rámci realizace projektů financovaných prostřednictvím strukturálních fondů uzavírá řídicí orgán dohodu o financování s konečným příjemcem. V případě, že je projekt realizován s využitím zprostředkujícího subjektu, musí řídicí orgán uzavřít se zprostředkujícím subjektem dohodu o delegování pravomocí a zprostředkující subjekt uzavřít dohodu s konečným příjemcem o financování projektu.

Dohoda musí být jasná, přesná a úplná. Řídicí orgán informuje platební orgán a příslušnou platební jednotku při podání první žádosti o financování ze strukturálních fondů o všech dohodách uzavřených s konečnými příjemci a předá jim kopie těchto smluv. Dohoda může být měněna formou písemných dodatků a nastanou-li změny týkající se finančních ustanovení, musí dodatek schválit řídicí orgán.

IV.6.1.2 Systém bankovních účtů

Platební orgán uzavře smlouvu o vedení běžného účtu s ČNB. Zůstatky na účtech jsou po ukončení kalendářního roku převáděny do dalšího roku. Prostředky na účtech Národního fondu se nepovažují za prostředky státního rozpočtu. Úroky vzniklé na účtu se mohou použít na financování daného projektu.

IV.6.2 Finanční toky strukturálních fondů

Požadavky legislativy EU na systém a metodiku finančních toků z rozpočtu EU jsou definovány v nařízení Rady (ES) č. 1260/1999. Příspěvek strukturálních fondů je stanoven v rámci podpory Společenství jako víceletý závazek na programové období. Ministerstvo financí vypracovalo Metodiku finančních toků a kontroly strukturálních fondů a Fondu

---

¹⁵ Čl. 28 nařiz. Rady (ES) č. 1260/1999 (neplatí pro první odrážku – omezení bylo stanoveno na základě doporučení EK)

soudržnosti EU (usnesení vlády ČR č. 822 ze dne 28. srpna 2002), která bude aktualizována v březnu 2003.

Závazek vyplývající z Rámce podpory Společenství pak bude transformován do rozpočtových závazků EU na roky 2004, 2005 a 2006, přičemž závazek z rozpočtu EU 2004 musí být vyčerpán do konce roku 2006, závazek z rozpočtu EU 2005 do konce roku 2007 a závazek z rozpočtu EU 2006 nejpozději do konce roku 2008. Veškeré platby z a do Evropské unie probíhají v €.

IV.6.2.1 Finanční toky mezi Evropskou komisí a Českou republikou

Prostředky určené pro financování prostřednictvím strukturálních fondů jsou alokovány Evropskou komisí na základě předložených finančních plánů pro každý operační program.

Výše ročního závazku EU stanovuje Komise každý rok do 30. dubna. Z tohoto důvodu má platební orgán povinnost předložit Komisi odhad týkající se žádostí o platby pro daný a následující rok.¹⁶ Proto musí řídicí orgán předpokládanou úroveň finančních prostředků předložit platebnímu orgánu do 31. března daného roku.

Zálohová platba - Záloha je rozdělena na jednotlivé fondy a operační programy. Není-li Evropské komisi zaslána žádná žádost o průběžnou platbu do 18 měsíců od rozhodnutí Evropské komise provést výplatu zálohové platby, musí být tato zálohová platba nebo její část vrácena zpět Evropské komisi.¹⁷

Průběžné platby – Platební orgán žádá Evropskou komisí o doplnění zůstatku na běžném účtu daného operačního programu třikrát ročně. Poslední žádost o průběžnou platbu v kalendářním roce musí být doručena Evropské komisi do 31. října. Evropská komise provede transfer požadovaných prostředků do 2 měsíců od přijetí žádosti na příslušný účet. Celkový součet zálohové platby a průběžných plateb nesmí překročit 95 % celkové alokace EU na daný operační program, což ověří řídicí orgán.

Platba konečného zůstatku - Tato platba může být vyplacena, jsou-li splněny následující podmínky:¹⁸

- 1) platební orgán předloží Evropské komisi certifikované prohlášení o uskutečněných výdajích do 6 měsíců ode dne konečného termínu pro provádění plateb;
- 2) řídicí orgán předloží Evropské komisi závěrečnou zprávu o realizaci daného operačního programu a Evropská komise tuto zprávu přijme;
- 3) platební orgán předloží Evropské komisi prohlášení při ukončení pomoci (tzv. winding-up) vystavené k tomu určeným orgánem.¹⁹

Vracení prostředků do rozpočtu EU - Prostředky nevyužité²⁰ nebo poskytnuté v rozporu s právními předpisy nebo uzavřenými smlouvami nebo dohodami se vracejí do rozpočtu EU. Vracení nevyužitých a nesprávně použitých prostředků poskytnutých ze strukturálních fondů provádí platební orgán. Ten také vede evidenci o částkách vrácených do rozpočtu EU

¹⁶ Čl. 32(7) nařízení Rady (ES) č. 1260/1999

¹⁷ Čl. 32(2) nařízení Rady (ES) č. 1260/1999

¹⁸ Čl. 32(4) nařízení Rady (ES) č. 1260/1999

¹⁹ Viz čl. 38(1)(f) nařízení Rady (ES) č. 1260/1999

²⁰ Za nevyužité se považují prostředky, není-li v průběhu 18 měsíců ode dne schválení příspěvku ze strukturálních fondů Evropskou komisí zaslána Evropské komisi žádná žádost o platbu.

a zároveň vypracovává roční zprávu o částkách, které mají být k datu vypracování této zprávy vráceny.

IV.6.2.2 Finanční toky mezi platebním orgánem a konečným příjemcem

Zálohy konečným příjemcům na financování projektu před započítáním prací se zásadně neposkytují. Ve zvlášť zdůvodněných případech může platební orgán povolit poskytnutí zálohy, avšak musí to být schváleno platebním orgánem a upraveno v písemné dohodě mezi řídicím orgánem, resp. zprostředkujícím subjektem a konečným příjemcem.

Převod prostředků konečným příjemcům provádí platební jednotka daného operačního programu z čerpacího účtu do výše otevřeného limitu. Platby jsou konečným příjemcům převáděny v CZK pouze na bankovní účet, který je specifikovaný v příslušné dohodě mezi řídicím orgánem, resp. zprostředkujícím subjektem a konečným příjemcem. Hotovostní platby ani šeky nejsou přípustné.

Žádosti o provedení platby předkládá řídicí orgán platební jednotce jednou měsíčně. Žádost musí být doložena požadovanými doklady, zejména příslušnými fakturami a osvědčením o provedené práci.

IV.6.3 Finanční kontrola a opravy financování

IV.6.3.1 Obecná ustanovení k finanční kontrole

Finanční kontrola operačních programů bude probíhat v souladu s čl. 38 nařízení Rady (ES) č. 1260/1999, nařízením Komise (ES) č. 438/2001 a příslušným národním předpisem, kterým je zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole, metodickými pokyny pro finanční toky a kontrolu pro strukturální fondy přijatými vládou České republiky a dílčími metodickými pokyny vydanými Ministerstvem financí. Při provádění auditů, na nichž se budou podílet rovněž útvary interního auditu, budou dodržovány platné auditní standardy Mezinárodní organizace nejvyšších kontrolních institucí (INTOSAI).

IV.6.3.2 Vnitřní řídicí a kontrolní systém operačních programů

Platební orgán, platební jednotky, řídicí orgán a zprostředkovatelské subjekty budou mít zavedeny potřebné řídicí a kontrolní systémy (řídicí kontrola ve smyslu § 26 a § 27 zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole), které budou schopny identifikovat administrativní, systémové nebo záměrné chyby a budou zajišťovat prevenci vzniku chyb.

Vnitřní kontrolní systém operačních programů bude respektovat následující obecné požadavky:

- a) na každém stupni řízení bude formou řízené dokumentace zpracován manuál, který bude zahrnovat podrobné písemné pracovní postupy prováděných činností;
- b) funkčnost řídicích a kontrolních systémů bude předmětem auditu (tuto službu může plnit i útvar interního auditu zřízený v rámci příslušného orgánu).

Při provádění jednotlivých úkonů bude zajištěno:

- a) důsledné dodržování systému dvojího podpisu;

- b) přesné, včasné a spolehlivé vedení podvojného účetnictví, vztahující se k projektům spolufinancovaným ze strukturálních fondů;
- c) oddělení funkcí schvalovací, platební a účetní (nesmí nastat situace, kdy tatáž osoba platbu schválí, provede a zaúčtuje);
- d) zastupitelnost zaměstnanců u všech funkcí;
- e) bezpečné využívání informačních systémů;
- f) zpracování politiky s cílem předcházet možnému konfliktu zájmů.

IV.6.3.3 Finanční kontrola na úrovni Ministerstva financí

Ministerstvo financí jako ústřední správní úřad pro finanční kontrolu bude v souladu s ustanovením § 3 a § 7 zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole, metodicky řídit a koordinovat výkon finanční kontroly v rámci operačních programů. Základním východiskem pro vydávání dílčích metodických pokynů, konzultovaných s příslušnými orgány Komise, bude především nařízení Komise (ES) č. 438/2001.

Ministerstvo financí bude:

- a) plnit kontrolní funkce platebního orgánu ve vztahu k platební jednotce ministerstva a k řídicímu orgánu operačního programu s cílem monitorovat správné fungování jednotlivých složek řídicího orgánu a hodnotit existující řídicí a kontrolní systémy;
- b) zpracovávat a podávat pravidelné zprávy Komisi v souladu s články 5, 6, 8 a 13 nařízení Komise (ES) č. 438/2001 (zejména informace o organizaci řídicích, platebních a zprostředkujících orgánů, o hodnocení funkčnosti řídicích a kontrolních systémů u těchto orgánů, o provádění a výsledcích namátkových prověrek vzorku operací na místě v předchozím roce);
- c) certifikovat uskutečněné výdaje podle článku 9 nařízení Komise (ES) č. 438/2001 (získávat ujištění, že výdaje reálně vynaložené konečnými příjemci jsou v souladu s požadavky EU) před zasláním každé žádosti o průběžnou nebo závěrečnou platbu pro operační program;
- d) metodicky řídit a koordinovat činnost útvaru ustanoveného v rámci organizační struktury řídicího orgánu a provádějícího namátkové prověrky vzorků operací na místě (specifická kontrolní činnost podle článků 10 - 12 nařízení Komise (ES) č. 438/2001);
- e) vydávat prohlášení při ukončení pomoci spojené s realizací operačního programu podle článků 15 - 17 a s využitím přílohy III. nařízení Komise (ES) č. 438/2001.

IV.6.3.4 Finanční kontrola na úrovni řídicího orgánu

Řídicí orgán má konečnou souhrnnou odpovědnost za operační program ve vztahu ke Komisi, tedy i odpovědnost za provádění finanční kontroly (podle § 8 zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole) a dodržování pravidel vnitřního kontrolního systému na všech úrovních. Předběžné, průběžné a následné kontroly budou zahrnovat fyzické a finanční prověření jednotlivých projektů, a to buď přímo na místě realizace projektů nebo u orgánů, které jsou povinny uchovávat originály technických postupů a výdajových dokladů.

Řídicí orgán bude ve své působnosti odpovědný za:

- a) přezkoumávání žádostí o proplacení výdajů předložených konečnými příjemci podpory (přezkoumávání zahrnuje zejména ověření souladu se stanovenými výkonovými cíli

- a s finančním plánem projektu, souladu s politikami EU, posouzení, zda výdaje jsou způsobilé či nikoliv apod.);
- b) provádění kontrol fyzické realizace projektů Komise (čl. 4 nařízení Komise (ES) č. 438/2001) s cílem ověřit, že spolufinancované výrobky a služby byly dodány a požadované výdaje byly skutečně vynaloženy a jsou ve shodě s podmínkami dohody o financování (případně podniknout opatření navržená pro odstranění nesrovnalostí);
  - c) vydávání osvědčení o provedené práci;
  - d) předkládání žádostí o provedení platby společně s kopiemi faktur a osvědčením o provedené práci platební jednotce řídicího orgánu;
  - e) provádění namátkových prověrek vzorků operací na místě, které ve smyslu článku 10 nařízení Komise (ES) č. 438/2001 musí pokrýt minimálně 5 % celkových způsobilých výdajů a které bude provádět organizačně samostatný útvar v rámci ministerstva;
  - f) splnění podmínek článku 7 nařízení Komise (ES) č. 438/2001, které vyžadují, aby řídicí a kontrolní systém operačního programu (ve všech jeho úrovních) poskytoval dostatečné podklady pro audit (tzv. "audit trail") se zaměřením na finanční toky a kontrolu;
  - g) spolupráci s platebním orgánem při plnění informačních povinností členského státu podle článků 5, 6, 8 a 13 nařízení Komise (ES) č. 438/2001;
  - h) předkládání veškerých změn provedených v písemných postupech (v rámci řídicího orgánu a zprostředkovatelského subjektu k odsouhlasení platebnímu orgánu).

IV.6.3.5 Kontrola Nejvyššího kontrolního úřadu

Nejvyšší kontrolní úřad je oprávněn vykonávat nezávislou kontrolní činnost ve smyslu příslušných ustanovení zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu.

IV.6.3.6 Kontrolní činnosti prováděné orgány Komise a Evropským účetním dvorem

Komise je oprávněna podle článku 38(2) nařízení Rady (ES) č. 1260/1999, po předchozím minimálně jednodenním upozornění, provádět kontroly na místě, včetně namátkových kontrol pro operace financované strukturálními fondy a pro řídicí kontrolní systémy. Komise může rovněž požádat členský stát, aby provedl kontrolu na místě k ověření správnosti jedné nebo více transakcí; těchto kontrol se mohou zúčastnit i zástupci Komise.

Samostatné a nezávislé kontroly vykonává ve své působnosti Evropský účetní dvůr.

IV.7 ZAJIŠTĚNÍ INFORMOVANOSTI A PUBLICITY

V souladu s čl. 46 nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 Česká republika, jakožto členský stát, nese odpovědnost za zajištění dostatečné informovanosti a publicity pomoci ze strukturálních fondů. Pro tyto účely je vytvářen Komunikační akční plán, jehož cílem je zajištění průhlednosti a plné informovanosti o pomoci čerpané ze strukturálních fondů a celková podpora pozitivního obrazu Národního rozvojového plánu, operačních programů, pomoci poskytované v rámci strukturálních fondů EU a EU obecně. K zajištění informovanosti a publicity bude jednotlivými řídicími orgány využita technická pomoc, jak specifikují jednotlivé programové dokumenty při respektování nařízení Komise (ES) č. 1685/2000.

Řídicí orgán Rámce podpory Společenství je odpovědný za zajištění propagace pro všechny formy pomoci tak, aby byly splněny požadavky nařízení Komise (ES) č. 1159/2000 o informačních a propagačních opatřeních prováděných členskými státy v souvislosti s pomocí ze strukturálních fondů, a zejména za to, že budou informováni všichni relevantní aktéři, mezi něž patří:

- potenciální koneční příjemci pomoci;
- subjekty podílející se na přípravě projektů;
- hospodářští a sociální partneři;
- krajské a obecní orgány;
- profesní a obchodní subjekty;
- subjekty prosazující rovnost žen a mužů;
- nestátní neziskové organizace;
- veřejnost.

Informační aktivity budou zaměřeny především na:

- zajištění potřebné informovanosti pro všechny cílové skupiny;
- popis aktivit strukturálních fondů (podíl a výše spolufinancování atd.) společně s informacemi o výdajích v rámci jednotlivých strukturálních fondů;
- poskytnutí srozumitelnějšího a snadněji pochopitelného systému a cílů strukturálních fondů a Národního rozvojového plánu včetně pomoci při rozšiřování relevantních informací.

Každá výroční a závěrečná zpráva o pomoci schvalovaná monitorovacím výborem před jejím předložením Evropské komisi bude obsahovat vyhodnocení kroků podniknutých řídicím orgánem a monitorovacím výborem za účelem zajištění kvality a efektivnosti opatření na podporu propagace pomoci. Tyto zprávy budou veřejné.

V rámci Řídicího orgánu Rámce podpory Společenství bude působit informační úředník, jehož hlavní úlohou bude plánování a zajištění akcí na podporu propagace a informovanosti na úrovni Rámce podpory Společenství a koordinace aktivit všech řídicích orgánů operačních programů v této oblasti. Informační úředník poskytuje informace pro případné žadatele, veřejnost a ostatní členské státy EU o podpoře ze strukturálních fondů.

Realizace požadavků na zajištění informovanosti a publicity bude zahrnovat širokou škálu informačních a komunikačních nástrojů, které se budou odvíjet od povahy jednotlivých cílových skupin a typu zveřejňovaných informací. Mezi tyto nástroje budou patřit např. příprava propagačních materiálů, pořádání tiskových konferencí, organizování seminářů a konferencí či provozování centrální informační internetové stránky o pomoci

ze strukturálních fondů. Součástí všech publikovaných materiálů týkajících se pomoci ze strukturálních fondů se stane logo strukturálních fondů a Rámce podpory Společenství.

V. FINANČNÍ RÁMEC

V.1 ZÁKLADNÍ CÍLE FINANČNÍHO RÁMCE

Finanční rámec Národního rozvojového plánu obsahuje informace o financování úkolů a činnostech popsaných v kapitolách strategie, cíle, priority a zaměření operačních programů, analýzu absorpční kapacity, odhad budoucího čerpání strukturálních fondů a přípravu strategie rozdělení prostředků podle skupin výdajů na operační programy.

Vývoj disponibilních prostředků pro oblast hospodářské a sociální soudržnosti bude probíhat ve vazbě na budoucí hospodářský vývoj v České republice. Údaje uvedené ve finančním rámci zohledňují predikce vývoje základních makroekonomických veličin, a to zejména HDP a státního rozpočtu, místních rozpočtů a státních fondů souvisejících s HSS a relací těchto základních ukazatelů. Tok prostředků do oblasti hospodářské a sociální soudržnosti v rámci předvstupní pomoci z EU bude dobíhat ještě po roce 2004.

Od roku 2001 zahájilo činnost 14 nových krajů, byly zřízeny krajské úřady a došlo k přesunu vybraných kompetencí, jak od některých centrálních orgánů, tak i kompetencí okresních úřadů, které byly k 31. prosinci 2002 zrušeny. Zřízení krajů si vyžádalo potřebu změn jejich financování a též změnu rozpočtového určení daní. Z tohoto důvodu jsou použity agregované údaje za státní rozpočet a místní rozpočty (tj. rozpočty krajů a rozpočty obcí), které obsahují i tyto vývojové změny.

Účelem propočtů je poskytnout informaci o schopnosti České republiky finančně zajistit nezbytné prostředky pro dodržení adicionality a na spolufinancování programů. Pro výpočty jsou využity údaje o vynaložených prostředcích ze státního rozpočtu, místních rozpočtů, Státního fondu životního prostředí (SFŽP) a Státního fondu dopravní infrastruktury (SFDI) v letech 1999 až 2001. Jedná se o výdaje na rozvojové programy spadající do oblasti hospodářské a sociální soudržnosti. Údaje jsou uváděny v cenách roku 1999, není-li uvedena jiná cenová úroveň. Pro přepočtení ze společné měny € je používán kurz 1 € = 31 Kč (pokud není uvedeno jinak – viz příloha tabulky Výdaje na programy HSS v letech 1999 – 2006 v rámci předvstupní spolupráce s EU), bez promítání inflačních vlivů.

V.2 PŘEDVSTUPNÍ OBDOBÍ

Na základě závěrů summitu členských zemí EU, který se uskutečnil v Berlíně 24. - 25. března 1999, byla upřesněna výše prostředků z rozpočtu EU pro předvstupní pomoc kandidátským zemím. Tyto země mohly v rámci tzv. předvstupní pomoci EU ze tří finančních nástrojů – Phare, ISPA a SAPARD – získat prostředky určené pro oblast hospodářské a sociální soudržnosti, jak uvádí tabulka V.1.

Tabulka č. V.1 Předvstupní pomoc z finančních nástrojů Phare, ISPA a SAPARD

	Kandidátské státy celkem (ročně, v mil. €)	z toho Česká republika (ročně, v mil. €)			z toho Česká republika (ročně, v mil. Kč)		
		Minimum	Maximum	Průměr	Minimum	Maximum	Průměr
Phare	1 560*	37,0	37,0	37,0	1 147,0	1 147,0	1 147,0
ISPA	1 040	57,2	83,2	70,2	1 773,0	2 579,0	2 176,0
SAPARD	520	22,0	22,0	22,0	682,0	682,0	682,0
Celkem	3 120	116,2	142,2	129,2	3 602,0	4 408,0	4 005,0

Poznámka: *Jedná se o alokaci za Phare celkem

Pramen: Závěry Berlínského summitu (březen 1999) a rozhodnutí Evropské komise

Podle výše uvedených propočtů získá Česká republika z jednotlivých předvstupních nástrojů EU zhruba 4 mld. Kč ročně. Alokace pro jednotlivé roky jsou postupně zpřesňovány na základě Finančních memorand (Phare, ISPA) a Ročních finančních dohod (SAPARD) sjednaných mezi Českou republikou a Evropskou komisí. Z prostředků Phare je pro oblast HSS využita pouze část alokací poskytnutých z rozpočtu EU.

V.2.1 Účast Evropské investiční banky při realizaci výdajů na HSS

Evropská investiční banka (EIB), která byla založena jako autonomní nástroj EU k financování kapitálových investičních projektů, uzavřela v ČR od roku 1992 do roku 2002 smlouvy o úvěrech v celkové hodnotě téměř 3,8 mld. €, tj. cca 117,8 mld. Kč. V zásadě všechny prostředky čerpané z půjček EIB v ČR, a to jak pro soukromý sektor, tak pro financování funkcí státu (cca 65 % z celkové částky) lze klasifikovat jako výdaje přispívající k hospodářské a sociální soudržnosti.

Zhruba 42 % z celkové částky uzavřených půjček směřovalo do dopravní infrastruktury, 27 % do vodohospodářské infrastruktury, dále cca 15 % bylo realizováno v sektoru energetiky a telekomunikací a 13 % v sektoru průmyslu, především prostřednictvím globálních půjček, zaměřených na pomoc malým a středním podnikům. Zbývající 3 % tvoří půjčka na projekt v oblasti školství.

Lze předpokládat, že EIB bude v letech 2004 - 2006 v ČR nadále významným partnerem soukromého i veřejného sektoru a bude přispívat k plnění priorit NRP. EIB je připravena komplementárně financovat projekty, na něž budou čerpány prostředky z fondů EU tak, aby byly z hlediska ČR optimalizovány efekty podpory EU. Bližší podmínky případné spolupráce, včetně měr kofinancování, budou stanovovány v dalších jednáních, vedených v úzké spolupráci s Evropskou komisí.

V.3 OBDOBÍ PO VSTUPU ČR DO EU

Česká republika bude po vstupu do EU využívat strukturální fondy a Fond soudržnosti. Současně bude dobíhat i čerpání stanovených alokací pro předvstupní pomoc.

Zároveň bude v letech 2004 – 2006 novým členským zemím k dispozici tzv. Transition Facility. Prostředky této pomoci budou ve vybraných sektorech pokrývat potřeby budování a rozvoje institucí („institution building“), které nemohou být financovány ze strukturálních fondů.

Rozdělení prostředků na strukturální operace mezi strukturální fondy a Fond soudržnosti bude podle návrhu Evropské komise ve zkráceném programovém období zhruba v poměru 1/3 na Fond soudržnosti a 2/3 na strukturální fondy.

Tabulka č. V.2 obsahuje údaje o výši pomoci pro Českou republiku ze strukturálních fondů a z Fondu soudržnosti pro rozdělení celkového objemu prostředků na strukturální operace podle let a jednotlivých Cílů, iniciativ Společenství a Fondu soudržnosti.

Tabulka č. V.2 Alokace strukturálních operací pro Českou republiku v období 2004 - 2006 podle oblastí podpor

Oblasti podpory	Alokace strukturálních operací pro Českou republiku (v mil. €, ceny 1999)			
	celkem	2004	2005	2006
Fond soudržnosti				
maximum	932,1	319,2	262,8	350,1
minimum	740,5	253,2	208,4	278,9
průměr	836,3	286,2	235,6	314,5
Strukturální fondy	1 491,2	371,4	498,1	621,7
Cíl 1	1 286,4	307,0	431,1	548,3
Cíl 2	63,3	21,1	21,1	21,1
Cíl 3	52,2	17,4	17,4	17,4
Iniciativy Společenství				
INTERREG	60,9	19,0	19,0	22,9
EQUAL	28,4	6,9	9,5	12,0
Strukturální operace celkem	2 327,5	657,6	733,7	936,2

Pramen: Evropská komise, leden 2003

Národní rozvojový plán se jako východisko pro Rámec podpory Společenství dále zaměřuje pouze na pomoc v rámci Cíle 1 a tedy pouze tyto prostředky jsou dále indikativně rozděleny mezi jednotlivé operační programy.

V.3.1 Rozdělení prostředků mezi operační programy

Evropská komise stanoví pro Českou republiku objem prostředků na Fond soudržnosti, Cíl 1, Cíl 2 a Cíl 3 a iniciativy Společenství. Dílčí rozdělení v případě aktivit způsobilých pro programy Cíle 1 je však na rozhodnutí České republiky. V praxi to znamená, že rozdělení prostředků mezi jednotlivé operační programy závisí na dosaženém konsensu v rámci ČR.

Výchozím kritériem pro rozdělení alokací strukturálních fondů je respektování potřeb České republiky vyjádřených prostřednictvím globálního a specifických cílů NRP (viz kapitola II). Jako pomocné a orientační hledisko bylo využito podílů jednotlivých strukturálních fondů na celkové alokaci pro programy Cíle 1 v členských státech EU.

Vláda ČR rozhodla usnesením č. 401/2002 o vymezení obsahu operačních programů, kde je kromě jiného uvedeno, že připravované operační programy budou monofondové, tzn. že k jejich financování ze strany EU bude vždy využit jen jeden strukturální fond. Výjimku tvoří Společný regionální operační program, kde se na realizaci priorit bude podílet ERDF a ESF a také OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství, kde jsou obsaženy priority financované z EAGGF a FIFG.

Ministerstvo pro místní rozvoj připravilo v červenci 2002 návrh rozdělení prostředků mezi jednotlivé operační programy, který současně určoval rozdělení prostředků EU dle jednotlivých strukturálních fondů.

ERDF (65 % prostředků)

Nejvyšší podíl na výdajích ze strukturálních fondů má v členských státech EU Evropský regionální rozvojový fond. V případě ČR se uvažuje s jeho podílem ve výši 65 % celkové alokace pro operační programy. S vědomím rozhodnutí EU, že projekty nad 10 mil. € v oblasti životního prostředí a dopravní infrastruktury budou financovány z Fondu soudržnosti, jsou předmětem podpory z ERDF následující oblasti: podpora podnikání (OP Průmysl a podnikání a SROP), menší projekty v oblastech dopravní infrastruktury a životního prostředí (OP Infrastruktura a SROP), investiční aktivity v oblasti rozvoje lidských zdrojů (SROP), rozvoj venkova (SROP) a cestovní ruch (SROP).

Na základě globálního cíle NRP, který definuje vyvážený rozvoj regionů jako klíčový komponent strategického zaměření NRP, konsensu přijatého v průběhu roku 1999 Národní koordinační skupinou a Národním programovým výborem a zejména jako výsledek jednání vlády ČR v prosinci 2002 byl stanoven 38,5 % podíl SROP, z něhož zaujímají aktivity ERDF 36,5 procentních bodů. Tento poměr je v souladu s trendy v řadě zemí Evropské unie, tedy posilováním regionálních programů na úkor sektorových programů.

Zbývajících 28,5 % z celkové částky je vzhledem ke strategii ČR, kterou je podpora rozvoje podnikání, zvyšování konkurenceschopnosti produkčního sektoru, ochrana a zlepšování stavu životního prostředí, rozvoj a zkvalitňování dopravní infrastruktury, rozděleno následovně: OP Průmysl a podnikání 15 %, OP Infrastruktura 13,5 %.

ESF (23 % prostředků)

Kvalifikovaná, konkurenceschopná a mobilní pracovní síla je nutnou podmínkou pro dosažení globálního cíle Národního rozvojového plánu. S ohledem na význam rozvoje lidských zdrojů jako předpokladu dosahování dlouhodobého ekonomického růstu a s přihlédnutím ke zvyklostem v členských státech EU by se výdaje ESF reprezentované zejména operačním programem Rozvoj lidských zdrojů měly pohybovat v rozmezí 20 - 25 %. Česká republika proto navrhuje podíl ESF v rámci strukturálních fondů pro Cíl 1 ve výši 23 %. Pro OP RLZ je navrhováno 21 % všech prostředků operačních programů, Společný regionální operační program předpokládá na opatření financované z ESF asi 2 % celkových výdajů operačních programů.

EAGGF a FIFG (celkem 12 % prostředků)

Jedním z faktorů přispívajících ke zvýšení konkurenceschopnosti české ekonomiky je vybudování plně konkurenčního zemědělského sektoru i s ohledem na rozvoj jeho mimoprodukčních funkcí a na rostoucí význam ekologického zemědělství. S přihlédnutím k obvyklému poměru EAGGF v členských zemích EU, tj. 10 - 15 %, byl připraven i návrh podílu EAGGF a FIFG v rámci strukturálních fondů pro Cíl 1. Vzhledem k významu

a potřebám českého zemědělství je pro OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství navrhováno 11,5 % celkových výdajů. Spolu s FIFG, který bude v podmínkách ČR realizován jedním opatřením výše zmíněného OP a bude dosahovat podílu přibližně 0,5 %, se počítá na realizaci tohoto operačního programu s prostředky ve výši 12 % alokace strukturálních fondů na Cíl 1.

Za výše uvedených předpokladů je možné stanovit předběžné roční alokace v období 2004 - 2006. Celkový přehled jednotlivých operačních programů a jejich vazbu na příslušné strukturální fondy uvádí tabulka V.3.

Tabulka č. V.3 Přehled operačních programů a jejich vazba na příslušné strukturální fondy (v %)

Název operačního programu	Podíl na SF Cíl 1	ERDF	ESF	EAGGF	FIFG
OP	61,5				
Průmysl a podnikání	15	15			
Infrastruktura	13,5	13,5			
Rozvoj lidských zdrojů	21		21		
Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	12			11,5	0,5
SROP	38,5	36,5	2		
Celkem OP	100	65	23	11,5	0,5

Pramen: Propočty MMR

Na základě poměrného rozdělení prostředků na jednotlivé operační programy a znalostí částek, které bude moci ČR v rámci programů Cíle 1 strukturálních fondů EU využívat, je možné uvést přehled vyjadřující absolutní částky podle operačních programů, za jednotlivé roky a celé období 2004 – 2006 (viz tabulka V.4).

Tabulka č. V.4 Rozdělení prostředků strukturálních fondů mezi operační programy (v cenách roku 1999)

	Podíl na OP	Měna	2004	2005	2006	Celkem
OP Průmysl a podnikání	15,0 %	mil. €	45,889	64,439	81,957	192,285
		mil. Kč	1 422,556	1 997,603	2 540,676	5 960,835
OP Infrastruktura	13,5 %	mil. €	41,300	57,995	73,762	173,057
		mil. Kč	1 280,301	1 797,842	2 286,609	5 364,752
OP Rozvoj lidských zdrojů	21,0 %	mil. €	64,244	90,214	114,740	269,199
		mil. Kč	1 991,579	2 796,644	3 556,947	8 345,169
OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	12,0 %	mil. €	36,711	51,551	65,566	153,828
		mil. Kč	1 138,045	1 598,082	2 032,541	4 768,668
SROP	38,5 %	mil. €	118,855	166,901	212,275	498,032
		mil. Kč	3 684,519	5 173,929	6 580,528	15 438,977
- z toho TA CSF		mil. €	1,074	1,508	1,918	4,500
		mil. Kč	33,292	46,749	59,459	139,500
Celkem OP	100,0 %	mil. €	307,000	431,100	548,300	1 286,400
		mil. Kč	9 517,000	13 364,100	16 997,300	39 878,400

Pramen: údaje EK a propočty MMR, únor 2003

V.3.2 Očekávaná výše spolufinancování

Důležitou podmínkou umožňující čerpání předvstupních nástrojů a po vstupu ČR do EU i strukturálních fondů je zajištění národních prostředků na spolufinancování. Pro rámcové stanovení výše spolufinancování můžeme v současné době orientačně vycházet z předpokladu 33,3 % míry národní spoluúčasti při financování předvstupní pomoci v letech 1999 – 2003, stanovené na základě odhadů v návaznosti na dosud realizované programy.

Pro financování strukturální politiky po vstupu ČR do EU v roce 2004 byl odvozen průměrný národní podíl veřejných prostředků pro Cíl 1 ve výši 50,3 % za období 2004 – 2006. Základem výpočtu tohoto údaje bylo předpokládané národní spolufinancování základních priorit podle jednotlivých operačních programů.

Tabulka č. V.5 Podíly národního spolufinancování pro Cíl 1 podle zaměření operačních programů v období 2004 - 2006 (v mil. €)

Prioritní osy	Operační program	Zdroje celkem	Národní zdroje celkem	Veřejné zdroje celkem	Spolu-financování EU	Národní spolufinancování		Národní spolu-financování	Z toho	
						Veřejné	Soukromé		Veřejné	Soukromé
1. POSÍLENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI PRŮMYSLU A PODNIKATELSKÝCH SLUŽEB	OP	624,6	440,6	311,9	184,0	127,9	312,7	70,5%	20,5%	50,1%
	SROP	194,2	108,9	121,8	85,3	36,5	72,4	56,1%	18,8%	37,3%
	Celkem	818,7	549,5	433,7	269,3	164,4	385,1	67,1%	20,1%	47,0%
2. ROZVOJ DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURY	OP	131,1	43,6	128,0	87,5	40,5	3,1	33,3%	30,9%	2,4%
	SROP	193,9	66,5	182,0	127,4	54,6	11,9	34,3%	28,2%	6,1%
	Celkem	325,0	110,1	310,0	214,9	95,1	15,0	33,9%	29,3%	4,6%
3. ROZVOJ LIDSKÝCH ZDROJŮ	OP	341,0	85,2	335,2	255,7	79,5	5,8	25,0%	23,3%	1,7%
	SROP	96,7	32,1	92,2	64,6	27,7	4,4	33,2%	28,6%	4,6%
	Celkem	437,7	117,3	427,4	320,3	107,1	10,2	26,8%	24,5%	2,3%
4. OCHRANA A ZKVALITŇOVÁNÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	OP	133,7	51,6	126,8	82,1	44,8	6,9	38,6%	33,5%	5,1%
	SROP	104,2	45,5	83,9	58,7	25,2	20,3	43,7%	24,1%	19,5%
	Celkem	237,9	97,1	210,7	140,8	69,9	27,2	40,8%	29,4%	11,4%
5. ROZVOJ VENKOVA A MULTIFUNKČNÍHO ZEMĚDĚLSTVÍ	OP	328,7	176,9	202,5	151,8	50,6	126,2	53,8%	15,4%	38,4%
	SROP	122,4	60,7	88,1	61,7	26,4	34,3	49,6%	21,6%	28,0%
	Celkem	451,1	237,6	290,6	213,5	77,1	160,5	52,7%	17,1%	35,6%
6. ROZVOJ CESTOVNÍHO RUCHU	SROP	264,6	175,2	155,1	89,3	65,8	109,4	66,2%	24,9%	41,4%
	Celkem	264,6	175,2	155,1	89,3	65,8	109,4	66,2%	24,9%	41,4%
Technická pomoc	OP	37,0	9,7	37,0	27,3	9,7	0,0	26,3%	26,3%	0,0%
	SROP	16,0	4,9	16,0	11,1	4,9	0,0	30,7%	30,7%	0,0%
	Celkem	52,9	14,6	52,9	38,3	14,6	0,0	27,6%	27,6%	0,0%
CELKEM	OP	1 596,0	807,6	1 141,3	788,4	352,9	454,7	50,6%	22,1%	28,5%
	SROP	991,9	493,8	739,1	498,0	241,1	252,8	49,8%	24,3%	25,5%
	Celkem	2 587,9	1 301,5	1 880,4	1 286,4	594,0	707,4	50,3%	23,0%	27,3%

Pramen: MF na základě údajů operačních programů

Praxe potvrzuje, že výše alokace prostředků v jednotlivých letech se neshoduje s výší skutečného čerpání těchto prostředků. Čerpání přidělených prostředků se uskutečňuje v závislosti na schválení programu, připravenosti implementačních struktur, ale také na připravenosti projektů, jejich kontraktaci, tendrových řízeních a na samotném průběhu realizace jednotlivých projektů. Prostředky alokované na jednotlivé programy musí být čerpány do tří let od jejich alokace. Skutečnému průběhu čerpání pak bude odpovídat i výše spolufinancování z národních zdrojů. V rámci zmíněného nesouladu alokace a čerpání je třeba počítat s postupným náběhem čerpání a spolufinancování v prvních letech a tím i vyšším čerpáním v následujících letech.

Čerpání z předvstupních nástrojů EU a ze strukturálních fondů EU spolu s propočty spolufinancování ze zdrojů ČR je uvedeno v tabulce V.6. Pro stanovení čerpání se vycházelo z realizace jednotlivých programů hospodářské a sociální soudržnosti v předvstupním období 1999 - 2001. Pro období po vstupu byly použity předpoklady čerpání strukturálních fondů navržené Evropskou komisí.²¹ Pokud jde o národní financování, pro čerpání byly použity procentní poměry účasti národních prostředků uvedené pro alokace. Pro předvstupní období bylo použito národní spolufinancování ve výši 33,3 % a pro strukturální fondy procento určené podle spolufinancování jednotlivých operačních programů.

Tabulka č. V.6 Indikace čerpání z předvstupních nástrojů EU a ze strukturálních fondů EU a jejich spolufinancování ze zdrojů ČR v oblasti HSS²²

mil €	2004	2005	2006	Celkem
EU čerpání	166,7	292,9	359,6	819,2
z toho předvstupní nástroje	158,1	121,4	89,4	368,9
z toho SF na Cíl 1	8,6	171,5	270,1	450,2
ČR spolufinancování	87,6	234,1	317,9	639,7
z toho předvstupní nástroje	79,0	60,6	44,6	184,2
z toho Cíl 1	8,7	173,5	273,3	455,5
mil. Kč				
EU čerpání	5 168,2	9 080,1	11 146,1	25 394,5
z toho předvstupní nástroje	4 902,4	3 763,0	2 771,6	11 436,9
z toho SF na Cíl 1	265,9	5 317,2	8 374,5	13 957,6
ČR spolufinancování	2 716,5	7 258,0	9 856,2	19 830,6
z toho předvstupní nástroje	2 447,5	1 878,7	1 383,7	5 709,9
z toho Cíl 1	269,0	5 379,3	8 472,5	14 120,8

*Poznámka: rozdíly vznikly zaokrouhlováním
Pramen: Propočty EK a Ministerstva financí*

Národní zdroje zahrnují prostředky státního rozpočtu, územních rozpočtů (rozpočtů krajů, měst a obcí), ostatní složky veřejných rozpočtů a státní fondy. Nad rámec uvedených údajů je třeba počítat s tím, že u některých priorit budou významnou roli hrát i soukromé zdroje. K zajištění potřebné výše spolufinancování lze použít i půjčky mezinárodních finančních institucí (IFI), např. Evropské investiční banky (EIB).

Zvláštní pozornost je třeba věnovat spolufinancování z obecních rozpočtů. V této oblasti mohou vzniknout problémy, neboť zadluženost obcí dosáhla ke konci roku 2001 celkové výše

²¹ Postupný náběh čerpání byl navržen EK v rámci vyjednávání o čistých pozicích nových členských států. Pro strukturální fondy byl navržen náběh v roce 2004 2 %, v roce 2005 40 % a v roce 2006 63 % průměrného ročního závazku.

²² Čerpání prostředků alokovaných na programy v letech 2005 a 2006 bude pokračovat i po skončení programového období až do roku 2008.

48,0 mld. Kč, přičemž meziroční nárůst se promítl pouze u magistrátních měst. Podíl magistrátních měst na celkovém zadlužení obcí činí zhruba polovinu. Regulace zadluženosti obcí byla zakotvena v těchto zákonech: o obcích (obecní zřízení), o krajích (krajské zřízení) a o hlavním městě Praze.

Dále ustanovení zákona č. 450/2001 Sb. týkajících se regulace zadluženosti obcí stanoví, že obec nesmí svým majetkem ručit za závazky fyzických a právnických osob, jichž není zřizovatelem, a že veškeré právní úkony učiněné v rozporu s tímto ustanovením jsou od počátku neplatné. Uvedená opatření by měla pozitivně přispět k ovlivnění vývoje zadluženosti obcí.

V.4 VÝPOČET ADICIONALITY PRO CÍL 1

Pro přípravu Rámce podpory Společenství je požadováno, aby členská země poskytla informace nezbytné pro ověření principu adicionality. Ten spočívá v tom, že členský stát nesmí snížit objem prostředků poskytovaných do oblasti hospodářské a sociální soudržnosti a že národní financování tak není nahrazováno prostředky z rozpočtu EU. V rámci NRP je prokazována adicionalita pro oblasti spadající pod Cíl 1.

Za základ výpočtu pro zjištění rozsahu potřebné adicionality byly z databázi Ministerstva financí o finančních výkazech shromážděny údaje o výdajích ze státního rozpočtu a z místních rozpočtů za roky 1999 - 2001 podle členění Rozpočtové skladby. Zahrnuty byly pouze položky plně nebo částečně klasifikované jako výdaje náležející do HSS. S využitím těchto a dalších navazujících údajů z informačních systémů MF byly stanoveny výdaje na HSS podle regionů v úrovni NUTS II s tím, že region soudržnosti Praha byl z uvedených přehledů vyloučen pro nezpůsobilost pro Cíl 1. Získané údaje o výdajích na HSS byly převedeny do stálých cen 1999 a staly se východiskem pro limit adicionality na léta 2004 - 2006. Podle příslušné metodiky EK byly jednotlivé položky výdajů rozděleny na ty, které slouží ke spolufinancování programů EU v oblasti HSS a zbývající, jež na HSS budou vydávány bez spoluúčasti prostředků EU.

Významněji než v minulosti se od roku 2001 na financování záměrů v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti podílejí státní fondy, které jsou do níže uvedené tabulky o adicionalitě rovněž zahrnuty. Vedle Státního fondu životního prostředí byl v roce 2000 zřízen Státní fond dopravní infrastruktury, který doplňuje prostředky ze státního rozpočtu v oblasti dopravní infrastruktury. Souhrn těchto údajů umožnil vypočítat průměrnou adicionalitu za roky 1999 - 2001 a stanovit tak objem výdajů, které bude nutno dodržet v období 2004 - 2006. Výsledné propočty jsou uvedeny v tabulce č. V.7.

Tabulka č. V.7 Financování výdajů na strukturální operace v regionech podle Cíle 1 z veřejných zdrojů (v tis. €, ceny 1999)

	Průměr za 1999 - 2001	Průměr za 2004 - 2006				
	ČR	Celkem ČR + EU	EU	ČR	z toho	
					kofinanc.	nekořinanc.
	1	2 (= 3 + 4)	3	4	5	6 (= 4 - 5)
Základní infrastruktura	758 275	886 698	126 391	760 307	60 515	699 792
Energie	4 496	13 514	7 973	5 541	5 541	0
Telekomunikace	815	6 064	4 262	1 802	1 802	0
Životní prostředí	261 948	308 740	46 792	261 948	23 253	238 695
Doprava	476 665	544 029	67 364	476 665	29 919	446 746
Zdravotnictví	14 351	14 351	0	14 351	0	14 351
Lidské zdroje	96 623	224 166	108 611	115 555	36 987	78 568
Věda a výzkum	0	0	0	0	0	0
Školení a kurzy	3 918	54 051	40 425	13 626	13 626	0
Vzdělávání	92 705	139 366	46 661	92 705	14 137	78 568
Infrastruktura pro RLZ ¹	0	30 749	21 525	9 224	9 224	0
Výrobní prostředí	469 657	665 239	180 519	484 720	95 524	389 196
Průmysl	320 232	400 174	79 942	320 232	47 982	272 250
Rozvoj zem. a venkova	97 350	168 521	71 171	97 350	25 691	71 659
Služby	45 287	45 287	0	45 287	0	45 287
Cestovní ruch	6 788	51 257	29 406	21 851	21 851	0
Ostatní (TA)	0	18 230	13 280	4 950	4 950	0
CELKEM	1 324 555	1 794 333	428 801	1 365 532	197 976	1 167 556

Poznámka:¹ Výdaje na tento účel v letech 1999 - 2001 uvedeny v jiných položkách lidských zdrojů.

V případech, kdy spolufinancování operačních programů v letech 2004 - 2006 je v tabulce vyšší, nežli financování výdajů na HSS v letech 1999-2001, je příslušný výdaj na položku HSS v letech 2004 - 2006 dán prostředky na spolufinancování programů (sl. 5).

Pramen: MF

Při posuzování tabulky č. V.7 o adicionalitě je třeba vzít v úvahu, že výdaje představující spolufinancování programů v letech 2004 – 2006 navazují na předpokládané alokace prostředků z rozpočtu EU, přičemž vlastní čerpání bude reálně nižší. Na druhou stranu si je třeba v této souvislosti uvědomit, že skutečný objem prostředků bude oproti tabulce mírně vyšší, neboť údaje jsou uvedeny v cenách roku 1999.

Finanční rámec Národního rozvojového plánu v návaznosti na výše uvedené předpoklady a údaje je dán souhrnem prostředků, které ČR může při splnění požadovaných podmínek získat z fondů EU, resp. předvstupních finančních nástrojů EU (alokace), objemem veřejných výdajů na národní podíl spolufinancování a zbývajících prostředků na zajištění adicionality a spolufinancování v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti. Tento souhrn tak vytváří absorpční kapacitu ČR pro uvedené období (viz tabulka V.8).

Tabulka č. V.8 Absorpční kapacita České republiky podle alokace prostředků v letech 2002 - 2006 (v mld. Kč, ceny 1999)

Rok	Průměr 1999 - 2001	2002	2003	2004	2005	2006
Zdroje EU	3,8	3,8	5,8	20,4	22,7	29,0
Veřejné zdroje ČR na HSS	41,1	41,1	41,1	42,3	42,3	42,3
Celkem ČR + EU	44,9	44,9	46,9	62,7	65,0	71,3

Pramen: Propočty Ministerstva financí a expertní odhad

Tabulka č. V.9 Souhrnná finanční tabulka Národního rozvojového plánu pro rok 2004 (v mil. €)

Prioritní osa	Zdroje celkem	Veřejné zdroje financování											Soukromé zdroje	Fond soudržnosti	
		Veřejné zdroje celkem	Spolufinancování EU					Národní spolufinancování							
			Celkem	ERDF	ESF	EAGGF	FIFG	Celkem	SR	Rozpočty krajů	Rozpočty obcí	Ost. (státní fondy)			
1 = 2+13	2=3+8	3=4+5+6+7	4	5	6	7	8=9+10+11+12	9	10	11	12	13	EU	CZ	
1. Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb	193,15	102,28	63,54	63,54				38,74	34,08	2,79	1,87		90,87		
2. Rozvoj dopravní infrastruktury	77,55	74,01	51,28	51,28				22,73	2,79	1,44	5,15	13,35	3,54	143,10	25,25
3. Rozvoj lidských zdrojů	104,45	102,01	76,44	9,50	66,94			25,57	20,88	2,24	2,44		2,44		
Celkem ve vztahu k ERDF	14,22	13,57	9,50	9,50				4,07	1,18	1,38	1,50		0,65		
Celkem ve vztahu k ESF	90,22	88,44	66,94		66,94			21,49	19,70	0,86	0,94		1,79		
4. Ochrana a zkvalitňování životního prostředí	57,04	50,55	33,90	33,90				16,65	0,31		7,88	8,46	6,49	143,10	25,25
5. Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	107,81	69,44	51,02	14,72		34,79	1,51	18,42	14,60	1,32	2,49		38,37		
Celkem ve vztahu k ERDF	29,22	21,03	14,72	14,72				6,31	2,49	1,32	2,49		8,19		
Celkem ve vztahu k EAGGF	75,32	46,40	34,79			34,79		11,61	11,61				28,92		
Celkem ve vztahu k FIFG	3,27	2,01	1,51				1,51	0,50	0,50				1,26		
6. Rozvoj cestovního ruchu	74,50	41,57	21,32	21,32				20,25	17,19	1,87	1,19		32,93		
Technická pomoc	13,32	13,32	9,56	5,87	3,21	0,46	0,02	3,76	3,19	0,37		0,20			
Celkem ve vztahu k ERDF	8,40	8,40	5,87	5,87				2,53	1,96	0,37		0,20			
Celkem ve vztahu k ESF	4,28	4,28	3,21		3,21			1,07	1,07						
Celkem ve vztahu k EAGGF	0,61	0,61	0,46			0,46		0,15	0,15						
Celkem ve vztahu k FIFG	0,03	0,03	0,02				0,02	0,01	0,01						
CELKEM CSF	627,80	453,17	307,07	200,13	70,16	35,25	1,53	146,10	93,04	10,03	21,02	22,01	174,63	286,20	50,51
Celkem ve vztahu k ERDF	454,06	311,40	200,13	200,13				111,27	60,00	9,17	20,08	22,01	142,66		
Celkem ve vztahu k ESF	94,51	92,72	70,16		70,16			22,57	20,77	0,86	0,94		1,79		
Celkem ve vztahu k EAGGF	75,93	47,01	35,25			35,25		11,76	11,76				28,92		
Celkem ve vztahu k FIFG	3,30	2,04	1,53				1,53	0,51	0,51				1,26		

Tabulka č. V.10 Souhrnná finanční tabulka Národního rozvojového plánu pro rok 2005 (v mil. €)

Prioritní osa	Zdroje celkem	Veřejné zdroje financování											Soukromé zdroje	Fond soudržnosti	
		Veřejné zdroje celkem	Spolufinancování EU					Národní spolufinancování						EU	CZ
			Celkem	ERDF	ESF	EAGGF	FIFG	Celkem	SR	Rozpočty krajů	Rozpočty obcí	Ost. (státní fondy)			
1=2+13	2 = 3 + 8	3=4+5+6+7	4	5	6	7	8=9+10+11+12	9	10	11	12	13			
1. Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb	274,08	145,13	90,12	90,12				55,01	48,47	3,92	2,62		128,95		
2. Rozvoj dopravní infrastruktury	108,89	103,80	72,01	72,01				31,79	3,90	2,02	7,23	18,64	5,09	117,80	20,79
3. Rozvoj lidských zdrojů	146,67	143,24	107,34	13,34	94,00			35,90	29,33	3,15	3,43		3,42		
Celkem ve vztahu k ERDF	19,97	19,06	13,34	13,34				5,72	1,66	1,94	2,11		0,91		
Celkem ve vztahu k ESF	126,70	124,19	94,00		94,00			30,18	27,66	1,21	1,31		2,51		
4. Ochrana a zkvalitňování životního prostředí	79,72	70,61	47,04	47,04				23,56	0,62		11,07	11,88	9,11	117,80	20,79
5. Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	150,93	97,23	71,44	20,67		48,65	2,12	25,79	20,43	1,86	3,50		53,70		
Celkem ve vztahu k ERDF	41,03	29,53	20,67	20,67				8,86	3,50	1,86	3,50		11,50		
Celkem ve vztahu k EAGGF	105,32	64,88	48,65			48,65		16,23	16,23				40,44		
Celkem ve vztahu k FIFG	4,58	2,82	2,12				2,12	0,70	0,70				1,76		
6. Rozvoj cestovního ruchu	88,51	51,96	29,94	29,94				22,02	17,73	2,62	1,67		36,55		
Technická pomoc	17,99	17,99	13,09	7,91	4,51	0,64	0,03	4,89	4,12	0,37		0,40			
Celkem ve vztahu k ERDF	11,08	11,08	7,91	7,91				3,17	2,40	0,37		0,40			
Celkem ve vztahu k ESF	6,02	6,02	4,51		4,51			1,50	1,50						
Celkem ve vztahu k EAGGF	0,85	0,85	0,64			0,64		0,21	0,21						
Celkem ve vztahu k FIFG	0,04	0,04	0,03				0,03	0,01	0,01						
CELKEM CSF	866,78	629,96	430,99	281,03	98,52	49,29	2,15	198,97	124,60	13,94	29,52	30,91	236,82	235,60	41,58
Celkem ve vztahu k ERDF	623,28	431,16	281,03	281,03				150,13	78,28	12,73	28,20	30,91	192,11		
Celkem ve vztahu k ESF	132,71	130,20	98,52		98,52			31,69	29,17	1,21	1,31		2,51		
Celkem ve vztahu k EAGGF	106,16	65,72	49,29			49,29		16,43	16,43				40,44		
Celkem ve vztahu k FIFG	4,63	2,87	2,15				2,15	0,72	0,72				1,76		

Tabulka č. V.11 Souhrnná finanční tabulka Národního rozvojového plánu pro rok 2006 (v mil. €)

Prioritní osa	Zdroje celkem	Veřejné zdroje financování											Soukromé zdroje	Fond soudržnosti	
		Veřejné zdroje celkem	Spolufinancování EU					Národní spolufinancování							
			Celkem	ERDF	ESF	EAGGF	FIFG	Celkem	SR	Rozpočty krajů	Rozpočty obcí	Ost. (státní fondy)			
1 = 2+13	2 = 3 + 8	3=4+5+6+7	4	5	6	7	8=9+10+11+12	9	10	11	12	13	EU	CZ	
1. Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb	351,50	186,25	115,60	115,60				70,65	62,34	4,98	3,33		165,24		
2. Rozvoj dopravní infrastruktury	138,53	132,15	91,59	91,59				40,57	5,00	2,57	9,20	23,79	6,38	157,25	27,75
3. Rozvoj lidských zdrojů	186,54	182,19	136,53	16,97	119,56			45,66	37,30	4,01	4,36		4,35		
Celkem ve vztahu k ERDF	25,40	24,24	16,97	16,97				7,27	2,12	2,47	2,69		1,16		
Celkem ve vztahu k ESF	161,14	157,95	119,56		119,56			38,39	35,18	1,54	1,67		3,19		
4. Ochrana a zkvalitňování životního prostředí	101,16	89,57	59,83	59,83				29,73	0,55		14,08	15,11	11,59	157,25	27,75
5. Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	192,39	123,93	91,06	26,29		62,07	2,70	32,87	26,05	2,36	4,45		68,46		
Celkem ve vztahu k ERDF	52,18	37,56	26,29	26,29				11,27	4,45	2,36	4,45		14,62		
Celkem ve vztahu k EAGGF	137,19	85,59	62,07			62,07		20,70	20,70				51,60		
Celkem ve vztahu k FIFG	7,03	4,79	2,70				2,70	0,90	0,90				2,24		
6. Rozvoj cestovního ruchu	101,57	61,60	38,08	38,08				23,52	18,06	3,34	2,12		39,97		
Technická pomoc	21,61	21,61	15,67	9,08	5,74	0,82	0,03	5,94	5,27	0,28		0,40			
Celkem ve vztahu k ERDF	12,83	12,83	9,08	9,08				3,75	3,07	0,28		0,40			
Celkem ve vztahu k ESF	7,65	7,65	5,74		5,74			1,91	1,91						
Celkem ve vztahu k EAGGF	1,09	1,09	0,82			0,82		0,27	0,27						
Celkem ve vztahu k FIFG	0,04	0,04	0,03				0,03	0,01	0,01						
CELKEM CSF	1 093,29	797,29	548,36	357,44	125,30	62,89	2,73	248,94	154,56	17,53	37,54	39,30	295,99	314,50	55,50
Celkem ve vztahu k ERDF	783,16	544,19	357,44	357,44				186,76	95,59	16,00	35,87	39,30	238,96		
Celkem ve vztahu k ESF	168,79	165,60	125,30		125,30			40,30	37,09	1,54	1,67		3,19		
Celkem ve vztahu k EAGGF	135,46	83,86	62,89			62,89		20,97	20,97				51,60		
Celkem ve vztahu k FIFG	5,88	3,64	2,73				2,73	0,91	0,91				2,24		

Tabulka č. V.12 Souhrnná finanční tabulka Národního rozvojového plánu pro léta 2004 - 2006 (v mil. €)

Prioritní osa	Zdroje celkem	Veřejné zdroje financování											Sou- kromé zdroje	Fond soudržnosti			
		Veřejné zdroje celkem	Spolufinancování EU					Národní spolufinancování						Ostatní (státní fondy)	13	EU	CZ
			Celkem	ERDF	ESF	EAGGF	FIFG	Celkem	SR	Rozpočty krajů	Rozpočty obcí						
1 = 2 + 13	2 = 3 + 8	3=4+5+6+7	4	5	6	7	8=9+10+ 11+12	9	10	11	12	13	EU	CZ			
1. Posílení konkurenceschopnosti průmyslu a podnikatelských služeb	818,7	433,7	269,3	269,3				164,4	144,9	11,7	7,8		385,1				
2. Rozvoj dopravní infrastruktury	325,0	310,0	214,9	214,9				95,1	11,7	6,0	21,6	55,8	15,0	418,2	73,8		
3. Rozvoj lidských zdrojů	437,7	427,4	320,3	39,8	280,5			107,1	87,5	9,4	10,2		10,2				
Celkem ve vztahu k ERDF	59,6	56,9	39,8	39,8				17,1	5,0	5,8	6,3		2,7				
Celkem ve vztahu k ESF	378,1	370,6	280,5		280,5			90,1	82,5	3,6	3,9		7,5				
4. Ochrana a zkvalitňování životního prostředí	237,9	210,7	140,8	140,8				69,9	1,5		33,0	35,4	27,2	418,2	73,8		
5. Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	451,1	290,6	213,5	61,7		145,5	6,3	77,1	61,1	5,5	10,4		160,5				
Celkem ve vztahu k ERDF	122,4	88,1	61,7	61,7				26,4	10,4	5,5	10,4		34,3				
Celkem ve vztahu k EAGGF	315,0	194,0	145,5			145,5		48,5	48,5				121,0				
Celkem ve vztahu k FIFG	13,7	8,4	6,3				6,3	2,1	2,1				5,3				
6. Rozvoj cestovního ruchu	264,6	155,1	89,3	89,3				65,8	53,0	7,8	5,0		109,4				
Technická pomoc	52,9	52,9	38,3	22,9	13,5	1,9	0,1	14,6	12,6	1,0		1,0					
Celkem ve vztahu k ERDF	32,3	32,3	22,9	22,9				9,5	7,4	1,0		1,0					
Celkem ve vztahu k ESF	17,9	17,9	13,5		13,5			4,5	4,5								
Celkem ve vztahu k EAGGF	2,6	2,6	1,9			1,9		0,6	0,6								
Celkem ve vztahu k FIFG	0,1	0,1	0,1				0,1	0,0	0,0								
CELKEM CSF	2 587,9	1 880,4	1 286,4	838,6	294,0	147,4	6,4	594,0	372,2	41,5	88,1	92,2	707,4	836,3	147,6		
Celkem ve vztahu k ERDF	1 860,5	1 286,8	838,6	838,6				448,2	233,9	37,9	84,2	92,2	573,7				
Celkem ve vztahu k ESF	396,0	388,5	294,0		294,0			94,6	87,0	3,6	3,9		7,5				
Celkem ve vztahu k EAGGF	317,6	196,6	147,4			147,4		49,2	49,2				121,0				
Celkem ve vztahu k FIFG	13,8	8,5	6,4				6,4	2,1	2,1				5,3				

VI. PŘÍLOHY

VI.1 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny ČR Agency for Nature Conservation and Landscape Protection of the Czech Republic
BAT	Nejlepší dostupná technologie Best Available Technology
CBC	Program přeshraniční spolupráce Cross Border Co-operation
CDV	Centrum dopravního výzkumu Transport Research Centre
CeHO	Centrum pro hospodaření s odpady Waste Management Centre
CO	Oxid uhelnatý Carbon Monoxide
CO ₂	Oxid uhličitý Carbon Dioxide
CSF	Rámec podpory Společenství Community Support Framework
CzechInvest	Agentura na podporu přílivu zahraničních investic Ministry of Industry and Trade's Agency for Foreign Direct Investment
ČEÚ	Český ekologický ústav Czech Environmental Institute
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav Czech Hydrometeorological Institute
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí Czech Environment Inspection
ČNB	Česká národní banka Czech National Bank
ČOV	Čistírna odpadních vod Waste Water Treatment Plant
ČR	Česká republika Czech Republic
ČSN	Česká státní norma Czech National Standard
ČSNI	Český normalizační institut Czech Standardization Institute
ČSÚ	Český statistický úřad Czech Statistical Office
ČÚZK	Český úřad zeměměřičský a katastrální Czech Office for Surveying, Mapping and Cadastre
DG	Evropská komise- Generální ředitelství Directorate General
EAGGF	Evropský zemědělský záruční a orientační fond European Agriculture Guidance and Guarantee Fund

EBRD	Evropská banka pro obnovu a rozvoj European Bank for Reconstruction and Development
ECB	Evropská centrální banka European Central Bank
ECU	Evropská měnová jednotka (od 1. 1. 1999 nazývaná EURO) European Currency Unit
EEA	Evropská agentura pro životní prostředí European Environmental Agency
EHK/OSN	Evropská hospodářská komise OSN Economic Commission for Europe
EIA	Hodnocení dopadu na životní prostředí Environmental Impact Assessment
EIB	Evropská investiční banka European Investment Bank
EK	Evropská komise European Commission
EMAS	Systém řízení a auditu z hlediska ochrany životního prostředí Eco-Management and Audit Scheme
EMS	Systém environmentálního řízení Environmental Management System
EMU	Evropská měnová unie European Monetary Union
EO	Ekvivalentní obyvatel Equivalent Resident
ERDF	Evropský fond regionálního rozvoje European Regional Development Fund
ERM II	Evropský mechanismus směnných kurzů II New Exchange-rate Mechanism
ES	Evropská společenství European Communities
ESA95	Evropský systém národních účtů European System of Accounts
ESF	Evropský sociální fond European Social Fund
EU	Evropská unie European Union
EU-15	Státy tvořící EU (od 1995) States Constituting the EU (since 1995)
EURO	Evropská měnová jednotka European Currency Unit
Eurostat	Statistický úřad EU European Union Statistical Office
FAO	Agentura OSN pro výživu a zemědělství Food and Agriculture Organisation of the United Nations
FB	Konečný příjemce Final Beneficiary
FIFG	Finanční nástroj na podporu rybolovu Financial Instrument for Fisheries Guidance

FS	Fond soudržnosti Cohesion Fund
GMO	Geneticky modifikované organismy Genetically Modified Organisms
GSM	Globální systém mobilní komunikace Global System for Mobile Communications
HDP	Hrubý domácí produkt Gross Domestic Product
HSS	Hospodářská a sociální soudržnost Economic and Social Cohesion
IA	Implementační agentura Implementing Agency
IB	Zprostředkující subjekt Intermediate Body
IDS	Integrovaný dopravní systém Integrated Transport System
IFI	Mezinárodní finanční instituce International Financial Institutions
ILO	Mezinárodní organizace práce International Labour Organisation
INTERREG	Program přeshraniční spolupráce mezi regiony Interregional International Programme
INTOSAI	Mezinárodní organizace nejvyšších kontrolních institucí International Organisation of Supreme Audit Institutions
IPPC	Integrovaná prevence a omezování znečištění Integrated Pollution and Prevention Control
ISO	Mezinárodní organizace pro normalizaci International Organization for Standardization
ISOH	Informační systém odpadového hospodářství Information System of Waste Management
ISPA	Nástroj předvstupních strukturálních politik Instrument for Structural Policies for Pre-Accession
IT	Informační technologie Information Technology
JPD	Jednotný programový dokument Single Programming Document
Kč	Česká koruna Czech Crown
LCA	Posuzování životního cyklu Life Cycle Assessment
LEADER	Iniciativa Společenství pro rozvoj venkova Community Initiative for Rural Development
LFA	Méně příznivé oblasti (znevýhodněné regiony) Less Favoured Areas
MA	Řídící orgán Managing Authority
MDS	Ministerstvo dopravy a spojů Ministry of Transport and Communication

MF	Ministerstvo financí Ministry of Finance
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj Ministry for Regional Development
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu Ministry of Industry and Trade
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí Ministry of Labour and Social Affairs
MSP	Malé a střední podniky Small- and Medium-sized Enterprises
MSSF	Monitorovací systém strukturálních fondů Monitoring System for Structural Funds
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy Ministry of Education, Youth and Sports
MZe	Ministerstvo zemědělství Ministry of Agriculture
MŽP	Ministerstvo životního prostředí Ministry of the Environment
NH ₄	Amoniak Ammonia
NMV	Národní monitorovací výbor National Monitoring Committee
NO _x	Směs oxidů dusíku Various Nitrogen Oxides
NPAA	Národní program přípravy České republiky na členství v Evropské unii National Programme for the Adopting of the Acquis
NPK	Kombinované hnojivo obsahující dusík, fosfor a draslík Fertiliser Consisting of Nitrogen, Phosphorus and Potassium
NRP	Národní rozvojový plán National Development Plan
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek, územní statistické jednotky, vymezené pro potřeby regionální politiky Evropské unie Nomenclature of Territorial Statistical Units
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj Organisation for Economic Co-operation and Development
OP	Operační program Operational Programme
OP RLZ	Operační program Rozvoj lidských zdrojů Operation Programme Human Resources Development
OSN	Organizace spojených národů United Nations
PA	Platební orgán Paying Authority
PAO	Schvalující úředník programu (Zmocněnec pro program s rozhodovacími pravomocemi) Programme Authorising Officer

PCB	Polychlorované bifenyls Polychlorinated Biphenyls
PCDD	Polychlorované dibenzodioxiny Polychlorinated Dibenzodioxines
Phare	Podpůrný program EU pro transformující se státy Poland and Hungary: Action for the Restructuring of the Economy
PPS	Parita kupní síly Purchasing Power Standards
PU	Platební jednotka Payment Unit
Q	Čtvrtletí Quarter
RASES	Rady vlády pro sociální a ekonomickou strategii Government Council for Social and Economic Strategy
REZZO	Registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší Register of Environmental Air Pollution Sources
RMP	Regionální monitorovací podvýbor Regional Monitoring Sub-committee
ŘMV	Řídicí a monitorovací výbor Managing and Monitoring Committee
SF	Strukturální fondy Structural Funds
SC	Specifický cíl Specific Objective
SROP	Společný regionální operační program Joint Regional Operational Programme
SAO	Sektorový schvalující úředník programu ISPA Sectoral Authorizing Officer
SAPARD	Speciální akční program pro předvstupní pomoc v oblasti zemědělství a rozvoje venkova Special Action Programme for Pre-Accession Aid for Agriculture and Rural Development
Sb.	Sbírka zákonů Collection of Laws
SEA	Strategické hodnocení dopadu na životní prostředí (na dokumentech) Strategic Environmental Assessment (on documents)
SFDI	Státní fond dopravní infrastruktury The State Fund for Transport Infrastructure
SCHKO ČR	Správa chráněných krajinných oblastí ČR Administration of Protected Landscape Areas of the Czech Republic
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů Population and Housing Census
SOSŽP	Samostatné oddělení statistiky MŽP Detached Statistical Unit at the Ministry of the Environment

SPP	Zvláštní přípravný program Special Preparatory Programme
STAR	Poradní výbor Evropské komise pro zemědělské struktury a rozvoj venkova Consulting Committee of the European Commission for Agricultural Structures and Rural Development
SWOT	Analýza silných a slabých stránek, příležitostí a rizik Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats (Analysis)
SZÚ	Státní zdravotní ústav National Institute of Public Health
TA	Technická pomoc Technical Assistance
TDI	Tolerovaná denní dávka Tolerated Daily Dose
TEN	Transevropské sítě Trans-European Networks
TINA	Posouzení potřeb dopravní infrastruktury Transport Infrastructure Needs Assessment
tkm	Tunokilometr Ton-kilometre
toe	Tuna ropného ekvivalentu Ton of Oil Equivalent
UNESCO	Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
USD	Americký dolar, \$ United States Dollar
VOC	Těkavé organické látky Volatile Organic Compounds
VŠE	Vysoká škola ekonomická University of Economics, Prague
VUPEK	Výzkumný ústav palivoenergetického komplexu Research Institute of Fuel and Energy Complex
VÚV	Výzkumný ústav vodohospodářský Water Management Research Institute
VÚZT	Výzkumný ústav zemědělské techniky Research Institute of Agricultural Engineering
WHO	Světová zdravotnická organizace World Health Organisation
WTO	Světová obchodní organizace World Trade Organisation
ZP	Zemědělská půda Agricultural Land

VI.2 SEZNAMY TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ

VI.2.1 Seznam tabulek

Tabulka č. I.1	Základní charakteristiky České republiky v roce 2000	17
Tabulka č. I.2	Regiony klasifikace NUTS v České republice	19
Tabulka č. I.3	Rozloha a počet obyvatel regionů soudržnosti	19
Tabulka č. I.4	Vývoj sídelní struktury České republiky ve vybraných letech	22
Tabulka č. I.5	Struktura přírůstku (úbytku) obyvatelstva měst v období 1993 – 2000	22
Tabulka č. I.6	Obce podle počtu obyvatel (k 1. 1. 2000)	23
Tabulka č. I.7	Věk matek při porodu a podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1991 - 2000	24
Tabulka č. I.8	Vývoj počtu obyvatel České republiky v letech 1991 - 2000	24
Tabulka č. I.9	Demografické charakteristiky regionů soudržnosti (2000)	26
Tabulka č. I.10	Hustota silniční a dálniční sítě (v roce 2000)	26
Tabulka č. I.11	Porovnání vybraných charakteristik železniční sítě (v roce 2000)	27
Tabulka č. I.12	Převážné výkony osobní dopravy (v mil. osob)	27
Tabulka č. I.13	Mezioborové srovnání přepravních výkonů nákladní dopravy	27
Tabulka č. I.14	Měrné emise z dopravy na obyvatele	28
Tabulka č. I.15	Podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů (v %)	28
Tabulka č. I.16	Veřejné kanalizace v roce 2000	29
Tabulka č. I.17	Lůžka v nemocnicích a lékaři (k 31. 12.)	29
Tabulka č. I.18	Lékaři a lůžka v nemocnicích v regionech NUTS II (2000)	30
Tabulka č. I.19	Zařízení sociální péče (k 31. 12. 2000)	30
Tabulka č. I.20	Kapacita lůžkových zařízení sociální péče (k 31. 12. 2000)	30
Tabulka č. I.21	Srovnání České republiky s evropskými zeměmi podle vybraných ukazatelů	31
Tabulka č. I.22	Vývoj hrubého domácího produktu v EU-15	32
Tabulka č. I.23	Vývoj hrubého domácího produktu ve vybraných kandidátských zemích	33
Tabulka č. I.24	Vývoj hrubého domácího produktu v letech 1994 - 2003 (země EU, kandidátské země a Česká republika)	36
Tabulka č. I.25	Úroveň HDP na obyvatele při přepočtu pomocí běžné parity kupní síly (země EU, kandidátské země a Česká republika)	37
Tabulka č. I.26	Hrubý domácí produkt - výhled do roku 2005	38
Tabulka č. I.27	Vývoj spotřebitelských cen v letech 1994 - 2003 (země EU, kandidátské země, Česká republika)	40
Tabulka č. I.28	Vývoj souhrnné platební bilance za léta 1994 – 2003 (vybrané ukazatele) ...	44
Tabulka č. I.29	Otevřenost české ekonomiky vůči EU v roce 2001 (v %)	45
Tabulka č. I.30	Srovnání míry nezaměstnanosti ve vybraných kandidátských zemích v roce 2000 a 2001 (v %)	47
Tabulka č. I.31	Podíl regionů soudržnosti na tvorbě HDP České republiky (v %)	52
Tabulka č. I.32	Hrubý domácí produkt v regionech NUTS II a ČR v PPS na osobu (v %) ...	53

Tabulka č. I.33 Vývoj sektorové zaměstnanosti v České republice v letech 1990 - 2000 (podíl v %)	54
Tabulka č. I.34 Srovnání struktury zaměstnanosti v letech 1995 a 2000 v regionech NUTS II (podíl v %)	55
Tabulka č. I.35 Vývoj registrované nezaměstnanosti v České republice v letech 1990 – 2001 (k 31.12.)	58
Tabulka č. I.36 Vývoj nezaměstnanosti v regionech soudržnosti	62
Tabulka č. I.37 Podnikatelské subjekty v letech 1993 - 2001	64
Tabulka č. I.38 Zahraníční obchod podle velikosti podniků v roce 2001 (v %)	65
Tabulka č. I.39 Počet ekonomicky aktivních malých a středních podniků v roce 2001	66
Tabulka č. I.40 Výdaje na výzkum a vývoj	70
Tabulka č. I.41 Vývoj počtu přihlášených patentů na 100 tis. obyvatel	71
Tabulka č. I.42 Vývoj počtu telefonních stanic na 100 obyvatel	72
Tabulka č. I.43 Vývoj počtu uživatelů internetu na 100 obyvatel	74
Tabulka č. I.44 Vývoj počtu registrovaných host počítačů na internetu na 100 obyvatel	75
Tabulka č. I.45 Průměrná hrubá mzda podle regionů (v Kč, 2000)	75
Tabulka č. I.46 Produktivita z přidané hodnoty v průmyslu v regionech soudržnosti v roce 1998	77
Tabulka č. I.47 Charakteristika základních ukazatelů cestovního ruchu v České republice	77
Tabulka č. I.48 Regiony soudržnosti: základní ukazatele cestovního ruchu v roce 2000	77
Tabulka č. I.49 Vývoj vybraných ukazatelů trhu práce	81
Tabulka č. I.50 Vývoj podílu žen podle sektorů na celkové zaměstnanosti žen v civilním sektoru (v %)	83
Tabulka č. I.51 Pracující na zkrácenou pracovní dobu v ČR ve 3. čtvrtletí 2002	84
Tabulka č. I.52 Vývoj počtu nestátních neziskových organizací v České republice	95
Tabulka č. I.53 Vývoj dotací na projekty nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů (v tis. Kč)	95
Tabulka č. I.54 Rozdělení prostředků Nadačního investičního fondu	96
Tabulka č. I.55 Porovnání vybraných ukazatelů agrárního sektoru České republiky a EU	97
Tabulka č. I.56 Bilance půdy v České republice ve vybraných letech	98
Tabulka č. I.57 Vývoj zemědělského a lesního půdního fondu k 31. 12. 2000 (tis. ha)	99
Tabulka č. I.58 Vývoj hrubé zemědělské produkce v České republice v letech 1990 - 2000	100
Tabulka č. I.59 Vývoj zemědělské výroby v České republice ve vybraných letech	100
Tabulka č. I.60 Struktura subjektů podnikajících v zemědělství (stav k 30. 9.)	101
Tabulka č. I.61 Počet zaměstnanců v zemědělství v České republice v letech 1990 - 2000	101
Tabulka č. I.62 Mezinárodní srovnání stavu a vývoje indikátorů v oblasti energetiky ČR se zeměmi EU a OECD	113
Tabulka č. I.63 Zvláště chráněná území v období 1996 - 2000	115
Tabulka č. I.64 Poškození lesů imisemi (v %)	116

Tabulka č. I.65	Struktura využití půdního fondu České republiky podle druhů pozemků v katastru nemovitostí k 31. 12. 2001.....	118
Tabulka č. I.66	Znečišťující látky vypouštěné podniky do vodních toků (v t za rok)	119
Tabulka č. I.67	Produkce odpadů dle původu (v tis. t).....	120
Tabulka č. I.68	Zatížení osob hlukem ze silniční, železniční a letecké dopravy v roce 1997	122
Tabulka č. I.69	Přehled finančních objemů programů v rámci regionální politiky v roce 2001 (v mil. Kč)	126
Tabulka č. I.70	Přehled nejvýznamnějších sektorových podpůrných programů s objemem podpory nad 300 mil. Kč.....	128
Tabulka č. I.71	Alokace programu Phare v letech 1993 - 2001 podle oblastí podpory v mil. €)	129
Tabulka č. I.72	Schválené projekty ISPA v letech 2000 - 2002 (v mil. €, grant ISPA - celková alokace).....	136
Tabulka č. I.73	Přehled schválených investičních projektů ISPA 2000 - 2002 v oblasti životního prostředí (v mil. €) v ČR	137
Tabulka č. I.74	Předložené projekty ISPA v roce 2002 v oblasti životního prostředí (stav 4. Q/2002, v mil. €)	138
Tabulka č. I.75	Přehled schválených investičních projektů ISPA v oblasti dopravy (v mil. €).....	138
Tabulka č. I.76	Předložené projekty ISPA pro rok 2003 v oblasti doprava (v mil. €).....	139
Tabulka č. I.77	Přehled dotací v jednotlivých regionech (v mil. Kč)	140
Tabulka č. I.78	Přehled navržené výše finanční podpory v jednotlivých regionech.....	141
Tabulka č. II.1	Vazba mezi strategií/specifickými cíli a prioritními osami	175
Tabulka č. III.1	Míra přispění implementace operačních programů k dosažení specifických cílů NRP	191
Tabulka č. III.2	Vymezení obsahu operačních programů	194
Tabulka č. IV.1	Řídicí orgán Rámce podpory Společenství	222
Tabulka č. IV.2	Řídicí orgány operačních programů	224
Tabulka č. IV.3	Ukazatele na úrovni globálního cíle NRP	242
Tabulka č. IV.4	Ukazatele na úrovni specifických cílů NRP.....	242
Tabulka č. IV.5	Ukazatele na úrovni prioritních os	244
Tabulka č. IV.6	Ukazatele pro horizontální priority Společenství – udržitelný rozvoj, rovné příležitosti a informační společnost.....	247
Tabulka č. IV.7	Platební orgán pro strukturální fondy a Fond soudržnosti	255
Tabulka č. V.1	Předvstupní pomoc z finančních nástrojů Phare, ISPA a SAPARD	268
Tabulka č. V.2	Alokace strukturálních operací pro Českou republiku v období 2004 - 2006 podle oblastí podpor.....	270
Tabulka č. V.3	Přehled operačních programů a jejich vazba na příslušné strukturální fondy (v %)......	272
Tabulka č. V.4	Rozdělení prostředků strukturálních fondů mezi operační programy (v cenách roku 1999).....	272

Tabulka č. V.5 Podíly národního spolufinancování pro Cíl 1 podle zaměření operačních programů v období 2004 - 2006 (v mil. €)	274
Tabulka č. V.6 Indikace čerpání z předvstupních nástrojů EU a ze strukturálních fondů EU a jejich spolufinancování ze zdrojů ČR v oblasti HSS	275
Tabulka č. V.7 Financování výdajů na strukturální operace v regionech podle Cíle 1 z veřejných zdrojů (v tis. €, ceny 1999)	279
Tabulka č. V.8 Absorpční kapacita České republiky podle alokace prostředků v letech 2002 - 2006 (v mld. Kč, ceny 1999)	280
Tabulka č. V.9 Souhrnná finanční tabulka Národního rozvojového plánu pro rok 2004 (v mil. €).....	281
Tabulka č. V.10 Souhrnná finanční tabulka Národního rozvojového plánu pro rok 2005 (v mil. €).....	282
Tabulka č. V.11 Souhrnná finanční tabulka Národního rozvojového plánu pro rok 2006 (v mil. €).....	283
Tabulka č. V.12 Souhrnná finanční tabulka Národního rozvojového plánu pro léta 2004 - 2006 (v mil. €).....	284

VI.2.2 Seznam grafů

Graf č. I.1 Vývoj počtu obyvatel v České republice v letech 1991 - 2000	23
Graf č. I.2 Varianty scénářů projekce obyvatelstva do roku 2030 (včetně migrace)	25
Graf č. I.3 Porovnání vývoje spotřebitelských cen v ČR a EU (v %)	40
Graf č. I.4 Příliv přímých zahraničních investic do České republiky v letech 1993 - 2001 (v mld. Kč).....	43
Graf č. I.5 Vývoj zaměstnanosti v České republice v letech 1990 – 2000 (v %).....	55
Graf č. I.6 Vývoj míry nezaměstnanosti v České republice v letech 1990 – 2001 (v %).....	56
Graf č. I.7 Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání a volných pracovních míst v České republice v letech 1990 - 2000 (k 31. 12.)	57
Graf č. I.8 Srovnání míry nezaměstnanosti v České republice, EU a vybraných zemích střední Evropy (v % aktivního obyvatelstva).....	61
Graf č. I.9 Počet právnických a fyzických osob	64
Graf č. I.10 Podíl malých a středních podniků na zaměstnanosti a tvorbě HDP (v %)	65
Graf č. I.11 Počet podnikatelů na 1 000 obyvatel v regionech soudržnosti	67
Graf č. I.12 Regionální rozložení investičních pobídkových projektů v roce 2000.....	68
Graf č. I.13 Příliv přímých zahraničních investic zprostředkovaných CzechInvestem v letech 1998 - 2001 v mil. USD	69
Graf č. I.14 Výdaje na výzkum a vývoj v regionech NUTS II v roce 2000 (% podíl na regionálním HDP)	70
Graf č. I.15 Srovnání celkových výdajů na výzkum a vývoj v % HDP ve vybraných zemích (1999)	71
Graf č. I.16 Vývoj počtu mobilních a pevných telefonních stanic v České republice	73

Graf č. I.17	Srovnání vývoje počtu uživatelů internetu na 100 obyvatel v České republice a EU.....	74
Graf č. I.18	Vývoj počtu registrovaných host počítačů na internetu na 100 obyvatel v ČR a EU	74
Graf č. I.19	Vývoj produktivity práce v ČR (změna v %)	76
Graf č. I.20	Podíl mužů a žen v roce 2001 v podnikatelské a nepodnikatelské sféře (v %).....	82
Graf č. I.21	Podíl žen ve vedoucích funkcích ve státní správě k 31. prosinci 2001 (v %).....	83
Graf č. I.22	Vývoj průměrné hrubé mzdy v letech 1998 – 2001	85
Graf č. I.23	Podíl průměrných hrubých měsíčních mezd žen na mzdách mužů podle vzdělání v letech 1997 – 2001 (v %).....	87
Graf č. I.24	Průměrné mzdy mužů a žen podle věkových kategorií v roce 2001	88
Graf č. I.25	Průměrná délka vzdělávání v České republice a EU (v letech)	92
Graf č. I.26	Vývoj počtu žáků a studentů podle typů škol na vyšší sekundární a terciární úrovni (v tis.)	93
Graf č. I.27	Podíl sektoru zemědělství a lesnictví na tvorbě HDP a podíl zaměstnaných v priméru (zemědělství, lesnictví a rybolov) v České republice v letech 1990 - 2000 (v %).....	98
Graf č. I.28	Vývoj ekologického zemědělství v České republice v letech 1990 – 2000.....	102
Graf č. I.29	Vývoj spotřeby živin NPK a vápenatých hnojiv (kg/ha)	103
Graf č. I.30	Spotřeba pesticidů podle účelu užití (celkem v t účinné látky)	105
Graf č. I.31	Vývoj sídelní struktury na venkově v letech 1991 – 2000 (přírůstek/úbytek na 1 000 obyv.).....	107
Graf č. I.32	Emise z malých zdrojů (v tis. t)	109
Graf č. I.33	Trendy vývoje emisí hlavních znečišťujících látek	111
Graf č. I.34	Emise ze stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší v kg/obyv. v roce 2000.....	112

VI.2.3 Seznam obrázků

Obrázek č. I.1	Česká republika v Evropě	17
Obrázek č. I.2	Česká republika - obecně geografická mapa.....	18
Obrázek č. I.3	Regiony soudržnosti (NUTS II) v České republice	20
Obrázek č. I.4	Kraje (NUTS III) a okresy (NUTS IV) v České republice	20
Obrázek č. I.5	Míra nezaměstnanosti k 31. 12. 2001 (v %).....	62
Obrázek č. II.1	Schéma vazby specifických cílů na silné a slabé stránky	161
Obrázek č. II.2	Vazba mezi globálním a specifickými cíli, prioritními osami a operačními programy	179
Obrázek č. IV.1	Schéma řízení Rámce podpory Společenství.....	226
Obrázek č. IV.2	Modelové schéma implementace operačních programů.....	234
Obrázek č. IV.3	Modelové schéma implementace grantového schématu.....	236